

Луїза Мей Олкотт

Маленькі жінки

*Переклад українською
Юлії Шматько.*

Замість передмови

*Ця книга коротко розкаже
Як мандрівник блукав в пільмі,
Та промінь світла всім підкаже,
Як в край небесний шлях знайти.
Обрав він стежку тернами порослу,
Хоч і не легкий вибір був,
Життя його набуло змісту,
Він суть спасіння Божого збагнув.
Нехай мандрівка його довга,
Навчить і вас, товариші —
Добро, чесноти та наснага
Відкриють шлях безсмертя для душі.¹*

¹ За книгою Джона Буньяна «Похід паломника». У романі «Маленькі жінки» Олкотт часто згадує та проводить паралелі з релігійною алегорією англійського письменника та проповідника Джона Буньяна «Похід паломника», яку вона любила ще з дитинства. Книга розповідає про подорож героя

Пограємо у паломників

— Ну що ж це за Різдво без подарунків? — буркнула Джо, простягнувшись на килимі біля каміна.

— Бути бідним просто жахливо! — зітхнула Мег, глянувши на свою стару сукню.

— Як же несправедливо, що одні дівчата мають так багато красивих речей, а інші взагалі нічого не мають, — додала маленька Емі та ображено пирснула.

— У нас є мама й тато, а ще ми є одна в одній,

на ім'я Християнин. На шляху до Небесного Міста, тобто Раю, на нього чекало безліч небезпечних пригод. Під час своєї подорожі Християнин зустрічає людей та істот (імена яких так чи інакше пов'язані з подіями його життя), які намагаються допомогти або перешкодити йому. На його шляху зустрічаються такі персонажі як Вірний, Віруючий і Велетень Відчаю. Книга проповідує ідею про те, що потрібно стійко нести свою життєву ношу і не піддаватися спокусам. Деякі розділи книги «Маленькі жінки» містять посилення на події та місця з «Походу паломника», наприклад, можна зустріти такі назви розділів як «Бет знаходить Прекрасний палац», «Долина приниження Емі», «Джо зустрічає Аполліона», «Мег вирушає на Ярмарок Марнославства», тощо, оскільки кожна з доньок Марч піддається якійсь спокусі, яка пов'язана з її характером або якимись недоліками.

— втішно сказала Бет зі свого затишного куточка у вітальній.

Чотири юні обличчя, підсвічені теплим мерехтінням вогнища, на мить повеселішали від цих підбадьорливих слів, але посмішки вмить зникли, коли Джо раптом тремтячим голосом додала: «Немає з нами татка, і не буде ще довго». Вона не наважилась вголос сказати «можливо, ніколи», але кожна з сестер мовчки додала це про себе, думаючи про те, що їх батько зараз десь далеко, у самому епіцентрі жорстоких боїв.

На кілька хвилин у кімнаті повисло гнітюче мовчання, ніхто не наважувався знову почати говорити, але потім Мег все ж тихо промовила:

— Ви ж знаєте, чому мама запропонувала обійтися без подарунків на це Різдво — зима обіцяє бути суворою, і мама вважає, що нам не слід витратити гроші на розваги та безглузді дрібниці, коли наші солдати страждають на полі бою. Ми мало чим можемо їм допомогти, але ми можемо принести свої маленькі жертви, щоб підтримати їх, і ми повинні робити це з радістю та вдячністю. Але боюся, я не ... — Мег похитала головою, з сумом думаючи про всі красиві речі, які їй так хотілося купити.

— Не думаю, що та невелика сума, яку ми здатні пожертвувати, щось кардинально змінить. У кожної з нас є всього лише долар, і навряд чи армія

взагалі відчує якусь різницю. Я готова обійтися без подарунку від матінки та від вас, сестри, але сама собі я дуже хочу купити «Ундіну» та «Сінтрама».² Я вже так давно мрію про це, — сказала Джо, яка кожную вільну хвилину проводила, зачитуючись черговою книжкою.

— Я планувала витратити свої заощадження на нові ноти, — зітхнувши, сказала Бет, але її багатозначного зітхання не почув ніхто, крім щітки для вогнища та підставки для чайника.

— А я б купила собі коробку новеньких фаберівських олівців для малювання, адже вони мені так потрібні, — рішуче сказала Емі.

— Мама ж нічого не говорила про наші заощадження, і не думаю, що вона б хотіла, щоб ми віддали все, що у нас є. Тож давайте ми всі купимо собі те, що так хочемо і просто трохи порадіємо. Думаю, ми достатньо працювали у цьому році і чесно заслужили це! — невпевнено викрикнула Джо, а потім опустила очі, роблячи вигляд, що уважно вивчає візерунок на килимі.

— Я ось точно заслужила — вчу цих

² Два романи з елементами казки німецького письменника і поета Фрідріха де Ла Мотт-Фука (1777–1843 рр.). Перший розповідає про русалку, а другий про лицаря. Ці дві розповіді були дуже популярні серед дітей.

маленьких розбишак цілими днями, хоча із задоволенням посиділа б удома, — протягнула Мег жалібним тоном.

— Та тобі ще пощастило, адже у тебе немає і половини моїх турбот, — сказала Джо. — Подивилася б я, на скільки вас вистачило, любі сестрички, якби ви хоча б на кілька годин залишилися наодинці з нервовою, метушливою старою, яка змушує вас ходити по дому не інакше як навшпиньки та смикає через будь-яку дрібницю — «біжи туди, принеси це, зроби те» — ще й завжди чимось незадоволена. Ганяє мене, як ту козу по двору, що іноді я вже готова кинути все і втекти від тої примхливої бабці.

— Скаржитися то гріх, звичайно, але я вважаю, що мити посуд і прибирати — це найгірша робота у світі. Коли ти цілісінький день щось метеш, шкребеш та миєш, шкіра на руках стає такою сухою та грубою, що навіть на піаніно грати важко, — Бет подивилася на свої огрубілі руки і важко зітхнула, і цього разу це зітхання точно почули всі.

— Сумніваюся, що хтось із вас страждає більше за мене, — вигукнула Емі, — адже вам не доводиться ходити до школи з зухвалими дівчиськами, які знущаються з вас, якщо ви хоча б раз не вивчили урок, *посміхаються* над вашими старими зношеними сукнями, обзивають

жебрачкою і кажуть, що у мене ніс, наче картопина.

— Ти, напевно, хотіла сказати «насміхаються», а не «посміхаються», — зазначила Джо та саме посміхнулась.

— Ой, ти чудово зрозуміла, що я хотіла сказати, тож не обов'язково прискіпуватись. Я вчуся використовувати нові слова і розширювати свій лексогон, — задравши носа відповіла Емі, а Джо цього разу вже відверто зареготала.

— Так, досить мавпувати, дівчата. Якби лишень тато не втратив усі свої статки, коли ми були маленькими! Боже мій! Ми жили б зараз у розкоші, були щасливі та горя не знали! — мрійливо сказала Мег, яка ще пам'ятала кращі часи.

— Ти ж наче нещодавно казала, що ми щасливіші за королівських дітей, тому що вони весь час сваряться через свої багатства.

— Так, говорила, Бет. Насправді, я думаю, що так воно і є, адже хоч нам і доводиться працювати, але ми можемо ось так посидіти, від душі посміятися і пожартувати одна над одною, і взагалі, ми, як полюбляє казати Джо, весела юрба.

— Джо дійсно як скаже щось! — зауважила Емі, скоса глянувши на довготелесу фігуру, яка розтягнулася на килимі. Джо тут же піднялася, поклатала руки до кишень і почала насвистувати.

— Припини, Джо! Ти поводишся, як хлопчисько!

— Я знаю. Тому я це і роблю.

— Терпіти не можу грубих дівчат, які не вмюють поводитись належним чином. Хіба юні леді таке виробляють!

— А я ненавиджу пихатих та розцяцькованих ляльок!

— Пташки в гніздечках все воркують, — почала наспівувати Бет, яка завжди намагалася згладжувати кути у подібних ситуаціях. Співаючи, вона навмисне робила таке кумедне обличчя, що сестри не витримали і розреготалися. Таким чином назріваючий конфлікт розчинився у цій веселій атмосфері.

— Ось правда, сестрички, часом ви обидві поводитесь, як малі діти, — почала повчати їх Мег на правах старшої сестри. — Ти вже достатньо доросла, Джозефіна, тож час вже припинити ці дитячі витребеньки та почати поводитися належним чином. Коли ти була дитиною, це, можливо, і виглядало смішним і милим, але ти вже ба яка висока і зачіску носиш дорослу, тож і поведься як справжня юна леді.

— Нічого я не висока! Ну добре, може трохи і висока. А зачіска... Якщо дорослою тебе робить те, яку зачіску ти носиш, тоді я буду носити два хвостики аж до двадцяти років! — вигукнула Джо, розплела косу та струснула своєю пишною гривною каштанового волосся. — Не хочу я дорослішати,

ставати «міс Марч», носити сукні до підлоги, ходити, наче аршин проковтнула, і виглядати, як порцелянова лялька! Мені і так несолодко живеться, адже мені подобається грати в хлопчачі ігри і поводитися розкуто, як це роблять хлопчачки! І за що мені така кара — народитися дівчиськом! А зараз навіть ще гірше, ніж раніше, адже я б з радістю пішла на фронт разом з татом і боролася з ним пліч-о-пліч проти ворога, а замість цього мені доводиться сидіти вдома і в'язати шкарпетки, як якась німецька стара!

Джо так люто трясла синьою армійською шкарпеткою, яку якраз в'язала, що спиці в ній задзвеніли, як кастаньети, а клубок з нитками покотився через усю кімнату.

— Бідолашна Джо! Мені шкода тебе, але тут вже нічого не поробиш. Радій тому, що ти можеш скоротити своє ім'я до хлопчачого «Джо» і грати роль братика для нас, — сказала Бет, погладжуючи густу копицю рукою, яку ніяке миття посуду і витирання пилу не зможе позбавити цієї щирої сестринської ніжності.

— А щодо тебе, Емі, — продовжила Мег, — то ти, навпаки, аж занадто церемонна і манірна. Зараз це наче і дитячі пустощі, але якщо так піде і далі, ти виростеш зарозумілим і пихатим дівчиськом, яке вважає себе великим цабе. Мені подобаються твої манери і любов до витонченої

мови, але іноді ти перегинаєш палицю. Просто твої безглузді слова часом звучать так само недоречно, як і жаргонні вирази Джо.

— Якщо Джо у нас розбишака, Емі — цабе, то хто ж я? — запитала Бет, приготувавшись почути критику і на свою адресу.

— Ти наше янголятко, — тепло відповіла Мег, і ніхто їй не заперечив, тому що «Мишка», як називали Бет вдома, і справді була улюбленицею всієї родини.

Оскільки ви, шановні читачі, напевно хотіли б знати, як виглядають наші героїні, я скористаюся моментом і зроблю, так би мовити, невеликий ліричний відступ, щоб у загальних рисах накидати портрети чотирьох сестер, які у цей зимовий вечір зібралися у вітальні, щоб шити, в'язати та просто потеревенити, поки у каміні весело потріскував вогонь, а за вікном йшов сніг.

Це була дуже затишна кімната, незважаючи на те, що старий килим давно вицвів, а меблі були дуже скромними. Стіни прикрашали кілька непоганих картин однієї юної художниці, полиці були заставлені книгами, а на підвіконні розквітли хризантеми та різдвяні троянди. Все це створювало приємну домашню атмосферу злагоди та спокою.

Маргарет, найстаршій із чотирьох сестер, було шістнадцять, і вона була дуже вродливою — гарні великі очі, м'яке каштанове волосся, чуттєві губи,

білі, наче фарфор, та ніжні, немов оксамит, руки, які вона вважала своєю гордістю.

П'ятнадцятирічна Джо була дуже високою та худюю, а зі своєю гривною темного неслухняного волосся вона була чимось схожою на молоду конячку. Здавалося, що іноді вона не знала, як впоратися зі своїми довгими кінцівками і це її неабияк дратувало. Її рішуча посмішка і кирпатий ніс говорили про завзятість і силу характеру, а від ясних сірих очей, здавалося, нічого не могло приховатися. Залежно від ситуації її погляд міг бути жорстким, завзятим або задумливим. Її справжньою гордістю було її довге густе волосся, але зазвичай вона заплітала його в косу і ховала під сіточку, щоб не заважало. Її нескладне підліткове тіло ось-ось готове було перетворитися на тіло молодої жінки, але вона опиралася цьому як могла, приховуючи дівочі форми за широким одягом.

Елізабет, або Бет, як її всі називали, було тринадцять років. В неї були рум'яні щічки, ясні очі, а волосся завжди було зібране в акуратну зачіску. Вона була сором'язливою, боязкою і доброю. Батько називав її «маленька міс Спокій», і це прізвисько їй ідеально підходило, тому що вона, здавалося, жила у власному щасливому світі, ризикуючи виходити назовні лише для зустрічі з тими небагатьма, кому вона довіряла і кого любила.

Емі, хоча і була наймолодшою, була чи не

найважливішою людиною в родині — принаймні, так вона сама вважала. Фарфорова шкіра, блакитні очі, золотаві кучерики, вона завжди поводитись, як справжня юна леді, ні на мить не забуваючи про вишукані манери.

А от щодо характерів чотирьох сестер, про них ми дізнаємося трохи згодом.

Годинник пробив шосту годину. Бет прибрала попіл біля каміна і присунула до вогнища пару домашніх капців, щоб ті нагрілися. Дівчата посміхнулися, адже це був свого роду ритуал, який означав, що скоро додому повернеться з роботи мама, або Мармі, як вони її називали. Мег припинила повчати молодших сестер і запалила лампу, Емі виповзла з нетрів глибокого крісла, а Джо, геть забувши про втому, підстрибнула і піднесла капці ближче до вогню.

— Вони вже геть зносилися. Мармі потрібна нова пара.

— Я думала купити їй нові капці на свій долар, — сказала Бет.

— Ні, я куплю! — вигукнула Емі.

— Я найстарша, — почала Мег, але Джо її перебила ...

— Коли тато йшов на війну, він сказав мені, що на час його відсутності за чоловіка в домі я, тож логічно, що нові капці для мами маю купити саме я.

— Я пропоную вчинити так, — сказала Бет, —

кожна з нас подарує їй що-небудь на Різдво, а собі купувати ми нічого не будемо.

— Це так схоже на тебе, дорогенька! Але що ж ми їй подаруємо? — вигукнула Джо.

На кілька секунд всі були у роздумах, а потім Мег оголосила, немов цю ідею підказали їй власні тендітні руки:

— Я подарую їй гарненькі рукавички.

— Пара гарних міцних чобіт, ось що справді потрібно людині у наш час, — вигукнула Джо.

— А я куплю їй носові хустинки, — сказала Бет.

— Тоді я куплю мамі флакон парфумів, впевнена, їй буде приємно отримати такий подарунок. Думаю, вони коштують не дуже дорого, і мені, можливо, навіть вистачить на олівці, — додала Емі.

— А як ми подаруємо їй всі ці речі? — запитала Мег.

— Покладемо їх на стіл, покличемо її і будемо дивитися, як вона буде розгортати подарунки. Пам'ятаєш, як ми робили в дитинстві на наші дні народження? — відповіла Джо.

— Пам'ятаю, як я боялася, коли приходила моя черга сидіти у великому кріслі у вітальні і спостерігати, як ви всі крокуєте до мене, щоб привітати і вручити подарунки на день народження. Ні, мені подобалися ваші подарунки та увага, але це

було жахливо сидіти і розгортати пакунки під вашими пильним наглядом, — зізналася Бет. Вона якраз підсмажувала тости до чаю і обличчя її було червоним від жару.

— Нехай Мармі думає, що ми підготували подарунки одна для одної, а потім здивуємо її, сказавши, що це все для неї. Підемо завтра по магазинах, Мег. Нам ще потрібно стільки всього підготувати для нашого різдвяного спектаклю, — сказала Джо, рішуче крокуючи по кімнаті з закладеними за спину руками.

— Думаю, це різдвяне дійство буде моїм останнім виступом, я вже занадто доросла для таких речей, — з сумом зауважила Мег, яка обожнювала грати в «перевдягання».

— Та ну, невже ти відмовишся від можливості похизуватися у білій сукні з розпущеним волоссям і прикрасах із золотої фольги. Ти наша найкраща актриса, і якщо ти покинеш сцену, наш домашній театр цього не переживе, — сказала Джо. — До речі, потрібно влаштувати репетицію. Іди-но сюди, Емі, і зіграй нам сцену, де твоя героїня непритомніє, а то якось не переконливо це в тебе виходить.

— Нічого не можу вдіяти, я ж ніколи не бачила, як люди непритомніють, а якщо я буду падати, як ти мені кажеш, то наб'ю собі синців. Якщо у мене вийде м'яко впасти, я впаду, але якщо

ні, то буду падати граціозно в крісло, і нехай твій Г'юго скаче навколо мене і погрожує, скільки завгодно, — відповіла Емі, яка не мала акторського таланту, але була затверджена на цю роль лише тому, що вона була маленькою і легкою, бо за сценарієм її героїню мали носити на руках.

— Роби так: пройди по кімнаті нерішуче, похитуючись, заламує руки та відчайдушно вигукуй: — Родріго! Врятує мене! Врятує мене! — і Джо вийшла з кімнати з таким правдоподібним мелодраматичним стогоном, від якого сестри аж здригнулися.

Емі спробувала повторити — вона виставила скрючені руки вперед і рухалася незграбно, немов якась мумія, а її «відчайдушний крик» був більше схожий на пронизливий крик від уколу голкою. Джо безнадійно завила, Мег голосно засміялася, і навіть Бет, спостерігаючи за цим видовищем, геть забула про хліб, який підсмажувала на вогнищі.

— Так, все, я здаюся! Коли прийде час, просто спробуй зробити все так, як треба, але якщо аудиторія буде сміятися, я тут ні до чого. Тепер твій вихід, Мег.

Далі все пішло, як по маслу — дон Педро кинув виклик світові, прочитавши емоційний монолог на дві сторінки без єдиної паузи; відьма Агар вимовила жахливе заклинання над своїм котлом з киплячими жабами; Родріго мужньо

розірвав кайдани, а Г'юго, отруєний миш'яком, вмирав в агонії, вигукнувши перед смертю зловісне: «Ха-ха!»

— Це найкраще, що ми коли-небудь ставили, — сказала Мег, коли мертвий лиходій підвівся, потираючи забитий лікоть.

— І як тобі вдається писати і ставити такі чудові п'єси, Джо? Ти просто другий Шекспір! — вигукнула Бет, яка твердо вірила, що її сестри найобдарованіші люди на світі.

— Ой, Шекспір, скажеш таке, — скромно відповіла Джо. — Хоча *«Прокляття відьми, або Романтична трагедія»* вийшла дійсно непоганою, але я б хотіла спробувати поставити *«Макбет»*, ось тільки у нас немає люка для феєричної появи Банко.³ Завжди хотіла поставити видовищну сцену вбивства. «Що бачу я? Передо мною Кинджал! Руків'ям він лежить до мене»,⁴ — протягнула Джо, закочуючи очі і хапаючись за повітря, як це зазвичай робили виконавці трагічних ролей в театрі.

³ Мається на увазі люк в стелі, через який привид вбитого Банко може знову з'явитися на сцені в п'єсі Шекспіра (акт 3, сцена 6).

⁴ Джо цитує знаменитий «монолог про кинджал» Макбета (дія 2, сцена 1), в якій він готується вбити короля Дункана.

— Ні, це не кинджал, це вилка для хліба, ось тільки чому замість хліба Бет смажить на вогнищі мамині капці? Бет, мабуть, була вражена твоєю грою! — вигукнула Мег, і репетиція закінчилася загальним вибухом сміху.

— Як добре, що вам весело, дівчатка мої, — сказав голос у дверях, тож і актори, і аудиторія зірвалися зі своїх місць, щоб привітати високу жінку з добрими очима. На ній був недорогий одяг, але виглядала вона воістину благородно та вишукано, і сестри були впевнені, що під потертим сірим плащем і немодним беретом ховається найкрасивіша та найелегантніша жінка на світі — їхня мати.

— Ну що, дорогенькі мої, як у вас пройшов день? У мене сьогодні було так багато роботи, потрібно було підготувати речі до відправки нашим солдатам, я навіть не встигла заскочити додому на обід. Хто-небудь заходив, Бет? Як ти себе почуваєш, Мег, як твоя застуда? Джо, ти виглядаєш якоюсь втомленою. Підійди-но до мене, дитинко.

Продовжуючи по-материнські розпитувати дочок про їх справи, місіс Марч зняла мокрі від снігу речі, одягла теплі капці і, вмостившись у м'яке крісло, посадила Емі до себе на коліна, готуючись насолодитися щасливим залишком напруженого дня. Дівчата метушилися навколо матері, кожна намагалася зробити щось, щоб неньці було

максимально зручно. Мег підтягла до крісла чайний столик, Джо підкинула дрова у вогонь і почала розставляти стільці, перевертаючи і грюкаючи всім, що траплялося на її шляху. Бет тихенько бігала туди-сюди між вітальнею і кухнею, а Емі сиділа на колінах у матері та діловито керувала процесом.

Коли всі зібралися за столом, місіс Марч сказала з особливо щасливим обличчям:

— У мене дещо є для вас — на десерт, так би мовити. Її обличчя осяяла яскрава, мов промінь сонця, посмішка. Бет заплескала в долоні, забувши про грінки, які вона тримала, а Джо підкинула у повітря серветку, вигукуючи: «Лист! Лист! Тричі «Слава!» нашому татові!»

— Так, це чудовий довгий лист від тата. Він здоровий і вважає, що зима на фронті пройде краще, ніж ми очікували. Він передає всім вам теплі побажання на Різдво, — сказала місіс Марч, поплескуючи себе по кишені, ніби у неї там лежить скарб.

— Так, не ловимо гав, сестрички, швиденько їмо і гайда читати листа від тата! Досить відкопилювати мізинець і корчити зарозумілі пики, Емі, — сказала Джо, обпікшись гарячим чаєм і у поспіху впустивши хліб з маслом на килим, адже їй страшенно хотілося швидше прочитати лист від батька.

Бет трохи подзьобала вечерю, але від

хвилювання їй шматок у горло не ліз, тому вона тихенько сіла у затіненому куточку кімнати в очікуванні інших членів сім'ї.

— Як на мене, те, що татко пішов на фронт служити капеланом — це дуже сміливий і благородний вчинок, адже він міг спокійно залишитися вдома, бо за віком його б не призывали, та й здоров'я в нього далеко не таке міцне, як у молодих солдатів, — тепло сказала Мег.

— Я б теж хотіла піти на війну, була б, наприклад, барабанщицею або маркітанткою,⁵ або медсестрою пішла б, щоб бути поруч з батьком і допомагати йому, — мрійливо сказала Джо.

— Думаю, що спати у наметі, їсти несмачну їжу та пити з бляшаного кухля, це вкрай незручно, — зітхнула Емі.

— Коли він повернеться додому, Мармі? — запитала Бет тремтячим голосом.

— Можливо, через кілька місяців, дорогенька, якщо тільки, не дай Боже, не захворіє. Тато буде сумлінно виконувати свій обов'язок так довго, як тільки зможе, і з нашого боку було б егоїстично

⁵ Маркітанти (від італ. Mercatante — торговець, продавець) — дрібні торговці їстівними припасами, напоями та предметами військового побуту, які супроводжували війська в таборі, в походах, на маневрах і під час війни.

просити його кинути все і повернутися додому раніше. А тепер давайте почитаємо листа.

Усі сіли ближче до вогнища: мати сиділа у великому кріслі, Бет вмостилася біля її ніг, Мег та Емі сіли на підлокітниках по обидві сторони від Мармі, а Джо сперлася на спинку крісла, щоб ніхто раптом не помітив, якщо вона не втримається і заплаче. У ті важкі воєнні часи всі листи з фронту читалися зі сльозами на очах, особливо листи батьків своїм дітям. Але в своєму листі батько майже не згадував про негаразди, небезпеку і несамовиту тугу за домівкою. Його лист був життєрадісним, обнадійливим і сповненим живих описів табірної життя, військових маршів і фронтових новин. І лише наприкінці він вже був не в силах стримувати емоції та звернувся до доньок.

— Передай моїм милим дівчаткам, що я їх дуже люблю і сумую за ними, поцілуй їх міцно від мене. Скажи, що я думаю про них вдень і молюся за них по ночах, і що вони — моя втіха у цей нелегкий час. Рік розлуки з ними здається мені вічністю, але нагадай їм, що і ці важкі часи очікування можна провести з користю і зробити свій внесок до загального блага. Я впевнений, вони чудово пам'ятають мої настанови: піклуватися про тебе, моя любя, і всіляко підтримувати тебе, а також сумлінно виконувати свій обов'язок, хоробро боротися зі своїми внутрішніми ворогами і не

піддаватися спокусам. Думаю, коли я повернуся додому до вас, мої рідні, я буду пишатися своїми маленькими жінками навіть більше, ніж раніше.

Читаючи ці рядки, всі дружно схлипнули, тож Джо не було соромно за свої рясні сльози. Навіть Емі, забувши про те, що її ідеальні кучерики можуть розкуйовдитись, пригорнулась до матері і крізь сльози промовила:

— Яка ж я егоїстка! Але я чесно-чесно постараюся стати гарною людиною, щоб татко пишався мною, коли повернеться додому.

— Ми всі постараємося! — вигукнула Мег. — Я дуже багато думаю про свою зовнішність і ненавиджу працювати, але відтепер я теж спробую виправитися. Сподіваюся, що у мене це вийде.

— А я докладу всіх зусиль, щоб стати, як татко любить мене називати, «маленькою жінкою» і не буду такою грубою та навіженою. Я буду виконувати свій обов'язок тут, замість того, щоб витрачати час на безглузді фантазії про далекі пригоди, — сказала Джо, подумавши про те, що тримати себе в руках тут, вдома, здається їй завданням набагато складнішим, ніж битися з заколотниками на півдні.

Бет нічого не сказала, але витерла сльози синьою армійською шкарпеткою і почала в'язати щосили, вирішивши негайно виконати найближчий їй за духом обов'язок, в той час як про себе вона

урочисто пообіцяла виправдати всі надії батька до його повернення додому.

Місіс Марч порушила мовчання, сказавши своїм звичним веселим голосом:

— А пам'ятаєте, як ви грали в «Похід паломника»,⁶ коли були маленькими? Ви так раділи, коли я робила вам торбинки з решток тканини і вішала їх вам на спину як ношу. Ви надягали мої капелюхи, брали в руки палиці і сувої паперу, а потім вирушали у подорож через весь будинок, починаючи свій шлях з підвалу, який був Містом Руїни, а потім піднімалися все вище і вище по сходах на самісінький дах будинку, де на вас чекали ваші найулюбленіші речі, з яких складалося Небесне Місто.

— Так, я пам'ятаю, як весело це було, особливо мені подобалося проходити повз левів,

⁶ «А пам'ятаєте, як ви грали в «Похід Паломника», коли були маленькими?»: В обговоренні, яке слідує за цим питанням місіс Марч, мова йде про твір «Похід паломника» (див. виноску 1). Згадується Місто Руїни — зле місце, де народився головний герой Християнин, яке є відправною точкою його подорожі до Небесного Міста (Раю); Аполліон — огидний демон, який нападає на Християнина в Долині пониження; Болото Зневіри — підступне болото, в якому опинився Християнин; сувій, який вказує шлях — інструкції для подорожі Християнина, яка вказують йому шлях спасіння.

боротися з Аполліоном і проходити через Долину, де мешкали злі духи! — сказала Джо.

— А мені подобався момент, коли ми скидали зі спин торбинки і вони котилися вниз по сходах, — сказала Мег.

— Моя улюблена частина була, коли ми нарешті виходили на дах, де стояли вазони з квітами та різні красиві речі, і ми всі стояли там і співали від радості, а сонце пестило наші обличчя, — сказала Бет, посміхаючись.

— Чесно кажучи, я вже мало що пам'ятаю з цієї гри, крім того, що я боялася темного підвалу і що в кінці гри мені завжди подобалося їсти солодощі та пити молоко на даху. Якби я не була вже занадто дорослою для подібних ігор, я, можливо, навіть зіграла б в паломників знову, — сказала Емі, яка почала всерйоз говорити про те, що вона вже доросла і їй час покинути дитячі забавки, щойно їй виповнилося дванадцять років.

— Неможливо бути занадто дорослим для цієї гри, моя любя, тому що так чи інакше, ми граємо в неї впродовж усього нашого життя. У кожного з нас є своя ноша, попереду на нас чекає довга життєва подорож, а прагнення до добра і щастя — це наш сувій, який вказує вірний шлях, допомагає долати труднощі та виправляти помилки, щоб в результаті знайти місце, яке буде для нас справжнім раєм. А тепер, мої маленькі паломники, як ви дивитеся на

те, щоб почати свою подорож знову, але вже не в грі, а насправді, у реальному житті, та перевірити, як далеко ви зможете просунутися, перш ніж ваш батько повернеться додому.

— Що, правда, мамо? Так, де там наші торбинки? — запитала Емі, яка в силу свого віку іноді сприймала речі занадто буквально.

— Кожна з вас щойно зізналася, в чому полягає її ноша, її торбинки, так би мовити. Окрім Бет. Невже тебе, доню, нічого не обтяжує? — запитала мати.

— Чому ж? Обтяжує. Посуд і ганчірки. Я заздрю дівчатам, які мають можливість грати на красивих роялях. А ще я боюся людей і не довіряю їм.

Ноша Бет здалася всім дуже кумедною, але ніхто не засміявся, бо всі знали, що це сильно образило б її почуття.

— А давайте дійсно спробуємо пограти в паломників, — задумливо сказала Мег. — Це всього лише інша назва для нашого наміру стати кращими. А ця гра може нам допомогти, адже бути гарною людиною — це дійсно важка праця, і дуже часто ми забуваємо про свої обіцянки і сходимо з правильного шляху.

— Сьогодні ми були в Болоті Зневіри, а потім прийшла Мама і витягла нас, як Допомога в книзі. Нам потрібен сувій із вказівками, як у

Християнина. Тільки де нам його роздобути? — запитала Джо, захоплена ідеєю, яка надала трохи романтики і духу пригод, здавалося б, нудному завданню з виконання свого обов'язку.

— Зазирніть під подушки в різдвяний ранок, і ви знайдете свій сувій-путівник, — відповіла місіс Марч.

Дівчатка обговорювали чесноти та випробування, які на них чекатимуть у майбутньому, поки стара служниця Ганна прибирала посуд зі столу. Потім сестри дістали чотири маленькі кошики з приладдям для рукоділля, і в руках у них заблищали голки — їм треба було пошити простирадло для тітоньки Марч. Всі четверо вважали шиття вельми нудним заняттям, але сьогодні ніхто не бурчав і не жалівся. Джо запропонувала позначити чотири довгих шви назвами чотирьох континентів — Європа, Азія, Африка та Америка. Таким чином, кожній із сестер дістався свій континент. Це зробило процес шиття більш цікавим, і в міру того, як кожна прокладала голкою шлях через свою частину світу, вони обговорювали різні країни своїх територій.

До дев'ятої вечора з шиттям було покінчено, і настав час для традиційного співу перед сном. На фортепіано вміла грати лише Бет, вона м'яко торкалася старих пожовклих клавіш і акомпанувала імпровізованому хору сімейства Марч. Пісні вони

співали простенькі та невибагливі. Голос у Мег був дзвінкий і чистий, немов звуки флейти, тож вони з матір'ю задавали іншим ритм і тональність. Емі щебетала, немов цвіркун, а Джо взагалі співала щось своє, завжди вступаючи не в тому місці, та й спів її більше був схожий на якесь переривчасте квакання. Але так чи інакше, це був свого роду ритуал ще з тих пір, як дівчатка навчилися говорити. Вони прокидалися під мелодійний спів своєї матері, яка ходила по будинку, наспівуючи, як жайворонок, і засинали теж під її голос. І в цьому випадку ніхто з сестер не вважав, що можна коли-небудь стати занадто дорослою для материнської колискової.

— Зірко, зірко, мерехти ...

2 Різдво

Того різдвяного сірого ранку Джо прокинулася першою. На каміні не було панчох для подарунків, і на мить вона відчула таке ж розчарування, як колись давно у дитинстві, коли її маленька панчоха впала з каміна, тому що була битком набита солодощами, а Джо подумала, що їй просто нічого не подарували. Потім вона згадала, що мати радила зазирнути різдвяного ранку під подушку, і, ковзнувши туди рукою, вона знайшла

маленьку книжечку в малиновій палітурці. Ця книга була їй дуже добре знайома, це була прекрасна історія про найбільш праведне та гідне життя, яке лише можна собі уявити.⁷ Джо відчула, що такому путівнику зрадів би будь-який паломник, вирушаючи у довгу подорож. Вона розбудила Мег зі словами «Щасливого Різдва!» і порадила заглянути під подушку. Там лежала така сама книга, тільки у зеленій палітурці. Незабаром прокинулися Бет і Емі, і виявили свої екземпляри — у сірій і синій палітурках. На форзаці кожної книги були охайним почерком написані теплі побажання від матері, що робило подарунок ще більш цінним. І ось сестри сиділи всі разом, розглядаючи свої подарунки, а небо на сході тим часом палало багрянцем, знаменуючи початок нового дня.

Маргарет було властиве марнославство, але в цілому вона була дуже доброю і побожною. Сестри дуже любили та поважали її, і навіть бунтарка Джо слухалася її, тому що навіть повчаючи, Мег робила це дуже м'яко і тактовно.

— Дівчата, — серйозно сказала Мег, переводячи погляд по черзі на кожну з сестер, — мама хоче, щоб ми не просто читали цю книгу, а

⁷ Ймовірно, книга, про яку йде мова — це Євангеліє.

розмірковували над тим, що там написано. З тих пір, як батько пішов на війну, ми почали нехтувати багатьма обов'язками. Ви робіть, як хочете, а я буду тримати свою книгу тут на тумбочці біля ліжка і читати хоча б кілька сторінок щоранку, тому що я знаю, що це дасть мені їжу для роздумів на день прийдешній і надихне на добрі справи.

Мег демонстративно відкрила свою книгу і почала читати. Джо обняла її і, притулившись щокою до щоки сестри, теж почала читати. При цьому обличчя її відображало цілковитий спокій і мир, що було досить не характерно для її зазвичай жвавої міміки.

— Яка ж Мег молодець! Ходімо, Емі, і ми почитаємо. Я допоможу тобі з важкими словами, а якщо нам щось буде незрозуміло, то звернемося за допомогою до Мег і Джо, — прошепотіла Бет, натхненна прикладом старших сестер і таким душевним подарунком від матері.

— Я рада, що синя палітурка дісталася саме мені, — задоволено сказала Емі.

Наступні півгодини в кімнатах дівчат панувала тиша, яку порушував лише шурхіт сторінок. Перші сонячні промені проникли до кімнати і, немов несучи з собою різдвяне благословення, торкнулися схилених над книгами голів і зосереджених облич.

— А де мама? — запитала Мег, коли вони з

Джо відірвалися від читання і вирішили подякувати їй за подарунки.

— Одному Богу відомо. Якийсь волоцюга прийшов жебракувати, і ваша матінка відразу ж побігла йому допомагати. Ніколи ще не бачила жінки, яка з такою жагою роздає направо і наліво продукти, одяг та інші припаси, — відповіла Ганна, яка жила з Марчами ще з народження Мег і була вже скоріше другом сім'ї, аніж просто прислугою.

— Думаю, вона скоро повернеться, тож давайте приготуємо святковий сніданок і подарунки, — сказала Мег, оглядаючи пакунки, які були завчасно заховані під диваном в очікуванні свого часу. — Так, а де парфуми від Емі? — спантеличено запитала Мег, не знайшовши флакона.

— Емі їх потягла кудись, наче щоб пов'язати стрічку або щось на кшталт цього, — відповіла Джо, витанцьовуючи по кімнаті у капцях, куплених для матері, щоб трохи розносити їх.

— А як вам мої носові хусточки? Гарні, чи не так? Ганна випрала і випрасувала їх, а я зробила вишивку, щоб хусточки були іменними, — сказала Бет, з гордістю дивлячись на дещо нерівні літери, з якими вона довгенько помучилась.

— Ой, дитя! Що ж ти вишила на них «Мама» замість «М. Марч»? От сміхота! — сказала Джо, взявши одну з хусток.

— А що в цьому такого? Я навпаки подумала, що так буде краще, бо ініціали Мег також М. Марч, а я не хочу, щоб трапилася плутанина і ці хусточки використовував хтось інший, крім Мармі, — стурбовано сказала Бет.

— Все добре, люба, це дуже гарна та розумна ідея, адже тепер точно ніхто не помилиться. Я впевнена, їй дуже сподобається твій подарунок, — сказала Мег, докірливо зиркнувши на Джо і підбадьорливо посміхнувшись Бет.

— Ой, мама йде. Ховайте подарунки, швидше! — вигукнула Джо, коли грюкнули вхідні двері та у передпокої почулися кроки.

Але замість матері до кімнати увійшла Емі. Вигляд у неї був досить збентежений, коли вона побачила своїх сестер, які здивовано дивились на неї.

— Де ти була і що ти там ховаєш за спиною? — запитала Мег, побачивши на Емі верхній одяг. Зазвичай Емі довше за всіх ніжилася у ліжку і ніколи не виходила на вулицю так рано.

— Тільки нехай Джо не сміється з мене! Я не хотіла, щоб ви дізналися завчасно. Я просто хотіла поміняти маленький флакончик парфумів на великий. Я віддала за нього всі свої гроші. Я намагаюся не бути такою егоїсткою, як раніше.

Емі боязко витягла з-за спини новий красивий флакон, який вона купила замість старого

дешевого. Вона виглядала такою серйозною, що навіть неозброєним оком було видно, що її зусилля перебороти у собі егоїзм йшли від чистого серця. Мег відразу міцно обняла її, Джо назвала розумницею, а Бет підбігла до вікна і зірвала свою найкращу троянду, щоб прикрасити чудовий флакон.

— Розумієте, мені стало соромно за свій подарунок після того, як ми почитали і поговорили сьогодні вранці про те, що потрібно бути гарною людиною, тому я побігла до крамниці і поміняла свій подарунок на більш дорогий. І я шалено цьому рада, бо тепер мій подарунок найкрасивіший.

Вхідні двері знову грюкнули, і подарунок Емі теж хвацько відправився до схованки під диваном, а сестри з незворушним виглядом вместилися за столом нібито в очікуванні сніданку.

— Щасливого Різдва, Мармі! Дякуємо за книги! Ми вже навіть трохи почитали сьогодні і плануємо робити це кожного дня, — хором вигукнули дівчата.

— З Різдром, донечки! Я рада, що ви одразу взялися читати, і сподіваюся, що ви продовжите у тому ж дусі. Але перш ніж ми сядемо за стіл, я хотіла б дещо з вами обговорити. Недалеко звідси живе нещасна жінка, яка нещодавно народила малюка. У неї є ще шестеро діток, і їм усім доводиться спати в одному ліжку, щоб хоч якось

зігрітися, бо у них, бідолашних, навіть немає дров, щоб розпалити вогонь. А ще вони голодують. Це її старший син приходив до мене вранці та розповів, як вони бідують. Дівчатка мої, ви не проти, якщо ми віддамо їм наш сніданок у якості різдвяного подарунка?

Дівчата були дуже голодні, адже чекали на сніданок майже годину, і спочатку ніхто не наважувався щось сказати. Але потім Джо радісно вигукнула:

— Як добре, що ти встигла прийти до того, як ми сіли снідати!

— А можна мені віднести теплі речі малечі? — терпляче спитала Бет.

— А я візьму вершки та кексикки, — додала Емі, героїчно відмовившись від своїх найулюбленіших смаколиків.

Мег, не гаючи часу, вже пересипала гречану кашу в велику миску і складала у кошик хліб.

— Я знала, що ви погодитесь, мої хороші, — сказала місіс Марч, задоволено посміхаючись. — Підемо допомагати всі разом, а коли повернемося, поснідаємо хлібом з молоком, а вже на вечір приготуємо що-небудь смачненьке.

Незабаром все було готово, і сімейство Марч вирушило в дорогу. Було ще досить рано та й пішли вони дворами, тож ніхто не бачив цю дивну делегацію волхвів.

Вони стояли на порозі вбогої та промерзлої кімнати з розбитими вікнами та згаслим вогнищем. З меблів там був лише невеликий стіл і ліжко з рваною ковдрою, на якому лежала хвора жінка з немовлям, а до неї з обох боків тулилися бліді, голодні діти, намагаючись хоч трохи зігрітися.

З якою ж радістю дивилися на гостей великі дитячі очі, а їх сині від холоду губи розплились у широкій щирій усмішці!

— *Ach, mein Gott!* ⁸ Невже ангели спустилися до нас з небес! — сказала жінка тремтячим голосом і сльози радості покотилися по її щоках.

— Так, кумедні такі ангели у капюшонах і рукавицях, — сказала Джо і всіх розсмішила.

Вже через кілька хвилин кімнату було не впізнати, наче там дійсно попрацювали добрі духи. Ганна принесла дрова, розпалила камін і закрила розбите скло старими капелюхами та накидкою. Місіс Марч напоїла нещасну жінку гарячим чаєм і дала трохи каші, запевнивши, що не залишить її родину у біді. Потім вона переповила малюка і загорнула його у свою теплу хустку. Робила вона це так ніжно та дбайливо, немов це була її власна дитина. Дівчата тим часом накрили на стіл, посадили дітей ближче до вогню і нагодували їх.

⁸ *Ach, mein Gott!* — (нім.) Боже мій!

Поснідавши, діти почали весело базікати, а дівчата Марч намагалися розібрати їх кумедне німецько-англійське щебетання.

— *Das ist gut! Die Engelkinder!* ⁹ — прицмокуючи, раз у раз повторювала малеча, наминаючи гречану кашу з хлібом і насолоджуючись теплом вогнища, яке весело потріскувало у каміні.

Сестер ще ніколи ніхто не називав дівчатами-янголятами, і це було їм дуже приємно. Особливо раділа Джо, якій від народження діставалися не інакше як всякі хлопчачі комічні прізвиська на кшталт «Санчо».¹⁰ Це був воістину прекрасний сніданок, хоча дівчатам не дісталоя і крихти. І нехай животи їх бурчали від голоду всю дорогу, поки вони йшли додому, у всьому місті було не знайти більш радісних і задоволених дітей, ніж ці четверо маленьких дівчаток, які віддали свій сніданок і задовольнилися того різдвяного ранку

⁹ *Das ist gut! Die Engel-kinder!* — (нім.) Яка смакота! Дівчата-янголята!

¹⁰ Санчо Панса, зброєносець Дон Кіхота — комічний персонаж у сатиричному романі іспанського письменника Мігеля де Сервантеса «Дон Кіхот» (том I — 1605 р., том II — 1615 р.).

лише хлібом і молоком.

— Мабуть, у цьому і полягає суть виразу «Любити свого ближнього як самого себе». Що ж, робити добро іншим людям дійсно приємно, — сказала Мег, розкладаючи з сестрами подарунки у вітальні, поки їхня мати збирала нагорі одяг для бідолашного сімейства Гуммель, яке вони відвідували вранці.

Це були невеликі скромні пакуночки, але кожен з них був наповнений чистою дитячою любов'ю, а висока ваза з червоними трояндами, пишними білими хризантемами і виноградними лозами надавала елегантності та урочистості святковому столу.

— Йде, йде! Давай, Бет, починай грати! А ти, Емі, відчини перед мамою двері! Тричі «Слава!» нашій Мармі! — вигукнула Джо, високо підстрибуючи.

Бет зіграла свій найвеселіший марш, Емі з реверансом відчинила двері, а Мег, взявши мати під руку, провела її до почесного місця на чолі столу. Місіс Марч була одночасно здивована та зворушена. В її очах стояли сльози, але це були сльози радості, і вона з посмішкою розглядала подарунки і читала вітальні листівки від доньок. Вона відразу одягла нові капці, поклала носовичок до кишені, окропивши його парфумами від Емі, троянду вона причепила шпилькою до грудей, а

гарні рукавички були проголошені «надзвичайно слухним подарунком».

Потім були сміх, поцілунки та обійми — саме в цьому і полягає краса домашніх свят, вони такі щирі та душевні, що ти потім ще довго згадуєш їх з теплом у серці. Але веселощі веселощами, а справи самі себе не зроблять.

За благодійними заходами та урочистими церемоніями пролетіло мало не півдня, тож дівчата без зволікання зайнялися приготуваннями до вечірньої святкової вистави. Будучи ще занадто юними, щоб часто відвідувати театри, і недостатньо багатими, щоб дозволити собі професійний помпезний реквізит для своїх домашніх спектаклів, дівчата використовували уяву та кмітливість — не дарма ж в народі кажуть «що голіший, то мудріший» — і робили весь необхідний інвентар з підручних засобів. Деякий реквізит був воістину гідним захоплення: гітари з пап'є-маше, старовинні лампи з непридатного старого посуду, розкішні сукні та мантиї зі старих простирадл, коштовності з відполірованих консервних банок, які також відмінно підходили для виготовлення лицарських обладунків. Меблі раз у раз переверталися догори дригом, а кімната служила сценою.

Хлопці до театральної трупи не приймалися, тому Джо діставалися всі чоловічі ролі. Вона із задоволенням виряджалася у чоловічі коричневі

шкіряні чоботи, які дісталися їй від подруги, яка знала жінку, яка знала одного актора у театрі. Ці чоботи, стара фехтувальна рапіра та дірявий камзол, який колись служив художнику зразком для написання якоїсь картини з батальним сюжетом, були головними скарбами Джо і були задіяні у всіх виставах. Через нечисленність їх трупи, часто двом передовим акторам, Мег і Джо, доводилося грати відразу кілька ролей, за що вони, безумовно, заслуговують на похвалу, адже вони не лише вчили напам'ять репліки трьох, а бувало і чотирьох персонажів, але і по кілька разів за спектакль міняли костюми і переставляли декорації. Але їм це було в радість, адже це не лише чудово тренувало їх пам'ять, але і було прекрасною творчою розвагою, завдяки якій сестри проводили багато часу разом.

Настав різдвяний вечір, глядачі приходили та займали місця у партері, роль якого грало ліжко. І ось з десятків дівочих очей у передчутті дивовижного видовища дивився на синьо-жовту завісу, за якою лунало шарудіння, перешіптування та періодичний сміх Емі, яка від хвилювання не могла стриматися. Незабаром пролунав третій дзвіночок, фіранки роз'їхалися в сторони, і розпочалася *«Романтична трагедія»*.

— Похмурим лісом служили кілька кущів у горщиках та щільна зелена тканина, розстелена на підлозі, а в глибині сцени розташувалася відьмина

печера. Її спорудили з сушилки для білизни, яка служила верхньою частиною, а з боків поставили два комоди. Всередині печери стояв невеличкий пальник, на якому кипів чайник, він же відьомський котел, а поруч, згорбившись, сиділа і сама відьма. В кімнаті було темно, і вогник пальника чудово створював зловісну атмосферу, особливо коли з чайника виходив справжній пар — глядачі захоплено аплодували таким правдоподібним декораціям. Дочекавшись поки стихнуть перші оплески, на сцену вийшов лиходій Г'юго, чиє обличчя покривала густа чорна борода, а на очі був насунутий капелюх. Одягнений він був у щільну накидку, коричневі чоботи, а на стегні з кожним кроком побрязкував меч. Він метушився по сцені, а потім раптом схопився за голову і проголосив надривну промову, оспівуючи свою ненависть до Родріго, любов до Зари, а також непохитну рішучість вбити одного і завоювати другої. Грубий тон голосу Г'юго періодично зривався на крик, коли почуття заволодівали ним — публіка була в захваті та аплодувала, коли герой робив паузу, щоб ковтнути повітря перед черговою тирадою. Вклонившись з виглядом людини, яка звикла до публічних похвал, він прокрався до печери і грізно наказав відьмі Агар:

— До мене, служнице темряви! Бажаю тебе бачити!

На сцені з'явилася Мег, на обличчя її спадали сірі пасма з кінського волоса. Одягнена вона була у червоно-чорний балахон, усіяний кабалістичними символами, а в руках вона тримала посох. Г'юго зажадав отримати приворотне зілля, щоб Зара полюбила його, а також зілля, щоб вбити Родріго. Прекрасним драматичним співом Агар пообіцяла дістати йому і те, і інше, і почала викликати духа любовних чар:

*Почуй мене, кохання дух,
Володар ти любовних мук!
Спокуси зілля приготуй,
Троянд з росою не шкодуй.
Щоб сумніву у зіллі не було
Додай кохання ти свого!
Чекати буду я всю ніч,
Прийди до мене ти скоріш!*

Заграла ніжна мелодія, і з печери вийшла маленька фігура з золотавим волоссям, вбрана у білий балахон з блискучими крилами за спиною і вінком із троянд на голові. Змахнувши чарівною паличкою, дух любовних чарів заспівав тоненьким голосочком:

*Прибув на позов твій я уві сні,
Летів всю ніч при місяці в пільмі.
Ось зілля зла, що ти хотів,*

*Це напій темряви для ворогів.
Ти застосуй його скоріш,
Щоб сила зла була гостріш!*

Дух кинув маленьку позолочену пляшечку до ніг відьми і зник за кулісами. Агар знову заспівала, але цього разу вона викликала злого духа. На сцені з гуркотом з'явилося чортеня у страшному чорному лахмітті і, прохрипівши свою відповідь, кинуло до ніг Г'юго чорну пляшечку, після чого теж пішло зі зловісним сміхом. Г'юго подякував відьми, і, поклавши зілля собі у чоботи, покинув сцену. Агар, у свою чергу, розповіла глядачам, що лиходій Г'юго вбив кількох дорогих їй людей, тому вона наслала на нього прокляття і має намір перешкодити його підступним планам, щоб помститися за минулі образи. Таким був кінець першої дії. Глядачі відпочивали, їли цукерки та ділилися враженнями від вистави.

Перш ніж завісу знову підняли, з-за лаштунків раз у раз лунали стуки молотка, але коли перед глядачами постав цей шедевр декораторського та теслярського мистецтва, всі миттю забули про затримку. Це було воістину приголомшливе видовище! До самої стелі височіла вежа з вікном, у якому горіло світло, а через білу фіранку визирала Зара у красивій синьо-срібній сукні та чекала на свого коханого Родріго. А ось з'явився і сам Родріго

— на плечах червона накидка, на голові берет з пір'їною, з-під якого стирчать каштанові локони, в руках гітара, а на ногах, звичайно, коричневі чоботи. Ставши на коліна біля підніжжя вежі, він заспівав хвилюючу серенаду. У відповідь Зара теж проспівала щось романтичне, і після нетривалого музичного діалогу погодилася піти за ним хоч на край світу. Тут і настав момент вистави, який викликав найбільший ажіотаж серед аудиторії. Родріго дістав мотузяну драбину, закинув один кінець у вікно і сказав Зарі спускатися до нього. Вона боязко перехилилася через підвіконня, поклала руку на плече Родріго і збиралася вже граціозно зістрибнути вниз, але — жаль та й жаль! — вочевидь, забула, що сукня її була зі шлейфом, який якраз по-зрадницьки зачепився за стулку вікна, вежа захиталася, нахилилась вперед... і з гуркотом завалилася, поховавши під руїнами нещасних закоханих!

Зал ахнув з полегшенням, коли коричневі чоботи з'явилися з-під руїн, а слідом за ними з'явилася золотава макітра, вигукуючи: «Я ж тобі казала! От казала ж, що все так і буде!». З дивовижною незворушністю на сцені з'явився дон Педро, суворий батько Зари, витягнув з-під уламків свою дочку і потягнув її геть. Намагаючись не ворухити губами, він тихо сказав:

— Навіть не думай реготати! Роби вигляд, що

так і було задумано.

Чимчикуючи до куліс, Дон Педро гнівно наказав руйнівникові Родріго забиратися геть із королівства. І хоча сам Родріго був все ще ошелешений падінням вежі, він не розгубився і кинув виклик старому, сказавши, що не зрушить з місця. Цей безстрашний приклад надихнув і Зару, яка відмовилася коритися волі батька, за що разом із своїм коханим була кинута в найглибші підземелля замку. Тут же з'явився прудкий маленький слуга з кайданами і повів бранців геть — вид у нього при цьому був дуже наляканий і, судячи з усього, він геть забув свою репліку.

У третій дії глядачам були показані події, які розгорталися у замку. Знову з'явилася Агар, яка прийшла звільнити закоханих і вбити Г'юго. Ось вона чує його кроки, ховається і бачить, як він наливає зілля у дві чаші з вином і наказує боязкому слугі: «Віднеси ці чаші полоненим і скажи, що я скоро спущуся до них». Слуга відводить Г'юго у сторону, щоб щось сказати, а в цей час Агар підміняє ці чаші на дві інші, просто з вином. Фердинандо, слуга, забирає келихи, а Агар ставить на стіл чашу з отрутою, призначену для Родріго. Г'юго, відчуваючи спрагу, випиває її і в агонії починає корчитися і скакати по сцені. Після довгих конвульсій він падає долілиць і вмирає, в той час як Агар повідомляє йому про свій підступний вчинок

у прекрасній мелодійної пісні.

Це була воістину захоплююча сцена, хоча деяким глядачам могло здатися, що пасма довгого волосся, які несподівано вибилися з-під капелюха Г'юго, трохи змастили ефектну смерть головного лиходія. Однак неймовірно душевний спів Агар настільки вразив публіку, що всі вмить забули про казус із зачіскою.

У четвертій дії перед нами розгортається жахлива сцена, в якій Родріго, отримавши звістку про те, що Зара більше не любить його, впадає у глибокий відчай і готовий накласти на себе руки, встромивши собі кинджал у серце. Але в цей самий момент під його вікном хтось починає співати прекрасну пісню про те, що кохана вірна йому, але їй загрожує смертельна небезпека, однак Родріго все ще може врятувати її. Невідомий підкидає йому ключ від в'язниці, і в пориві радості наш герой зриває з себе кайдани і стрімголов біжить рятувати кохану.

П'ята дія починається зі сварки між Зарою та Доном Педро. Він хоче, щоб дочка пішла у монастир, але вона і чути про це не хоче. Після емоційної суперечки, Зара вже збирається втратити свідомість, коли раптом з'являється Родріго і просить її руки. Дон Педро не дає свого благословення закоханим, тому що Родріго бідний. Між чоловіками зав'язується гаряча перепалка, і ось

Родріго вже готовий нести на руках змучену Зару, коли входить боязкий слуга з листом і мішком від Агар, яка таємничим чином зникла з замку. Слуга повідомляє, що відьма заповідає неймовірні багатства молодцям і пророкує страшну загибель дону Педро, якщо той встане на шляху щастя молодих. Відкривається мішок, і з нього висипається ціла купа блискучих бляшаних монет, які виблискують у світлі ламп. Такий «вагомий аргумент» пом'якшує суворого батька і він погоджується видати свою дочку за Родріго. Всі співають у радісному пориві, і завіса опускається, коли закохані, стоячи на колінах, отримують благословення дона Педро.

Зала вибухає шаленими оплесками, які несподівано перериває черговий конфуз — ліжко-партер не витримує і ламається, а глядачі падають на підлогу. Родріго і дон Педро, не зволікаючи, кидаються на допомогу — всі глядачі врятовані, хоча багато хто втратив дар мови від нестримного сміху. Ледве хвилювання стихло, до кімнати увійшла Ганна і оголосила, що місіс Марч чекає на юних леді до вечері.

Це запрошення було несподіванкою навіть для акторів, і коли вони побачили накритий у вітальні стіл, вони здивовано переглянулися. Це було так схоже на Мармі, приготувати для них невелике частування після спектаклю, але такого бенкету

вони не пам'ятали з тих пір, як їх сім'я збідніла. Тут було і морозиво — насправді навіть два його види, полуничне і пломбір — і торт, і фрукти, і французькі цукерки, а в центрі столу в чотирьох вазах стояли прекрасні букети!

У сестер перехопило подих, вони спантеличено переводили погляд зі столу на матір і назад, а місіс Марч стояла і широко посміхалася.

— Це що, феї влаштували? — спитала Емі.

— Це Санта-Клаус, — сказала Бет.

— Це наша матінка постаралася. І Мег ніжно посміхнулася, що було видно, навіть незважаючи на наліплена сиву бороду і густі кущисті брови.

— А може, тітоньці Марч так сподобалося простирадло, яке ми для неї пошили, що вона в знак подяки вирішила влаштувати нам таку шикарну святкову вечерю? — вигукнула Джо.

— Ні, дівчатка. Насправді, всі ці ласощі передав містер Лоренс, — відповіла місіс Марч.

— Дідусь хлопчиська Лоренса? З чого це раптом? Ми його навіть не знаємо! — вигукнула Мег.

— Ганна розповіла одному з його слуг про те, що сталося сьогодні вранці. Мабуть, цього старого джентльмена вразив ваш благородний вчинок. Він знав мого батька багато років і сьогодні вдень надіслав мені листа, в якому висловив надію, що я дозволю йому виказати свої дружні почуття до моїх

дітей, тобто до вас, передавши трохи солодоців на честь свята. Ну як тут відмовити? Тож насолоджуйтесь святковою вечерею, щоб компенсувати скромний сніданок з хліба та молока.

— Мабуть, то онук підкинув йому цю чудову ідею, я майже впевнена, що так і є! Мені здається, він гарний хлопчина, шкода що ми з ним не знайомі. Він ніби й не проти з нами познайомитися, просто соромиться, а Мег така манірна зануда, що не дозволила мені заговорити з ним, коли ми проходили повз нього на вулиці, — сказала Джо, але її слова загубилися у дзвоні тарілок, адже гості вже розбирали солодоці та охали від захоплення.

— Ви говорите про людей, які живуть у великому будинку по сусідству, чи не так? — запитала одна з гостей. — Моя мати знає старого Лоренса, але каже, що він занадто зарозумілий і уникає спілкування зі своїми сусідами. Він тримає свого онука під замком, виходити йому можна лише для відвідування уроків з верхової їзди, і то, у супроводі вчителя. Бідний хлопчик цілими днями сидить у чотирьох стінах і чахне над підручниками. Ми навіть запрошували його в гості, але він так жодного разу і не прийшов. Мама каже, що в цілому він дуже милий, але ніколи не розмовляє з нами, я маю на увазі з дівчатами.

— Одного разу наша кішка втекла, і він приніс її нам. Ми навіть поговорили з ним трохи

через огорожу, ну, там про крикет і таке інше, а потім він побачив, що наближається Мег і втік з переляку. Але я все-таки хотіла б з ним потоваришувати, впевнена, що вдома він помирає від нудьги і буде радий поспілкуватися з кимось, — рішуче сказала Джо.

— Що ж, він милий і вихований хлопчик, такий собі юний джентльмен. Я зовсім не заперечую, щоб ви при нагоді з ним познайомилися. До речі, квіти для вас приніс саме він, і мені, напевно, все ж слід було запросити його залишитися на вечерю, особливо з огляду на те, як він прислухався до вашого реготу нагорі. Він виглядав таким задумливим і навіть трохи сумним, коли йшов. Впевнена, що йому дуже не вистачає спілкування з однолітками».

— Ах, шкода, що він не побачив нашу виставу! — засміялася Джо, дивлячись на свої чоботи. — Обов'язково запросимо його на наш наступний спектакль. Можливо, ми навіть залучимо його до підготовки. Хіба це не було б чудово?

— Мені ще ніколи не дарували такий прекрасний букет! Як же красиво! — милувалася своїм букетом Мег.

— Квіти дійсно прекрасні! Але все одно для мене немає нічого прекраснішого за троянди, які вирощує Бет, — сказала місіс Марч, дбайливо глянувши на вже трохи понурий бутон у себе на

грудях.

Бет притулилася до неї і тихо прошепотіла:

— Шкода, що ми не можемо відправити квіти татові, впевнена, це його порадувало б, адже, боюся, що у нього там Різдво проходить не так весело, як у нас.

3

Хлопчисько Лоренс

— Джо! Джо! Де ти? — вигукнула Мег, стоячи біля сходів, які вели на горище.

— Та тут я! — відповів згори захриплий від тривалого мовчання голос.

Мег піднялася на горище і знайшла там свою сестру, яка, закутавшись у кокон із пледу сиділа на старій канапі біля вікна. Вона захоплено гризла яблуко і лила сльози над *«Спадкоємцем Редкліффа»*. ¹¹ Горище було улюбленим

¹¹ *«Спадкоємець Редкліффа»* (1853 р.) — популярний роман англійської письменниці Шарлотти М. Янг. На виховання в сім'ю віддають під опіку осиротілого хлопчика з родини далеких родичів. Але у сироти є одна важлива перевага — коли він досягне повноліття, йому дістанеться казковий спадок у вигляді величезного маєтку. Це історія про інтриги, самопожертву і боротьбу за щасливе майбутнє.

притулком Джо. Тут вона любила усамітнюватися, прихопивши з собою з півдесятка яблук та цікаву книгу, щоб у тиші зануритися у пригоди персонажів. Горище Марчів уже давно облюбував щур, який за ці роки настільки звик до компанії Джо, що не звертав на неї жодної уваги. Джо навіть дала йому прізвисько — містер Скреббл. Коли з'явилася Мег, щур блискавично зник у себе в норі, а Джо змахнула сльози, сіла рівно і в очах її стояло німе питання, чому її потривожили в такий кульмінаційний момент.

— Вгадай, що у мене є! Ось, ти тільки подивися! Місіс Гардінер запрошує нас завтра до себе на святковий прийом! — вигукнула Мег, розмахуючи папірцем і читаючи текст на ньому з непідробним захватом.

— Місіс Гардінер буде щаслива бачити міс Марч і міс Джозефіну¹² на своєму маленькому новорічному балу. Мармі дозволила нам піти. Потрібно ретельно продумати та підготувати свої наряди.

— А що тут думати? Ти ж знаєш, що ми одягнемо наші звичайні поплінові сукні, тому що у нас більше нічого немає, — відповіла Джо з

¹² Офіційне звернення у дев'ятнадцятому столітті: старшу дочку називали на прізвище, а молодших — по імені.

набитим яблуком ротом.

— Ах, якби у мене була шовкова сукня! — зітхнула Мег. — Мама каже, що купить, коли мені виповниться вісімнадцять, але чекати ще цілих два роки — це ціла вічність.

— Впевнена, що наші поплінові сукні анітрохи не гірші за шовк. У будь-якому разі, виглядають вони дуже непогано. Твоя взагалі як новенька, а ось у своїй я пропалила дірку на спині, ще й на помітному місці. Навіть не знаю, що тепер з нею робити.

— Ну, спробуй у гостях сильно не метушитися і не повертатися до людей спиною, спереду ж із сукнею все гаразд. Я вплету в зачіску нову стрічку, а ще Мармі обіцяла позичити мені свою маленьку шпильку з перлиною. Мої бальні туфлі вже зачекалися виходу в люди, рукавички теж у повному порядку, хоча вони не такі гарні, як мені б хотілося.

— Я на свої впустила склянку з лимонадом, а на нові у нас немає грошей, тож обійдуся без рукавичок, — сказала Джо, яка ніколи особливо не переймалася своїм зовнішнім виглядом.

— Ти повинна бути у рукавичках, інакше я не піду, — рішуче вигукнула Мег. — Рукавички — це найважливіший елемент вечірнього вбрання, ти не можеш танцювати без них. Якщо ти будеш без рукавичок, я просто згорю від сорому.

— Тоді я не буду танцювати. Та й не люблю я особливо ці твої бальні танці. Не бачу нічого цікавого у вальсі. Я більше люблю танці, де треба крутитися і стрибати.

— Так, просити у мами купити тобі нові рукавички ми точно не будемо, адже вони такі дорогі. Джо, ну хіба можна так недбало ставитися до речей? Мама ж говорила, що якщо зіпсуєш рукавички, нових вона не купить до наступного сезону. Може, їх все ж можна якось відіпрати? — з надією запитала Мег.

— Ні, боюся відіпрати їх не вийде. Але я можу просто тримати їх у руках, ніхто і не помітить, що вони забруднені. Або ось як ми можемо зробити: кожна з нас одягне по одній чистій рукавичці, а в руках триматиме брудну. Як тобі ідея? Геніально, чи не так?

— Твої руки більші за мої, і ти жахливо розтягнеш мою рукавичку, — сказала Мег, яка буквально пилинки здувала зі своїх рукавичок.

— Тоді піду без них. Мені все одно, що скажуть люди! — крикнула Джо і почала демонстративно читати свою книгу.

— Добре, добре, вмовила! Тільки не забрудни і мої рукавички. І намагайся поводитися пристойно — не ховай руки за спину, не витріщайся та не кажи «Очманіти!», якщо щось тебе здивує. Добре?

— Не турбуйся, буду поводитися, наче ті

манірні ляльки і намагатимусь не ставити тебе у незручне становище. А тепер іди і дай відповідь на запрошення, а я дочитаю цей чудовий твір.

Мег пішла «з вдячністю приймати запрошення». Потім, не гаючи ані хвилини, вона прискіпливо оглянула свою сукню і, весело наспівуючи, почала нашивати на неї мереживну шлярку. Джо теж часу не марнувала — вона дочитала книгу, з'їла решту яблук і погралася з містером Скребблом.

Напередодні Нового року вітальня в будинку Марчів пустувала, бо поки дві молодші сестри перевертали гардероб догори дригом, дві старші наводили марафет перед балом. І нехай їх сукні були дуже простими і скромними, але сестри носилися по кімнаті, як очманілі. У кімнаті панувала метушня, сміх і ... характерний запах спаленого волосся. Мег вирішила, що їй терміново потрібні локони, і Джо завзято взялася орудувати гарячими щипцями і паперовими папільйотках.

— А вони і повинні так диміти? — запитала Бет, сидячи на ліжку і спостерігаючи за усім, що відбувається.

— У кімнаті вогко, тому йде пара, — відповіла Джо.

— Що за дивний запах! Немов на вогні смажать погано обскубану курку, — зауважила Емі, з самовдоволенням виглядом погладжуючи свої

красиві кучері.

— Ось зараз я зніму папільйотки, і ви побачите хмару маленьких кучериків, — сказала Джо, відкладаючи щипці в бік.

Але хмару кучериків ніхто не побачив, тому що паперові папільйотки знімалися разом з рештками волосся, і переляканий горе-перукар поклав перед своєю жертвою ряд обгорілих пучків волосся.

— О, ні! Що ж ти наробила? Все пропало! Я не можу піти на бал у такому вигляді! Моє волосся, моє бідолашне волосся! — заволала Мег, з відчаєм дивлячись на обпалений завиток на лобі.

— Ох, даремно ти мене попросила, сестричко, у мене ж руки-крюки, вічно я все ламаю. Вибач, мені так шкода! Мабуть, щипці були занадто гарячими. Що ж я наробила! — простогнала Джо зі сльозами на очах.

— Все ще можна виправити, потрібно зовсім трохи підкрутити волосся і зав'язати стрічку так, щоб кінчики падали на лоба — таку зачіску зараз носять усі модниці. Я сама бачила, — намагалася втішити сестру Емі.

— Я сама в усьому винна, намудрила і отримала по заслугах. Треба було просто бути собою, — роздратовано вигукнула Мег.

— Мені дуже подобається твоє прекрасне рівне волосся. Не хвилюйся, воно відросте, ти і

оком не встигнеш моргнути, — сказала Бет і підійшла поцілувати сестру.

Переживши ще кілька промахів з вечірнім туалетом, які, на щастя, були не настільки масштабними, як історія з зачіскою, Мег нарешті була готова до виходу. Об'єднаними зусиллями всього сімейства зібрали і Джо: волосся зібрали у пучок і одягли сукню. Сестри виглядали дуже мило у своїх простих вбраннях — на Мег була сріблясто-сіра сукня з мереживною шляркою, яку прикрашала шпилька з перлиною, а волосся її було перехоплене блакитною оксамитовою стрічкою. На Джо було коричневе плаття із суворим комірцем-стійкою, а єдиною її прикрасою була біла хризантема. Кожна з дівчат одягла по одній хорошій рукавичці, а забруднену несла у руках. Вердикт сімейства був таким — «мило і невимушено». Бальні туфлі на високих підборах були жахливо вузькими і натирали Мег ноги, але вона мовчки терпіла, а Джо здавалося, що всі дев'ятнадцять шпильок у пучку впивалися їй прямісінько у голову, що було, м'яко кажучи, теж не дуже зручно. Але що вже тут поробиш — краса вимагає жертв!

— Хай щастить, дівчата! Гарно вам провести час, мої дорогенькі! — вигукувала місіс Марч, поки сестри спускалися сходами. — Не зловживайте ласощами і будьте готові йти додому об

одинадцятій, я пришлю за вами Ганну.

Мег і Джо вже вийшли з двору, коли з вікна пролунав голос:

— Дівчатка, дівчатка! Носові хусточки не забули?

— Так, так, взяли, Мег свою навіть збризула парфумами, — вигукнула Джо. — Думаю, Мармі запитала б про хусточки, навіть якби ми всі стрімголов рятувалися від землетрусу, — усміхаючись, додала вона.

— Тому що мама у нас натура аристократична, і дуже, до речі, правильно вона говорить, тому що справжню леді завжди впізнають по ідеально чистому взутті, рукавичках і носовій хустинці, — відповіла Мег, яка і себе, звичайно, вважала натурою аристократичною.

Нарешті дівчата дісталися будинку Гардінерів.

— Отже, не повертайся спиною, щоб ніхто не побачив пляму на сукні, Джо. Глянь, у мене там пояс не перекрутився? А як щодо моєї зачіски, все дуже погано? — без упину торохтіла Мег, нервово оглядаючи себе у дзеркалі в дамській кімнаті.

— Про пляму на спині можу і забути, тож якщо побачиш, що я роблю щось не так, просто підморгни мені, добре? — сказала Джо, поправивши комір і поспішно повернувши на місце кілька неслухняних пасм волосся.

— Ні, підморгувати то вульгарно. Я підніму брови, якщо щось не так, і кивну, якщо все добре. А тепер розправ плечі, роби короткі кроки і навіть не думай тиснути руки, якщо тобі будуть когось представляти — леді так не роблять.

— Стільки правил, що голова йде обертом! Як тут нічого не забути? Ой, що там за весела музика лунає знизу?

Дівчата спустилися до вітальні, але почувались трохи ніяково, адже вони рідко виходили в люди, і навіть не дивлячись на те, що прийом був маленьким і неформальним, для них це була грандіозна подія. Місіс Гардінер, статна літня дама, ласкаво привітала їх і залишила в компанії старшої зі своїх шести доньок. Мег знала Саллі Гардінер, тож вже дуже скоро розслабилась і поводитись невимушено, а ось Джо, якій було нудно слухати дівочі теревені та плітки, стояла, притулившись до стіни, і почувалась не у своїй тарілці. В іншій частині кімнати група хлопчаків весело говорила про катання на ковзанах. Їй дуже хотілося піти і приєднатися до них, оскільки катання на ковзанах було одним з її найулюбленіших занять. Вона прошепотіла про своє бажання Мег, але її брови так загрозово піднялися, що Джо не наважилася навіть поворухнутися. Ніхто не заводив з нею бесіду, дівчата, які стояли поруч, поступово розійшлися, і

Джо залишилася одна. Ходити по залі та веселитися вона не могла, адже хтось міг помітити дірку на її спині, тож їй залишалося лише стояти біля стіни і з тугою спостерігати за гостям. Настав час танців. Маргарет одразу запросили танцювати і вона запурхала по паркету з такою грацією і легкістю, що глянувши на її задоволену посмішку, ніхто в житті не здогадався б, як вона мучилась у тих тісних бальних туфлях. Джо помітила, що високий рудоволосий юнак прямує до неї, і, злякавшись, що він збирається запросити її на танок, пірнула за порт'єру, за якою, як виявилось, була ніша. Джо вирішила просидіти залишок вечора у цьому безпечному укритті. Звідси вона могла спокійно спостерігати за балом і не боятися осоромитися. Але, на жаль, першим цю схованку знайшов інший сором'язливий гість, тому, коли Джо відкрила за собою порт'єру, вона опинилася віч-на-віч з «хлопчиськом Лоренсом».

— Боже мій, вибачте, я не знала, що тут хтось є! — затинаючись, пробурмотіла Джо, готуючись зникнути так само швидко та несподівано, як і з'явилася.

Але хлопчик засміявся і, намагаючись не виказувати свого подиву, ввічливо сказав:

— Не звертайте на мене уваги, залишайтеся, якщо бажаєте.

— А я вас не потурбую?

— Анітрохи. Я сховався тут, тому що нікого тут не знаю і почуваюся трохи чужим на цьому святі. Розумієте?

— Ви навіть не уявляєте, як добре я вас розумію. Я тут з тієї ж причини. Ми можемо посідіти тут разом, якщо ви, звичайно, не проти моєї компанії.

Хлопчик сів і став уважно розглядати свої туфлі, поки Джо щосили згадувала манірні слівця Емі, щоб здаватися зараз максимально ввічливою та невимушеною:

— Думаю, ми вже зустрічалися раніше з нагоди повернення Вами нашої кицьки, вельмишановний містере Лоренс. Ви живете у маєтку недалеко від нас.

— Так, я живу по сусідству з вами. Він підняв голову і щиро розсміявся — театральна манірність Джо здалася йому досить кумедною, коли він згадав, як вони весело базікали про крикет, коли він приніс тоді їхню кішку.

Джо трохи розслабилась, теж розсміялася і сказала:

— Дякую за прекрасний подарунок на Різдво, ми так добре провели час з сестрами.

— Це все мій дідусь.

— Але ідею підкинули йому ви, чи не так?

— Як себе почуває ваша чарівна кішка, міс Марч? — запитав хлопчик з серйозним виглядом,

але блиск його темних очей видавав іронічність запитання і Джо зрозуміла, що він насилу стримує сміх.

— Чарівно, дякую, містере Лоренс. Але я не міс Марч, я всього лише Джо, — відповіла дівчина з такою ж показною серйозністю.

— А я не містер Лоренс, а просто Лорі.

— Лорі Лоренс — яке цікаве ім'я!

— Взагалі, мене звать Теодор, але мені не подобається це ім'я, тому що інші хлопці скорочують його до «Дора», тож я змусив їх називати мене Лорі.

— Я теж ненавиджу своє ім'я — воно звучить так сентиментально, немов я якась тендітна леді, яка неприємніє з найменшого приводу! Я теж хочу, щоб усі називали мене Джо замість Джозефіна. А як ви змусили хлопчиків не називати вас Дорою?

— Я їх побив.

— Ну, бити тітоньку Марч я точно не буду, тож, думаю, доведеться терпіти, — і Джо смиренно зітхнула.

— Хіба ви не любите танцювати, міс Джо? — запитав Лорі, з явним задоволенням вимовляючи її ім'я.

— Я обожаю танцювати, але коли багато місця і всі веселяться. Тут я обов'язково що-небудь зачеплю чи зламаю, наступлю комусь із гостей на

ногу або зроблю ще щось жахливе, тож я тримаюся подалі від неприємностей і дозволяю Мег насолодитися цим вечором. А ви танцюєте?

— Іноді. Бачте, я багато років прожив за кордоном і ще не до кінця розібрався, що тут до чого.

— За кордоном! Як цікаво! — вигукнула Джо. — О, розкажіть мені про це! Я так люблю слухати про подорожі.

Лорі явно не очікував такого інтересу і навіть трохи розгубився, не знаючи, з чого почати свою розповідь, але лавина питань від Джо незабаром змусила його зібратися з думками, і він розповів їй, як ходив до школи у Ве́ве,¹³ що там не потрібно було носити головні убори, на озері стояла ціла флотилія човнів, а на канікулах хлопці збиралися і всі разом вирушали в захоплюючі піші походи по околицям зі своїми вчителями.

— От би опинитися там! — вигукнула Джо. — А в Парижі ви бували?

— Ми провели там минулу зиму.

— І французькою вмієте говорити?

— У Ве́ве нам тільки так і було дозволено говорити.

¹³ Ве́ве — гарне місто на заході Швейцарії, розташоване на березі Женевського озера. Популярний туристичний курорт.

— Скажіть що-небудь! Читати французькою я вмю, але як правильно вимовляти слова не знаю.

— *Quel nom a cette jeune demoiselle en les pantoufles jolis?* — добродушно сказав Лорі.

— Як добре у вас виходить! Так, якщо я не помиляюся, ви запитали: «Хто ця юна леді у гарних бальних туфлях?». Чи не так?

— *Oui, mademoiselle* ¹⁴.

— Це моя сестра Маргарет, і ви чудово знали це! Правда, вона красива?

— Так, вона нагадує мені німецьких дівчат, така ж охайна та вихована, і танцює, як справжня леді.

Джо дуже зраділа такому компліменту на адресу своєї сестри з боку юнака, і вирішила, що обов'язково слово в слово передасть його Мег.

Ось так вони сиділи в ніші за фіранкою, підглядали за гостями, робили критичні ремарки, жартували і базікали, немов давні знайомі. Незабаром Лорі вже тримався невимушено і впевнено, бо дещо хлопчача поведінка Джо розвеселила та заспокоїла його. Настрій Джо теж покращився, бо їй вже не потрібно було щосекунди думати про свою сукню і ніхто докірливо не здіймав брови, дивлячись на неї. Джо була в захваті

¹⁴ Так, мадемуазель.

від «хлопчиська Лоренса», тому вона кілька разів уважно огледіла його з голови до ніг, щоб добре запам'ятати і потім описати сестрам, адже у них не було братів, а кузени жили далеко і вони практично не спілкувалися. Тож, воно і не дивно, що хлопчики були для сестер Марч істотами абсолютно невідомими та загадковими.

— Так, кучеряве чорне волосся, смаглява шкіра, великі чорні очі, гарний ніс, прекрасні зуби, маленькі руки і ноги, вищий за мене, що дуже важливо для хлопчика, і в цілому простий і веселий хлопчина. Цікаво, скільки йому років? — розмірковувала Джо.

Це питання так і крутилося у неї на язиці, але вона вчасно стрималася і вирішила все ж спробувати з'ясувати це обхідним шляхом.

— Ви, мабуть, готуетесь до вступу в коледж? Я бачила, як ви зубрите свої підручники. Ой, тобто, я хотіла сказати «старанно вчитесь». І Джо почервоніла, бо не стрималась і використала жаргонне слівце «зубрити».

Лорі посміхнувся — але шоку чи образи на його обличчі від свого вульгарного слівця Джо не помітила — і, знизавши плечима, відповів:

— У найближчий рік або два точно ні. У коледж я піду не раніше, як мені виповниться сімнадцять.

— А вам що, зараз п'ятнадцять? — запитала

Джо, дивлячись на високого хлопця, якому вона дала б не менше сімнадцяти років.

— Буде шістнадцять наступного місяця.

— Ах, як би я хотіла піти вчитися до коледжу!

Але от у вас я щось не бачу особливого ентузіазму.

— Так, ви маєте рацію, мені огидна сама думка про коледж! Там одні зубрилки і розбишаки. І взагалі мені не дуже подобається спосіб життя чоловіків у нашій країні.

— А чого ж вам хочеться?

— Жити в Італії... Жити так, як мені захочеться.

Джо не терпілося запитати, як саме йому хочеться жити, але судячи з того, як він насупив свої чорні брови, це було болюче питання, тому вона змінила тему.

— Яка чудова полька! — сказала Джо, постукуючи ногою в такт мелодії. — Можливо, ви хочете піти потанцювати?

— Тільки якщо ви теж підете, — відповів юний Лоренс, галантно нахиливши голову.

— Ой, а я не можу, я пообіцяла Мег, що не буду танцювати, тому що ..., — Джо запнулася і, здавалося, не знала, чи назвати справжню причину, чи просто розсміятися.

— Тому що що? — з непідробною цікавістю запитав Лорі.

— Обіцяєте нікому не говорити?

— Клянуся!

— Є у мене погана звичка стояти перед каміном, коли в ньому горить вогонь, тому я часто пропалюю свої сукні. З цією сукнею трапилося те саме, і хоча я зашила дірку, місце пропалу все одно трохи видно, ось Мег і заборонила мені шастати по залу, щоб ніхто не помітив. Можете сміятися, якщо хочете. Ситуація дурна, але дійсно кумедна.

Але Лорі не засміявся. Кілька секунд він стояв, опустивши очі, і Джо вже навіть почала трохи хвилюватися, коли раптом він дуже м'яко сказав:

— Це все неважливо. Я знаю, як ми зробимо — в кінці зали є довгий коридор, ми можемо спокійнісінько потанцювати там і нас ніхто не побачить. Прошу вас, погоджуйтесь.

Джо з радістю погодилася, але в той момент найбільше їй захотілося, щоб обидві її рукавички були чистими, бо її партнер дістав і як раз одягав прекрасні, бездоганно чисті рукавички перлинно-сірого кольору. У довгому коридорі нікого не було і вони натанцювалися від душі. Лорі був відмінним танцюристом і навіть продемонстрував кілька рухів із швидкого німецького танцю, який дуже сподобався Джо, адже там треба було стрибати і крутитися. Коли музика стихла, вони всілися прямо на сходах, щоб трохи перепочити. Лорі якраз почав розповідати про

студентський фестиваль у Гейдельберзі,¹⁵ на якому йому пощастило побувати, коли на горизонті з'явилася Мег. Вона поманила до себе Джо, і та неохоче пішла за сестрою до однієї з невеликих кімнат для відпочинку, де Мег одразу зблідла і сіла на канапку, тримаючись за ногу.

— Здається, я вивихнула кісточку. Це все моє високе підбори, один з них підвернувся і я спіткнулася. Мені так боляче, що я насилу можу стояти. Навіть не знаю, як я дійду додому, — сказала вона, похитуючись з боку в бік від болю.

— Я так і знала, що з цими дурними туфлями буде якась біда. Бідолашна Мег. Я бачу лише два варіанти: або ми наймаємо екіпаж, або залишаємося тут на ніч, — відповіла Джо, м'яко розтираючи постраждалу кісточку.

— Ні, екіпаж нам не по кишені. І де взагалі ми зараз знайдемо екіпаж, більшість гостей приїхала на своїх власних екіпажах, а до стайні йти далеко, та й выдправити нам туди нема кого.

— Я піду, — рішуче заявила Джо.

— Це виключено! Вже дев'ята година і на вулиці дуже темно. Залишитися тут до ранку теж не

¹⁵ Місто на південному заході Німеччини, де знаходиться Гейдельберзький університет, один з найстаріших європейських університетів.

вийде, бо всі кімнати вже зайняті, у Саллі залишаються гостювати її подружки. Я посиджу тут і відпочину, поки не прийде Ганна, а там вже якось спробуємо доплентатись до нашого будинку.

— Я попрошу Лорі, він нам допоможе, — сказала Джо з полегшенням, коли в її голові раптом спалахнула ця ідея.

— Ні, благаю тебе, не треба! Нікому не кажи і нікого ні про що не проси. Краще принеси мені мої калоші з передпокою, а бальні туфлі поклади до наших речей. Танцювати я більше точно не буду, а коли закінчиться вечеря, визирай там Ганну.

— Всі вже йдуть на вечерю. Краще я посиджу тут з тобою.

— Не треба, сестричко, краще принеси мені кави. Я так втомилася, що навіть не можу поворухнутися!

Мег зручніше вмостилася на канапці, прикривши сукнею калоші, а Джо вирушила на пошуки кави. Після кількох невдалих спроб вона все ж відшукала їдальню, де знайшла старого містера Гардінера, який вирішив влаштувати собі невеликий перекус подалі від шумних гостей. Джо зніяковіло метнулася до столу, налила в чашку кави, яку одразу ж пролила собі на сукню, чим врівноважила пляму від пропалу на спині.

— Ну що ж я така незграбна! — вигукнула Джо, витираючи пляму від кави рукавичкою Мег.

— Дозвольте вам допомогти? — сказав доброзичливий голос. Джо озирнулася і побачила Лорі з чашкою кави в одній руці і тарілкою з кулькою морозива в іншій.

— Я хотіла віднести каву Мег, бо вона, бідолашна, дуже втомилася. Але хтось мене підштовхнув, і ось результат, — відповіла Джо, з сумом дивлячись на мокру пляму на спідниці та забруднену рукавичку, яка стала тепер насиченого кавового відтінку.

— Як прикро! А я якраз шукав вас, щоб запропонувати каву і морозиво. Тоді, може, віднесемо це вашій сестрі?

— О, дякую! Я відведу вас до неї. Вибачте, що не пропоную допомогти вам щось понести — боюся, як би знову щось не утнути.

Джо зайшла до кімнати перша. Лорі дбайливо присунув до кушетки маленький столик, поставив каву і морозиво для Мег, а потім ще приніс каву і порцію морозива для Джо. Він поводився, як справжній джентльмен, тож навіть вимоглива Мег назвала його «гарним хлопчиком».

Вони їли цукерки, сміялися і грали у лічилку разом з кількома іншими юними гостями, які теж зазирнули до кімнати відпочити. Мег навіть забула про біль у нозі, і коли на порозі кімнати з'явилася Ганна, вона різко схопилася з канапи привітати її, але тут же вхопилася за Джо, пискнувши від болю.

— Шшш! Ані слова! — прошепотіла Мег, побачивши тривогу в очах Ганни, а вголос додала, — Нічого страшного. Просто трохи забила кісточку, — і, кульгаючи, пішла нагору за пальто.

Ганна бурчала, Мег схлипувала від болю. Джо зрозуміла, що так діла не буде, і вирішила взяти справу в свої руки. Вона тихенько спустилася вниз і запитала у слуги, який проходив повз, чи може він організувати їм екіпаж. Однак це виявився не слуга, а офіціант, який гадки не мав, де знаходиться стоянка екіпажів. Джо вже готова були йти і просити допомоги у гостей, коли до неї підійшов Лорі, який став мимовільним свідком її розмови з офіціантом. Він запропонував підвезти їх на екіпажі свого діда, який якраз приїхав за ним.

— Але ще так рано! Невже ви вже йдете? — здивувалася Джо, відчуваючи вдячність і полегшення, але не наважуючись відразу прийняти пропозицію юного джентельмена.

— Я завжди йду рано, чесно. Будь ласка, дозвольте мені відвезти вас додому. Екіпаж вже чекає біля парадного входу, до того ж кажуть, погода зіпсувалася і пішов дощ.

Це було справжнім порятунком, і, розповівши Лорі про травму Мег, Джо з вдячністю погодилася. Вона на радіощах кинулася нагору, щоб повідомити чудову новину Ганні та Мег. Ганна відразу погодилася, бо ненавиділа дощ, наче та кішка. І ось

вони вже їхали додому в розкішному критому екіпажі та почувалися справжніми світськими дамами. Лорі сів поруч з кучером, щоб Мег могла, не соромлячись, покласти на сидіння забиту ногу. Сестри їхали додому у піднесеному святковому настрої та обговорювали прийом.

— Я чудово розважилась. А ти? — запитала Джо, вмоцнюючись зручніше і виймаючи з волосся шпильки, які вона назвала справжнім знаряддям для тортур.

— Так, все було чудово, поки я не підвернула ногу. Подрузі Саллі, Енні Моффат, я так сподобалася, що вона навіть запропонувала погостювати у неї тиждень-другий разом із Саллі. Але це буде навесні, якраз під час гастролей оперного театру. Ах, це буде чудово, якщо тільки мама мене відпустить, — відповіла Мег і мрійливо посміхнулася.

— Я бачила, як ти танцювала з рудим юнаком, від якого я втекла. Він тобі сподобався?

— Так, дуже! І зовсім він не рудий, у нього каштанове волосся. Він повадився дуже галантно, і ми з ним станцювали чудову редову.¹⁶

— Він був схожий на коника у фраці. Ми з Лорі мало не луснули від сміху. Ви нас чули?

¹⁶ Редова — швидкий танець чеського походження.

— Ні, але це було дуже грубо з вашого боку. Чого ти взагалі ховалася за тією порт'єрою?

Джо розповіла їй про свої пригоди, і коли вона закінчила, екіпаж якраз під'їхав до їхнього будинку. Вони щиро подякували Лорі та побажали йому на добраніч. Мег і Джо тихенько прокралися до своєї спальні, щоб не потривожити домашніх, але щойно вони зайшли до кімнати, двері скрипнули, і два сонних, але нетерплячих голосочки гуртом сказали:

— Розкажіть, як все пройшло! Розкажіть про бал!

Джо дістала з кишені жменю цукерок, які турботливо приховала для молодших сестер — що, до речі, Мег назвала «абсолютною дикістю та невихованістю» — і дівчата сіли на ліжку, приготувавшись слухати про найбільш хвилюючі події вечора.

— Маю сказати, що саме таким і повинен бути вечір рафінованої юної леді — приїхати додому в шикарному екіпажі, а потім сидіти ось так спокійно в своїй кімнаті в пеньюарі, поки над тобою пурхає покоївка, а тобі самій нічого не треба робити, — розмірковувала Мег, поки Джо прикладала до її ноги компрес із лікувальних трав, а потім взялася розчісувати її волосся, яке стало жертвою невдалого експерименту з кучериками.

— Однак не думаю, що ці рафіновані юні леді веселяться більше, ніж ми, навіть не дивлячись на

наше спалене волосся, старі сукні, одну пару рукавичок на двох і вузькі бальні туфлі, в яких у нас вистачає розуму скакати весь вечір, а потім ще й підвернути ногу.

І знаєте, як на мене, Джо була абсолютно права.

4

У кожного своя ноша

— О Боже, як же важко знову звальювати на себе ношу — закидати за спину торби з зобов'язаннями та турботами і висуватися в дорогу, — зітхнула Мег на ранок після святкового балу у місіс Гардінер, бо тепер, коли різдвяні канікули скінчилися, настав час повертатися до своїх обов'язків — а після тижня відпочинку та розваг це було ох як не просто.

— Якби тільки Різдво та Новий рік ніколи не закінчувалися! Було б чудово, чи не так? — понуро відповіла Джо, позіхаючи і потягуючись.

— Звичайно, негоже веселитися в такий важкий час, але ж це так приємно — насолоджуватися смачною святковою вечерею, милуватися букетом на столі, відвідувати бали і повертатися додому не пішки, а на екіпажі, а ще читати і відпочивати, а не працювати, як кінь. Як же я заздрю дівчатам, які можуть собі дозволити

жити безтурботним життя! Маю зізнатися — я люблю розкіш, — сказала Мег, намагаючись вирішити, яка з двох її старих суконь була менш зношеною.

— Що ж, в розкоші нам ще довго не жити, тож потрібно поменше нити, тягти свою ношу і не занепадати духом, адже так і робить наша весела Мармі. Звичайно, тітонька Марч їздить на мені, як той старий з казки про Сіндбада,¹⁷ але думаю, якщо я припиню скаржитися, моя ноша стане настільки легкою, що я навіть не буду її помічати.

Ця ідея цілком захопила уяву Джо і підняла її настрій, а ось Мег все ще сумувала, бо її ноша, яка складалася з чотирьох розбещених дітей Кінгів, здавалася їй важчою, ніж будь-коли. Вона навіть була не в настрої чепуритися перед дзеркалом і мудрувати щось із блакитною стрічкою для волосся.

— Яка різниця, як я буду виглядати, якщо мене все одно ніхто не бачить, крім цих маленьких бешкетників, і нікому немає ніякого діла до того, гарна я чи ні? — пробурмотіла вона і різко встала

¹⁷ Старий із казки «Сіндбад-мореплавець» з циклу «Тисяча і одна ніч», який забрався Сіндбаду на плечі і відмовлявся спускатися. В результаті Сіндбад все ж звільняється від цієї ноші, напоївши нахабного старого.

з-за столу. — Мабуть, так і буду все життя мучитися і працювати, лише зрідка балуючи себе виходами у люди, а потім не встигну отямитись, як стану зморшкуватою старою. От за що мені така кара — бути бідною і не мати можливості насолоджуватися життям, як інші дівчата!

За сніданком Мег сиділа і похмуро дивилася на свою тарілку, не піднімаючи голови. Втім, здавалося, що сьогодні всі встали не з тієї ноги. У Бет боліла голова і вона лежала на дивані, граючись з кішкою та її трьома кошенятами, щоб хоч трохи розвіятись. Емі нервувала, бо не довчила уроки, а ще вона десь загубила свої калосі. Джо насвистувала і збиралася до тітоньки Марч, здійснюючи при цьому, втім як і завжди, багато галасу. А місіс Марч намагалася зібратися з думками і дописати листа, який потрібно було обов'язково сьогодні відправити. Ганна теж жалілася, що не могла допізна заснути і тепер почувається як вижятий лимон.

— Ну що за сімейка невдах! — відчайдушно вигукнула Джо, перекинувши чорнильницю, порвавши обидва шнурки на черевиках і на додачу сівши на свій капелюх.

— І ти в ній головна невдаха! — огризнулася Емі зі сльозами на очах, вже вкотре видаючи сторінку з зошита, бо ніяк не могла правильно вирішити задачу з математики.

— Бет, якщо ти не віднесеш цих блохастих котів у підвал, я сама їх позбудуся, от чесне слово, викину всіх на вулицю! — сердито вигукнула Мег, намагаючись скинути зі спини кошеня, яке повисло на її сукні десь в районі лопаток, і Мег не могла його зняти.

Джо реготала, Мег щось невдоволено бурчала собі під носа, Бет благала пощадити її кошенят, а Емі ридала, бо не могла згадати, скільки буде дев'ять помножити на дванадцять. І тут уже не витримала місіс Марч.

— Дівчатка, дівчатка, вгамуйтеся і помовчіть хвилинку! Мені потрібно відправити цього листа з ранковою поштою, а ви відволікаєте мене своїм галасом, — вигукнула вона, вже втретє переписуючи одне і те саме речення.

Настало короткочасне затишшя, яке порушував лише скрип мостин під ногами Ганни, яка винесла і поставила на стіл два невеликих гарячих пироги, а потім знову пішла на кухню. Дівчата називали їх «муфточками», тому що справжніх муфт у них не було, а гарячі пироги чудово зігрівали їхні руки, коли вони йшли зранку на роботу у ці холодні та мрячні дні. В якому б поганому настрої не була Ганна, вона ніколи не забувала спекти пиріг для Мег і Джо, бо їх шлях на роботу був довгим, та й пообідати вдома бідлахи не могли, бо рідко коли поверталися додому раніше

другої години.

— Кажуть, що коти лікують і забирають біль, тож пригорнися до своїх кошенят міцніше і приголуб їх, Бет. До побачення, Мармі. Нехай сьогодні вранці ми були справжніми фуріями, але коли ми повернемося додому, обіцяю, будемо янголятами, як зазвичай. Все, пішли, Мег! — і Джо відчинила вхідні двері, подумавши про себе, що їх «похід паломників» розпочався не дуже гладко.

Перш ніж повернути за ріг, сестри озирнулися — це вже стало традицією — як і завжди, у вікні вони побачили матір, яка посміхалася і махала їм рукою. Інакше і бути не могло, адже в якому б поганому настрої вони не виходили з дому, усміхнене обличчя неньки завжди зігрівало їх душі і наповнювало серце радістю.

— Було б правильніше, якби Мармі пригрозила нам кулаком замість того, щоб надсилати повітряні поцілунки, адже поводитися ми вранці не інакше як по-свинськи. Іноді ми буваємо просто нестерпною юрбою примхливих дівчисьок, — вигукнула Джо. Їй було соромно за свою поведінку і поведінку сестер, тож те, що їм з Мег доводилося зараз йти по сльоті, а їхні обличчя обдував холодний колючий вітер, здавалося справедливим покаранням за ранкове свавілля.

— Не використовуй такі жахливі слова, — сказала Мег, з головою занурившись у теплу

хустку.

— Я люблю сильні слівця, бо вони якнайкраще передають саму суть, — відповіла Джо, вчасно встигнувши схопити свого капелюха, який з поривом вітру вже збирався полетіти у невідомому напрямку.

— Себе називай як хочеш, але я не свиня і не примхливе дівчисько, тож я не хочу, щоб мене так називали.

— Ти — розбещене дівчисько, Мег, і думаю, що причина твого сьогоднішнього кепського настрою полягає в тому, що ти скаженієш, бо не можеш жити у розкоші. Але почекай ще трошки, я зароблю купу грошей і буду возити тебе на екіпажах, годувати морозивом, засиплю прекрасними букетами і куплю тобі цілу купу модних туфель на високих підборах, щоб ти могла танцювати з рудоволосими юнаками.

— Ну ти і дурко, Джо, іноді як скажеш! — Мег розсміялася, і, як не дивно, ця нісенітниця підняла їй настрій.

— От радій, що я така, а то б йшли зараз удвох, як у воду опущені. І яка з цього була б користь? Я завжди намагаюся знаходити у всьому щось кумедне — так жити набагато веселіше. Так, досить хандрити. Вище носа, сестричко! — і Джо підбадьорливо поплескала сестру по плечу.

Настав час сестрам розходитись у різні боки. І

поки вони йшли, кожна своєю дорогою, та гріли руки, тримаючи маленький пиріг, вони намагалися зберігати бадьорість духу, незважаючи на сувору зимову погоду, важку роботу і розбиті мрії про безтурботну юність.

Коли містер Марч втратив всі свої статки, намагаючись допомогти недолугому товаришу-невдасі, дві старші доньки благали дозволити їм піти працювати, щоб заробляти хоча б собі на кишенькові витрати. Батьки погодилися, вважаючи, що таким чином дівчата розвинуть у собі працелюбність і відчують незалежність. Мег і Джо з натхненням взялися до роботи, свято вірячи, що терпіння і праця все перемагають. Маргарет влаштувалася гувернанткою, і навіть та невелика платня, яку вона отримувала, в даних умовах здавалася їй справжнім багатством. Як вона сама зізналася, вона любила розкіш, і бідність, яка так раптово спіткала їх родину, була для неї справжнім шоком. Мег було важче, ніж сестрам, змиритися з новим положенням, тому що вона краще, ніж вони, пам'ятала часи, коли їх будинок був сповнений розкішних речей, а життя складалося з одних задовольень і розваг. Мег намагалася не падати духом і не заздрити своїм багатим подругам, але ж зрозуміло, що будь-яка молода дівчина хоче носити гарні сукні, весело проводити час з друзями і в цілому жити щасливим, безтурботним життям.

У родині Кінгів, куди Мег влаштувалася гувернанткою, вона щодня спостерігала за тим, про що так мріяла і чого позбулася, коли її родина збідніла. Старші доньки якраз почали активно відвідувати «бали дебютанток»,¹⁸ тож Мег часто доводилося з болем у серці дивитися на їх витончені бальні сукні та прекрасні букети від потенційних залицяльників, а також слухати розмови про театри, концерти, катання на санях та інші веселі розваги. Вона бачила, як гроші витрачаються на речі, які вона і сама так хотіла мати, і які — як вона чудово розуміла — їй ніколи не будуть доступні. Бідолаха Мег рідко скаржилася, але часом її переповнювала печаль і почуття кричущої несправедливості, вона злилася на все і на всіх навколо, ще поки не розуміючи, що насправді вона казково багата, просто щастя це зовсім не у грошах.

Джо влаштувалася компаньйонкою і помічницею до тітоньки Марч — заможної кульгавої старої, яка хотіла, щоб хтось її розважав

¹⁸ Зазвичай, дівчат вперше представляли світському суспільству у віці 16–20 років. Саме для цього влаштовували так звані бали дебютанток. Після першого виходу в люди дівчину вважали готовою до заміжжя і за її руку могли боротися молодики.

та виконував її розпорядження. Дітей у неї не було і вона навіть запропонувала удочерити одну з дівчат, коли її молодший брат, містер Марч, збанкрутував, і, до речі, дуже образилася, коли її пропозиція була категорично відхилена. Деякі друзі закликали Марчів бути більш далекоглядними і прийняти пропозицію старої, адже тоді у них будуть всі шанси потрапити до заповіту багатой вдови, але Марчі були непохитними і завжди говорили:

— Ми не відмовимося від наших доньок ні за які скарби світу. У багатстві чи в бідності, ми завжди будемо триматися разом, адже наше щастя в турботі один про одного.

Старенька образилася і навіть певний час не розмовляла з братом, поки одного разу випадково не зустріла Джо в гостях у подруги. Її безпосередність і прекрасне почуття гумору були немов ковток свіжого повітря в одноманітному манірному світі літньої пані, і вона запропонувала Джо стати її компаньйонкою. Звичайно, Джо була не в захваті від перспективи цілий день бути на побігеньках у навіженої старої, але вона погодилася, бо інших варіантів у неї не було. Як не дивно, Джо чудово знаходила спільну мову зі своєю запальною родичкою. Звичайно, траплялися між ними і сварки. Тоді Джо грюкала дверима і йшла додому, заявляючи, що її терпець увірвався і більше ноги її не буде у домі цієї нестерпної старої

тиранки. Вони обидві мали вибуховий характер, але також швидко заспокоювались, і тоді тітонька Марч так наполегливо просила Джо повернутися до неї, що Джо не могла відмовитися, адже в глибині душі їй подобалася ця ексцентрична стара леді.

Хоча підозрюю, що не останню роль у поступливості Джо грала велика бібліотека, якою після смерті дядечка Марча ніхто не користувався, тож книги припадали пилом і були осередком цілого сімейства павуків. Джо пам'ятала цього доброго старого джентльмена, який дозволяв їй будувати залізні дороги і мости зі своїх величезних словників, а потім розповідав захоплюючі історії та показував химерні ілюстрації у своїх талмудах, які були написані латиною. А щоразу, коли вона зустрічала дядечка Марча на прогулянці, він купував їй листівки і пригощав коржиками. Бібліотека являла собою напівтемну кімнату, де з високих книжкових стелажів на вас зверхньо дивилися гіпсові погруддя відомих вчених, а посередині кімнати стояли зручні крісла і великий глобус. І, найголовніше, там була незліченна кількість книжок, і Джо могла читати їх усі. Коли тітонька Марч дримала у своєму кріслі або до неї на чай заходили подруги, Джо стрімголов бігла в це тихе місце і, згорнувшись калачиком у м'якому кріслі, з головою поринала у світ поезії, романтики, історії та пригод. Але, як це часто буває, щастя

тривало недовго, бо щойно вона доходила до найцікавішого місця у книзі, пронизливий старечий голос волав: «Джозе-фіна! Джозе-фіна!», і їй доводилося залишати цей райський куточок, щоб займатися такими безглуздими справами як змотування пряжі у клубок, купання тітинчого пуделя або читання вголос нудних філософських нарисів Белшема,¹⁹ які тітонька Марч чомусь вважала вкрай цікавим читивом. Джо дуже хотілося зробити що-небудь видатне, щоправда, вона поки сама не знала, що саме вона хоче зробити, але щиро вірила, що з часом в її голові обов'язково народиться якась надзвичайна ідея. А поки що найбільше її обтяжувало те, що вона не може собі дозволити читати, бігати і кататися верхи стільки, скільки їй хотілося б. Через свій запальний характер, гострий язик і бунтівний дух вона завжди потрапляла у різні «ситуації», іноді досить комічні, але іноді доводилося і згорати від сорому. І все ж Джо вважала, що спілкування з тітонькою Марч було для неї справжньою школою життя і одного разу вона оцінить цей досвід по заслугах. А думка про те, що вона заробляє гроші, щоб допомогти

¹⁹ Мова йде про британського політичного письменника Вільяма Белшема та його роботу «Нариси, філософські, історичні та літературні» (1789–1790 pp.).

своїй родині, робила її щасливою, тож вона готова була заради доброї справи потерпіти цей дратівливий клич: «Джозе-фіна!»

Бет була дуже сором'язливою і боязкою, і після декількох невдалих спроб віддати її до школи, батьки, побачивши страждання дитини, вирішили навчати її вдома. З Бет займався батько. І навіть коли він пішов на фронт, а мати зайнялася благодійністю і майже весь свій час проводила у Товаристві допомоги фронтовикам, Бет сумлінно продовжувала вчитися самостійно. Бет була завзятою домосідкою, тому зголосилася допомагати Ганні по господарству. Вона дуже старалася, щоб сестри і мати після важкого робочого дня приходили в чистий і затишний дім. Бет було абсолютно не нудно сидіти цілими днями вдома, тому що, як вже було сказано, вона жила у своєму маленькому уявному світі та завжди вигадувала собі якесь цікаве заняття. Наприклад, щоранку вона будила і розважала шістьох своїх підопічних ляльок — бо, не слід забувати, що, як не крути, Бет була ще дитиною.

Ляльки ті були вже старими та пошарпаними, бо всі вони, перш ніж перейти до Бет, колись послужили старшим сестрам. Емі навідріз відмовилася гратися з ними, тому що ненавиділа старі та поламані речі, тож про ляльок піклувалася Бет. Їй було шкода цих маленьких бідолах і вона

навіть організувала лікарню для німецьких ляльок. Бет ставилася до них дуже дбайливо, ніколи не сварила їх, не втикала шпильки та голки в їх ватяні тіла і не кидала їх на підлогу, вважаючи, що ці нещасні створіння вже і так вдосталь настраждалися. Вона шила їм вбрання, влаштовувала з ними чаювання, і як могла оточувала турботою і ласкою. Одна з ляльок належала колись Джо, і, як нескладно здогадатися, на ній майже не залишилося живого місця, тому вона вирушила доживати залишок життя у мішок з ганчір'ям. Але Бет врятувала її з небуття, трохи підлатала і пошила їй сукню. Щоб прикрити неабияк облісілу голову, Бет змайструвала їй чепчик з носової хустинки. Рук та ніг у ляльки не було, вони були втрачені постраждалою за невідомих обставин, тож Бет пошила їй накидку, щоб приховати ці вади. Бет виділила бідоласі найкраще лялькове ліжечко, адже доля і так була до неї вкрай жорстока.

З боку вся ця лялькова метушня виглядала досить кумедно, але знаючи, скільки сил Бет вкладала у турботу про своїх ляльок, ніхто з неї не сміявся. Стара лялька Джо була її улюбленицею — Бет приносила їй квіти, читала казки вголос, виносила на прогулянку до саду, щоб та подихала свіжим повітрям, а ще співала їй колискові і завжди цілувала перед сном, ніжно примовляючи: «На

добраніч, моя біднесенька».

Звичайно, і Бет іноді вередувала, як і будь-яка маленька дівчинка. Іноді вона плакала, бо не могла собі дозволити брати уроки музики і купити гарне фортепіано. Вона дуже сильно любила музику, старанно вчила нотну грамоту і терпляче практикувалася на старому розладнаному піаніно, потайки сподіваючись, що хтось (та хоча б тітонька Марч) зголоситься допомогти розкрити її таланти. Однак бажаючих допомогти юному таланту не було, адже ніхто не бачив, як Бет на самоті тихенько лила сльози на пожовклі клавіші, які зрадницьки відмовлялися видавати потрібну ноту. Вона співала про свою роботу по дому тоненьким, як у жайворонка, голосочком, і завжди була рада акомпанувати Мармі та дівчатам, коли вони разом співали вечорами. День у день вона підбадьорливо говорила собі: «Будь старанною та терплячою, Бет, і тоді одного дня у тебе буде все — і нове фортепіано, і уроки музики».

Насправді, у світі багато таких от Бет, сором'язливих і тихих, які сидять у своїх куточках, і ніхто їх не помічає, поки не знадобиться їхня допомога. Вони живуть заради блага інших і ніколи не скаржаться, тому ніхто не бачить, на які жертви їм деколи доводиться йти. І ось одного разу вони замовкають назавжди, як замовкає цвіркун на печі, і лише тоді (на жаль, запізно) оточуючі розуміють,

скільки добра та світла приносять ці маленькі янголи у їхні життя.

Якби хто-небудь запитав Емі, що найбільше в житті її обтяжує, вона б одразу відповіла: «Мій ніс». Коли вона була маленькою, Джо випадково штовхнула її на металеве відро з вугіллям, і на думку Емі, саме це понівечило її ніс. Він не був великим або червоним, просто трохи приплюснутим, і скільки б Емі його не щипала і не тягнула, аристократичної тонкості це йому не дало. Втім, ніхто не звертав на це уваги, крім неї самої. Більш того, у міру того, як дівчинка росла, витягувався і її ніс, набуваючи абсолютно нормальної форми. Але Емі все одно прискіпувалася до нього і, мріючи про витончений грецький профіль, постійно робила замальовки красивих рівних носів.

Сестри називали Емі «маленьким Рафаелем»²⁰ за її талант до малювання, а улюбленими темами її картин, окрім красивих носів, були квіти, феї та різні фантазмагоричні ілюстрації. Щоправда шкільні вчителі іноді скаржилися, що замість того, щоб робити завдання, вона малювала тварин на полях, а порожні сторінки

²⁰ Великий італійський художник епохи Відродження Рафаель Санціо (1483–1520 рр.).

атласу, призначені для копіювання географічних карт, також були заповнені малюнками. А ще з її підручників нерідко випадали карикатури на вчителів та інших учнів. Але загалом Емі намагалася бути старанною ученицею і завдяки своїй зразковій поведінці завжди була на гарному рахунку у вчителів, тож вони здебільшого закривали очі на її нестримну пристрасть до малювання. Однокласниці любили Емі, бо вона завжди була дуже ввічливою і тактовною. Всі захоплювалися її вишуканими манерами та грацією.

Проте малювання було не єдиним досягненням Емі. Також вона вміла грати на фортепіано дванадцять мелодій, в'язати гачком і читати французькою, неправильно вимовляючи лише третину слів. Бувало, вона жалібним тоном говорила: «Коли *papa* ²¹ був багатий, ми робили те і те», і це звучало так зворушливо, а химерні довгі слова, якими Емі іноді любила похизуватися, її подружки вважали «верхом елегантності».

Але, можливо, ця загальна любов і потурання примхам розбестили її, тому що її марнославство і егоїзм росли день у день. Єдине, що хоч трохи збивало з неї пиху, було те, що їй доводилося доношувати одяг кузини, чим Емі була страшенно

²¹ з фр. «тато».

незадоволена. І в даному випадку справа була навіть не в тому, що їй діставалися чиїсь обноски, а в тому, що у матері Флоренс (так звали кузину) було геть відсутнє почуття стилю. В цілому, це були якісні, цілком добротні речі, але тонкий художній смак Емі не міг змиритися з тим, що їй доведеться носити червоний чепчик замість синього і натягувати на себе сукні жаклих кольорів та безглузких фасонів, які їй абсолютно не личали. Особливо Емі страждала цієї зими, адже їй доводилося ходити до школи у блідій пурпуровій сукні у жовтий горох, та ще й без жодної шлярки.

— Одне мене тішить, — якось зізналася вона Мег, — мама не вкорочує мої сукні,²² навіть коли я погано поводжуся. Бачила б ти, що зробила мати Мері Паркс! Іноді, коли Мері що-небудь утне, її

²² У 18-му столітті всі молоді дівчата (16–19 років) носили сукні до підлоги. На початку 19-го століття спідниці почали вкорочувати. Сімнадцятирічні та вісімнадцятирічні дівчата вважалися вже молодими жінками і носили спідниці такої ж довжини, як і дорослі жінки. Шістнадцятирічні дівчата носили спідниці довжиною до кісточки, чотирнадцятилітні — до ікри, а дванадцятирічні — трохи нижче колін. Ймовірно, сукні могли вкорочувати в якості покарання для дівчинки, щоб показати її неналежну дитячу поведінку та інфантильність. Емі соромиться укорочення сукні, бо вже вважає себе цілком дорослою юною леді.

сукню вкорочують до колін! В такому вигляді вона навіть до школи соромиться приходити. Коли я думаю про таку *деградацію*²³, то мені здається, що мій приплюснутий ніс і огидне пурпурове плаття з жовтим горохом не така вже й велика біда.

Емі вважала Мег безумовним авторитетом і зразком для наслідування, а ось у Джо найтепліші та довірчі відносини склалися, як не дивно, з Бет, яка була її повною протилежністю. Бет теж тягнулася до Джо, і лише їй розповідала свої потаємні думки та переживання. До речі, саме Бет, звичайно ж абсолютно несвідомого, мала найбільший вплив на Джо. У Мег і Джо також були чудові стосунки, але вони домовилися, що кожна з них стане наставницею для однієї з молодших сестер. Можливо, це був свого роду материнський інстинкт, який зараз ці маленькі жінки перенаправили з ляльок на своїх сестер.

— Розкажіть мені що-небудь? У мене сьогодні був просто надзвичайно напружений день, — сказала Мег, коли вони ввечері сиділи разом за шиттям.

²³ Мається на увазі слово «*деградація*» — Емі нещодавно поповнила свій словниковий запас черговим химерним словом, але, як завжди, не до кінця розібралася з його правильною вимовою.

— Сьогодні тітонька Марч таке утнула — зараз розповім, — почала Джо, яка дуже любила розповідати усілякі байки. — Я, як завжди, читала їй цього зануду Белшема, звичайно, приглушено і монотонно, адже так вона швидше засинає, а я маю більше часу почитати якусь цікаву книгу з її бібліотеки. Але я, мабуть, перестаралася з монотонністю, бо і сама почала клювати носом ще до того, як приспала стареньку. І от я раптом так широко позіхнула, що вона запитала мене, чи не боюся я ненароком проковтнути книгу, яку читаю. Я теж вирішила бути дотепною і відповіла, що якщо це допоможе раз і назавжди позбутися цієї нудної книжки, то я готова спробувати. Але, вочевидь, стара не оцінила мого жарту, тому що далі на мене чекала довга нотація про мої гріхи, після чого вона веліла мені сісти і подумати над своєю поведінкою, поки вона трохи подрімає. Ну, я вже знаю, що її «трохи» зазвичай затягується на кілька годин міцного сну, тож ледь її капор почав погойдуватися, наче той жоржин, я витягла з кишені «Вексфільдського священика»²⁴ і почала

²⁴ Надзвичайно популярний у той час роман англійського письменника Олівера Голдсмита, написаний у 1766 році. Розповідає про перипетії та випробування священика та його сім'ї, які стали жертвами місцевого поміщика та втратили свої статки.

читати, поглядаючи на старушенцію одним оком. І ось я дійшла до смішного моменту, де всі попадали у воду і, втративши пильність, голосно зареготала. Тітонька, звичайно, прокинулась, але будучи зазвичай після сну більш милосердною, звеліла трохи почитати їй вголос цього мого «Вексфільдського священика», щоб вона послухала, що ж це за чтиво таке, що я вважаю його кращим за її прекрасного і повчального Белшема. Я старалася з усіх сил, читала виразно — і знаєте, що? Їй сподобалося, уявляєте собі, вона сказала:

— Щось я не розумію, в чому там справа. Почни читати з самого початку, дитя.

— Я почала читати їй книгу з початку, і як могла намагалася зацікавити її життям сімейства Примроуз. Я навіть вирішила її трохи подразнити і, зупинившись на цікавому моменті, сказала: «Ви мабуть, втомилися, тітонько. Може, мені припинити читати? А вона тут же взялася за в'язання, про яке вже і забула, подивилася на мене і, спустивши окуляри на кінчик носа і хитро примружившись, коротко сказала: «Нумо дочитуй розділ до кінця, юна міс».

— Невже вона визнала, що їй сподобалася твоя книга? — запитала Мег.

— Ти що, не знаєш тітоньку Марч! Звичайно,

що ні! Але вона сказала відкласти старого Белшема на полицю, а це вже чогось варте. А коли я вже збиралася йти додому, то повернулася до кімнати за рукавичками, і що, ви думаєте, я там побачила — вона так захопилася читанням «Вексфільдського священика», що навіть не чула, як я гигикнула, коли на radoшах танцювала джигу в коридорі. Ах, подумати лише, її життя могло бути зовсім іншим, варто було їй лише захотіти! Правду кажучи, я їй ані краплі не заздрю. Так, вона багата, але в її житті проблем анітрохи не менше, ніж у бідних, — задумливо додала Джо.

— До речі, ти нагадала мені, що і мені є що вам розповісти, — сказала Мег. — Моя історія, звичайно, не така кумедна, як у Джо, але я багато думала про це по дорозі додому. Сьогодні в будинку Кінгів був якийсь переполох, і одна з моїх підопічних дівчат розповіла мені, що її старший брат сильно провинився, і батько вигнав його з дому. Я чула, як місіс Кінг плакала, містер Кінг дуже голосно і сердито розмовляв, а Грейс та Еллен ховали обличчя, коли проходили повз мене, мабуть, щоб я не побачила їх заплакані очі. Я, звичайно, не ставила зайвих питань, але мені було їх дуже шкода, і в той момент я була рада, що у мене немає таких старших братів, які могли б ось так безвідповідально поводитися і ганьбити свою сім'ю.

— А мені от здається, що самій зганьбитися у

школі — набагато *гірше*, ніж все, що можуть утнути безвідповідальні брати, — сказала Емі, багатозначно киваючи головою, немов вона мала набагато більший життєвий досвід, ніж Мег. — Ось вам по справжньому жахлива історія: Сьюзі Перкінс прийшла сьогодні до школи з гарною каблучкою з сердоліком. Я дивилася на неї і мені так хотілося бути на її місці. І от сидимо ми на уроці, а Сьюзі малює карикатуру містера Девіса з жахливим таким великим носом і горбом, і він наче говорить: «Юні леді, я не зводжу з вас очей!». Ми гигикнули, і тут раптом його погляд зупинився на нас. Він звелів Сьюзі показати свій зошит. Від переляку її всю *парувало*,²⁵ але вона все ж так-сяк встала з-за парти, підійшла до нього і показала свій малюнок. І що, ви думаєте, він зробив? Він взяв її за вухо — за вухо! Ви уявляєте собі, який це жах! Він поставив її перед усім класом і сказати стояти так півгодини, тримаючи малюнок перед собою, щоб всі могли бачити.

— Всі дівчата, мабуть, сміялися над карикатурою? — запитала Джо в передчутті кульмінаційного моменту історії.

— Сміялися? Ніхто і звуку не видав! Сиділи тихо, як миші, а Сьюзі стояла і плакала. Ось тоді

²⁵ Емі має на увазі слово «паралізувало»

мені швидко перехотілося бути на її місці, тому що я розуміла, що після такої ганьби мене не втішить навіть мільйон каблучок з сердоліком. Я б ніколи не оговталася після такого приниження.

— А я сьогодні вранці побачила дещо, що мені дуже сподобалося, і збиралася розповісти вам про це за вечерею, але забула, — сказала Бет, наводячи порядок у кошику для шиття Джо, бо нитки в ньому всі позаплутувались, а голки хаотично валялися по всій торбинці. — Так ось, Ганна послала мене до рибної крамниці за устрицями, і там був старий містер Лоренс. Але він мене не бачив, тому що я причаїлася за бочкою, поки господар крамниці, містер Каттер, його обслуговував. Раптом зайшла якась нещасна жінка з відром і шваброю, і запитала містера Каттера, чи можна їй помити підлогу в його крамниці в обмін на рибину, тому що їй нема чим годувати дітей. Містер Каттер сердито глянув на неї і звелів забиратися геть. І ось вона вже збиралася йти, коли містер Лоренс підчепив велику рибину вигнутою ручкою своєї тростини і простягнув жінці. Вона була така рада і здивована, що взяла її голими руками і почала нестримно дякувати йому. Містер Лоренс велів їй «швидше йти і приготувати обід своїм дітям», і вона побігла геть. Обличчя її так і сяяло від щастя! Це так благородно з його боку, чи не так? О, це було так кумедно, коли жінка стояла,

притискаючи до грудей велику слизьку рибину, і тараторила слова вдячності та всілякі благословення.

Всі посміялися над розповіддю Бет, і тепер прийшла черга Мармі розповідати історію. Трохи подумавши, вона сказала:

— Сьогодні я сиділа, кроїла куртки з синьої фланелі, думала про вашого батька і про те, що буде, якщо, не дай Боже, з ним що-небудь трапиться. Ми ж залишимося зовсім одні, безпорадні та нещасні. Я знаю, що такі думки потрібно відразу відганяти, але я не могла нічого з собою вдіяти. Я сиділа там і мучилась зі своїми думками, поки не прийшов якийсь старий із замовленням на одяг. Він сів на стілець і я вирішила поговорити з ним, бо він виглядав таким нещасним, втомленим і стривоженим. У руках він тримав згорнутий аркуш паперу.

— У вас сини на фронті? — запитала я, побачивши, що записка в його руках явно призначалася не мені.

— Так, мем. У мене було четверо синів, але двоє вбиті, третій потрапив у полон, а до четвертого я зараз поїду, він отримав серйозне поранення і лежить у Вашингтонському госпіталі, — тихо відповів він.

— Ви дуже багато зробили для своєї країни, сер, — сказала я більше з почуттям поваги, ніж

жалю.

— Не більше, ніж того вимагав мій громадянський обов'язок, мем. Я б і сам пішов воювати, якби від мене була там хоч якась користь. Але я вже старий, і був би там тягарем, тому я відправив своїх хлопчиків. Так було потрібно, тому я ні про що не шкодую.

— У його голосі не було печалі, він був таким щирим, і здавалося, що він був радий віддати все, що у нього було. Мені навіть стало соромно за себе, адже в мене на війну пішла лише одна рідна людина, і то я думала, що це занадто, а він відпустив чотирьох синів і не шкодує про це. Зі мною залишилися всі мої діти, а він втратив двох синів, третього, можливо, ніколи більше не побачить, а четвертий лежить при смерті у лікарні десь далеко і, можливо, чіпляється за життя тільки щоб побачити батька в останній раз і попрощатися! В той момент я відчула себе такою багатою і щасливою, що зібрала йому гарну посилку з речей першої необхідності, дала трохи грошей і подякувала за урок, який він мені щойно дав.

Десь з хвилину ніхто не наважувався говорити, але потім Джо все ж порушила тишу:

— Розкажи ще одну історію, мамо, теж, з мораллю, як була ця. Я люблю потім обмірковувати та аналізувати твої історії, тому що вони такі життєві та повчальні.

Місіс Марч посміхнулася і тут же почала свою розповідь, адже вона чудово знала, які історії до душі її дітям.

— Жили-були чотири дівчинки, у яких було все — їжа та одяг, розваги та радості, вірні друзі та люблячі батьки, але все одно вони були чимось незадоволені, — у цей момент сестри багатозначно глянули одна на одну і взялися завзято шити. — Ці дівчата дуже хотіли бути хорошими і дали багато урочистих обіцянок, але вони не дуже добре їх виконували, адже постійно знаходили відмовки на кшталт «Ох, якби у нас було це» або «Ох, якби ми тільки могли робити те», абсолютно забуваючи, скільки у них вже було і скільки прекрасних речей вони насправді могли робити. І тоді вони вирушили до старої чарівниці та запитали, чи існує заклинання, яке може зробити їх щасливими, на що вона відповіла: «Коли ви відчуваєте невдоволення, просто подумайте про те, що у вас вже є і будьте вдячні за це».

Тут Джо підняла очі, ніби збиралася щось сказати, але швидко передумала, розуміючи, що це ще не кінець історії.

— Вони були розумними дівчатами, тому вирішили прислухатися до поради мудрої старої. Дуже скоро вони були здивовані, побачивши, наскільки щедро їх обдарувала доля. Одна з дівчат виявила, що гроші не завжди можуть вберегти від

сорому та смутку. Друга зрозуміла, що, незважаючи на бідність, вона була молодою, здоровою та життєрадісною, і почувалася набагато щасливішою, ніж одна її знайома дратівлива і немічна стара, яка хоч і була багатою, проте не вміла насолоджуватися даними їй благами. Третя дівчинка дізналася, що, як би тяжко не було допомагати готувати обід, набагато важче просити його в якості милостині. А щодо четвертої, то вона переконалася, що ніякі каблучки з сердоліками не компенсують відсутність хороших манер. Усвідомивши ці речі, дівчата зовсім по-новому поглянули на своє життя. Вони більше не витрачали час, сумуючи про недоступні їм речі, а стали цінувати та берегти те, що у них було. Відтепер вони були задоволені своїм життям і ні на мить не пошкодували про те, що пішли за порадою до старої чарівниці.

— Ну і хитра ж ти лисиця, Мармі, взяла наші власні історії та спорудила цілу притчу! Прямо проповідь вийшла! — вигукнула Мег.

— А мені подобаються такі притчі. Батько теж нам такі розповідав, — задумливо сказала Бет, продовжуючи розбирати бардак у швейному приладді Джо і акуратно вставляючи голки у голківницю.

— Я і раніше особливо не скаржилася на життя, але тепер буду ще більше стежити за собою, тому що випадок із Сьюзен мене багато чому

навчив, — сказала Емі.

— Думаю, всі ми потребували такої повчальної притчі. Це був корисний урок, Мармі, і ми його не забудемо. А якщо все ж забудемо, ти скажеш нам, як говорила тітонька Хлоя у «Хатині дядька Тома»: «Подумайте про те, що робить вас щасливими, діточки!»²⁶ — додала Джо, намагаючись надати своєму голосу південний колорит.

Джо була зворушена притчею Мармі не менше за інших, але в цьому була вся Джо — вона не могла втриматися, щоб не розрядити серйозну обстановку якимось дотепом.

5

Добросусідство

— Що, на Бога, ти знову задумала, Джо? — запитала Мег, побачивши, як сестра направляєтся до вхідних дверей у гумових чоботах, старому пальто з капюшон, з лопатою в одній руці та мітлою в іншій.

— Та ось вирішила трохи розім'ятися, —

²⁶ Напуття тітоньки Хлої, кухарки на плантації і дружини темношкірого раба дядька Тома в романі Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» (1852 р.).

відповіла Джо з бешкетним вогником в очах.

— Ти і так сьогодні вже два рази гуляла. Тобі що, мало? На вулиці заметіль і холоднеча, сиди краще вдома в теплі та грійся біля каміна, як я, — тремтячи від холоду, сказала Мег.

— Не можу я сидіти без діла! Я ж не кішка, щоб спати біля каміна цілими днями. Мені потрібно рухатися! Мені потрібні пригоди і я маю намір їх знайти. А заодно і сніг у дворі почищу.

Мег присунулася ще ближче до каміна, витягла ноги практично до самого вогню і продовжила читати «Айвенго»²⁷, поки Джо тим часом почала енергійно махати мітлою і розчищати доріжки в саду. Сніг був пухким і піддатливим, тож незабаром вона почистила всі доріжки, щоб Бет могла спокійно прогулюватися там зі своїми бідолахами-ляльками, коли припиниться сніг. За садом починалася земля Лоренсів. Це було передмістя, тому тут не було міської метушні, всюди були гаї, галявини, сади та тихі вулички. Два будинки розділяв невисокий живопліт. По один бік

²⁷ «Айвенго» — популярний роман шотландського письменника сера Вальтера Скотта, написаний у 1819 році. Події роману розгортаються у період Середньовіччя. Серед персонажів є Локслі (Робін Гуд) та король Річард I (Річард Левове Серце).

стояв старий цегляний будинок, який вже кричуще вимагав ремонту. Зараз, взимку, це було особливо помітно, тому що тріщини на стінах не ховалися під буйною зеленню виноградних лозин, та й клумби у дворі були порожні, тож будинок виглядав вкрай похмуро. По інший бік живоплоту стояв прекрасний маєток, який одним своїм виглядом говорив, що його господарі живуть у розкоші та комфорті. Враження тільки закріплював величезний каретний сарай у дворі та доглянутий сад з прилеглою до нього оранжереєю. Вікна прикрашали дорогі портъери, за якими вгадувалися силуети вишуканих предметів інтер'єру. Але незважаючи на всю цю розкіш, будинок виглядав якимось порожнім, тому що по галявині не бігали діти, у вікно не визирало усміхнене материнське обличчя, та й ті рідкісні гості, які сюди приходили, були скоріше винятком, аніж правилом. Єдиними мешканцями цього будинку були старий джентльмен і його шістнадцятирічний онук.

У бурхливій уяві Джо цей гарний будинок був чимось на зразок зачарованого замку, за дверима якого були приховані скарби і розваги, якими просто нехтували. Їй давно хотілося заглянути всередину і на власні очі побачити все, а ще познайомитися з «хлопчиськом Лоренсом», який, як здавалося Джо, і сам хотів завести друзів, але, мабуть, соромився або просто не знав, як зробити

перший крок. Після новорічного балу Джо була налаштована вкрай рішуче і навіть вигадала безліч сценаріїв, як зав'язати з ним дружбу, проте останнім часом Лорі не було видно, і Джо вирішила, що він міг знову поїхати вчитися кудись за кордон. Але ось вона помітила знайоме смагляве обличчя у вікні верхнього поверху, яке задумливо спостерігало, як Бет та Емі грали в сніжки у саду.

— Цей хлопчик явно страждає від нестачі спілкування та розваг, — сказала вона собі. — Його дідусь просто не розуміє, що для нього добре, інакше він не тримав би його під замком у повній самотності. Йому потрібні друзі, з якими можна повеселитися і пограти, хто-небудь молодий і жвавий. Може, піти туди і поговорити про це особисто зі стариганом Лоренсом?

Ця ідея потішила Джо, яка любила сміливі вчинки і завжди шокувала Мег своїми дивними витівками. План походу до «палацу Лоренсів» не давав Джо спокою, і в один прекрасний день Джо вирішила діяти, а там вже, як то кажуть, хай буде, що буде. Вона помітила, що містер Лоренс кудись поїхав, і тієї ж миті вислизнула з дому, прокралася через сад до живоплоту, де на кілька хвилин причаїлася, щоб розвідати обстановку. Все тихо — фіранки на нижніх поверхах запнуті, слуг не видно, а все в тому ж вікні верхнього поверху стирчить курчава чорна голова.

— Ось він, бідолаха, вмирає там від нудьги у такий похмурий день. Так не годиться! Мабуть, жбурну сніжок у його вікно, щоб він мене помітив, і хоч трохи розважу його дружньою бесідою.

І ось уже наступної миті в повітря злетіла невелика біла куля, і у вікні з'явилося обличчя, яке вже за мить засяяло, коли Лорі помітив джерело метушні. Джо засміялася, змахнула мітлою і крикнула:

— Як ваші справи? Як здоров'я? Щось вас не видно останнім часом, чи не захворіли ви раптом?

Лорі відкрив вікно і хрипким голосом відповів:

— Мені вже краще, дякую. Я сильно застудився і цілісінький тиждень провалявся у ліжку.

— Як шкода. Нудне, мабуть, заняття сидіти постійно вдома і нікуди не виходити.

— Ви навіть не уявляєте, наскільки. Тут нудно, як на цвинтарі.

— Мене в таких ситуаціях рятує читання якої-небудь цікавої книги.

— Мені не дозволяють зараз багато читати, кажуть, що очі мають відпочити, адже мені скоро знову сідати за підручники.

— Хтось може читати вам вголос.

— Дідусь іноді мені читає, але мої книги йому не цікаві, а весь час просити Брука мені незручно.

— Тоді хтось міг би прийти до вас у гості та почитати.

— Мені особливо і запрошувати нікого. Хлопчаки, яких я знаю, такі розбишаки, що у мене голова починає боліти від їх галасу.

— Ну, можливо, у вас є знайома мила дівчина, яка могла прийти до вас? Дівчата тихі, виховані та люблять про когось піклуватися.

— На жаль, я нікого такого не знаю.

— Ну, як це не знаєте? Ви знаєте мене, — почала Джо, а потім розсміялася і замовкла, замислившись, чи не занадто нав'язливо прозвучали її слова.

— А й справді! Ви прийдете навідати мене? Будь ласка! — вигукнув Лорі.

— Я звичайно не така вже й тиха, та і манери мої залишають бажати кращого, але я з задоволенням прийду навідати вас, якщо мама відпустить. Ось прямо зараз піду і спитаю в неї дозволу. А тепер закривайте скоріше вікно, щоб знову не застудитися, і чекайте на гостей.

З цими словами Джо закинула мітлу на плече і покрокувала до будинку, розмірковуючи над тим, чи розділять домашні її ентузіазм. Лорі, не гаючи часу, на радощах побіг готуватися до приходу Джо. Не дарма місіс Марч назвала його юним джентльменом, адже щоб гідно зустріти шановну гостю, хлопчик насамперед ретельно причесався,

пристебнув чистий комірець і як міг прибрався у кімнаті, де, незважаючи на зусилля прислуги, панував аж ніяк не ідеальний порядок.

Незабаром почувся гучний дзвінок у двері, а потім тонкий голос рішуче попросив «аудієнції містера Лорі». Вже через кілька секунд на порозі кімнати з'явився вельми здивований слуга та сповістив про візит юної леді.

— Добре, хай піднімається, це міс Джо, — сказав Лорі і став ближче до дверей, щоб зустріти її.

Через кілька секунд він побачив Джо з червоними від морозу щоками, яка піднімалася сходами у супроводі слуги. На її обличчі не було й натяку на збентеження від першого візиту до незнайомого місця, і, побачивши Лорі, вона бадьоро привітала його. В одній руці дівчинка несла тарілку, накриту серветкою, а в іншій — кошик, де сиділи троє кошеня Бет.

— А ось і я! І не з порожніми руками, — весело сказала вона. — Мама передає вам вітання. Вона була рада, що ми можемо вам чимось допомогти. Мег попросила, щоб я пригостила вас її бланманже,²⁸ воно у неї виходить дуже смачне. А Бет сказала взяти з собою її кошенят, тому що вони милі і завжди піднімають їй настрій. Можливо, ця

²⁸ Десерт з молока, цукру та желатину.

затія здасться вам смішною, але я не могла їй відмовити, адже вона так хотіла теж чимось допомогти.

Так вийшло, що ідея Бет виявилася просто геніальною, тому що граючи з милими кошенятами, Лорі абсолютно забув про свою сором'язливість і поведився легко та невимушено.

— Ну це просто витвір мистецтва, шкода навіть їсти таку красу, — сказав він, радісно посміхаючись, коли Джо прибрала серветку і показала желе, яке Емі красиво прикрасила зеленню і червоними квітами своєї улюбленої герані.

— Ну що ви! Просто сестри щиро хотіли якось вас підтримати. Нехай вам подадуть бланманже до чаю, вам буде легко його їсти, адже воно м'яке і легко прослизне вниз, не пошкодивши ваше хворе горло. Яка затишна у вас кімната!

— Могла бути і більш затишною, якби покоївки тут як слід прибиралися, але вони такі ліниві. Навіть не знаю, як з ними боротися, — зніяковіло відповів Лорі.

— Не турбуйтеся, зараз все виправимо, тут роботи на дві хвилинки. Зараз підмету попіл біля каміна і розставлю все як слід на камінній полиці. Так, книги поставимо тут, а пляшечки з ліками от там. А канапу вашу повернемо ось так, нехай на неї падає світло. Подушки трохи зіб'ємо. Все, готово.

Кімната дійсно змінилася. І поки Джо

розставляла речі на свої місця і наводила порядок, вона весь час жартувала і щось розповідала. Лорі дивився на неї в шанобливому мовчанні, а коли вона покликала його оцінити нове місцеположення канапи, він сів і, зітхнувши від задоволення, сказав:

— Ви такі ласкаві! Так, все саме так, як мені й хотілося. А тепер, будь ласка, сідайте зручніше у те велике крісло і дозвольте тепер мені вас розважати. Адже, як не крути, ви моя гостя.

— Так, ми ж домовлялися, що я прийду, щоб розважати вас. Хочете, я прочитаю вам вголос? — і Джо оцінюючим поглядом обвела кілька книг на найближчій полиці.

— Дякую, але справа в тому, що я їх всі вже прочитав, і, якщо ви не заперечуєте, давайте краще просто поговоримо, — відповів Лорі.

— Звичайно, не заперечую, я можу базікати хоч цілий день. Бет говорить, що я ще те базікало і ніколи не знаю, коли треба зупинитися.

— Бет це дівчинка з рум'яними щоками, яка майже завжди сидить вдома і лише зрідка виходить погуляти до саду з кошиком? — з цікавістю запитав Лорі.

— Так, це наша Бет. Вона моя улюблениця, янгол, а не дитина.

— Наскільки я пам'ятаю, вродлива — це Мег, і, якщо не помиляюся, курчава — це Емі?

— Так. А як ви дізналися?

Лорі почервонів від збентеження, але відверто відповів:

— Річ у тім, що я часто чую, як ви кличете одна одну, і коли я сиджу тут на самоті, я іноді виглядаю у вікно і бачу ваш будинок. Ви завжди так весело проводите час. Прошу вибачення, якщо це прозвучить неввічливо з мого боку, але іноді ви забуваєте закрити штори у вітальні, там, де на підвіконні ростуть квіти, і коли ввечері ви запалюєте лампи, вас видно, як на долоні. Це немов дивишся на картину — в каміні палає вогонь, а ви всі сидите за столом разом з матір'ю. Вона сідає навпроти вікна і я дуже добре бачу її обличчя, воно виглядає таким добрим і милим, а навколо нього немов рама з живих квітів. Це так зворушливо, що я часом не можу відірвати погляд. Розумієте, адже у мене немає матері. Лорі осікся і почав терміново перевертати дрова в каміні, щоб приховати легке тремтіння губ, яке він не міг контролювати. Але як Лорі не старався приховати свої очі в цей момент, Джо помітила його сумний погляд. Їй від усього серця було шкода цього бідолашного самотнього юнака. Джо з дитинства була прямодушною і такою вона залишилася і в свої п'ятнадцять, а ще вона була наївною і відкритою, наче дитина, і в голові її не було жодної поганої думки. Але також Джо була напрочуд здогадливою, і зараз чітко бачила, що Лорі дуже страждає від самотності. У цей момент

вона зрозуміла, наскільки вона багата, адже у неї є хай скромний, але затишний будинок, вона оточена любов'ю близьких, і їй завжди є з ким поговорити. Тож зараз їй найбільше хотілося поділитися цим багатством з ним. Її обличчя зараз випромінювало доброту та турботу, а зазвичай різкий і гучний голос набув надзвичайної м'якості. Вона сказала:

— Ми більше ніколи не будемо закривати штору на вікні з квітами, і я дозволяю вам дивитися скільки забажаєте. А ще краще, не дивіться крадькома, а приходьте до нас у гості. Наша мама така хороша, вона так любить допомагати людям! Я попрошу Бет зіграти для вас на фортепіано та заспівати, а Емі із задоволенням потанцює для вас, а ми з Мег розсмішили б вас над нашими кумедними сценками, і ми весело провели б час разом. Як ви думаєте, ваш дідусь дозволить вам прийти до нас?

— Думаю, що він дозволив би, якби ваша мати попросила його. Взагалі, він дуже добрий, тільки на вигляд такий суворий. Він дозволяє мені робити те, що я хочу, ну, в значній мірі, просто він непокоїться, щоб я не докучав чужим людям, — пояснив Лорі і його обличчя торкнулася легка усмішка.

— Ми не чужі, ми сусіди, і навіть не думайте, що будете нам докучати. Ми дуже хочемо познайомитись з вас ближче. Я вже довго думала,

як би завести з вами знайомство. Наша сім'я живе тут не дуже давно, але ми вже знайомі з усіма сусідами, крім вас.

— Річ у тім, що дідусь постійно сидить за своїми книгами, і те, що відбувається за стінами будинку його не особливо цікавить. Містер Брук, мій учитель, не живе тут, а приїжджає лише провести заняття. Ось і виходить, що мені просто нема з ким піти погуляти, тому я сиджу вдома.

— Погано. Вам потрібно перебороти себе і почати ходити у гості, адже наскільки мені відомо, вас запрошують. Тоді у вас буде багато друзів і вам завжди буде, куди піти. І до речі, спілкування чудово допомагає подолати сором'язливість.

Лорі знову зніжковів і почервонів, але абсолютно не образився на прямолінійність Джо, адже він розумів, що вона сказала це виключно з добрих намірів. Та й як тут образитися, адже вона сказала чисту правду.

— Вам подобається ходити до школи? — запитав хлопчик, вирішивши змінити тему розмови після невеликої паузи, під час якої він зніжковіло витріщався на вогонь в каміні і думав над словами Джо, поки сама Джо з інтересом розглядала кімнату.

— Я не ходжу до школи. Я пішла працювати, щоб хоч трохи допомогти своїй родині — я доглядаю за своєю старою тітонькою. Вона,

звичайно, рідкісна буркотуха, але мені вона все одно подобається, — відповіла Джо.

Лорі вже відкрив рота, щоб запитати ще щось, але швидко передумав, бо згадав, що занадто цікавитися чужими справами неввічливо, то він зніяковіло закрив рота і промовчав. Джо оцінила його вихованість, але вона була не проти розповісти кілька кумедних історій про тітоньку Марч, тому вона жваво описала йому навіжену стару леді, її товстого пуделя, папугу, що говорить іспанською, і, звичайно ж, розповіла про чудову бібліотеку, де вона зачитується цікавими книгами. Лорі був у захваті від її історій. А коли Джо розповіла про одного старого джентльмена, який прийшов якось у гості до тітки і так захопився своїми пишними промовами, що не помітив, як папуга зірвав з його голови перуку, Лорі так голосно розреготався, що до кімнати навіть зазирнула покоївка, щоб перевірити, що там відбувається.

— Ой, зараз лусну від сміху! Це просто чудово! Розкажіть ще щось, — сказав він, відриваючи від диванної подушки своє червоне від нестримних веселощів обличчя.

Натхненна своїм ораторським успіхом, Джо почала розповідати Лорі про їх домашні вистави, про те, як вони непокояться за батька і з нетерпінням чекають на його повернення, і про інші важливі події того маленького світу, в якому вони з

сестрам жили. Потім вони перейшли до розмови про книжки. Джо була рада, що Лорі виявився таким самим книголюбом, як і вона, і прочитав навіть більше книжок, ніж вона сама.

— Якщо ви так любите книги, давайте я покажу вам нашу бібліотеку. Дідуся немає вдома, тож не бійтеся, — сказала Лорі, встаючи.

— Я нічого не боюся, — відповіла Джо, рішуче змахнувши головою.

— Навіть не сумніваюся! — вигукнув хлопчик, дивлячись на неї з великим захопленням, хоча про себе подумав, що його дідуся вона все ж трохи злякалася б, якби зустріла його, коли той був у поганому настрої.

По дорозі до бібліотеки Лорі провів Джо екскурсію по дому. Хоч будинок і був величезним, він був добре отоплений, тому вони не поспішаючи заглядали в різні кімнати, і Джо мала можливість розглянути все, що їй хотілося. І ось, нарешті, вони дісталися бібліотеки. Від захоплення Джо заплескала в долоні та підстрибнула. Кімната була заставлена стелажми з книгами, між якими, немов вартові, стояли статуї, а стіни прикрашали прекрасні картини. А ще там були вітрини, де під склом, немов у музеї, зберігалися старовинні монети та різні сувеніри з усіх куточків світу. На химерних різьблених столиках стояли бронзові погруддя вчених і письменників, а глибокі крісла

так і манили вмотитися у них зручніше з цікавою книгою про пригоди. І, так би мовити, вишенькою на торті був величезний камін, викладений хитромудрими кахлями, який справив на Джо просто незабутнє враження.

— Оце так! — вигукнула Джо, сідаючи в оббите оксамитом крісло і з захватом озираючись навколо. — Теодоре Лоренс, ви найщасливіша людина на світі, — додала вона.

Лорі сів на край столу, що стояв навпроти крісла Джо.

— Боюся, що для щастя одних книг замало, — сказав він, хитаючи головою.

Перш ніж він встиг сказати щось ще, продзвенів дзвіночок на вхідних дверях, і Джо кулею вилетіла з крісла, злякано вигукнувши:

— Ой, матінко! Це, мабуть, ваш дідусь повернувся!

— А якщо і так, то що? Ви ж нічого не боїтеся, — дражливо зазначив хлопчик.

— Здається, я щойно зрозуміла, що, напевно, все ж трохи його боюсь, щоправда, сама не знаю, чому, адже Мармі дозволила мені відвідати вас і вам наче гірше не стало від мого візиту, — заспокоювала себе Джо, не зводячи при цьому очей з дверей.

— Навпаки, зараз я почуваюся набагато краще і я дуже вдячний вам за цей добросусідський візит.

Я більше хвилююся, що я сам міг втомити вас своїми розмовами. Мені так подобається з вами розмовляти, що я б так говорив і говорив, — з вдячністю сказав Лорі.

У дверях з'явилася покоївка і оголосила:

— Прийшов лікар оглянути вас, сер.

— Ви не заперечуєте, якщо я залишу вас на хвилинку? Думаю, мені дійсно потрібно до нього вийти, — трохи винуватим тоном сказав Лорі.

— Не переймайтесь, тут мені точно не буде нудно, — відповіла Джо.

Лорі пішов, а гостя вигадала собі вельми своєрідну розвагу. Вона якраз стояла перед портретом містера Лоренса-старшого, коли двері знову відчинилися. Джо, не обертаючись, рішуче заявила:

— Тепер я впевнена, що мені не варто його боятися, тому що у нього добрі очі, нехай і вигляд похмурий. А ще я бачу, що це людина вольова, можливо, навіть трохи авторитарна. Звичайно, він не такий красень, як мій дідусь, але він мені безумовно подобається.

— Дякую, мем, — пролунав за її спиною хриплий чоловічий голос. Джо з жахом озирнулась і зустрілася поглядом з містером Лоренсом-старшим.

Бідолаха Джо не знала, куди себе подіти, вона почервоніла, як різдвяна троянда, а серце її шалено закалатало. Вона знову і знову прокручувала в

голові слова, які щойно промовила. На мить її охопило дике бажання втекти, але це було б нерозумно і боягузливо, та й сестри над нею будуть сміятися. Тому вона взяла себе в руки і вирішила спробувати якось викрутитися з цієї неймовірно незручної ситуації. Поглянувши ще раз на містера Лоренса, Джо зловила себе на думці, що очі під густими сивими бровами в житті були навіть добрішими, ніж на портреті, а ще вона помітила, що в них був ледь помітний хитрий вогник, і це значно зменшило її страх. І ось після цієї жахливої хвилинної паузи, яка здалася Джо вічністю, хрипкий голос, який зараз звучав ще суворіше, ніж кілька хвилин тому, сказав:

— Отже, не боїшся мене, так?

— Не боюсь, сер.

— І не вважаєш мене таким красивим, як твій дідусь?

— Є трохи, сер.

— І я, кажеш, людина вольова і навіть трохи авторитарна, чи не так?

— Я просто сказала, що мені спало на думку, коли я дивилась на ваш портрет.

— Але я тобі подобаюся, незважаючи на це?

— Так, сер.

Така відповідь явно сподобалась старому джентльменові. Він розсміявся і потиснув їй руку. Потім він нахилився так, що його обличчя

порівнялося з обличчям Джо, уважно подивився на неї, а потім знову випростався і сказав:

— Обличчям ти на діда не дуже схожа, а ось характером точно пішла в нього. Він і справді був гарним чоловіком, моя люба, але що найголовніше, він був хоробрим і чесним, і я пишаюся тим, що у мене був такий прекрасний друг.

— Дякую, сер, — видихнувши з полегшенням, відповіла Джо. Тепер вона відчувала себе цілком комфортно і знову говорила в своїй звичній невимушеній манері.

— І що це ви тут робили з моїм онуком, га? — несподівано запитав містер Лоренс.

— Невеликий добросусідський візит, щоб трохи підбадьорити Лорі, сер.

— Думаєш, його потрібно було трохи підбадьорити?

— Так, сер, він здається таким самотнім, думаю, спілкування з однолітками пішло б йому на користь. Можливо, з нами, дівчатами, йому буде не так цікаво, але ми будемо раді допомогти чим зможемо. А ще я хочу від усього серця подякувати вам за чудовий різдвяний подарунок, який ви нам передали, — додала Джо.

— Ну що ти, це не мені потрібно дякувати, це була ідея Лорі! До речі, як справи у тієї нещасної жінки?

— Уже все добре, сер, — і Джо почала

розповідати про сімейство Гуммель і про те, як їх матері вдалося залучити до допомоги цій бідолашній сім'ї людей більш заможних, ніж вона.

— Це у неї від батька, він теж завжди поривався всім допомагати. Передай мамі, що я загляну до вас на днях. О, чуєш, задзвенів дзвоник — чай готовий. Це Лорі розпорядився. Тож пропоную пройти до їдальні для добросусідського чаювання.

— Якщо я не заважатиму, я буду рада залишитися на чай, сер.

— Я б промовчав, якби не хотів, щоб ви залишилися, міс Марч, — і містер Лоренс у старомодній галантній манері простягнув їй руку.

— Що б на це сказала Мег? — подумала Джо, і при думці, як вона сьогодні буде розповідати домашнім про свої пригоди у Лоренсів, її очі весело заблищали.

— Агов, хлопчику мій! Куди ти так летиш? — запитав старий джентльмен, побачивши, як Лорі, перескакуючи через дві сходинки, біжить вниз по сходах. Побачивши Джо у супроводі свого грізного діда, він заціпенів від жаху, однак побачивши переможний погляд Джо, з полегшенням видихнув.

— Я не знав, що ви так скоро повернетесь, сер, — зніяковіло сказав Лорі.

— Це я вже зрозумів, інакше ти не носився б так по сходах. А тепер давайте пити чай. І, Лорі,

поводься як личить джентльменові.

Лагідно скуйовдивши хлопчикові волосся, містер Лоренс пішов вперед разом із Джо, а Лорі поплентався за ними. Джо крадькома озирнулась і побачила, як Лорі кілька разів змінився в обличчі, вочевидь, обмірковуючи гіпотези щодо того, що тут взагалі відбувається. При цьому він корчив такі здивовані пики, що вона ледь стримувалася, щоб не розреготатися.

Під час чаювання літній джентльмен здебільшого мовчав. Він пив вже четверту чашку чаю і спостерігав за молодими людьми, які базікали, наче старі друзі. Звичайно, він не міг не помітити зміни, які відбулися з його онуком — на обличчі хлопчика з'явився здоровий рум'янець, він поводився розкуто, а сміх його був щирим і веселим.

— Вона має рацію, хлопчикові самотньо. Що ж, подивимося, як складуться його стосунки з цими милими дівчатами, — подумав містер Лоренс.

Джо дуже сподобалася містеру Лоренсу, адже йому імпонували її почуття гумору і трохи хлопчачі манери, а ще вона легко знаходила спільну мову з його сором'язливим онуком. Більш того, судячи з усього, вона і сама отримувала від їх спілкування величезне задоволення.

Зазвичай у компанії настільки респектабельних людей, яких Джо зазвичай

вважала занадто «манірними і зарозумілими», вона відчувала себе дуже незграбно, але з Лоренсами все було інакше, з ними їй було легко і комфортно.

Коли всі встали з-за столу, Джо подумала, що їй вже, мабуть, час додому, але Лорі сказав, що хотів би ще дещо їй показати. Він відвів Джо до оранжереї, де спеціально для неї запалили лампи. Її захопленню не було меж, адже в м'якому світінні ламп рослини виглядали воістину чарівно. Вона обережно ступала по доріжках, заворожено розглядаючи фантастичні квіти і ліани, які тягнулися по стінах аж до самої стелі. Вона з насолодою вдихала вологе ароматне повітря, уявляючи, що гуляє по казковому лісі. Тим часом Лорі дбайливо зрізав квіти, формуючи букет. Коли квіти вже насилу вміщалися в його руках, він перев'язав їх стрічкою і задоволено посміхнувся.

— Будь ласка, передайте це вашій матері і скажіть, що я надзвичайно вдячний їй за чудодійні ліки від нудьги, які вона мені прислала.

Повернувшись до будинку, вони знайшли містера Лоренса у великій вітальні, він стояв біля каміна, поглинений своїми думками. І тут Джо побачила шикарний рояль.

— Ви граєте? — запитала вона, глянувши на Лорі.

— Іноді, — скромно відповів хлопчик.

— А зможете зіграти що-небудь зараз? Я б з

радістю послухала, дуже вже хочеться розповісти потім про нього Бет, вона буде в захваті.

— Може, ви самі хочете зіграти?

— Ой, що ви! Я, на жаль, не вмію грати. Слухати музику дуже люблю, але з грою справи кепські, бракує мені таланту, — просто відповіла Джо.

Лорі сів за рояль. Він грав, а Джо слухала, тримаючи в руках величезний букет. Вона закрила очі і з насолодою вдихала прекрасний аромат геліотропів і чайних троянд.

Грав Лорі чудово, дуже щиро і душевно, без натяку на самовдоволення і хизування, через що повага Джо до «хлопчиська Лоренса» щомиті лише зростала. Вона подумала, що Бет високо оцінила б його гру, і почала щедро нахвалювати Лорі, і він все більше заливався рум'янцем від збентеження, тож Містер Лоренс вирішив прийти онукові на допомогу:

— Ну, все, все, юна леді, не перехваліть мені онука, а то ще, не дай Боже, зазнається, — лукаво сказав старий. — Грає він і справді непогано, але я сподіваюся, що і в більш важливих справах він теж досягне успіху. Ви вже йдете? Що ж, я вам дуже вдячний і сподіваюся, що ви порадуйте нас своїм візитом знову. Передавайте мої щирі вітання вашій матінці. На добраніч, лікарю Джо.

Він м'яко потиснув їй руку, але Джо здалося,

що обличчя його було похмурим, немов він був чимось незадоволений. Лорі провів Джо до передпокою, і вже біля самих дверей вона все ж таки зважилася запитати, чим вона розсердила його дідуся. Лорі помахав головою і поспішно сказав:

— Ні, ні, що ви, він розсердився зовсім не вас, а на мене. Він не любить, коли я граю на роялі.

— Але чому? Адже у вас так добре виходить.

— Я вам колись розповім. На жаль, мені ще не можна виходити на вулицю, тому додому вас проводить Джон.

— Це абсолютно зайве. Я ж не якась тендітна леді, до того ж тут йти менше хвилини. А ви одужуйте і набирайтеся сил.

— Слухаюсь, лікарю Джо. Але ви ж ще навідаєте мене?

— Якщо ви пообіцяєте прийти до нас у гості після того, як видужаєте.

— Обіцяю.

— На добраніч, Лорі!

— На добраніч, Джо, на добраніч!

Коли Джо розповіла про свої пригоди у будинку Лоренсів, дівчата вирішили, що наступного разу вони підуть у гості всі разом, при цьому у кожної були на це свої причини. Місіс Марч хотіла поговорити про свого батька зі старим Лоренсом, який, як виявилося, згадував його з теплотою в серці. Мег хотілося прогулятися по

оранжереї, Бет не терпілося пограти на прекрасному роялі, а Емі дуже хотілося побачити прекрасні картини та статуї в бібліотеці.

— Мама, а чому містер Лоренс не любить, коли Лорі грає на роялі? — запитала Джо, якій не давали спокою слова Лорі.

— Я не впевнена, але думаю, справа в тому, що його син, батько Лорі, не спитав дозволу у свого батька, тобто дідуся Лорі, і одружився на італійській піаністці. Старого Лоренса зачепило, що син без його благословення зробив такий серйозний вчинок, і сильно розгнівався. І попри те, що мати Лорі була милою, доброю та освіченою жінкою, він одразу не злюбив її та після одруження сина більше ніколи з ним не бачився. Батьки Лорі померли, коли хлопчик був ще малюком, і дід забрав його до себе. Хлопчик народився в Італії і ще з дитинства мав слабе здоров'я, тому старий так ним опікується і нікуди не випускає — він дуже боїться втратити і його. Любов до музики Лорі успадкував від матері, на яку він, до речі, дуже схожий, і я насмілюся припустити, що його дідусь побоюється, що він теж захоче стати музикантом. У будь-якому разі, музичний талант Лорі нагадує йому про жінку, яка йому не подобалася, і тому він, як сказала Джо, насупився.

— Боже мій, як романтично! — вигукнула Мег.

— Точніше сказати, як нерозумно! — сказав Джо. — Нехай буде музикантом, якщо хоче! Навіщо калічити йому життя, відправляючи до коледжу, якщо він так не хоче туди йти.

— Думаю, тому у нього такі гарні чорні очі та прекрасні манери. Мені здається, італійці взагалі дуже вишуканий народ, — сказала Мег, яка любила такі сентиментальні історії.

— Як ти можеш судити про його очі та манери, якщо ти навіть толком не розмовляла з ним? — здивовано вигукнула Джо, яка на відміну від сестри була зовсім не сентиментальною.

— Ну, чому ж? Адже ми трохи поспілкувалися тоді на балу. До того ж, судячи з твоїх розповідей, він дуже вихований. Як витончено він натякнув про ліки, які йому надіслала Мармі.

— Я думаю, він мав на увазі твоє желе.

— Ну ти і дурненька, Джо! Він, звичайно ж, мав на увазі тебе.

— Що? — очі Джо округлилися. Мабуть, таке пояснення не спадало їй на думку.

— Ні, я такого ще не зустрічала, щоб дівчина не розуміла, коли їй роблять комплімент! — сказала Мег з таким виглядом, ніби була асом у подібних питаннях.

— Ой, всі ці ваші компліменти — то цілковита дурниця. Я буду дуже вдячна, якщо ви не будете псувати мені веселощі своєю

романтично-сентиментальною нісенітницею. Лорі хороший хлопчик і він мені подобається. Він дуже потребує нашої допомоги та уваги, тому що у нього немає матері і йому дуже самотньо. Можна йому прийти до нас у гості, будь ласка, Мармі?

— Звичайно, Джо, ми будемо дуже раді познайомитися з твоїм новим другом. А ось Мег я хочу нагадати, що дитинство у людини лише одне, і поки діти можуть залишатися дітьми, нехай ними залишаються.

— Але я ось, наприклад, вважаю себе цілком дорослою, хоча я ще навіть не досягла підліткового віку, — запротестувала Емі. — А ти як вважаєш, Бет?

— Я думала про наш «похід паломника», — розгублено відповіла Бет, яка, судячи з усього, не стежила за розмовою. — Я згадувала, як ми вибралися з Болота Зневіри і пройшли через Тісні Ворота, прийнявши тверде рішення бути хорошими, і ось ми почали дертися вгору по крутій горі. І, можливо, цей будинок, сповнений гарних речей, стане для нас Прекрасним Палацом.

— Але спочатку нам треба буде пройти повз левів,²⁹ — рішуче вигукнула Джо, з нетерпінням

²⁹ Два посилання на «Похід паломника» (див. Виноску 1): 1) на шляху до Небесного Міста потрібно було пройти через Тісні Ворота, на яких було викарбувано напис «Стукайте і

чекаючи на нові пригоди.

6

Бет знаходить Прекрасний Палац

Великий будинок Лоренсів дійсно був для сімейства Марч, наче Прекрасний Палац. Хоча перш ніж потрапити туди, кожній із сестер дійсно довелося пройти повз деяких левів.

Старий містер Лоренс здавався їм найбільшим грізним левом. Одного разу він зайшов до них, щоб подякувати місіс Марч, вони сиділи і згадували за чашкою чаю старі часи. Він виявився милим старим джентльменом, до того з відмінним почуттям гумору, тож сестри більше не боялися цього грізного літнього лева, хоча боязка Бет так і не змогла подолати свій страх.

Другим левом була бідність, яка зараз тривожила дівчат навіть більше, ніж раніше, адже Лорі звик до розкішного життя, а влаштувати йому розкішний прийом у себе вдома вони, на жаль, не могли. Але незабаром вони дізналися, що Лорі і сам непокоїться, бо не знає, як повною мірою показати свою безмірну вдячність місіс Марч за теплий, воістину материнський прийом, за веселу компанію

відчинять вам»; 2) леви охороняли Прекрасний Палац.

дівчат і затишок, який він відчуває у стінах їхнього будинку. Таким чином сором і сумніви були переможені, й дівчата просто дарували свою турботу і доброту, не замислюючись, у скільки це може бути оцінено. Так вони дружно пройшли повз ще одного лева.

Це був час зародження прекрасної міцної дружби. Всім подобався Лорі, та й він сявав від щастя. Він навіть сказав по секрету своєму вчителю, містеру Бруку, що дівчата Марч — неймовірно чудові створіння. З тих пір як сестри оточили цього нещасного самотнього хлопчика своєю широю турботою, він почав дивитися на світ зовсім іншими очима. Ніколи не знаючи матері, зараз він пізнавав доброту та ніжність жіночої душі. Залучений у бурхливу діяльність сімейства Марч, Лорі не розумів, як міг раніше жити таким нудним, байдикуватим життям. Йому набридло жити у мовчазному світі книжок і підручників, йому хотілося спілкуватися з живими людьми. Містеру Бруку навіть довелося поскаржитися Лоренсу-старшому, бо Лорі почав частенько тікати з уроків, щоб провести час у компанії сімейства Марч.

— Нічого страшного. Давайте влаштуємо хлопцеві невеликі канікули, потім нажене, — сказав містер Лоренс, чим дуже здивував молодого вихователя. — Одна моя мудра сусідка каже, що

хлопчик і так вчиться день і ніч, і що йому піде на користь спілкування з однолітками. Мені здається, вона має рацію, я загнав бідного хлопця в кут. Нехай трохи розвіється, ви б бачили, який він зараз щасливий. А щодо його візитів до дівчат Марч, то не хвилюйтеся, у цьому скромному сімействі панують такі високі моральні звичаї, що навіть у монастирі такого не знайдеш.

Лорі і правда дуже весело проводив час. Яких тільки забавок не влаштовували собі діти — вони ставили вистави, грали в «живі картини», каталися на санчатах і ковзанах. Бувало, вони проводили вечори за душевними бесідами у старій вітальні, а бувало, Лорі запрошував сестер до свого великого розкішного будинку. Мег гуляла по оранжереї, насолоджуючись прекрасними квітами, Джо годинами просиджувала у бібліотеці і часто смішила старого Лоренса своїми критичними зауваженнями до деяких творів. Емі копіювала картини і милувалася вишуканим оздобленням маєтку. Лорі як міг намагався бути привітним господарем, що у нього, до речі, виходило просто чудово.

А ось Бет, хоча і дуже хотіла пограти на прекрасному роялі, ніяк не могла набратися сміливості та відвідати цей «Палац Мрій», як називала його Мег. Одного разу вона все ж зібралася з духом і пішла з Джо, але містер Лоренс,

не підозрюючи про її страх, жартома насупив свої густі брови і, пильно глянувши на Бет, сказав: «Агов!». Його грубуватий хрипкий голос так налякав її, що у неї душа в п'яти пішла і вона втекла, заявивши потім вдома сестрам, що ні на крок більше не підійде до того химерного будинку, і навіть прекрасним дорогим роялем її туди не заманити. І скільки її не вмовляли, нічого не допомагало. Одного разу про всю цю історію якимось незрозумілим чином дізнався містер Лоренс і тут же вирішив виправити прикре непорозуміння. Під час свого наступного візиту до Марчів він майстерно підвів розмову до музики і став розповідати про великих співаків і прекрасні фортепіанні концерти, які він відвідував. Його історії були настільки яскравими, живими і сповненими смішних ситуацій, що Бет, немов заворожена, мимоволі стала підбиратися все ближче до гостя. Вона причаїлася за спинкою його крісла і захоплено слухала з широко відкритими очима і червоними від хвилювання щоками. Вдаючи, що абсолютно не помічає Бет, містер Лоренс як ні в чому не бувало розповідав місіс Марч про уроки і вчителів Лорі, а потім раптом, немов ця ідея щойно срала йому на думку, сказав:

— Так, до речі, місіс Марч, мій хлопчик зараз мало займається музикою. Не буду кривити душею, я цьому радий, бо мені здалося, що в певний

момент він занадто вже нею захопився. Та ось тільки, боюся, рояль псується, якщо на ньому довго не грати. Може, хтось із ваших дівчат зміг би приходити і грати? Просто щоб підтримувати інструмент у належному стані. Як ви гадаєте, виручить хтось із ваших дівчаток старого діда? Тут Бет не втрималася і зробила крок вперед. Вона міцно стиснула руки в кулаки, бо боялася, що не витримає і заплескає у долоні від радості. При одній лише думці, що їй буде дозволено займатися на такому чудовому інструменті, у неї перехоплювало дух.

Перш ніж місіс Марч що-небудь сказала, містер Лоренс додав, злегка підморгнувши і посміхнувшись:

— Дівчинці, яка зголоситься допомогти, не потрібно турбуватися — ніхто не буде її турбувати за цим відповідальним заняттям, — сказав містер Лоренс. — Я цілими днями сиджу у своєму кабінеті. Це в іншому крилі будинку. Лорі теж зараз часто виходить гуляти у дворі, а слуги після дев'ятої ранку у вітальню не заглядають, якщо їх не кличуть.

Тут містер Лоренс встав, нібито збираючись йти. І ось Бет вже була готова запропонувати свою допомогу, адже остання ремарка влаштувала її якнайкраще, і тут старий знову заговорив:

— Будь ласка, місіс Марч, передайте

дівчаткам моє прохання. Я буду дуже вдячний, якщо вони відгукнуться. Якщо ні, що ж, дуже шкода, адже рояль і справді дуже хороший.

Бет схопила старого за руку і, глянувши на нього сповненими вдячності очима, дуже боязко, але серйозно сказала:

— О сер, вони відгукнуться, вони дуже-дуже хочуть допомогти!

— А ви що, вмiєте грати на роялі? — запитав він, на цей раз без несподiваного «Агов!», подивившись на Бет дуже м'яко, щоб вона знову його не злякалася.

— Так, сер. Мене звать Бет. Я дуже люблю грати, і я прийду, якщо ... А ви точно впевнені, що я буду одна, ніхто мене не почує і я нікого не потривожу? — додала вона, страшенно боячись здатися грубою і тремтячи від власної смiливості, адже вона практично ніколи не розмовляла з чужими людьми.

— Бiльшу частину дня будинок стоїть порожній, тож не хвилюйтеся, ви нікого не потривожите і ніхто не потривожить вас. Приходьте і грайте скiльки душі завгодно, я буду вам дуже вдячний.

— Ви такі ласкаві, сер!

Старий ніжно подивився на Бет, вона зняковiла та почервонiла, але цього разу не злякалася. Вона мiцно стиснула велику руку, тому

що від хвилювання не могла підібрати відповідні слова, щоб подякувати йому за такий прекрасний подарунок. Літній джентльмен ніжно погладив її по волоссю і, нахилившись, поцілував у чоло. Наступні слова він вимовив тоном, який, мабуть, мало хто чув:

— Одного разу у мене була маленька онучка з такими ж ясними очима, як у тебе. Хай благословить тебе Бог, дитя! На все добре, місіс Марч. І він квапливо пішов, щоб ніхто не помітив, що його очі раптом заблищали від сліз.

Залишившись наодинці з матір'ю, Бет була вже не в силах стримувати радість, і побігла нагору поділитися прекрасною новиною зі своїми ляльками, адже сестер ще не було вдома.

Того вечора Бет співала особливо весело і життєрадісно, а вночі сталася настільки кумедна історія, що всі трохи не луснули від сміху, і потім ще довго згадували цей сміховинний конфуз. Емі прокинулася від того, що хтось тарабанів по її обличчю. Коли вона відкрила очі, то побачила, що це була Бет, якій, мабуть, вже так не терпілося пограти на новому роялі, що вона почала робити це прямо уві сні.

Наступного дня, дочекавшись, поки старший і молодший Лоренси вийдуть з дому, Бет, трохи повагавшись біля бічних дверей, які виходили у сад, боязко увійшла до розкішного маєтку.

Безшумно, немов мишка, вона прослизнула до вітальні, де стояв Він — Його Величність Рояль. На роялі «абсолютно випадково» були залишені ноти, де було безліч простеньких, але чарівних фортепіанних п'єс. Все ще уважно вслухаючись і озираючись, чи ніхто не йде, Бет тремтячими пальцями підняла кришку рояля і торкнулася гладеньких білих клавіш. Зігравши всього кілька акордів, вона повністю забула про свій страх, як втім і про все на світі, і грала, грала, грала, насолоджуючись бездоганністю та чистотою кожного відтвореного звуку. У певний момент Бет відкрила очі та побачила перед собою Ганну, яка прийшла забрати її на обід. За обідом Бет практично не їла, вона просто сиділа і блаженно усміхалася, адже думками вона все ще була у вітальні Лоренсів і грала чарівні мелодії.

З тих пір тендітна фігурка у коричневому капорі майже кожного дня прослизала через живопліт. Комуś навіть могло здатися, що у вітальні Лоренсів оселився добрий музичний дух, який з'являвся так само непомітно, як і зникав. Бет так захоплено грала, що навіть не замислювалася, що містер Лоренс міг відкривати двері свого кабінету, щоб насолодитися мелодіями старих майстрів, які Бет так прекрасно виконувала. Не знала вона і про те, що Лорі, наче почесний вартовий, стояв біля входу до вітальні та стежив,

щоб слуги туди ненароком не увійшли і не налякали Бет. А ще вона не здогадувалася, що нотні зошити з вправами та збірники фортепіанних п'єс, які вона щодня знаходила на пюпітрі, залишали там спеціально для неї. А коли Лорі приходив до Марчів і заводив з Бет розмову про музику, вона щиро раділа, як це він примудряється давати їй саме ті поради, яких вона потребувала у той момент. Загалом, вона перебувала у повному блаженстві, адже так несподівано її заповітні мрії здійснилися, за що вона була безмежно вдячна. І, можливо, саме за таку щирю вдячність доля приготувала для неї ще більш щедрий подарунок.

— Мама, я збираюся зшити містеру Лоренсу капці. Він такий добрий до мене, і я дуже хочу йому віддячити, але, боюся, що пара домашніх капців — це єдине, що спало мені на думку. Так можна, як ти думаєш? — запитала Бет через кілька тижнів після того доленосного візиту Лоренса-старшого.

— Звичайно, дорогенька. Впевнена, йому дуже сподобається твій подарунок, і, як на мене, це буде прекрасний спосіб подякувати йому. Думаю, дівчата з радістю допоможуть тобі з вибором моделі та схемою крою, а я куплю всі необхідні матеріали, — відповіла місіс Марч, яка завжди з особливим задоволенням виконувала прохання Бет, тому що та дуже рідко просила що-небудь суто для себе.

Після довгих і серйозних обговорень з Мег і Джо, Бет зупинила свій вибір на візерунку у вигляді фіалок на темному пурпуровому тлі. Їй здавалося, що такий візерунок буде виглядати стримано, як і личить вбранню джентльмена, і в той же час душевно та мило. Мармі купила все необхідне, і процес пішов. Бет працювала з ранку до вечора, лише іноді просячи сестер допомогти зі складними ділянками. Бет була досить вправною майстринею, тому досить швидко впоралася з вишивкою і та їй навіть не встигла набриднути. Потім вона доклала до капців коротеньку записку, і Лорі, на її прохання, одного прекрасного ранку підклав подарунок на письмовий стіл діда, перш ніж той прокинувся.

Бет почала терпляче чекати реакції містера Лоренса. Пройшов день, за ним настав другий. Вона вже навіть почала хвилюватися, чи не образила вона своїм подарунком норовливого старого джентльмена, якого вважала своїм другом. І ось в обід другого дня очікування Бет вийшла з дому вигуляти свою хвору ляльку Джоанну. Повертаючись назад, вона ще з вулиці помітила, що з вікна вітальні стирчать три, а точніше навіть чотири — Мармі там теж була — обличчя і хитро посміхаються, виглядаючи її. Як тільки вона підійшла до будинку, сестри замахали руками і всі разом закричали:

— Лист від містера Лоренса! Заходь скоріше і прочитай!

— О, Бет, він надіслав тобі ..., — почала говорити Емі, енергійно жестикулюючи, що було їй вкрай не властиве. Однак договорити їй не дала Джо, яка заштовхала Емі всередину будинку і зачинила вікно.

Згораючи від цікавості Бет у тривожному нетерпінні забігла до будинку. Сестри, які вже чекали на неї у передпокої, стягнули з неї пальто і капор і урочисто провели до вітальні, вказуючи кудись пальцями та одночасно кажучи:

— Дивись, дивись, що там!

Глянувши туди, куди показували сестри, у Бет запамочилось у голові від здивування і захвату, бо там стояло новеньке піаніно, на глянцевої кришці якого лежав лист, адресований «міс Елізабет Марч».

— Це що, мені? — ахнула Бет, тримаючись за Джо, щоб не зомліти від лавини емоцій, яка накрила її з головою.

— Так, це все для тебе, дорогенька! Це так великодушно з його боку, чи не так? Мені здається, що він найдобріший і наймиліший старий у світі! Ключ від кришки лежить у конверті з листом. Нумо скоріше відкривай, а то ми тут вже вмирили від цікавості, поки тебе чекали! — вигукнула Джо, обіймаючи сестру і простягаючи їй конверт.

— Ой, Джо, давай краще ти прочитай, а то мені щось не по собі! — тремтячим голосом сказала Бет і заховала обличчя у фартух Джо, бо не могла більше стримувати сльози.

Джо відкрила конверт і розсміялася, бо першими словами, які вона побачила, були:

Міс Марч,

Вельмишановна мадам, ...

— Як прекрасно це звучить! От би до мене хто-небудь так звернувся, — сказала Емі, якій таке старомодне звернення здалося верхом елегантності і такту.

Джо продовжила читати:

За своє довге життя я зносив багато капців, але в жодних мені не було так зручно, як у Ваших. Фіалки — це відтепер мої улюблені квіти, і вони завжди будуть нагадувати мені про Вашу невимовну доброту. Я почувуюся в боргу перед вами за такий прекрасний подарунок, тому щиро сподіваюся, що ви дозволите надіслати вам дещо, що колись належало моїй маленькій онучці, якої, на жаль, вже немає в живих. Сподіваюся, вам сподобається мій подарунок.

Ще раз від усього серця дякую Вам і бажаю всього найкращого.

Ваш вірний друг і покірний слуга,

Джеймс Лоренс

— Бет, я думаю, отримати такий подарунок —

це велика честь! Лорі розповідав мені, що містер Лоренс дуже любив свою померлу онучку та дуже дбайливо зберігає всі її речі. Подумати лише, він віддав тобі її піаніно! Твої великі блакитні очі і любов до музики запали в душу цьому старому джентльмену, — сказала Джо, намагаючись заспокоїти і підбадьорити Бет, яка вся тремтіла і виглядала такою схвильованою, як ще ніколи раніше.

— Ти тільки поглянь, які тут чарівні свічники і красивий зелений шовк з золотою трояндою. А як тобі цей витончений пюпітр! А банкетка! — додала Мег, піднімаючи кришку піаніно і демонструючи Бет його красу.

— «Ваш покірний слуга, Джеймс Лоренс». Подумати тільки! Скільки честі в цій фразі. Коли я розповім про це дівчатам у школі, впевнена, вони теж скажуть, що це найвищий прояв поваги, — сказала Емі, вражена елегантним стилем листа.

— Спробуй щось зіграти, мила. Давай послухаємо, як звучить цей чудовий інструмент, — сказала Ганна, яка завжди розділяла з Марчами і радості, і печалі.

Бет боязко сіла за фортепіано, і вже за мить вітальня наповнилася чистим і ніжним звучанням. Всі зійшлися на думці, що це найпрекрасніший і наймелодійніший інструмент, який їм доводилося чути. Судячи з усього, містер Лоренс розпорядився

його налаштувати і привести в ідеальний стан перед тим, як доставити Бет. Але головною і воістину чарівною його принадою було те, що ніжно торкаючись глянцевих чорно-білих клавіш і насолоджуючись бездоганністю кожного відтвореного звуку, Бет відчувала себе найщасливішою людиною у світі.

— За такий щедрий подарунок тобі доведеться сходити і особисто подякувати містеру Лоренсу, — жартома сказала Джо, бо вона навіть не допускала думки про те, що Бет зважиться на такий сміливий вчинок.

— Так я і зроблю. Піду, мабуть, прямо зараз, поки від думки про це я остаточно не злякалася і не передумала.

І, на превеликий подив присутніх, Бет вийшла з дому, неквапливо пройшла через сад, пробралася через живопліт і увійшла до будинку Лоренсів.

— Побий мене грім, якщо це не найдивніша річ, яку мені доводилося бачити! Це піаніно звело з розуму нашу Мишку! Та щоб вона у здоровому глузді ось так пішла до когось у гості, та ще й без попередження! Дивина та й годі! — вигукнула Ганна, дивлячись їй услід, в той час як інші були так приголомшені, що просто втратили дар мови.

А якби вони бачили, що сталося у будинку Лоренсів далі, вони здивувалися б ще більше. Ви тільки уявіть собі: Бет, не даючи собі ні секунди на

роздуми і коливання, рішуче постукала в двері кабінету, і коли серйозний хрипкий голос крикнув: «Заходьте!», Вона підійшла прямісінько до приголомшеного несподіваним візитом містера Лоренса і, простягнувши йому руку, з тремтінням у голосі сказала:

— Я прийшла подякувати вам, сер, за ... — Вона запнулася, бо побачивши добрий і зворушливий погляд старого, геть забула свою підготовлену по дорозі промову, і, згадавши лише те, що він втратив свою улюблену онучку, Бет обняла його за шию і поцілувала.

Навіть якби раптово налетів ураган і зірвав дах з цього масивного маєтку, містер Лоренс здивувався б менше, ніж зараз. Але який же він був радий, який радий! Він був настільки зворушений цим несподіваним щирим поривом, що забувши про свій образ «суворого старого джентльмена», посадив Бет до себе на коліна, ніжно притулився своєю зморшкуватою щокою до її рум'яного обличчя і раптом відчув себе так, немов знову тримає на руках свою маленьку онучку. З того самого моменту Бет поборолала свій страх і боязкість, і стала часто навідувати старого. Їй було комфортно та цікаво в компанії цього доброго літнього джентльмена, немов вона була знайома з ним все своє життя. Ось так любов перемагає страх, а вдячність долає гординю.

Коли Бет зібралася додому, старий провів її до хвіртки, міцно, але ніжно потиснув руку і, шанобливо торкнувшись свого капелюха, пішов величною неквапливою ходою, як і личить такому респектабельному джентльменові.

Звичайно, за всією цією сценою у вікно спостерігали інші сестри Марч, і кожна з них по-своєму висловлювала тріумф: Джо витанцьовувала джигу, Емі мало не випала з вікна від подиву, а Мег вигукнула: «Я не вірю своїм очам!»

7

Долина приниження Емі

— Та він той ще *циклон* ! — сказала Емі одного разу, коли побачила Лорі, коли той галопом скакав верхи на коні по галявині.

— От навіщо ти обзиваєшся? У нього ж два абсолютно нормальних ока, причому дуже навіть гарних, — вигукнула Джо, яку зачепило таке висловлювання на адресу її друга.

— Та я і слова кривого про його очі не сказала. Чого ти злишся? Я всього лише хотіла сказати, що захоплююся, як він хвацько їздить верхи.

— Тю! Так ти мала на увазі *кентавра* , а назвала його *циклопом*. От як можна їх

сплутати? — вигукнула Джо, голосно розреготавшись.

— А чого відразу сміятися наді мною? Подумаєш, трохи *обговорилася*, — невдоволено сказала Емі. — Ех, мені б хоч трохи тих грошей, що Лорі витрачає на свого коня, — додала вона тихенько і ненароком, ніби розмовляючи сама з собою, але сподіваючись, що сестри її все ж почують.

— Навіщо тобі гроші? — ласкаво запитала Мег, поки Джо знову реготала над черговою «обговоркою» Емі.

— Ах, мені вони так потрібні, я у боргах як у шовках! А кишенькові гроші, які мені дала Мармі на цей місяць, я вже всі витратила.

— В яких ще боргах, Емі? Про що ти говориш? — серйозно запитала Мег.

— Я вже винна з десяток лаймів, а може, і більше! І поки у мене не буде грошей їх купити, я не зможу повернути однокласницям свій лаймовий борг, а в крамниці мама не дозволяє мені брати їх у борг.

— Так, давай-но з цього місця детальніше. Зараз що, в моді лайми? Тільки ж нещодавно всі було схиблені на маленьких м'ячиках з індійського каучуку.

Емі говорила з такою драмою в голосі, що Мег і Джо ледь стримували сміх.

— Річ у тім, що дівчата в моїй школі постійно їх купують, і якщо ти не хочеш, щоб тебе вважали жадною, ти просто зобов'язана теж це робити. Зараз всі схиблені на цих лаймах, і потайки від вчителів облизують і гризуть їх під час уроків. Вони навіть стали свого роду валютою — їх вимінюють на олівці, намистини, паперові ляльки або ще на щось. Якщо тобі хтось подобається, ти зобов'язаний пригостити цю людину лаймом — це буде вважатися знаком визнання та дружньої симпатії. А якщо ти на когось образився чи злишся, то щоб показати це, ти демонстративно з'їдаєш лайм прямо перед носом у цієї людини і не ділишся з нею. Тебе пригостили лаймом — будь люб'язний пригостити у відповідь. Мене вже стільки разів пригощали! Я просто зобов'язана повернути цей лаймовий борг, адже на кону стоїть моя репутація!

— І скільки тобі потрібно, щоб повернути борг? — запитала Мег, дістаючи гаманець.

— Чверті долара буде цілком достатньо, навіть ще залишиться кілька центів тебе пригостити. Ти ж любиш мариновані лайми?

— Ну, взагалі не дуже, тож можеш сама з'їсти мій лайм. Ось, тримай, тільки не витрачай все одразу, в мене самої не так багато залишилося.

— О, дякую! Напевно, приємно, коли у тебе завжди є кишенькові гроші! Ох і бенкет я влаштую! Цього тижня я не з'їла жодного лайма! Як тільки

бачила, що хтось йде до мене з цими смаколиками, відразу тікала, адже це так принизливо приймати дарунок, коли знаєш, що не можеш повернути борг.

Наступного дня Емі зайшла до класу однієї з останніх. Вона не могла встояти перед спокусою з гордістю продефілювати перед усіма з цілим пакетом соковитих маринованих ласощів, перш ніж так само демонстративно відправити заповітний пакет під парту. Протягом наступних кількох хвилин весь клас перешіптувався, що Емі Марч принесла двадцять чотири лайми (один вона з'їла по дорозі до школи) і збирається пригощати обраних нею щасливчиків. Дівчата навперебій почали виказувати Емі знаки уваги. Кеті Браун запросила її в гості на дівочі посиденьки; Мері Кінгслі наполегливо вручила Емі свій годинник і сказала, що вона може користуватися ним до наступної перерви; а Дженні Сноу, яка завжди підступно жартувала над Емі з приводу її «лаймових боргів», одразу ж зарила сокиру війни і янгольським голосом запропонувала списати у неї злочасні завдання з математики, які Емі так не любила. Але Емі не забула різких зауважень міс Сноу про «деяких осіб, чиї плескати носи за милю чують чужий лайм, і хоч зазвичай ці особи поводяться досить зарозуміло, вони не гребують їсти дармові лайми» і миттєво розбила надії гумористки Сноу фразою:

— Даремно намагаєшся, все одно нічого не отримаєш.

Того ранку школу відвідував якийсь високопоставлений гість, і бездоганно накреслені географічні карти Емі були відзначені ним як «виключно точні». Ця висока похвала лягла гірким осадом у душі Міс Сноу, а міс Марч, помітивши незадоволену фізіономію Дженні, задерла носа і з пихато зиркнула в її сторону. Але, на жаль, своєю гординею Емі звела нанівець ранкову блискучу перемогу над суперницею, бо мстива Сноу вже планувала завдати нищівного удару у відповідь. Варто було лише стихнути похвалам почесного гостя, який уже готовий був попроситися та піти у своїх справах, як Дженні підняла руку під приводом важливого запитання, і, після того як містер Девіс надав їй слово, привселюдно оголосила, що міс Марч ховає під партою мариновані лайми. Такої підлості Емі ніяк не очікувала!

Поставлений у незручне становище перед високопоставленим гостем містер Девіс тут же наклав заборону на зберігання маринованих лаймів у його класі та урочисто пообіцяв публічно покарати першу ж порушницю цього правила. Всі пам'ятали, як цей суворий джентльмен жорстко боровся з любителями жувальних гумок, як спалив конфісковані ним у учениць романи та газети, як влаштував показові ганебні читання записок, які

учениці передавали одна одній на уроках, а ще він заборонив кривлятися, вигадувати прізвиська і малювати карикатури. Він готовий був вдаватися до найжорсткіших дисциплінарних заходів, аби тримати в шорах півсотні ввірених йому неслухняних дівчат.

Зазвичай вважається, що найбільш злісними порушниками дисципліни є хлопчики. Але і дівчат не варто недооцінювати, бо і серед них трапляються екземпляри вкрай винахідливі на різні витівки, особливо коли справа стосується нервового джентльмена з потягом до тиранії, у якого геть відсутній педагогічний дар. Містер Девіс знав грецьку мову, латину, математику та багато інших наук, тому шкільна рада вважала його хорошим учителем, а ось його жахливі манери, огидний характер і патологічну нелюбов до дітей вона чомусь не вважала перешкодою для його педагогічної діяльності.

Підступна Дженні Сноу обрала ідеальний момент для помсти: сьогодні містер Девіс був нервовим і дратівливим як ніколи — ранкова кава виявилася занадто міцною, від холодного пронизливого вітру в нього розігрався ревматизм, а ще йому здавалося, що учениці поводяться не так шанобливо, як він, на його думку, заслуговував. Словом, у той день він лютував у пошуках нещасної жертви, на яку можна виплеснути всю

свою злість. І зауваження про приховані лайми стало тим сірником, який підпалив гніт і підірвав цю бочку з порохом. Його зазвичай бліде обличчя почервоніло від люті, і він ударив по столу кулаком з таким гуркотом, що Дженні вже була не рада своїй затії та поспішно опустилася на місце.

— Увага, юні леді! — гаркнув він.

У класі повисла гробова тиша, і п'ятдесят пар очей зосереджено дивилися на розгніваного вчителя.

— Міс Марч, до дошки.

Емі встала. Вона, як могла, намагалася зберігати спокій і незворушність, що було вкрай складно, тому що совість, обтяжена думкою про схованку з лаймами, сильно її мучила.

— І захопіть з собою лайми, які лежать у вас під партою, — несподівано додав містер Девіс.

Емі від жаху завмерла на місці.

— Всі не бери, — прошепотіла її кмітлива сусідка по парті.

Емі поспішно витрусила з пакету півдюжини лаймів, а решту віднесла і поклала на стіл містера Девіса в надії, що вдихнувши чудовий аромат цих дивовижних ласощів, він не встоїть і змінить гнів на милість. Але на її превеликий жаль, містер Девіс вважав цей запах виключно огидним, тож гнів його тільки посилювався.

— Це всі?

— Не зовсім, — запнулася Емі.

— Негайно принесіть решту!

Кинувши сумний погляд на своїх подружок, Емі скорилася.

— Ви впевнені, що більше нічого не залишилося?

— Я ніколи не обманюю, сер.

— Що ж, гаразд. А тепер позбудьтеся цієї гидоти. Беріть по два в кожену руку і викидайте у вікно.

По класу пронісся приглушений подих розпачу, бо надія отримати заповітне частування остаточно зникла. Згораючи від сорому та гніву, Емі шість разів пройшла ганебний шлях від учительського столу до вікна. І щоразу, коли чергова пара відмінних соковитих лаймів вилітала у вікно, на вулиці лунали радісні крики, які тільки посилювали страждання Емі та її подруг, адже ці радісні вигуки говорили про те, що її лайми прибирали до рук маленькі ірландські поганці,³⁰

³⁰ Згадуючи презирство Емі та її подруг до ірландських дітей, Олкотт висловлює власні упередження проти цієї етнічної групи. Великий голод в Ірландії 1845–1850 рр. ознаменував хвилю масової міграції ірландців до Сполучених Штатів. І незважаючи на те, що Олкотт і її мати, яка свого часу працювала в соціальній службі Бостона, виступали за захист переслідуваних національних меншин того часу, таких як німецькомовні іммігранти (представлені у творі в образі

яких Емі та її компанія люто ненавиділа.

Те, що відбувалося, викликало обурення абсолютно всіх присутніх, крім містера Девіса, звичайно. Учениці кидали на нього то обурені, то благаючи погляди, а одна пристрасна любителька лаймів навіть розридалася від цього блюзнірського видовища.

Коли всі лайми остаточно і безповоротно вилетіли у вікно, містер Девіс самовдоволено хмикнув і грізним тоном проголосив:

— Юні леді, ви ж пам'ятаєте, що я говорив вам минулого тижня? Мені шкода, що нам всім довелося споглядати те, що зараз відбулося, але я ніколи, повторюю, **НІКОЛИ** не дозволю порушувати мої правила. Я людина слова, і якщо я сказав, що порушника буде покарано, не сумнівайтесь, так воно і буде! Міс Марч, простягніть руку вперед.

Емі здригнулася і сховала руки за спину, кинувши на нього погляд, повний жаху та відчаю. Взагалі, завдяки своїй зразковій поведінці Емі була улюбленицею «тирана Девіса», як його позаочі

сімейства Гуммель) та афроамериканці (зверніть увагу, як наприкінці книги (Частина 2) Джо буде домагатися, щоб у школу взяли хлопчика змішаної раси), конкретно ірландців вони вважали ледачими і брудними неробами, які паразитують на доброті інших людей.

називали учениці. І здавалося, що він навіть почав вагатися, чи не порушити йому своє слово і обійтися лише попередженням, але тут одна з учениць обурено фирхнула. І яким би тихим не було це фиркання, його вистачило, щоб швидкоплинний порив до милосердя безслідно зник і доля порушника була визначена наперед.

— Руку вперед, міс Марч! — роздратовано наказав він.

Гордість не дозволяла Емі плакати або просити пощади, тому зціпивши зуби і велично відкинувши голову, вона, ні разу навіть не здригнувшись, зтерпіла кілька пекучих ударів по своїй маленькій долоньці. Правду кажучи, містер Девіс вдарив всього кілька разів і то несильно, але це було неважливо, бо Емі, яку в житті ніхто ні разу і пальцем не чіпав, дане покарання здалося не менш принизливим, ніж справжнє публічне шмагання.

— А тепер встаньте перед класом і стійте так до перерви, — сказав містер Девіс, вирішивши, що коли він уже почав, то повинен довести справу до кінця.

Це було просто нестерпно. До цього моменту Емі з жахом думала про приниження, яке їй належить пережити, коли вона повернеться на своє місце і до кінця уроку на неї будуть співчутливо витріщатися подруги і зловтішатись суперниці. Але стояти перед усім класом! На мить їй навіть

здалося, що земля пливе під її ногами, а серце розривається від горя, але гірке почуття несправедливості та злість на Дженні Сноу допомогли їй стійко пережити цю ганьбу. Вона стояла з гордо піднятою головою, втупившись в одну точку на дальній стіні, і навіть жодного разу не поворухнулася.

Через п'ятнадцять хвилин пролунав рятівний дзвінок, який сповістив про закінчення уроку. Емі назавжди запам'ятала пережите приниження. Можливо, комусь іншому це могло здатися справою життєвою і тривіальною, але для Емі це був важкий досвід, тому що всі дванадцять років свого життя вона була оточена лише добротою та любов'ю.

— Як я розповім про це вдома? — з жахом подумала вона. — Адже тепер вони не будуть ставитися до мене як раніше!

І от нарешті п'ятнадцять хвилин жахливого сорому минули, і довгоочікуване слово «Перерва!» задзвеніло у вухах Емі.

— Ви можете йти, міс Марч, — сказав містер Девіс, при цьому в голосі його звучало збентеження.

Думаю, містер Девіс ще не скоро забув той докірливий погляд, який кинула на нього Емі. Потім, не сказавши ані слова, вона попрямувала до роздягальні та, схопивши свої речі, покинула це

жахливе місце «назавжди», як вона тоді, будучи сама не своя від гніву, для себе вирішила.

Додому Емі повернулася дуже засмучена, а коли з роботи прийшли старші сестри, відбулася сімейна рада, де було рішуче засуджено вчинок містера Девіса. Місіс Марч здебільшого мовчала і з тривожним видом всіляко намагалась втішити скривджену доньку. Мег омила постраждалу від рук учителя-ката долоню гліцерином, а потім і власними сльозами. Бет була розгублена, бо, вочевидь, ситуація була настільки серйозною, що навіть її улюблені кошенята не могли втішити Емі. Джо у гніві запропонувала негайно заарештувати містера Девіса, а Ганна пригрозила кулаком «лиходієві» і почала щосили товкти пюре, наче в каструлі у неї була не картопля, а сам містер Девіс.

Крім близьких подруг, втечу Емі практично ніхто не помітив. Зате ні від кого не приховався інший факт: після перерви містер Девіс раптом став на диво доброзичливим, хоча і помітно нервував. Незадовго до закінчення занять до класу увійшла Джо. Вона з максимально похмурим виразом обличчя підійшла до столу містера Девіса, мовчки вручила йому лист від матері, потім забрала з-під парти речі Емі і вийшла, демонстративно витерши ноги об придверний килимок, немов бажаючи позбавитись бруду цього огидного місця.

— Так, в школу ти поки можеш не ходити, але

я хочу, щоб ти щодня займалася вдома разом з Бет, — сказала місіс Марч того вечора. — Я не схвалюю тілесні покарання, а застосовувати їх до дівчат взагалі вважаю неприйнятним. І мені категорично не подобається манера виховання містера Девіса. А ще я вважаю, що деякі твої подружки погано на тебе впливають. Думаю, я напишу твоєму батькові і ми вирішимо, як нам бути в цій ситуації.

— Ось і добре! От би всі дівчата пішли з цієї жахливої школи! Нехай всі дізнаються, які застарілі та варварські методи вони використовують. Це ж справжнє блюзнірство — так вчинити з лаймами! Як взагалі у когось може піднятися рука викидати таку смакоту, — зітхнула Емі з багатостраждальним виглядом.

— А от мені геть не шкода, що тебе змусили їх викинути, бо ти порушила правила і заслужила покарання, — такою була сувора відповідь матері, і це застало Емі зненацька, адже вона не очікувала від Мармі нічого, крім співчуття.

— Ти хочеш сказати, що рада, що мене зганьбили перед всією школою? — вигукнула Емі.

— Ну, я б обрала інший виховний метод, — відповіла її мати, — хоча і не впевнена, що більш м'яке покарання змусило б тебе як слід задуматися над своєю поведінкою. Ти стаєш дуже марнославною та зарозумілою, моя дорогенька, і

зараз саме час почати працювати над собою. У тебе багато талантів і чеснот, але не потрібно ними хвалитися, бо саме марнославство губить істинного генія. Справжній талант і доброта аж ніяк не постраждають, якщо не виставляти їх на показ, адже рано чи пізно їх все одно помітять і оцінять так, як вони на те заслуговують. А якщо і не помітять, то вже саме усвідомлення свого таланту і використання його для доброго діла — вже достатня нагорода. І запам'ятай, мила, що найцінніша риса справжнього таланту — це скромність.

— Цілком згоден! — вигукнув Лорі з кута вітальні, де він грав у шахи з Джо. — Знав я одну дівчинку, у якої був справжній талант до музики, але вона навіть не підозрювала про це. І коли хтось говорив їй, які чарівні мелодії вона складає, коли залишається наодинці зі своїм піаніно, вона думала, що над нею сміються.

— Хотіла б я познайомитися з цією милою дівчинкою. Можливо, вона погодилася б мені допомогти, а то я така дурна, — сказала Бет, стоячи поруч з ним і уважно прислухаючись.

— Ти знаєш її і вона допомагає тобі навіть більше, ніж ти думаєш, — відповів Лорі, і його чорні очі лукаво блиснули, а Бет раптом почервоніла і закрила обличчя диванною подушкою, адже вона геть не була готова до такого

несподіваного компліменту.

Джо дозволила Лорі виграти партію у якості вдячності за похвалу її улюблениці Бет, яку, щоправда, було ніяк не вмовив зіграти для них після компліменту Лорі. Тож за піаніно сів Лорі, загравав найвеселішу мелодію, яку знав, і навіть заспівав. Настрій у нього був чудовий, як втім і завжди, коли він гостював у Марчів. Коли він пішов, Емі, яка весь вечір мовчала і з задумливим виглядом сиділа в кріслі, раптом несподівано запитала, немов їй в її голові промайнула якась важлива ідея:

— А Лорі талановитий і успішний хлопчик?

— Так, він освічений і дуже талановитий. З нього виросте прекрасна людина, якщо його не розпестять і він не зазнається, — відповіла мати.

— І він не марнославний? — запитала Емі.

— Ані крапельки. Ось чому він такий милий і ми всі його так любимо.

— Так, тепер я, здається, розумію. Мати досягнення і бути елегантним приємно саме по собі, і зовсім не потрібно хизуватися цим і задирати носа, — задумливо сказала Емі.

— Якою б скромною не була людина, її талант і виховання відразу видно, ось чому немає жодної потреби вихвалитися ними, — сказала місіс Марч.

— Так, це наче якби у тебе було багато тувель, суконь та капелюшків, і ти вирішила одягти

їх усі одночасно! Уявляю собі це видовище! — втрутилася в розмову Джо, і повчальна лекція закінчилася загальним вибухом сміху.

8

Джо зустрічає Аполліона

— Куди це ви зібралися? — запитала Емі, увійшовши до кімнати старших сестер одного суботнього вечора і виявивши, що вони кудись потайки збираються, що не на жарт розпалило в ній цікавість.

— Не звертай уваги. Ти ще надто маленька для такого, — різко відповіла Джо.

Навряд чи можна сказати щось більш образливе для дитини, ніж назвати її занадто маленькою для чогось. У вухах Емі така груба, як їй здалося, відповідь звучала як наказ: «Забирайся геть, дрібноті!», і вона дуже образилася. І тепер вивідати таємницю сестер їй здавалося справою честі. Повернувшись до Мег, яка зазвичай ні в чому їй не могла відмовити, Емі з янгольським виразом обличчя почала канючити:

— Ну скажи мені, куди ви йдете? Візьміть мене з собою! Бет цілими днями сидить за своїм піаніно, а мені нічим зайнятися. Мені так нудно!

— Не можу, дороженька, тому що тебе не запрошували, — почала Мег, але Джо нетерпляче

втрутилася:

— Так, все, Мег, мовчи, а то все зіпсуєш. Емі, тобі не можна з нами, тож не поведься як дитина, і досить вередувати.

— Я знаю, що ви кудись ідете з Лорі. Вчора ввечері ви про щось шепотілися і сміялися, а коли я підійшла, ви різко замовкли. То що, ви з ним йдете, чи не так?

— Так, так. А тепер залиш нас у спокої і не заважай збиратися.

Емі замовкла. Але вона помітила, як Мег швидко поклала віяло до кишені.

— Я знаю! Я знаю! Ви йдете до театру дивитися «Сім замків!» — закричала вона, додавши, рішуче, — Я теж піду! Мама сказала, що мені можна дивитися цей спектакль. Мені вже видали кишенькові гроші на цей місяць! Що ж ви мені раніше не сказали?

— Так, Емі, будь розумницею і просто послухай мене, — заспокійливо сказала Мег. — Мама не хотіла, щоб ти кудись виходила цього тижня, тому що твоїм очам, як власне і тобі, ще потрібен відпочинок після хвороби. Наступного тижня ти зможеш піти з Бет і Ганною. Впевнена, ви чудово проведете час.

— Але мені цікавіше з вами та Лорі! Ну, будь ласка, візьміть мене з собою. Через цю застуду я і так постійно сиділа вдома! Я вмираю від нудьги!

Мег, прошу тебе! Я буду добре поводитися, — сказала Емі, глянувши на сестру такими благаючими очима, якими тільки змогла.

— Ну що, може, візьмемо її? Якщо ми її як слід закутаємо, Мармі, можливо, дозволить, — запропонувала Мег, вже готова поступитися улюблениці.

— Якщо вона піде, не піду я. А якщо не піду я, Лорі образиться. Це буде дуже неввічливо з нашого боку, адже він запросив тільки нас з тобою, а тут ми притягнемо з собою ще й Емі. Мені б на її місці було соромно напрошуватися туди, де на неї не чекають! — сердито промовила Джо, бо перспектива наглядати за метушливою дитиною замість того, щоб безтурботно веселитися, їй абсолютно не подобалася.

Тон і манера Джо так розлютили Емі, що вона почала демонстративно взуватися, примовляючи своїм найбільш дратівливим голосом:

— Я піду! Мег мені дозволила, і думаю, мама буде не проти. До того ж я сама за себе заплачу, тож Лорі тут ні до чого.

— Поруч з нами ти сісти не зможеш, бо наші місця замовлені заздалегідь. А посадити одну тебе теж не можна. Лорі справжній джентльмен, тому, звичайно, поступиться тобі своїм місцем, і в підсумку сидіти на самоті доведеться саме йому! Тобі буде зручно, а йому і нам ти зіпсуєш весь

вечір. А все через твої примхи. Тож даремно ти одягаєшся, тому що нікуди ти не підеш, — сказала Джо, і цього разу голос її звучав набагато більш сердито, бо, збираючись у поспіху і паралельно сперечаючись з Емі, вона боляче вколола собі палець.

Сидячи на підлозі в одному черевіку, Емі почала плакати. Мег як могла намагалася її втішити, але тут знизу долинув голос Лорі, який питав, чи готові дівчата. Мег і Джо поспішили вниз, залишивши свою сестру ревіти наодинці у кімнаті. Іноді Емі забувала про свої вишукані «дорослі» манери і поводитися, наче вередливе дівчисько, особливо коли щось йшло не за її планом. Коли сестри вже були біля вхідних дверей і збиралися виходити, Емі збігла вниз по сходах і загрозово крикнула, перекинувшись через перила:

— Ти ще пошкодуєш про це, Джо Марч, ось побачиш!

— Заспокойся і не верзи дурниць, Емі! — відповіла Джо, зачинивши за собою двері.

Лорі, Джо та Мег чудово провели час. «Сім замків Діамантового озера»³¹ виявилися блискучим спектаклем, який перевершив усі сподівання глядачів. Але, незважаючи на комічних

³¹ Вигадана п'єса.

червоних бісів, сяючих від блискіток ельфів і чудових принців та принцес, задоволення Джо мало гіркий присмак, бо світлі кучері королеви фей нагадували їй про Емі, і під час антракту її обтяжували думки про те, що ж задумала її сестра, щоб змусити її «пошкодувати». Ще з самого дитинства між Джо та Емі час від часу виникали запеклі сутички, тому що обидві сестри були дуже запальними. Емі дражнила Джо, а Джо дратувала Емі, й іноді це призводило до таких жорстких конфліктів, що потім їм обом було дуже соромно за свої слова та вчинки. Не дивлячись на те, що Джо була старшою, вона була менш стриманою і часто була не здатна приборкати свій вибуховий характер, через що регулярно потрапляла в неприємності. На щастя, вона була відхідливою і, смиренно визнаючи свою провину, щиро каялася і намагалася виправити становище. Сестри навіть жартували, що потрібно частіше виводити Джо з себе, тому що заспокоївшись, її мучила совість і вона ставала просто янголятком. Бідолашна Джо, черговий раз вибачаючись за свою поведінку, урочисто обіцяла, що більше ніколи не дозволить собі втратити самовладання. Але минав час, і все повторювалося знову. Вона і сама чудово розуміла — на те, щоб перемогти такого підступного внутрішнього ворога, може піти чимало часу.

Повернувшись додому, сестри застали Емі у

вітальні. Вона сиділа в кріслі та читала книгу. Коли Мег і Джо увійшли до кімнати, вона кинула на них швидкий ображений погляд і демонстративно закрила обличчя книгою і навіть не спитала про те, як пройшов їх вечір. Можливо, через деякий час цікавість пересилила б образу і Емі почала розпитувати про виставу, але Бет, яка теж сиділа у вітальні, випередила її з розпитуваннями, і відповідь у вигляді захопливої розповіді дозволила Емі й надалі залишатися в образі, задовольнивши при цьому свою цікавість.

Піднявшись до себе в кімнату, щоб прибрати у коробку «театральний» капелюшок, Джо спершу уважно оглянула комод із дзеркалом, тому що під час їх останньої сварки Емі помстилася, попатравши всі ящики Джо і розкидавши їх вміст по всій кімнаті. Але зараз все було на своїх місцях. Тоді Джо перевірила шафи, однак і в них не помітила ніяких слідів вторгнення. Нарешті вона полегшено зітхнула, вирішивши, що Емі її пробачила.

Але як же Джо помилялася, адже вже наступного дня вона виявила пропажу, і в будинку вибухнув скандал небачених досі масштабів. Мег, Бет та Емі сиділи у вітальні, коли до кімнати влетіла Джо і, задихаючись від люті, запитала:

— Хто-небудь брав мій зошит із записами?

— Ні, — здивовано подивившись на Джо,

хором відповіли Мег і Бет. Емі мовчки колупала кочергою дрова в каміні, але від Джо не приховалося, що вона почервоніла.

— Отже, він у тебе, Емі?

— Не розумію, про що ти.

— Тоді ти знаєш, де він!

— Не знаю.

— Не бреш! — закричала Джо і схопила сестру за плечі.

Обличчя Джо палало таким гнівом, що навіть дорослій людині, напевно, стало б лячно.

— Я не брешу. У мене його немає, я не знаю, де він зараз, і мені, чесно кажучи, байдуже.

— Це явно твоїх рук справа, і тобі краще сказати мені все зараз, інакше я силою примушу тебе сказати правду! — і Джо злегка струснула її.

— Кричи скільки завгодно, але ти більше ніколи не побачиш свій дурний зошит, — вигукнула Емі тремтячим від хвилювання голосом.

— Чому ні?

— Тому що я спалила його.

— Ти що зробила?! — процідила Джо, при цьому обличчя її дуже зблідло, а очі спалахнули від люті та образи. Її пальці боляче вп'ялися у плечі Емі. — Моя книга, в яку я вклала всю душу, над якою я так багато працювала і яку збиралася закінчити до приїзду батька!? Ти що, правда, її спалила?

— Так! Я тебе попереджала, що ти пошкодуєш про те, що вчора була зі мною груба і не взяла мене з собою ... — але Емі не договорила, бо, ридаючи від горя та гніву, Джо почала несамовито трясти її, що у Емі аж зуби цокотіли.

— Ах ти мерзенне, зле дівчисько! — ридма кричала Джо, — Я ніколи не зможу відновити написане! В житті тобі не пробачу цього!

Мег кинулася визволяти Емі, а Бет намагалася заспокоїти Джо. Але Джо, охоплена відчаєм і люттям, встигла наостанок заліпити сестрі дзвінкого ляпаса, після чого в сльозах втекла на горище, де згорнулася калачиком на своїй перекошеній канапі біля вікна, і лежала так до тих пір, поки ридання не забрало в неї всі сили і буря в її душі не почала потихеньку стихати.

Істерику в вітальні заспокоїла місіс Марч, яка невдовзі після конфлікту прийшла додому з роботи. Дізнавшись про те, що сталося, вона відразу почала пояснювати Емі, якого болю та заподіяла сестрі.

Джо дуже пишалася своєю книгою, та й зрештою всі у родині вважали, що у неї безперечно є літературний талант. Книжечка була маленькою, всього лише шість коротеньких казок, але Джо вклала у них всю душу, терпляче працювала над стилем і ретельно підбирала кожне слово, сподіваючись, що врешті-решт її творіння можна буде опублікувати. І як на зло, вона нещодавно все

переписала у чистовик, а старі записи викинула. Таким чином, спаливши зошит Джо, Емі безповоротно знищила тяжку працю сестри. Ось чому для Джо це було такою катастрофою і вона не знала, чи зможе коли-небудь оговтатися від такого удару. Всі члени родини Марч також сумували. Бет відчувала себе так, ніби втратила одного зі своїх улюблених кошенят, Мег теж не заступилася сьогодні за свою улюбленицю, а місіс Марч виглядала такою серйозною і засмученою, що Емі зрозуміла — поки вона не заслужить пробачення Джо, сім'я буде її ігнорувати. Втім, вона і сама мучилася і шкодувала про скоєне більше, ніж будь-хто з них міг собі уявити.

Коли задзвонив чайний дзвіночок, з'явилася Джо. Вона виглядала такою похмурою і відстороненою, що Емі довелося зібрати всю свою мужність, щоб смиренно сказати:

— Будь ласка, пробач мені, Джо, мені дуже-дуже шкода.

— Я ніколи не пробачу тобі, — похмуро відповіла Джо, і з цього моменту вона повністю ігнорувала Емі.

Ніхто не піднімав тему з книгою і не намагався втішати Джо — навіть місіс Марч — тому що всі прекрасно знали, що коли Джо перебуває у такому настрої, ніякими розмовами тут не допомогти. Наймудрішим рішенням було

запастися терпінням і чекати, поки Джо сама не заспокоїться або поки вона не захопиться чимось, що остудить її запал.

Вечір того дня був напруженим і невеселим. І хоча все виглядало, як зазвичай — дівчата шили, а мати читала їм уривки з творів Бремер,³² Скотта³³ і Еджворт³⁴ — тут була відсутня звична для всіх атмосфера доброзичливості та життєрадісності, яка панувала в цьому домі навіть у найважчі часи. Особливо це відчувалося, коли настав час вечірнього співу. Бет могла тільки грати, Джо стояла нерухомо і не промовляла ані звуку, а Емі, не в силах більше стримуватися, гірко плакала. Тож Мег і Мармі довелося співати лише вдвох. Вони з

32 Фредріка Бремер (1801–1865 рр.) — шведська письменниця і мандрівниця.

33 Сер Вальтер Скотт (1771–1832 рр.) — шотландський прозаїк, поет, історик. Вважається основоположником жанру історичного роману.

34 Марія Еджворт (1767–1849 рр.) — ірландська письменниця. Її творчість отримала високу оцінку Вальтера Скотта, з яким письменниця вела багаторічну переписку. Вона писала романи про життя сучасного англійського та ірландського суспільства, а також моралістичні історії для дітей («Повчальні казки», 1801 р.).

усіх сил намагалися не видавати своє занепокоєння і зберігати бадьорість духу, але навіть їх чисті голоси сьогодні звучали не так злагоджено, як зазвичай, а місцями вони навіть відверто фальшивили.

Цілюючи Джо перед сном, місіс Марч прошепотіла:

— Мила, дозволь променям сонця пробитися крізь хмари твого гніву. Пробач Емі, допоможіть одна одній подолати страждання та біль. А завтра ти можеш знову почати писати свої казки.

Джо хотілося покласти голову матері на груди і виплакати все своє горе та гнів, але вона вирішила, що сльози будуть проявом слабкості, а почуття образи було настільки глибоким, що вона не готова була пробачити Емі її жахливий вчинок. Тому вона рішуче похитала головою і сказала дуже похмуро і досить голосно, щоб Емі точно її почула:

— Вона вчинила огидно і не заслуговує прощення.

З цими словами вона пішла спати, і в ту ніч ніхто з дівчат не вів веселих і довірчих нічних бесід.

Емі була дуже ображена тим, що її спроба примирення була відкинута, і, вирішивши, що вона даремно принизилась, почала поводитися вкрай пихато та зарозуміло, що зі сторони виглядало дуже негарно. Джо як і раніше ходила, як у воду

опущена, втім, усе в той день йшло в неї наперекір. Вранці по дорозі на роботу дорогоцінний теплий пиріг від Ганни вислизнув у неї з рук і впав у канаву, а тітонька Марч ганяла її сьогодні більше, ніж зазвичай, і бурчала з найменшого приводу. Коли Джо повернулася додому, картина не покращилася, тому що Мег охопила якась меланхолія, Бет теж явно була чимось засмучена, а Емі постійно робила уїдливі зауваження про «людей, які постійно кажуть, що хочуть стати хорошими, проте задирають носа і чути не хочуть, коли їм подають приклад благородства».

— Так, що тут геть невесело. Піду я, мабуть, до Лорі, покатаємося з ним на ковзанах. Він завжди веселий і товариський, впевнена, з ним мій настрій точно покращиться, — сказала Джо і вийшла з вітальні.

Емі почула брязкіт ковзанів, що доноситься з вулиці і роздратовано вигукнула:

— Ось так завжди! А вона, до речі, обіцяла взяти мене з собою, коли піде кататися на ковзанах! Адже скоро лід взагалі розтане! Але я цю злюку навіть просити не хочу, все одно вона мене не візьме з собою!

— Не говори так, Емі. Згадай, що ти зробила! Ти вчинила з Джо дуже жорстоко і вона поки не готова змиритися з тим, що ти знищила працю її життя. Але я думаю, вона пробачить тобі, просто

треба вибрати гарний момент, — сказала Мег. —
Йди тихенько за ними і почекай, поки Джо зустрінеться з Лорі. Після спілкування з ним у неї завжди піднесений настрій. І ось коли помітиш, що вона повеселішала, просто підійди і поцілуй її, тільки без цих твоїх пишних промов. Впевнена, це розтопить її серце і ви повернетесь додому такими ж друзями, як і раніше.

— Що ж, спробую, — сказала Емі, тому що порада Мег здалася їй дуже слушною. Вона поспішно одяглася і побігла за сестрою, яка вже зникла за пагорбом.

До річки йти було недалеко, але поки Емі дісталася туди, Джо та Лорі вже встигли одягти ковзани та вийшли на лід. Помітивши сестру, Джо демонстративно відвернулася. Лорі повільно та обережно ковзав уздовж берега, випробовуючи на міцність лід, який став значно тоншим після нещодавньої відлиги.

— Я доїду до першого повороту і перевірю, чи все гаразд, перш ніж ми помчимося наввипередки, — крикнув Лорі і почав розсікати по льоду на ковзанах.

Джо чула, як за її спиною важко дихає Емі після пробіжки вгору по пагорбу. Потім вона почула, що Емі хекає на пальці та метушиться, і зрозуміла, що сестра безуспішно намагається зашнурувати свої ковзани. Джо, не обертаючись,

повільно поковзала зигзагами вниз по річці, отримуючи гірке задоволення від проблем сестри. Вона вирощувала і плекала свій гнів, поки він повністю не оволодів нею, як це завжди буває зі злими думками і почуттями, якщо їх одразу не прогнати.

Коли Лорі дістався місця, де річка робила різкий поворот, він крикнув:

— Тримайтеся берега, посередині небезпечно, лід дуже тонкий.

Джо його почула, а от Емі, чия увага була цілком зосереджена на тому, щоб просто втриматися на ногах, не почула жодного слова. Джо озирнулася, щоб повторити їй попередження Лорі, але, засліплена своєю люттю, подумала: «Мені все одно! Якщо вона не почула, це її проблеми! Нехай сама про себе дбає!», і помчала наздоганяти Лорі.

Лорі вже зник з поля зору, Джо була якраз на повороті, а Емі повзла далеко позаду. Вона вирішила скоротити шлях, щоб наздогнати Джо та Лорі, і кинулася до середини річки, де лід їй здався більш рівним і гладеньким. Десь хвилину Джо спокійно їхала вперед, а потім раптом зупинилася з якоюсь дивною тривоگوю у серці. І ось, немов підкоряючись якійсь невидимій силі, вона озирнулася — якраз вчасно, щоб побачити, як Емі підкинула руки і провалилася під лід. Час ніби уповільнився — тріск льоду, сплеск води і крик, від

якого серце Джо завмерло від жаху. Намагаючись придушити наростаючу в ній паніку, вона спробувала покликати Лорі, але клубок у горлі не давав видати ані звуку. Вона спробувала кинутися вперед, але ноги були їй непідвладні — Джо остовпіла від страху і безпорадно спостерігала, як синій капюшон борсається над чорною водою. Раптом повз неї пронеслася якась тінь, і Джо почула голос Лорі:

— Джо, швидко принеси якусь палицю!
Швидше!

Протягом наступних декількох хвилин вона беззаперечно слідувала вказівкам Лорі, який, до речі, проявив рідкісні у його віці холонокровність і мужність. Він ліг на лід і, поки Джо виламувала рейку з найближчого паркану, тримав Емі за капюшон і допомагав їй триматися на плаву. Потім вони разом витягли бідолашну з води. На щастя, з Емі все було гаразд і вона відбулася лише переляком.

— Потрібно якомога швидше відвести її додому! — сказав Лорі.

Він закутав Емі у своє пальто і почав знімати з неї ковзани, на яких через перебування у воді понабрякали шкіряні кріплення і зрадницьки не хотіли розстібатися.

Мокру і тремтячу від холоду, вони доправили Емі додому. Від пережитого шоку вона практично

відразу заснула на канапі біля розпаленого каміна, загорнувшись у кілька теплих ковдр. Джо — бліда, розпатлана, в розірваному платті та з подряпаними об лід і паркан руками — мовчки носилася по будинку, намагаючись допомогти чим тільки можна: то чай гарячий принесе Емі, то поправить ковдру, то підкине у вогонь дров.

Коли в будинку все стихло, місіс Марч сіла на ліжко поруч із Джо і почала бинтувати її поранені руки.

— Ти впевнена, що з нею все буде гаразд? — прошепотіла Джо, винувато дивлячись на світлу кучеряву голову, яка могла назавжди зникнути під підступним льодом.

— Уже все добре, мила, їй нічого не загрожує. Вона не забилася, і, думаю, навіть застудитися не встигла. Ви все робили швидко і злагоджено, відразу ж закутали її в теплі речі і відвели додому, тож я впевнена, що все буде добре, — з посмішкою відповіла Мармі.

— Це все Лорі. Якби не його блискавична реакція, навіть боюся думати, чим все це могло закінчитися. А от я ... це я допустила, що вона пішла на тонкий лід. Мамо, якби вона загинула, це було б через мене!

Джо впала на коліна поруч з ліжком і крізь сльози каяття розповіла матері про все, що сталося на озері. Вона картала себе за впертість і

жорстокість, і дякувала небесам, що все обійшлося.

— Це все мій жахливий характер! Я намагаюся впоратися з ним, але у мене нічого не виходить. В один момент мені здається, що я начебто тримаю себе в руках, а вже наступної миті я вибухаю, як бочка з порохом. Ой, матінко, що ж мені робити? — у відчаї вигукнула Джо.

— Працюй над собою, дитя, молись і, головне, вір у свої сили. Хто шукає, той завжди знайде, — сказала місіс Марч, пригладжуючи скуйовджене волосся Джо і ніжно цілуючи її мокру від сліз щоку, через що Джо розревілася ще сильніше.

— Ах, ти не знаєш... Ти навіть не уявляєш собі, наскільки все погано! Коли я виходжу з себе, я себе не контролюю, мені хочеться бити, ламати і трощити все навколо, і найжахливіше, що в той момент це приносить мені задоволення. Я так боюся, що одного разу зроблю щось жахливе і всі будуть мене ненавидіти. О, Мармі, допоможи мені!

— Ну, все, все, заспокойся, любя, не плач. Звичайно, я постараюся допомогти тобі. Запам'ятай сьогоднішній день і рішуче скажи собі, що нічого подібного більше не повториться. Повір, Джо, кожному з нас доводиться боротися зі спокусами, і часом вони куди серйозніші за твою нестриманість, а багатьом доводиться усе життя боротися з власними вадами. Ось ти кажеш, що у тебе найгірший характер у світі. А я тобі зізнаюся, що у

мене був характер ще гірший за твій.

— У тебе? Але ти ж сама доброта, Мармі! Я жодного разу не бачила, щоб ти злилася.

Від подиву Джо навіть припинила плакати.

— Я боролася зі своїми внутрішніми ворогами протягом сорока років, і одного разу таки здобула перемогу. Я навчилася себе контролювати. Мене щодня щось дратує або навіть злить, але я навчилася не показувати цього. Я все ще сподіваюся навчитися не відчувати злість, і я буду працювати над цим, навіть якщо на це піде ще сорок років.

Відверта, спокійна розмова і добре напуття матері послужили для Джо кращим уроком, ніж наймудріша лекція або найрізкіший докір. А усвідомлення того, що не одній їй доводиться боротися зі своїм характером, додало їй сил і впевненості, що вона обов'язково рано чи пізно здобуде перемогу над собою. Хоча Джо, в її п'ятнадцять, перспектива сорок років боротися з собою і читати молитви здалася надто вже довгим терміном.

— Отже, мамо, коли ти щільно стискаєш губи і виходиш з кімнати, це ти так сердишся? Ну, наприклад, коли тітка Марч починає до тебе прискіпуватись або ми з сестрами галасуємо, наче ті гуси? — запитала Джо, якій мати зараз була ближчою і ріднішою, ніж будь-коли раніше.

— Так, вгадала. Я навчилася тримати себе в руках, і коли я відчуваю, що можу бовкнути зайве, я просто виходжу з кімнати і влаштовую собі невечликий перепочинок, так би мовити. Через деякий час я заспокоююся і повертаюся назад, — зітхнула місіс Марч і посміхнулася доньці.

— Але як тобі це вдається? Ось у мене різкі слова вилітають раніше, ніж я встигаю усвідомити це і вчасно втекти. А що ще гірше — чим більше я говорю, тим приємніше мені стає ображати почуття людей. Розкажи мені свій секрет, Мармі.

— Колись мені допомогла моя мама

— Прямо як ти мені зараз... — перебила її Джо і поцілувала в знак подяки.

— Але я втратила маму, коли була трохи старшою за тебе, — продовжила місіс Марч, — і протягом багатьох років мені доводилося боротися самій, тому що я була занадто гордою, щоб зізнатися комусь у своїй слабкості. Мені було нелегко. Як же часто я плакала над власним безсиллям. Як я не старалася, я ніяк не могла взяти себе в руки. Потім у моєму житті з'явився ваш батько і я була такою щасливою, що стала доброю, поступливою і припинила дратуватися через дрібниці. А потім у мене з'явилося четверо прекрасних донечок. Однак потім тато розорився і ми стали бідними — і саме тоді стара підступна дратівливість знову стала захльостувати мене. За

природою я людина дуже нетерпляча, і мені було дуже важко бачити, що мої діти постійно чогось потребують, а я не можу їм це дати.

— Ах, бідолашна! Що ж допомогло тобі впоратися?

— Не що, а хто — це все завдяки твоєму татові, Джо. Він ніколи не втрачає самовладання, ніколи не сумнівається, не скаржиться і не впадає у відчай. Він завжди вірить у краще, старанно працює і проявляє просто янгольське терпіння. Поруч із ним мені просто соромно було поводитися інакше. Він допомагав мені, втішав і показав шлях чеснот. Він сказав, що я повинна бути прикладом для моїх маленьких дівчаток. І знаєш, боротися з собою заради вас виявилось набагато легше, ніж заради себе. Варто було мені вийти з себе, як ваш переляканий погляд приводив мене до тям краще, ніж докори чи вмовляння. Любов, повага та довіру моїх дітей — це найвища нагорода, яку я могла отримати за свої зусилля.

— О, Мармі, якщо я коли-небудь досягну хоча б половину того, чого досягла ти, я вже буду щаслива, — схвильовано вигукнула Джо.

— Сподіваюся, ти станеш набагато кращою за мене, дорогенька, але ти повинна постійно стежити за своїм внутрішнім ворогом, як його називає батько, і тримати його в поводах, інакше він може розперзатися і зіпсувати тобі життя. Сьогодні ти

отримала попередження. Не забувай його і старайся щосили подолати свою запальність, перш ніж вона призведе до набагато більших потрясінь, ніж ті, які ти пережила сьогодні.

— Я постараюся, мамо, чесне слово! Але ти теж мені допоможи — як побачиш, що я починаю закипати, подай мені знак, нагадай про дану мною обіцянку, і я одразу візьму себе в руки. Я тільки зараз згадала, як тато іноді прикладав палець до губ і дивився на тебе так ласкаво і одночасно серйозно, а ти, побачивши його погляд, стискала губи і йшла з кімнати. Це він тобі нагадував, так? — м'яко запитала Джо.

— Так. Я теж просила його, щоб він допомагав мені стримуватися, і він ніколи не забував про це. Знала б ти, від скількох нерозумних слів він врятував мене тим маленьким жестом і добрим поглядом!

Говорячи це, місіс Марч ледь стримувала сльози: губи її затремтіли, а очі заблищали. Джо злякалася, що бовкнула щось зайве і засмутила матір, тому прошепотіла:

— Вибач мене, Мармі. Негарно з мого боку було спостерігати за тобою. Даремно я це сказала. Я не хотіла образити тебе. Просто ми з тобою так відверто зараз розмовляємо, і мені це так приємно.

— Донечко моя, ти можеш розповідати мені все, адже для мене найбільше щастя та гордість —

це відчувати, що мої дівчата довіряють мені і знають, як сильно я їх люблю.

— Просто мені здається, що я засмутила тебе.

— Що ти, дорогенька, звичайно ні. Просто розмова про батька нагадала мені, як сильно я сумую за ним і як сильно я йому вдячна за все, що він робить для своєї родини і для своєї країни. А ще я зрозуміла, що готова на все, щоб уберегти наших маленьких донечок від зла.

— І все ж ти відпустила його, і навіть не плакала, коли він йшов на війну. І зараз ти ніколи не скаржишся. З боку може навіть здатися, що тобі зовсім не важко одній з усім справлятися, — здивувалася Джо.

— Я віддала батьківщині кохану людину і як могла стримувала сльози, коли ваш батько пішов. Яке право я маю скаржитися, якщо ми обидва просто виконали свій громадянський обов'язок? Ми вчинили правильно, по совісті, і шкодувати тут немає про що. А що стосується допомоги, яка мені нібито і не потрібна, то у нас у всіх є Друг, який піклується і підтримує нас. Наше життя сповнене проблем і спокус, але ми можемо подолати їх усі, якщо навчимося відчувати турботу і підтримку нашого Небесного Отця так само, як і свого земного. Його любов і турбота — це невичерпне джерело миру, щастя і життєвої сили. Йому ми можемо розповісти про всі наші радощі та

прикрощі, про нові ідеї та сумніви, які нас вже давно мучать.

Джо нічого не відповіла. Вона міцно обійняла матір і почала мовчки молитися — так несамовито та щиро, як ще ніколи раніше не молилася. У цей сумний і водночас щасливий момент вона пізнала не лише гіркоту каяття та відчаю, але також радість самозречення та стриманості. Емі крутилась і схлипувала уві сні, немов наново переживаючи сьогоднішній жах. Джо підійшла до неї, і мати помітила, що обличчя її ще ніколи не було таким добрим.

— Я дозволила гніву затьмарити мій розум. Я була впертою і не хотіла її прощати. Якби не Лорі, вона могла загинути! Як я могла бути таким чудовиськом? — напівпошепки сказала Джо, нахилившись над сестрою і ніжно погладивши ще вологе волосся.

Емі немов почула її — вона раптом відкрила очі, простягнула до Джо руки і посміхнулася так щиро, що у Джо все стислося у грудях. Без зайвих слів сестри міцно обійнялися, незважаючи на купу ковдр між ними, і в знак повного примирення поцілувалися.

9

Мег вирушає на Ярмарок

Марнославства

На дворі стояв квітець.

— Знаю, що не можна так говорити, але те, що діти Кінгів примудрилися захворіти на кір саме зараз — це просто неймовірна вдача! Нарешті я відпочину, я так довго на це чекала! — сказала Мег, разом з сестрами утрамбовуючи речі в чемодан.

— Як мило з боку Енні Моффат, що вона не забула про своє новорічне запрошення. Цілих два тижні веселоців! — сказала Джо, хвацько складаючи і розгладжуючи пишні спідниці Мег своїми довгими руками.

— І погода така чудова, весняна. Я за тебе дуже рада, — додала Бет, ретельно перебираючи оксамитові стрічки для волосся та шиї та складаючи найкращі з них у красиву скриньку.

— Я б теж не відмовилася від таких розваг. Людей подивитися і себе показати, як то кажуть, — сказала Емі з повним ротом шпильок, які вона акуратно, у вигляді візерунка, втикала у голківницю Мег.

— Я б дуже хотіла взяти вас всіх із собою. Але, на жаль, це неможливо, тож я постараюся запам'ятати найцікавіше і, коли приїду додому, розповім вам про свої пригоди. Звичайно, це дрібниця у порівнянні з тим, що ви, любі сестрички, зробили для мене. Ви позичили мені стільки своїх

красивих речей і допомагаєте збиратися у дорогу. Без вас я б не впоралась, — сказала Мег, глянувши на свій більш ніж скромний гардероб, який сестрам навпаки здавався дуже вишуканим.

— А що тобі дала мама із скриньки зі скарбами? — запитала Емі, яка цього разу не була присутня при урочистому відкритті скрині з натурального кедра, у якій місіс Марч зберігала залишки колишнього розкішного життя і в особливих урочистих випадках дарувала щось із цієї скарбниці своїм донькам.

— Шовкові панчохи, різьблене віяло і красивий блакитний пояс. Я так хотіла взяти бузкову шовкову сукню, але у мене вже немає часу її перешивати під себе, тож доведеться задовольнитися старою попліною.

— Впевнена, вона буде чудово виглядати, коли ти одягнеш її поверх моєї нової муслінової спідниці, а блакитний пояс буде чудово її відтіняти. Шкода, що я розбила свій кораловий браслет, я б із задоволенням тобі його дала, — сказала Джо, яка обожнювала роздавати свої речі, хоча її майно рідко залишалося цілим і неушкодженим, тож зазвичай від її дарів було мало користі.

— У скриньці зі скарбами були гарні прикраси з перлів, але мама каже, що для молодой дівчини найкраща прикраса — це живі квіти. А Лорі обіцяв надіслати стільки квітів, скільки я

захочу, — зауважила Мег. — А тепер давайте подивимося, що ми тут з вами напакували. Так, сирій костюм для прогулянок — є. Бет, поправ, будь ласка, перо на капелюсі для прогулянок. Поплінова сукня для недільного прийому і балу — є. Звичайно, вона виглядає занадто цупкою для весни, бузкова шовкова сукня підійшла б набагато краще, але діватися нікуди, буду в тому, що є.

— Нічого страшного, адже у тебе ще є серпанкова, її можна спокійнісінько одягти на бал. Вона тобі дуже личить, і в білому ти виглядаєш, немов янгол, — сказала Емі, оцінюючи поглядом вбрання Мег, яке здавалися їй верхом елегантності.

— У тієї сукні дуже маленький виріз і шлейфу немає, як зараз модно, але нічого, підійде. Блакитна домашня сукня теж виглядає цілком пристойно, я її підшила і тепер вона майже, як нова. Шовковий халат, звичайно, не останній писк моди, та й капелюшок не такий гарний, як хотілося б. Не хотіла говорити при Мармі, щоб не образити її, але ця зелена парасолька з жовтою ручкою просто жахлива, вона абсолютно ні до чого мені не пасує. А я ж просила її купити чорну з білою ручкою. Так, вона нова, добротна і цілком охайна, і я маю радіти, що є хоч така, але я нічого не можу з собою вдіяти. Я знаю, що буду згорати від сорому, коли Енні буде йти поруч зі своєю шовковою парасолькою з позолоченим наконечником! — і Мег кинула

невдоволений погляд на маленьку зелену парасольку.

— Ну то піди і поміняй її в магазині, — порадила Джо.

— Ні, я буду вищою за це і не буду ображати почуття Мармі, адже вона намагалася допомогти. Я розумію, що безглуздо нарікати на колір парасольки, хай вже буде зелена. Тим паче, що є речі, які мене дійсно радують. Шовкові панчохи і дві пари хороших рукавичок — моя справжня втіха. Дякую тобі величезне, Джо, що позичила свої рукавички. Як подумаю, що у мене є дві пари нових рукавичок, і ще одна пара для повсякденного носіння, відразу ж почуваюся багатою та елегантною, — сказала Мег, і цього разу вона більш схвально подивилася на зелену парасольку, яка вже не здавалася їй такою жахливою. — У Енні Моффат на нічних чепцях блакитні та рожеві бантики. Може, і мені пришити такі самі? — запитала вона, коли Бет принесла чисту білизну, яку вручила їй Ганна.

— Думаю, не варто. Чепурні чепчики не підходять до твоїх простих нічних сорочок. І взагалі, думаю, всі чудово знають про наше фінансове становище, тож не бачу сенсу даремно пускати пил в очі, — рішуче заявила Джо.

— Ах, чи настане щасливий день, коли мій одяг буде прикрашати справжнє мереживо, а мої

чепчики — красиві банти? — роздратовано сказала Мег.

— Ще кілька днів назад ти говорила, що найщасливіший день у твоєму житті настане, коли ти поїдеш у гості до Енні Моффат, — тихо зауважила Бет.

— Так, звичайно, я щаслива, що їду. Ви не подумайте, я не вередую і не жаліюся. Просто, знаєте, як воно зазвичай буває, чим більше отримуєш, тим більше хочеться. Так, ну начебто все зібрали, залишилося тільки спакувати бальну сукню. Але її обіцяла скласти охайно мама, — сказала Мег вже більш веселим голосом, переводячи погляд з наполовину заповненої валізи на ідеально випрасувану, нехай і штопану-перештопану серпанкову сукню, яку урочисто називали бальною.

Наступний день видався теплим і сонячним, і Мег на два тижні вирушила назустріч розвагам і новим враженням. Місіс Марч неохоче відпускала доньку, оскільки боялася, що після повернення Мег буде ще більше незадоволена своїм нинішнім життям. Але вона так просилася, а Саллі урочисто пообіцяла наглядати за Маргарет, тож місіс Марч здалася і відпустила доньку. До того ж, подумала вона, після затишної зими і виснажливої роботи гувернанткою у Кінгів, її доньці зовсім не завадить трохи розважитись і змінити обстановку.

Ось так Мег вперше випала нагода пізнати смак світського життя.

Взагалі Моффати славилися своєю світськістю, і Мег, яка виросла зовсім в іншій атмосфері, спочатку зніяковіла від розкішного будинку і елегантності господарів. Але, незважаючи на легковажний спосіб життя, це були добрі люди, і гостя незабаром почувалася тут доволі затишно та комфортно. Втім, від Мег не приховалося, що крізь старанно нанесену позолоту місцями просвічує аж ніяк не благородний метал, бо за зовнішнім лоском ховалися люди не надто освічені й інтелігентні. Але Мег це жодним чином не турбувало, бо життя Моффатів було для неї еталоном — вишукана їжа, поїздки в розкішному екіпажі і що не день, то черговий світський раут і привід похизуватися у гарній сукні. Таке безтурботне життя, яке складається з одних лише прийомів та балів, було Мег до душі. Вона швидко перейняла манери і мову оточуючих, стала поводитися манірно, раз у раз кидалася французькими слівцями і фразами, укладала волосся за останньою модою, постійно перешивала сукні і як могла намагалася брати участь у розмовах про останні модні тенденції. Мег із заздрістю дивилася на витончені витребеньки Енні Моффат і мріяла стати багатогою. Її рідний дім тепер здавався їй жалюгідним і вбогим, а думка про роботу

наганяла тугу! І незважаючи на шовкові панчохи і новенькі рукавички — аж цілих дві пари — Мег відчувала себе обділеною і страждала від приниження.

Втім, на страждання у неї практично не було часу, бо три юних дівці були цілком і повністю зайняті веселими розвагами. Вони ходили по магазинах, гуляли і каталися по місту в екіпажі. Вони ходили до театру та опери, і майже щовечора у Моффатів були гості. У Енні було багато друзів і вона зналася на розвагах. Старші сестри Енні були вже дорослими юними леді, і одна з них навіть була заручена, що здавалося Мег дуже романтичним.

Містер Моффат був веселим, огрядним джентльменом середніх років, який добре знав батька Мег. А місіс Моффат, теж огрядна весела жіночка, обожнювала Мег, як, втім, й усі інші члени сімейства Моффат. Всі намагалися догодити прекрасній гості, яку вони ласкаво називали «Маргариточка», і від такої шаленої уваги у Мег голова йшла обертом.

Коли настав вечір того самого «невеличкового» балу, Мег раптом зрозуміла, що її поплінова сукня нікуди не годиться, бо на інших дівчатах були прекрасні шовкові сукні. Серпанкова сукня також здавалася Мег недолугою, адже в порівнянні з новим модним платтям Саллі вона здавалася Мег вбогим лахміттям. Мег помітила, як дівчата

співчутливо подивилися на неї, і її щоби почали палати багрянцем, бо при всій своїй скромності та м'якості вона була дуже гордою. Ніхто, зрозуміло, і словом не обмовився, але всі навперебій намагалися чимось допомогти Мег: Саллі запропонувала зробити їй зачіску, Енні зав'язати пояс, а Белль, та сама, у якої вже був наречений, почала розхвалювати білизну її рук. Але в їх доброті Мег бачила лише жалість до своєї бідності, і від цього ставало ще гірше, тож вона сумно стояла в сторонці, поки інші дівчата сміялися, безтурботно базікали і пурхали в своїх легких шовкових сукнях, немов метелики. Тут до кімнати увійшла покоївка і принесла коробку з квітами. Не встигла покоївка і слова вимовити, як Енні відкрила коробку, і, побачивши прекрасну композицію з троянд, вересу та папороті, всі захоплено ахнули.

— Ах, це, мабуть, для Белль! Джордж завжди надсилає їй квіти, але тут він просто перевершив себе! Який шикарний букет, — вигукнула Енні.

— Посильний сказав, що вони для міс Марч. Ось записка, — сказала покоївка, простягаючи її Мег.

— Як цікаво! Від кого вони? Ти не говорила, що у тебе є залицяльник! — защебетали дівчата, пурхаючи навколо Мег і палаючи від цікавості та подиву.

— Записка від матері, а квіти від Лорі, —

просто сказала Мег, але в душі вона дуже раділа, що хлопчик не забув про неї.

— Так-так, авжеж, — лукаво сказала Енні, побачивши, як Мег поспішно сховала записку в кишеню.

Записка була для Мег наче талісман, який мав захистити її від заздрощів, марнославства та гордині. Ласкаві мамині слова підбадьорили її, а розкішні квіти додали впевненості в собі.

Знову почувуючись щасливою, Мег відклала трохи троянд і зелені для себе, а з інших квітів зробила маленькі букетики і прикрасила ними волосся, спідниці та корсажі подруг. Старша сестра Енні, Клара, сказала, що в житті не зустрічала чарівнішого створіння, ніж Мег. Інші сестри теж були від неї в захваті. Як не дивно, цей добрий вчинок поклав край смутку і підняв Мег настрій. Коли сестри пішли показати свої букети місіс Моффат, Мег подивилася у дзеркало і залишилася цілком задоволена. Тепер, коли її волосся і сукню прикрашали квіти, її вбрання вже не здавалося їй таким убогим як раніше. Вона посміхнулася своєму відображенню і її очі засяяли в передчутті чудового вечора.

Увечері Мег веселилася і танцювала. Всі були до неї дуже добрі, і тричі за вечір вона удостоїлася компліменту. Коли Мег на прохання Енні заспівала, гості похвалили її чудовий голос. А один з гостей,

майор Лінкольн, запитав, «хто ця красуня з ясним, немов погожий літній день, поглядом?», на що містер Моффат відповів, що той повинен обов'язково запросити чарівну юну леді на танок, адже танцює вона так само добре, як і співає! Коротше кажучи, все було чудово до тих пір, поки випадково Мег не почула розмову, після якої її охопив цілковитий відчай.

Мег сиділа в оранжереї і чекала, поки черговий кавалер по танцю принесе їй морозиво. Раптом за стіною з плюща пролунали голоси.

— Скільки йому років?

— Думаю, шістнадцять або сімнадцять.

— В однієї з дівчаток Марч є шанс заарканити дуже багатого нареченого. Саллі каже, вони дуже подружилися з онуком містера Лоренса, та й старий цих дівчат просто обожнює.

— Думаю, у місіс Марч на цей рахунок все чудово сплановано. У неї в рукаві аж два козири у вигляді старших дочок, тож коли прийде час, впевнена, вона якнайкраще розіграє цю карту, і Лоренс-молодший обере одну з дівчат. Думаю, старша ще не зрозуміла, яка вдача їй може посміхнутися, — сказала місіс Моффат.

— І все-таки про записку вона збрехала. Невже вона думала, що ми повіримо, що записку їй надіслала мати! А як вона почервоніла, коли принесли квіти! Бідолаха! Її б одягнути в

пристойний одяг та навчити світським манерам, і від неї очей буде не відвести! Як ви думаєте, вона не образиться, якщо ми запропонуємо позичити їй на четвер сукню? — запитав інший голос.

— Взагалі вона дуже горда, але думаю, вона не буде заперечувати, адже крім цієї огидної серпанкової сукні у неї нічого немає. До того ж вона може ненароком порвати її сьогодні — чим не привід запропонувати їй пристойне вбрання!

— Подивимося. Знаєте, а давайте запросимо юного Лоренса до нас. Їй напевно буде приємно, а ми поспотерігаємо за ними. Ото ми розважимося!

Саме в цей момент з морозивом повернувся кавалер Мег. Він здивовано подивився на неї, адже за ті кілька хвилин, які він був відсутній, настрої Мег сильно змінився — обличчя в неї аж палало і вона явно була чимось стривожена. Зараз тільки гордість і виховання допомагали їй приховати гнів і огиду від почутого, адже незважаючи на молодість і наївність, Мег цілком зрозуміла, про що пліткували сестри Моффат і їх матір. Образливі слова на кшталт «у місіс Марч на цей рахунок все чудово сплановано», «про записку вона збрехала», «огидна серпанкова сукня» так і крутилися у неї в голові. Їй хотілося втекти додому і, розридавшись на грудях у матері, запитати поради, як їй жити далі. Але це було неможливо, рідний дім був далеко, тому, взявши себе в руки, Мег зробила вигляд, що як і

раніше від душі веселиться. Свою нервозність вона вдало видавала за збентеження і радість від нових знайомств. Ніхто і не здогадувався, чого їй коштувало так стійко триматися. І лише опинившись у своїй кімнаті та сховавшись під ковдру, вона подумки виплескувала свій гнів, поки у неї не розболілася голова, а палаюче від огиди та образи обличчя не остудилося сльозами. Дурна балаканина сімейства Моффат посіяла в душі Мег сумніви, і світ, в якому вона жила, вже не здавався їй таким щирим і надійним, як раніше. Чистота її дружніх стосунків з Лорі була сплюндрована брудними домислами пліткарки Моффат. Та й мотиви її власної матері, яка всіляко заохочувала їх дружбу з Лоренсами, теж почали викликати сумніви. І нехай місіс Моффат всіх судила по собі, диму без вогню не буває, подумала Мег. Показна жалість сестер Моффат, які щиро вважали, що немає більшого нещастя, ніж погана сукня, похитнула і навіяну їй сім'єю впевненість, що бідній дівчині слід задовольнятися скромним гардеробом.

Тієї ночі бідолашна Мег майже не спала. На ранок вона піднялася з набряклими очима, в поганому настрої і сердита, частково на своїх подруг-пліткарки, а частково на себе, що не знайшла в собі сил і, головне, сміливості поговорити з ними відверто і сказати про свої

ображені почуття їм в обличчя. Після бурхливого вечора, на ранок всі почувалися розбитими і пів дня без діла вешталися по дому. Десь ближче до обіду дівчата більш-менш збадьорились і зайнялися рукоділлям. Мег помітила, що поведінка подруг змінилася — вони жадібно вслухалися у кожне її слово, а допитливі погляди видавали їх величезну зацікавленість її особою. Це лестило самолюбству Мег, і, хоча вона не розуміла, в чому тут справа, настрої її значно покращився. Але раділа вона рівно до тих пір, поки Белль не відірвала очей від вишивки і начебто ненароком не проговорила:

— Маргариточко, дорогенька, ми надіслали запрошення на четвер твоєму другові містеру Лоренсу. Ми вирішили, що тобі буде приємна його компанія, та й ми не проти з ним познайомитися.

Мег почервоніла, але тут їй спало на думку подразнити подруг, тому театральню зітхнувши і опутивши очі, вона скромно відповіла:

— Це дуже мило з вашого боку, але, боюся, він не приїде.

— Але чому, любонько? — здивувалася Белль.

— Він занадто старий для таких поїздки.

— Дитино, що ти таке кажеш? Скільки ж йому років, скажи на милість? — здивовано вигукнула Клара.

— Здається, майже сімдесят, — відповіла Мег,

роблячи вигляд, що зосереджено рахує стібки на своїй вишивці, і всіляко намагаючись зберігати серйозний вигляд.

— Ну ти і хитрюга, Маргариточко, дуже смішно! Звичайно, ми мали на увазі молодого Лоренса! — сміючись, вигукнула Белль.

— Молодого? Ні, що ви, Лорі ще маленький хлопчик, — і Мег демонстративно розсміялася. Вона раділа, спостерігаючи за здивованими поглядами сестер Моффат, коли вона так відгукнулася про свого начебто залицяльника.

— Але він же твій ровесник, — сказала Енні.

— Ні, він скоріше ровесник моєї сестри Джо, мені вже буде сімнадцять у серпні, — з гордістю відповіла Мег.

— Але погодься, це так мило з його боку надіслати тобі квіти, — ніяк не здавалася Енні.

— Так, він часто надсилає квіти всім нам, тому що у нього вдома величезна оранжерея, а ми дуже любимо квіти. Знаєте, моя мати і старий містер Лоренс — друзі, тому ми теж дружимо з Лорі, це ж природно.

Мег сподівалася, що на цьому тема буде вичерпана, і вони більше нічого не скажуть, але ж бо ні.

— Очевидно, нашу Маргариточку ще не представляли світському суспільству на балу дебютанток, — сказала Клара, багатозначно

кивнувши Белль.

— Так вона сама невинність, — тут же відгукнулася Белль і знизала плечима.

У цей момент до кімнати, важко переступаючи з ноги на ногу, увійшла місіс Моффат, сильно нагадуючи слона у шовку та мереживі.

— Я збираюся до міста, щоб пробігтися по магазинах. Може і вам, юні леді, щось прикупити? — запитала вона.

— Дякую, місіс Моффат, — відповіла Саллі, — у мене на четвер є рожева шовкова сукня. Вона мене цілком влаштовує.

— Мені теж нічого не ... — почала Мег і осіклася, мимоволі подумавши, скільки їй потрібно нових речей, які, на жаль, вона не може собі дозволити.

— А що ти одягнеш у четвер? — запитала Саллі.

— Все те ж старе біле плаття, якщо мені вдасться його пристойно підштопати. На жаль, вчора воно у мене сильно розірвалося, — сказала Мег, щосили намагаючись проговорити все це найбезтурботнішим тоном, однак всередині вона горіла від сорому.

— Хай тобі з дому надішлють інше, — порадила Саллі, яка не відрізнялася особливою спостережливістю, і, судячи з усього, зовсім не

знала про важке фінансове становище родини Марч.

— У мене іншого немає, — насилу вимовила Мег.

Але, мабуть, крім спостережливості, тактовність теж не була сильною стороною Саллі, тому що вона з щирим подивом вигукнула:

— Як це?! Невже у тебе лише одне плаття? Це так дивно..., — але договорити їй не дала Белль, багатозначно на неї зиркнувши.

— Не бачу нічого дивного. Навіщо їй багато суконь, якщо вона поки не виходить у люди. І навіть якби у тебе вдома було з десяток суконь, Маргариточко, тобі зовсім не потрібно перейматися. У мене є просто чарівна сукня з блакитного шовку. Я з неї вже виросла. Прошу тебе, приміряй її дорогенька, я думаю, вона тобі дуже личитиме! Та і я буду рада, а то мені так шкода, що така мила штукенція припадає пилом у шафі, — сказала Белль.

— Дякую, це дуже мило з твого боку, але мене цілком влаштовує моє старе плаття. Воно підігнано якраз по моїй фігурі, — відповіла Мег.

— Ну будь ласка, дозволь мені причепурити тебе. Я обожнюю підбирати одяг. От побачиш, ти будеш у ньому просто красунею. Підіш'ємо його по твоїй тендітній фігурці, це простіше простого. І поки все не буде готове, нікому нічого не

покажемо. Зате потім з'явимося на балу, наче Попелюшка та її хрещена мати — добра фея. Ну будь ласка, погоджуйся, Маргариточко! — наполегливо вмовляла її Белль.

Мег не могла відмовитися від такої люб'язної пропозиції, та й спокуса постати перед усіма «красунею» остаточно змусила її забути про колишні образи, і вона знову відчувала дружню симпатію до Моффатів.

У четвер ввечері Белль разом зі своєю покоївкою-француженкою серйозно взялися за Мег, і незабаром перетворили її на справжню леді: завили їй волосся, напудрили обличчя та шию, підфарбували губи. Покоївка поривалася ще підрум'янити Мег щоки, але Мег так опиралася, що покоївка полишила спроби. Мег одягнули у небесно-блакитну сукню і зашнурувати корсет так туго, що вона ледь могла дихати. У сукні був такий глибокий виріз, що глянувши на себе в дзеркало, скромниця Мег зняковіла та почервоніла. На довершення на неї одягли вишукані срібні прикраси — браслети, намисто, брошку. У Мег не були проколоті вуха, але без сережок образ здавався б незавершеним. Але тут на допомогу прийшла дівоча кмітливість, і покоївка прив'язала сережки до вух Мег рожевою шовковою ниткою. До речі, виглядало це так природно, що неозброєним оком і не помітиш, що вони одягнені не так, як треба.

Бутони чайних троянд, прикріплені до корсету, і пишні рюші остаточно примирили Мег з незвично великим декольте, яке оголило її тендітні білі плечі, а пара гарних шовкових бальних туфель на високих підборах уже давно були її заповітною мрією. Прекрасний образ доповнювали мереживна хустинка, віяло з пір'я і портбукет у срібній оправі.

Белль оглянула Мег з ніг до голови, і, явно задоволена своєю роботою, схвально кивнула.

— Мадемуазель просто *charmante, tres jolie* !³⁵ — вигукнула покоївка, плескаючи у долоні.

— Ходімо, покажемося дівчатам, — сказала Белль і повела Мег до кімнати, де з нетерпінням на них чекали решта сестер Моффат і Саллі.

Варто було Мег зробити перші кроки, як вона почула приємний шелест шовкових спідниць і мелодійний передзвін сережок у вухах, кучері її ритмічно пружинили в такт кожному кроку, а серце калатало від хвилювання. Їй здавалося, що от нарешті настав час справжніх веселощів. Мег ще раз глянула на себе у дзеркало і переконалася, що вона і справді «красуня».

Коли Мег постала перед подругами, ті почали дружно захоплюватися її красою і засипати компліментами, а вона стояла посеред вітальні,

³⁵ франц . «Чарівна, красива»

немов галка у павиному пір'ї³⁶і насолоджувалася щebetанням захопленої публіки.

— Поки я буду одягатися, ти, Енні, навчи її справлятися зі шлейфом і триматися на каблуках, щоб вона не спіткнулась і не впала. А ти, Кларо, візьми свою срібну шпильку у вигляді метелика і підбери їй отой локон зліва, а то він занадто довгий. І все, більше нічого не міняйте, я не потерплю, щоб таку досконалість було зіпсовано, — сказала Белль, явно задоволена, який ефект справило на оточуючих «її творіння».

Знизу пролунав дзвіночок, і вже через хвилину до кімнати зайшла покоївка і сповістила дівчат, що місіс Моффат просить всіх спускатися донизу.

— Щось мені лячно йти вниз. Я почуваюся наче не в своїй тарілці, з усіх боків мені тисне, а з цим відвертим декольте мені взагалі здається, ніби я напівгола, — сказала Мег і розгублено подивилася на Саллі.

³⁶ Посилання на байку Езопа, у якій звичайна галка вбралася у знайдене на дорозі павине пір'я і, презирливо фиркнувши на своїх родичів, пішла в гості до павичів. Але павичі відразу розпізнали і ній чужачку, вискубали з неї все пір'я і прогнали з ганьбою. Довелося Галці повертатися до своїх, але й вони не забули її презирливого ставлення і теж її не прийняли.

— Це ти просто ще не звикла. Ти чудово виглядаєш. Не хвилюйся, ти сьогодні затьмариш усіх. У Белль чудовий смак, і вона одягла тебе за останньою паризькою модою. Розслабся трохи і не стискай так сильно портбукет. І постарайся не заплутатись у шлейфі, — сказала Саллі, яка з усіх сил намагалася приховати свою заздрість, адже Мег виглядала набагато краще за неї.

Пам'ятаючи настанови Саллі, Маргарет плавною ходою спустилася по сходах і увійшла до вітальні, де Моффати вже розважали перших гостей. Дуже скоро вона виявила, що гарний одяг дійсно привертає увагу людей певного класу і викликає їх повагу. Кілька дівчат, які до цього не звертали на Мег жодної уваги, раптово стали надзвичайно люб'язні з нею. А молоді люди, які на минулому прийомі навіть не підходили до неї, а лише кидали в її бік короткі зверхні погляди, сьогодні не просто не зводили з неї очей, але і наперебій поспішали познайомитись з «чарівною незнайомкою», а потім розсипалися в компліментах. І навіть літні дами, які зазвичай сиділи на канапі та критикували інших гостей, пильно стежили за Мег і цікавилися, хто ця прекрасна юна леді. Мег краєм вуха почула, як місіс Моффат відповіла одній з них:

— Це наша Маргариточка Марч. Її батько зараз на війні, він полковник. Марчі — одне з

найшляхетніших сімейств, але, на жаль, їх спіткала невдача і вони втратили свої статки. Вони великі друзі Лоренсів. Маргариточка — наймиліше створіння у світі. Наш син Нед від неї просто у захваті.

— Подумати тільки! — вигукнула літня леді і, піднісши лорнет до очей, почала ще більш ретельно розглядати Мег.

Мег збентежили слова місіс Моффат, але вона зробила вигляд, що нічого не чула. Почуття зніяковілості не полишало її, і тоді вона уявила, що просто грає роль (як в їх з сестрами домашніх спектаклях), і все більше входила в образ рафінованої світської леді. І хоча туго затягнутий корсет жахливо здавлював їй ребра, шлейф так і норовив заплутатися в ногах, а думки про те, що під час танцю сережки зісковзнуть з її вух і полетять кудись у невідомому напрямку, не давали їй спокою, Мег чудово трималася — вона кокетливо помахувала віялом і сміялася над несмішними жартами кавалерів, які навперебій змагалися у дотепності, намагаючись справити на Мег враження. Але в один прекрасний момент вона раптово застигла і почервоніла, бо з іншого кінця зали на нею з подивом і, як їй здалося, несхваленням дивився Лорі. І незважаючи на те, що, зустрівши її погляд, він чемно вклонився і посміхнувся, щось в його проникливих чорних очах

змусило її почервоніти ще більше і пошкодувати, що вона не одягла своє старе плаття. Ще більше вона зніяковіла, побачивши, як Белль смикнула Енні, і вони з цікавістю почали спостерігати за нею та Лорі, який, на радість Мег, сьогодні поведився як ніколи сором'язливо і на тлі інших її кавалерів дійсно здавався дитиною.

— Нехай вони скільки завгодно навіюють мені різні дурниці, я все одно не повірю, — подумала Мег і рішуче поспішила через усю залу, щоб привітатися з другом.

— Я рада, що ви тут. Я боялася, що ви не приїдете, — сказала вона своїм найдорослішим тоном.

— Джо попросила мене поїхати і подивитися, як ви виглядаєте, а потім розповісти їй. І ось я тут, — відповів Лорі, намагаючись стримувати посмішку, яку викликали у нього демонстративні дорослі нотки у голосі Мег.

— І що ж ви їй розповісте? — запитала Мег, сповнена цікавості, яке ж враження вона справляє.

— Я скажу, що не впізнав вас. Ви виглядаєте занадто дорослою і зовсім не схожі на себе. Мені навіть якось не по собі поруч з вами, — відповів Лорі, крутячи гудзик на рукавичці.

— Не кажіть дурниць! Дівчата жартома одягли мене як справжню світську даму. І знаєте, мені подобається. Як ви думаєте, Джо здивувалася

б, побачивши мене такою? — запитала Мег, сподіваючись, що таким чином змусить його висловити думку з приводу її зовнішнього вигляду.

— Думаю, так, — серйозно відповів Лорі.

— Я вам не подобаюся така? — запитала Мег.

— Ні, — різко відповів Лорі.

— Але чому? — в голосі Мег звучала тривога.

Він уважно подивився спочатку на її завите волосся, потім на оголені плечі і надмірно глибоке декольте, і в цьому погляді Мег прочитала набагато більше, ніж у щойно сказаному короткому і категоричному «ні». Зараз у Лорі не було нічого від того делікатного і вихованого хлопчика, якого вона знала.

— Не люблю пихатих і розцяцькованих ляльок.

Це було вже занадто. Щоб хлопчисько, та ще й молодший за неї, дозволяв собі таке! Мег роздратовано сказала:

— В житті ще не зустрічала такого грубіяна! — і вона пішла геть.

Реакція Лорі не на жарт розлютила та образила Мег, і вона відійшла до дальнього вікна зали, щоб трохи охолонути і зігнати фарбу з обличчя. Поки вона стояла там і через занадто тугий корсет безуспішно намагалася зробити глибокий вдих, щоб заспокоїтися, повз пройшов майор Лінкольн. Він підійшов до своєї матері, і Мег

почула, як він сказав:

— Ти тільки подивися, на що вони перетворили цю маленьку дівчинку! А я хотів познайомити вас сьогодні, але бачу, що це всього лише чергова розфарбована лялька!

— О Боже! — з жахом подумала Мег. — Що ж я наробила! Треба було одягнути своє плаття, і тоді все було б гаразд. Та й відчувала б я себе більш впевнено, і дихати могла б нормально.

Вона сперлася чолом на прохолодне скло і стояла, наполовину прихована фіранками, навіть не звертаючи уваги на те, що заграв її улюблений вальс. Раптом хтось торкнувся її руки, і, озирнувшись, вона побачила Лорі. Він вклонився і винувато сказав:

— Будь ласка, вибачте мою грубість і дозвольте запросити вас на танець.

— Навряд чи вам це буде приємно, — відповіла Мег, намагаючись здаватися скривдженою і всіляко стримуючи посмішку.

— Що ви, я мрію з вами потанцювати. Визнаю, сукня ваша мені абсолютно не подобається, але ви самі просто чарівні! — і Лорі почав розмахувати руками, ніби наглядно демонструючи, що навіть слів замало, щоб висловити його захоплення Мег.

Мег захихотіла і прийняла запрошення. Коли вони стояли і відраховували такт, щоб вчасно

вступити в танець, Мег прошепотіла:

— Обережно, не заплутайтесь у моєму шлейфі. Він уже мене так замучив! Просто кара небесна, а не сукня! Чорт мене смикнув одягти все це.

— Обмотайте його навколо шиї. Так він, принаймні, принесе хоч якусь користь і закриє це безсоромне декольте, — посміхаючись, відповів Лорі.

І ось вони закружляли у танці. Вдома вони часто танцювали і звикли один до одного, тож рухи їх були злагодженими та відточеними. Це була воістину найграціозніша пара сьогоднішнього вечора, і ніхто не міг відірвати від них очей. Молоді люди кружляли коло за колом по великій залі і, здавалося, дружба їх лише зміцніла після короткої сварки.

Нарешті вони зупинилися, щоб трохи віддихатись. Лорі почав старанно обмахувати Мег віялом.

— Лорі, можу я попросити вас про дуже велику послугу? — запитала Мег, коли вони відійшли в сторону, бо через тугий корсет у Мег збилося дихання і їй потрібно було перепочити.

— Звісно! — з готовністю вигукнув Лорі.

— Не кажіть, будь ласка, моїм домашнім, як я була сьогодні вдягнена. Боюся, вони не оцінять цей жарт, та й Мармі засмутиться.

В очах Лорі явно читалося питання «Навіщо ж тоді ви одягли все це?», тому Мег поспішно додала:

— Я сама по приїзду розповім їм про цю дурну витівку. Просто думаю, буде краще, якщо вони почують це від мене. То як, обіцяєте не розповідати їм про сьогоднішній вечір?

— Я даю вам слово, що не видам вас. От тільки що мені їм сказати? Адже варто мені переступити поріг, як на мене накинуться ваші сестри та будуть розпитувати про вас.

— Просто скажіть їм, що я добре трималася і весело проводила час.

— Ну, щодо першого — то я не збрешу, якщо так скажу, а от щодо другого... Щось не схоже, що вам дуже весело. Чи я не правий? — Лорі пильно подивився на неї, і вираз його обличчя змусив її відповісти пошепки:

— На жаль, ви праві, не так вже мені і весело. Тільки не думайте, що я жахлива людина, я просто хотіла трохи розважитись. Звідки ж я знала, що буду виглядати так безглуздо. Я вже і сама не рада, що піддалася на вмовляння подруг.

— Так, до нас вже мчить Нед Моффат. Цікаво, що йому потрібно? — сказав Лорі, насупивши свої чорні брови і в його голосі Мег вловила нотки презирства до юного господаря будинку.

— Він записав своє ім'я у моєму карне³⁷ аж цілих три рази, тож я маю тричі з ним потанцювати. Думаю, він йде саме за цим. Нудьга та й годі! — сказала Мег, роблячи томний вигляд, який безмірно потішив Лорі.

Після цього вони з Мег не бачились аж до самої вечері. Коли всі сіли за стіл, Лорі побачив, що Мег п'є шампанське з Недом і його другом Фішером. Про себе Лорі зауважив, що поводяться вони як справжні бовдури і на правах старшого брата — адже, власне, так він і звик почуватися, коли мова йшла про сестер Марч — вирішив втрутитися.

— Це підступний напій, Мег, якщо не зупинитесь, ризикуєте завтра стати жертвою страшного головного болю. До того ж ви прекрасно знаєте, як до цього ставиться ваша матінка, — прошепотів він, нахилившись до Мег, поки Нед відвернувся, щоб знову наповнити її келих, а Фішер відхилився у пошуках віяла Мег.

— Сьогодні я не Мег, сьогодні я «розцяцькована лялька», яка робить дурниці. Завтра

³⁷ Бальна книжка, або карне (фр. *Carnet de bal*) — дамський бальний аксесуар, маленька книжечка, яка використовувалася для того, щоб записувати імена кавалерів та номер танцю.

я позбудуся всієї цієї «пихатості та витребеньок», і знову стану скромною та розумною Мег, — відповіла вона і театралью, нещиро засміялась.

— Скоріше б уже настало це «завтра», — пробурчав Лорі і, вкрай незадоволений зміною у поведінці Мег, пішов геть.

Мег і правда було не впізнати, вона кокетувала з кавалерами, багато базікала і хихотіла, намагаючись ні в чому не поступатися іншим дівчатам.

Коли вечеря закінчилася, Мег пішла танцювати попури, постійно не потрапляла в такт і ледь не повалила на підлогу партнера, заплутавши йому ноги своїм шлейфом. Мабуть, шампанське таки вдарило їй у голову, тому що поводитися вона досить шумно і навіть вульгарно. Лорі стало соромно за подругу. Він хотів напоумити Мег, але вона всіляко його уникала, і вони зустрілися лише коли він підійшов попрощатися.

— Не забудьте про вашу обіцянку, — сказала Мег і насилу вичавила з себе посмішку, бо головний біль вже давав про себе знати.

— Буду тримати язик за зубами, не хвилюйтесь, — відповів Лорі, театралью розкланявся і пішов.

Ця сцена не сховалася від цікавих очей Енні, і коли гості розійшлися, вона почала розпитувати Мег, але та була надто втомлена для пліток. Коли

вона нарешті дісталася ліжка, їй здавалося, ніби сьогодні вона побувала на маскарадї, але чомусь він не приніс їй тих веселощів і задоволення, на які вона розраховувала. Протягом усього наступного дня, як і попереджав Лорі, Мег мучилася від мігрені і почувалася абсолютно розбитою. У суботу, знесилена від двотижневих гулянь і безперервних веселощів, Мег нарешті повернулася додому.

— Як же приємно знову опинитися вдома і просто посидіти спокійно, у тиші! Хоч наш будинок і не багатий, немає місця кращого за нього, — сказала Мег, із задоволенням оглядаючи все навколо, коли в неділю ввечері вони з матір'ю і Джо сиділи у вітальні.

— Я рада це чути, мила. Зізнатися, я дуже боялася, що після твоїх розкішних світських канікул, наш будинок буде здаватися тобі похмурим і бідним, — відповіла місіс Марч, яка в той день не раз з тривогою дивилася на старшу доньку, оскільки від проникливих материнських очей не приховалися деякі зміни в обличчі Мег, яке вже не було таким по-дитячому наївним, як до поїздки.

Мег як ні в чому не бувало розповідала про свої пригоди, намагаючись переконати домашніх, що вона дуже весело провела час. Але коли молодші дівчата пішли спати, вона сіла на табурет і задумливо вдивлялася у вогонь, який потріскував у

каміні. Вона нічого не говорила, але вигляд у неї був вкрай стурбований.

Коли годинник пробив дев'яту, Джо сказала, що, мабуть, теж піде спати. У цей момент Мег раптово встала і, підсунувши табуретку впритул до крісла матері, поклала голову їй на коліна.

— Мармі, я хочу в дечому зізнатися, — рішуче сказала Мег.

— Я так і думала. Що сталося, любя?

— Мені піти? — обережно запитала Джо.

— Звичайно, ні. Коли це я від тебе щось приховувала? Просто мені було соромно говорити про це при молодших дівчатах. Але я хочу, щоб ви знали, як жахливо я поводитися у Моффатів.

— Що ж, ми уважно тебе слухаємо, — сказала місіс Марч, посміхаючись, але всередині у неї наростало занепокоєння.

— Я говорила вам, що сестри Моффат мене вбрали, але не говорила як — вони напудрили мене, затягли в корсет і закрутили мені волосся. Я виглядала так, немов зійшла зі сторінок модного журналу. Але Лорі моє вбрання здалося вульгарним і позбавленим смаку. Він не сказав цього прямо, але я знаю, що думав він саме так. А ще один з поважних гостей назвав мене «лялькою». Я розуміла, що це дурна затія, але дівчата так розхвалювали мене, говорили, що я красуня і багато інших нісенітниць, тож я погодилася і дозволила

зробити з себе посміховисько.

— І це все? — запитала Джо, поки місіс Марч мовчки дивилася на пригнічене обличчя своєї милої доньки і була не в силах засуджувати її за ці дівочі дурниці.

— Ні, це не все. Ще я пила шампанське, намагалася кокетувати з молодими людьми і взагалі поводитися просто жахливо, — винуватим голосом сказала Мег.

— Думаю, тебе гризе не лише це, дитя. Можливо, тобі ще щось хочеться розповісти? — м'яко запитала місіс Марч і легенько погладила Мег по щоці.

Мег почервоніла, але потім все ж зважилася і відповіла:

— Так. Можливо, це дурниці, але я повинна це сказати. Мені неприємно, що говорять люди про нашу дружбу з Лорі.

І Мег переказала те, що випадково почула тоді в оранжереї. Джо помітила, що мати, слухаючи ці плітки, сердито стиснула губи. Їй явно не сподобалося, що її невинній Мег навіювали подібні думки.

— В житті не чула більшої нісенітниці! — обурено вигукнула Джо. — Чому ти не підійшла до них відразу і не сказала про це?

— Я не змогла. Мені було соромно. Адже спершу я випадково почула їх розмову, а потім я

так розлютилася і засмутилася, що продовжила стояти, і все виглядало б так, нібито я підслуховую.

— От хай мені на очі попадеться ця пліткарка Енні Моффат, я їй покажу, де раки зимують! Подумати тільки! Плани, бач, у нас є на Лоренсів! Бач, ми дружимо з Лорі лише тому, що він багатий і у мами є підступний план одружити його на одній з нас! Уявляю собі реакцію Лорі, коли я йому розповім, що говорять про нас, бідних діток! — і Джо розреготалася, адже в розмовах Моффатів вона не бачила нічого, крім дурості та невігластва.

— Навіть не думай говорити Лорі! Я тобі цього ніколи не пробачу. Скажи їй, мамо! — з тривогою сказала Мег.

— Так, Мег права, не варто повторювати ці дурні плітки, а ще краще взагалі про них забути, причому як найшвидше, — серйозно сказала місіс Марч. — Це моя провина. Не треба було відпускати тебе до малознайомих людей. Може, вони і добрі, і, може, навіть не від зла сказали все це, але їм явно бракує виховання, а їхні уявлення про життя і звички молодих людей вельми примітивні та вульгарні. Мені дуже шкода, Мег, що все так вийшло.

— Не звинувачуй себе, Мармі, я не дозволю таким дурницям зачіпати мої почуття. Я забуду все погане і буду пам'ятати лише хороше, тому що в цілому мені дуже сподобалася моя поїздка. А тобі я

дуже вдячна, що ти відпустила мене. Я знаю, що поводитися нерозумно, просто це так приємно, коли тебе хвалять і захоплюються твоєю красою, ось я трохи і втратила голову. Але не хвилюйся, я залишуся з тобою, поки не буду в змозі дбати про себе сама, — сказала Мег, почервонівши від власної відвертості.

— Що ж, це цілком природно радіти компліментам і визнанню. В цьому немає нічого поганого, якщо тільки гонитва за визнанням не стає згубною пристрастю і не призводить до нерозумних вчинків. Тобі потрібно навчитися відрізняти заслужену похвалу від лестоців, на які не варто звертати уваги. А ще скромність і бездоганні манери — це дві речі, які завжди будуть викликати захоплення у гідних і порядних людей.

Мег сиділа, занурившись у свої думки, а Джо, заклавши руки за спину, стояла посеред кімнати зі спантеличеним виглядом, адже ніколи раніше вона не чула, щоб Мег говорила про залицяльників, кокетування та інші подібні речі. Джо відчула, що за ці два тижні її сестра сильно змінилася і віддалилася від неї у світ дорослих турбот і проблем, невідомий їй самій, та й втім зовсім не цікавий.

— Мамо, а що мала на увазі пані Моффат, коли говорила про якісь твої плани щодо нас? У тебе вони дійсно є? — сором'язливо запитала Мег.

— Ну, звичайно, мила, у мене дуже багато планів, як і у всіх матерів завжди є багато планів на своїх дітей. Щоправда, мої плани дещо відрізняються від планів місіс Моффат. Про деякі я тобі розповім, тому що настав час налаштувати тебе на серйозний лад, доню. Ти ще дуже юна, Мег, але при цьому вже досить доросла, щоб зрозуміти те, про що я тобі зараз розповім. Кому як не матері говорити на подібні теми з дівчатами твого віку. Згодом, Джо, настане і твоя черга вислухати мої «плани» і я сподіваюся, що ти їх схвалиш і допоможеш здійснити.

Джо підійшла до матері і опустила на підлокітник крісла.

Взявши доньок за руки, місіс Марч почала говорити, і голос її звучав серйозно та урочисто:

— Я хочу, щоб мої донечки були красивими, освіченими і добрими. Хочу, щоб їх любили, поважали і захоплювалися їхніми вчинками. Я хочу, щоб у них була щаслива молодість і вдале заміжжя, і хочу, щоб вони прожили життя з користю — як для себе, так і для інших — і щоб Господь послав на їх долю якомога менше турбот і випробувань. Кохати і бути коханою добрим чоловіком — це заповітна мрія кожної жінки, і я дуже сподіваюся, що вам, мої любі донечки, випаде це дивовижне щастя. Думати про це, бажати і будувати плани на майбутнє — це абсолютно

природно. І коли прийде час, Мег, ти будеш готова створити власну сім'ю і сама стати матір'ю, і по-справжньому оціниш дар сімейного щастя. Я багато чого хочу для вас, мої дорогенькі, але я зовсім не вважаю, що найголовніше — це вийти заміж за багатія. Навіть найрозкішніший будинок нічого не вартий, якщо в ньому не панує любов. Так, гроші — це річ необхідна і живеться з ними набагато простіше, а якщо їх використовувати правильно, то можна ще й робити безліч добрих справ. Але я не хочу, щоб гроші стали для вас головною метою в житті. Краще бути дружиною бідняка, але бути коханою, ніж бути нещасною королевою, яку не любить і не поважає її король.

— Белль каже, що у бідних дівчат не так вже й багато шансів відхопити пристойного нареченого, тому потрібно щосили намагатися показати себе. А ще вона запевняє, що якщо самій не шукати наречених, можна в підсумку залишитися старою дівою.

— Тоді вже краще ми будемо старими дівами, — рішуче сказала Джо.

— Тут я, мабуть, погоджуся з Джо. Краще вже залишитися старою дівою, але прожити життя гідно, ніж вийти заміж за некоханого чоловіка лише заради його грошей. А бігати за чоловіками у пошуках вдалого партії — це взагалі неприпустимо для юної леді, яка себе поважає, — твердо відповіла

місіс Марч. — Не хвилюйся, Мег, бідність ніколи не стане перешкодою для істинного кохання. Я знаю багатьох прекрасних і гідних жінок, які колись були бідними дівчатами. Але у них було стільки чеснот, що кохання саме знайшло їх і їм не довелося залишатися старими дівами. Але не зациклюйся на цьому, мила, час все розставить на свої місця. А зараз ти можеш докласти всі свої сили, щоб щастя і затишок панували в нашому домі, адже як би не склалося твоє життя, тут тобі завжди будуть раді. І запам'ятайте найголовніше, дівчатка мої: що б вас не турбувало, ви завжди можете поділитися своїми думками та переживаннями зі мною, я завжди вислухаю та підтримаю вас, а батько завжди простягне вам дружню руку допомоги. Ми з татом віримо, що заміжні чи ні, ви завжди будете нашою гордістю та розрадою.

— Ну звичайно, Мармі! Такими ми і будемо! — разом вигукнули дівчата.

І, заспокоївшись після такої душевної бесіди, місіс Марч побажала їм на добраніч.

10

П. К. та П. В.

Весна була у самому розпалі. Дні ставали довшими, а отже, і часу для розваг теж ставало більше. Втім турботи теж ніхто не відміняв — після

зимі у саду потрібно було навести лад. У кожної з сестер тут був свій куточок, який вони могли використовувати на свій розсуд. Ганна запевняла, що кожна з ділянок була відображенням її власниці: у Мег росли троянди, геліотропи, мирт і маленьке апельсинове дерево. У Джо росли щосезону змінювалися, адже вона обожнювала експерименти. Цього року, наприклад, вона вирішила посадити соняшники, щоб було чим годувати квочку та її курчат. Бет віддавала перевагу традиційним і ароматним рослинам — запашний горошок, резеда, полин, живокіст, братки, дикі гвоздики і котяча м'ята для її пухнастих вихованців. Емі на своїй ділянці обладнала маленьку мальовничу альтанку. Верхню її частину прикрашали в'юн і жимолость, розбавлені вкрапленнями яскравих дзвіночків, а знизу росли стрункі білі лілії, папороть та інші яскраві екзотичні рослини, які зуміли прижитися у місцевому кліматі.

Садівництво, прогулянки, катання на човні та збирання квітів — такими були заняття дівчат у погожі дні. Але і на випадок поганої погоди були у них деякі розваги. Одні були вигадані ще давно, а інші принесла з собою нова весняна мода.

У той час було дуже модно бути членом якогось таємного товариства або клубу і, не бажаючи відставати від моди, сестри, будучи зятятими прихильницями Діккенса, створили свій

власний клуб, який мав таємничу та інтригуючу назву «П. К.».³⁸ Загалом, «П. К.» проводив свої засідання протягом всього року. Збори проводилися на горищі по суботах і виглядали наступним чином: три стільця ставилися у ряд перед столом, на якому розкладали клубні атрибути — ліхтарики, чотири білих емблеми з буквами «П. К.» — для кожної із сестер був свій колір літер — а також щотижневий випуск газети «*Піквікський портфель*», у створенні якої брали участь всі члени клубу, а Джо, яка віртуозніше за всіх володіла пером і словом, була обрана головним редактором клубної періодики.

О сьомій годині вечора члени клубу урочисто збиралися у залі засідань, одягали на голови пов'язки з емблемами і займали свої місця за столом. Мег, як найстарша, назвалася Семюелом Піквіком, Джо, завдяки її літературному таланту, звичайно, була Августусом Снодграссом, рожевощока Бет була Трейсі Тапменом, а Емі, відповідно, Натаніелем Вінклем.³⁹

³⁸ «П.К.» — «Піквікський клуб». Сестри назвали своє товариство на честь першого роману відомого англійського письменника Чарльза Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу» (1836–1837 рр.).

³⁹ У романі Діккенса Семюел Піквік є головою і

Піквік, на правах Голови клубу, зачитував вголос газету, яка містила оригінальні історії, вірші, місцеві новини, смішні оголошення та влучні алегорії, які висміювали — втім, абсолютно необразливо і добродушно — помилки шановних колег по клубу. І ось на черговому суботньому засіданні містер Піквік діловито одягнув свої окуляри без лінз, постукав по столу, закликаючи шановне панство до тиші, а ще багатозначним поглядом просвердлив містера Снодграсса, який розвалився на стільці, аж поки той нарешті не всівся рівно, і почав читати:

«Піквікський Портфель»

20 травня

Рубрика «Куточок поета»

ОДА ДО ЮВІЛЕЮ

Вітаю, любі друзі, нас усіх,

Я радий чути ваш веселий сміх!

Вже п'ятдесят із хвостиком зібрань

Натхненно провели ми з вами без вагань.

Вітає щиро й гордо Піквік всіх,

засновником клубу, а Тапмен, Снодграсс і Вінкль — його почесними членами. На зборах всі члени клубу розповідають про свої пригоди і спостереження.

*Дарує посмішку свою та щирий сміх.
І хай він зараз трохи захворів,
Читає він газету так виразно, що аж впрів.
Одного разу він так вдало шуткував,
Що Тампен скромний наш аж дико реготав,
І раптом свій стілець від сміху він зламав,
І по підлозі покотився — бідолаха впав.
А Снодграсс віршики складає,
Хоч іноді не дуже він охайним виглядає.
І весь в чорнилах часто він буває,
Та в римі рівних наш поет не має.
Наш Вінкіль розумом багатий,
Хоч іноді буває він такий пихатий!
А Тампен хоч на Мишку схожий,
Та залюбки вам завжди допоможе.
Історій для газети купу наскладали,
І в ігри різні з користю пограли.
Ніколи разом ми не нудьгували,
Для клубу нашого ми плідно працювали.*

А. Снодграсс.

ВЕСІЛЬНИЙ МАСКАРАД. ВЕНЕЦІАНСЬКА КАЗКА

Гондоли одна за одною підпливали до вимощеного мармуром причалу, і на берег сходили почесні гості графа Аделона. Прекрасні дами у

пишних сукнях і лицарі в блискучих обладунках, пажі та ельфи, вельможі та квіткарки — всі кружляли у вихорі веселого свята. Повітря було сповнене солодкоголосим співом і чарівними звуками оркестру. Маскарад був у самому розпалі.

— Скажіть будь ласка, Ваше Вітонченосте, чи не бачили ви сьогодні леді Віолу? — галантно запитав трубадур у королеви фей, яка разом з ним піднімалася сходами палацу.

— Так. Прекрасна Віола, хоч і сумна, та сукня у неї сьогодні просто дивовижна! Всього через тиждень вона вийде заміж за графа Антоніо. А ви знали, пане, що вона ненавидить його всією душею?

— Клянуся римою, я йому заздрю. А ось, власне, і він, в ошатному вбранні, немов наречений, і у чорній масці. Ось зніме він маску, і ми побачимо, з якою пристрасстю він дивиться на прекрасну діву, чиє серце він так і не зміг підкорити, але чия рука обіцяна йому батьком нещасної, — сказав трубадур.

— Ходять чутки, що вона закохана в молодого англійського художника, який мріє з нею одружитися, але старий граф постійно нацьковує на нього свою варту, — сказала якась дама, коли вони приєдналися до натовпу, який кружляв у веселому танці.

Свято було у самому розпалі, коли з'явився

священик. Він провів молоду пару до альтанки у саду, задрапірованої ліловим оксамитом, і велів їм стати на коліна. Натопт тієї ж миті затих в очікуванні, і лише дзюрчання фонтанів і шелест апельсинових дерев у місячному сяйві порушували цю величну тишу. І тут граф Аделон промовив:

— Пані та панове! Пробачте мені мою хитрість — я заманив вас сюди під приводом маскараду, щоб ви всі засвідчили весілля моєї доньки. Святий отець, передаю слово вам.

Всі погляди були прикуті до весільної церемонії. По саду пронісся тихий шепіт подиву, тому що ні наречений, ні наречена не зняли своїх маскарадних масок. Серця гостей палали цікавістю, але з поваги до господаря будинку всі зберігали мовчання. Нарешті священний обряд був завершений, і нетерплячі глядачі обступили графа, вимагаючи пояснень.

— Я б з радістю розповів вам все, але я і сам перебуваю в невіданні. Можу тільки сказати, що така була весільна примха моєї сором'язливої Віоли. А тепер, діти мої, завершимо це чудове дійство. Зніміть маски і прийміть моє благословення на довге і щасливе сімейне життя!

Але ніхто не схилив коліна. Наречений скинув маску, під якою ховалося шляхетне обличчя Фердинанда Девере, того самого художника і коханого Віоли. Гості ахнули від подиву.

Притулившись до грудей новоспеченого чоловіка, на якій виблискувала зірка англійського графа, Віола сяяла від радості та щастя.

— Ви, шановний графе, прогнали мене і не забажали навіть слухати про мої почуття до Віолі, коли я прийшов просити її руки, представившись художником. Але, до вашого відома, я можу похвалитися не менш знатним ім'ям і статком, ніж граф Антоніо. Більш того, тепер, звичайно, ваша пихата душа не завадить мені, графу Деверо, одружитися з вашою донькою. Я віддаю своє ім'я і незліченне багатство прекрасній леді і нині моїй дружині — Віолі Деверо.

Старий граф стояв, немов скам'янілий. А Фердинанд, повернувшись до здивованої публіки, додав з переможної посмішкою:

— А вам, любі друзі, я хочу побажати істинної любові, заради якої ви будете готові піти на все, навіть влаштувати от такий весільний маскарад.

С. Піквік.

Що спільного між Вавилонською вежею і нашим Піквікським клубом? — І там, і там багато гучних особистостей, які часом не розуміють один одного, немов говорять на різних мовах.

ІСТОРІЯ ПРО ГАРБУЗ

Жив-був фермер, і посадив він одного разу невелику насінину в своєму саду. Через деякий час насінина проросла і дала великий урожай гарбузів. До жовтня гарбузи стали великими і стиглими, тож фермер зірвав один гарбуз і відніс на ринок. Продавець овочів купив у нього цей прекрасний плід і виставив у вітрину свого магазину. Того ж ранку круглолиця і кирпата маленька дівчинка в коричневому капорі та синій сукні купила у нього цей гарбуз для своєї матері. Вона принесла його додому, нарізала і зварила у великій каструлі. Одну частину гарбуза вона посолила і потовкла з маслом — і вийшла чудова вечеря. До решти вона додала пінту молока, два яйця, чотири ложки цукру, мускатний горіх і кілька крекерів, і все гарненько перемішала. Потім вона виклала масу в глибокий посуд і запікала до золотистої скоринки. Наступного дня стравою із задоволенням ласувала сім'я на прізвище Марч.

Т. Тапмен.

Шановний містере Піквік,

Я звертаюся до Вас з приводу гріха грішника. Грішник — це людина на прізвище Вінкль, який іноді порушує правила клубу, сміється під час засідань та іноді ухиляється від обов'язків, не бажаючи писати статті для цієї прекрасної газети.

Сподіваюся, Ви пробачите йому таку жакливу поведінку і не вважатимете *мутон*, якщо ваш покірний слуга надішле французську байку замість власноруч вигаданої історії, бо через величезну кількість уроків, які потрібно вивчити, у Вінкля просто не залишається сил вигадати щось своє. Але я не буду полишати надію коли-небудь у майбутньому надати авторський матеріал на розгляд високоповажних членів цього клубу. На жаль, вже маю бігти, а то спізнюся на заняття.

Щиро Ваш, Натаніел Вінкль.⁴⁰

НЕПРИЄМНИЙ ІНЦИДЕНТ

Минулої п'ятниці всі були вражені, почувши жакливий гуркіт, який пролунав з підвалу, і за яким послідували крики розпачу та обурення. Блискавично кинувшись до підвалу, ми виявили, що наш вельмишановний Голова, намагаючись

⁴⁰ Слід вважати таке щире зізнання дуже сміливим і самокритичним. Єдине, що хотілося б побажати високоповажному Вінклю — це навчитися правильно і доречно вживати слова і писати більш грамотно, адже *мутон* — це овече хутро, але мені чомусь здається, що вельмишановний містер Вінкль мав на увазі моветон (від фр. *mauvais ton* — поганий тон) — поведінка, манери та вчинки, неприйнятні в пристойній спільноті.

донести дрова, щоб розпалити камін, спіткнувся, впав і розпластався по підлозі. Перед нами постав зразок істинного невезіння — під час падіння містер Піквік примудрився впасти головою у таз із водою, а також перекинути на себе бочонок з мильною субстанцією, яка неабияк зіпсувала його вбрання. Забираючи з місця події потерпілого, було виявлено, що він не отримав жодних травм, за винятком кількох синців. З радістю повідомляємо, що зараз вже все добре і наш шановний друг і колега почувається чудово.

Редакція.

ГІРКОТА ВТРАТИ

З великим сумом повідомляємо про раптові і таємниче зникнення нашого дорогого друга місіс Сніжні лапки. Ця мила кішечка, яку ми всі щиро любили, була загальною улюбленицею. Її краса радувала око, а граціозність і виняткова доброта підкорила наші серця, ось чому ми всі гірко переживаємо її втрату.

Останній раз її бачили, коли вона сиділа на паркані та уважно спостерігала за возом м'ясника. Є побоювання, що якогось лиходія полонила грація та краса нашої дорогої кішечки, і він підло викрав її. Минуло вже кілька тижнів, але ми не виявили жодного сліду нашої улюблениці. Нині ми втратили

будь-яку надію побачити її знову і, пов'язавши траурну стрічку на її лежанці та сховавши до шафи її блюдце, ми оголосили по ній жалобу і змирилися, що вона пішла від нас навіки.

Друг надіслав нам щирі слова співчуття:

ПАМ'ЯТІ МІС СНІЖНІ ЛАПКИ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ...

*Пропав наш улюблений пухнастий друг,
Не скаче більше весело він тут.
Може до міс Сніжні лапки прийшов недуг?
Може, в полоні тебе тримає підлий
баламут?
Де шукати тебе ми не знаємо, ні,
Вже надію ми втратили тебе десь знайти.
Ти приходиш до нас вже лише уві сні,
Ми усюди шукали — пропали сліди.
Вже змирилися зовсім, хоч втрата важка,
Сумувати ми будемо, кицю, сповна,
Попрощатись підніметься тремтяча рука,
Але часом все ж буду виглядати тебе з
вікна.*

А. С.

ОГОЛОШЕННЯ

Міс Оранті Блуггедж, відома своїм ораторським талантом, прочитає свою знамениту лекцію на тему «Жінка та її положення у суспільстві». Виступ відбудеться у штаб-квартирі Піквікського клубу відразу після основного суботнього засідання.

Наступні щотижневі збори відбудуться у кухонній філії клубу і будуть присвячені кулінарному мистецтву. Запрошеним почесним гостем буде Ганна Браун. Вхід вільний, запрошуються всі бажаючі.

Наступної середи на даху відбудуться збори Товариства підмітальників. Всі учасники повинні з'явитися у відповідному одязі та взяти з собою мітлу. Час збору 9:00.

Наступного тижня місіс Бет Баунсер презентує нову колекцію одягу для ляльок. Всі моделі зшиті за останньою паризькою модою. Прийом замовлень вже відкритий.

Через кілька тижнів у Сарай-Театрі відбудеться прем'єра вистави «Грецький раб, або Костянтин-месник». Це буде захоплююча драматична п'єса. Запевняємо, такого ви ще не бачили!!!

НАТЯКИ

Якби С. П. так довго не чепурився зранку, то не спізнився би на сніданок. А. С. просять не свистіти під час спільних прогулянок. Т. Т., будь ласка, не забудьте про серветку для Емі. Н. В., не сумуйте через те, що на вашій сукні немає дев'яти виточок.

ЗВІТ ВИКОНАНИХ РОБІТ ЗА ТИЖДЕНЬ

Мег — добре.

Джо — погано.

Бет — дуже добре.

Емі — задовільно.

Коли Голова закінчив читати газету (яка, слід зауважити, створювалася силами і стараннями деяких старанних дівчат), зал засідань вибухнув аплодисментами. Потім зі свого місця встав містер Снодграсс і вніс на розгляд наступну пропозицію:

— Пане Голово та високоповажні колеги, я пропоную прийняти до лав нашого клубу нового члена, який, на мою думку, надзвичайно вартий цього. Він буде дуже вдячний нам за це і, я впевнений, зробить все для подальшого процвітання нашого клубу, а також внесе вагомий літературний внесок у розвиток нашої газети.

Гарантую, що він завжди буде веселий і буде суворо дотримуватися встановлених правил. Вношу на розгляд вельмишановних колег по клубу кандидатуру Теодора Лоренса. Будь ласка-ласка-ласочка, давайте прийнемо його!

Раптова зміна тону в останній фразі Джо, дуже розсмішила інших учасників зборів, однак ніхто не дозволив собі навіть посміхнутися, і коли містер Снодграсс зайняв своє місце, на обличчях присутніх панував вираз цілковитої зосередженості та серйозності.

— Ставимо це питання на голосування, — сказав Голова. — Той, хто виступає за цю пропозицію, нехай скаже «Так».

Містер Снодграсс голосно проголосив свою згоду, а слідом за ним, на загальний подив, пролунало тихе і боязке «Так» від Бет, тобто Тапмена.

— Хто проти, нехай скаже «Ні».

Мег та Емі проголосували проти, після чого містер Вінкль піднявся зі свого місця і у властивій йому пишномовній манері сказав:

— Хлопчиськи нам не потрібні, вони тільки і роблять, що скачуть і дуріють. Це жіночий клуб, і ми бажаємо зберегти встановлений у ньому порядок.

— Так, боюся, він буде насміхатися над нашою газетою, а потім і над нами, — зауважила

Піквік, поправляючи локон на лобі, як вона завжди робила, коли сумнівалася.

Тут знову зі свого місця схопився Снодграсс і сказав дуже серйозно:

— Сер, слово джентльмена, Лорі не зробить нічого подібного, адже він і сам любить писати. Навпаки, він додасть нашим публікаціям перчинку, адже він так багато подорожував і бачив стільки цікавого. Як ви не розумієте! Він для нас просто знахідка! До того ж, існує не так багато речей, які ми можемо для нього зробити, а він же постійно щось для нас робить. Як на мене, найменше, що ми можемо зробити, це запропонувати йому стати почесним членом нашого клубу, якщо він, звичайно, погодиться.

Це був хитрий хід — згадати те, що Лорі для них багато робить і всіляко розважає. Тапмен негайно підскочив зі свого місця і рішуче заявив:

— Так, ми повинні зробити це. І навіть якщо ми чогось боїмося, я вважаю, що нам все одно слід його прийняти. Нехай приходить! І його дідусь нехай теж приходить ... якщо захоче, звичайно.

Цей енергійний порив Бет вразив усіх, і Джо зірвалася зі свого місця, щоб схвально потиснути сестрі руку.

— А тепер давайте наново проголосуємо! Не забувайте, що мова йде про нашого Лорі. Я голосую «За!» — схвильовано вигукнув Снодграсс.

— За! За! За! — разом відповіли інші.

— Дуже добре! Вирішено! Що ж, не будемо відтягувати — дозвольте представити вам нового почесного члена Піквікського клубу! — радісно сказала Джо, і, на подив інших учасників зборів, відчинила двері комірчини, де на мішку зі старим ганчір'ям сидів Лорі і ледь стримувався від сміху.

— Це шахрайство! Джо, як ти могла? — хором закричали сестри, коли Снодграсс переможно вивів вперед свого друга і, приставивши ще один стілець до столу, урочисто вручив Лорі членську пов'язку з емблемою.

— Дивуюся твоїй холонокровності! Ви парочка підлих хитрунів! — почав містер Піквік, намагаючись демонстративно насупитися, але не зміг впоратися зі своїми почуттями і привітно посміхнувся Лорі.

Новачок відразу ж показав себе з найкращого боку. Вставши, він з вдячністю привітав Голову і сказав урочистим тоном:

— Вельмишановний пане Голово! Дами ... ой, перепрошую ... Панове, дозвольте мені відрекомендуватися — Сем Веллер,⁴¹ покірний слуга вашого клубу.

⁴¹ Сем Веллер — у вищезгаданому романі Діккенса є слугою містера Піквіка.

— Молодець! — крикнула Джо і почала схвально стукати по столу рукояткою старої сковорідки.

— Мій вірний друг і благородний покровитель, — продовжив Лорі, змахнувши рукою у бік Джо, — який так високо представив мене, не винен у цій, як висловився Голова, «підлій хитрості», яку вам довелося сьогодні споглядати. Це цілком і повністю була моя затія, і ваш колега погодився на неї після довгих умовлянь.

— Ну, не забирай всю славу собі! Адже сховатися в комірчині запропонувала саме я! — перебив Снодграсс, від душі радіючи ефекту, який справив на оточуючих їх розіграш.

— Не слухайте її, вона сама не знає, що говорить! Повторюю, це я той негідник, який заварив всю цю кашу! — продовжував наполягати на своєму новий член клубу і винувато кивнув містерові Піквіку. — Але даю слово джентльмена, що більше ніколи не дозволю собі вчинити так. Відтепер я цілком присвячую себе інтересам безсмертного Піквікського клубу!

— Слухайте-слухайте! — реготала Джо, б'ючи по столу все тією ж старою ручкою від сковорідки.

— Продовжуйте! Продовжуйте! — в свою чергу заохочували містера Веллера містер Вінкль і містер Тапмен.

Містер Піквік нічого не сказав, але схвально

кивнув.

— Мені залишилося лише додати, що в знак вдячності за надану мені честь, а також з метою подальшого розвитку дружніх і добросусідських відносин, я оголошую про відкриття в живоплоті між нашими територіями поштового відділення. Воно буде розташоване в нижньому кутку саду. Ця прекрасна конструкція обладнана надійними дверима з замком, а всередині досить місця, щоб вмістити туди і листи, і невеликі посилки. Це старий будиночок шпака, я забив вхід і зробив так, що дах можна піднімати і опускати туди пошту. А так як у обох сторін будуть ключі, то класти і виймати пошту зможе кожен із нас. Це заощадить нам дорогоцінний час, і ми зможемо з легкістю обмінюватися листами, рукописами і книгами. Дозвольте вручити Вам, шановний містере Піквік, ключ від пошти, а потім я, сповнений радості та щирої подяки, займу своє місце за столом.

Містер Веллер поклав маленький ключик на стіл і сів на місце. Зала вибухнула бурхливими оплесками, а ручка від сковорідки в руках містера Снодграсса дико забарабанила по знайденій в комірчині старій каструлі. Знадобилося кілька хвилин, щоб відновити в залі засідань порядок і тишу. Потім почалися традиційні дебати, в яких кожен як міг намагався продемонструвати свою ораторську майстерність. Словом, збори пройшли

надзвичайно жваво. Дебати тривали довше, ніж зазвичай, і завершилися триразовим «Слава!» на честь нового члена Піквікського клубу.

Про прихід Сема Веллера нікому не довелося шкодувати, адже більш відданого, дисциплінованого і веселого члена клубу, ніж Лорі, було не знайти. Семюел Веллер, поза всяким сумнівом — як, власне, і було обіцяно містером Снодграссом — привніс «перчинку» як в засідання клубу, так і в його газету. Його доповіді приводили слухачів у дикий захват, вони були різноманітними і багатогранними: патріотичними або класичними, комічними або драматичними, і при цьому завжди неймовірно повчальними та цікавими. Джо порівнювала його статті з творіннями Бекона, Мільтона⁴² та Шекспіра, і навіть сама трохи запозичила його стиль для своїх літературних експериментів.

Не менш чудовим винаходом Лорі виявилось і поштове відділення, яке, за аналогією з інтригуючою назвою клубу «П. К.», було вирішено

⁴² Френсіс Бекон (1561–1626 рр.): англійський філософ, судовий юрист, політик і письменник; Джон Мільтон (1608–1674 рр.): англійський релігійний і пасторальний поет, політичний письменник і автор епічної поеми «Втрачений рай».

іменувати не менш інтригуючим скороченням «П. В.». Відділення користувалося величезною популярністю і процвітало. Через нього проходила неймовірна кількість дивних, дивовижних і несподіваних послань, як і належить справжній пошті. Тут були списки продуктів і доручення, вірші та огірки, насіння рослин і довгі листи, ноти та імбирні пряники, калози та запрошення, прочуханки і навіть кошенята. Містеру Лоренсу-старшому ідея з поштою теж дуже сподобалась, і він розважався, посилаючи ребуси, загадки та жартівливі телеграми. А його садівник, вражений наповал чарами Ганни, навіть надіслав їй справжнього любовного листа. Але ніхто тоді й гадки не мав, скільки ще любовних послань в найближчі роки пройде через це маленьке поштове відділення.

11

Експерименти

— Перше червня! Завтра Кінги їдуть на море, і я нарешті буду вільна! Цілих три місяці канікул — золотий час! Це ж так чудово! — мрійливо вигукнула Мег, повернувшись додому.

Заглянувши у вітальню, вона побачила, що Джо лежить на дивані і виглядає дуже втомленою. Бет якраз стягувала з неї черевики, а Емі вже несла

їй власноруч приготований лимонад.

— У мене сьогодні теж вдалий день — тітонька Марч поїхала! — сказала Джо. — Я страшенно боялася, що вона і мене попросить з нею їхати, і тут вже було б не відкрутитися. Уявляєте, стирчати в Плумфілді!⁴³ Та на кладовищі і то веселіше! Тож, ні, дякую, будьте ласкаві їхати самі! У будинку стояла така метушня, поки вона збиралася! Я намагалася бути послужливою та милою, щоб скоріше її відправити, і щоразу, коли вона мене кликала, я схрещувала пальці і боялася, що вона все-таки надумає потягнути мене з собою! Я була вся на нервах до тих пір, поки не посадила стареньку в екіпаж. І то, в останній момент тітонька Марч висунула голову з вікна і так підозріло подивилася на мене:

— Джозе-фіно, — каже, — ти не могла б... — Але тут я по-справжньому злякалася, і, не дослухавши її, щодуху пустилася навтьоки. Бігла, не озираючись, аж до самого перехрестя. І тільки там я відчула себе у безпеці.

⁴³ Плумфілд — це свого роду алегорія на Фрутланде, утопічну вегетаріанську громаду, яка передбачала колективну роботу всіх її членів, засновану батьком Олкотт у містечку Гарвард, штат Массачусетс, в 1843 році, коли Луїзі було десять років. Олкотт жила там протягом восьми місяців існування громади, страждаючи від поневірян і нудьги.

— Наша бідолашка Джо! Вона примчала додому з таким виглядом, ніби за нею вовки гналися, — сказала Бет і по-материнськи погладила сестру по нозі.

— Тітонька Марч — той ще *гладіатор*, так? — зауважила Емі, відсorbнувши лимонад і намагаючись оцінити смак накалатаної нею суміші.

— Ти, звичайно ж, хотіла сказати *диктатор*, але зараз занадто жарко, щоб прискіпуватись, — поправила її Джо.

— І як ви збираєтесь проводити свої канікули? — запитала Емі, тактовно змінюючи тему.

— Я планую валятися у ліжку і нічого не робити, — відгукнулася Мег з надр крісла-качалки. — Всю зиму мені доводилося рано вставати і цілий день працювати, тож тепер я буду відсипатися і лінуватися в своє задоволення.

— Ні-ні, — сказала Джо, — такий спосіб життя не для мене. Я нагребла собі купу книжок з тітоньчиної бібліотеки, і тепер нарешті зможу їх прочитати. Влаштуюся на старій яблуні і буду весь час читати, роблячи перерви, щоб ...

— Тільки не кажи, будь ласка, «поклеїти дурня», — перебила її Емі, намагаючись показати, що вона теж може виправляти слівця Джо.

— Що ж, якщо тобі так більше подобається, можу сказати «брати участь у розважальних

заходах», це, до речі, буде навіть більш правильно і доречно, адже Лорі далеко не «дурень».

— Бет, а давай ми теж не будемо робити уроки. Давай теж влаштуємо собі канікули і будемо лише розважатися та відпочивати, — запропонувала Емі.

— Я не проти. А мама дозволить? Я б дуже хотіла розучити нові пісні, а моїм лялькам треба зшити нові літні вбрання, старі вже вийшли з моди і потріпалися.

— Що скажеш, можна? — запитала Мег, звертаючись до місіс Марч, яка сиділа за шиттям у кутку вітальні, який дівчата лагідно називали «куточком Мармі».

— Спробуйте. Нехай це буде чимось на зразок експерименту. Поживете так з тиждень і подивитесь, що з цього вийде. Думаю, вже до вечора суботи ви самі переконаєтесь, що постійні ігри та лінощі — це так само набридливо та прісно, як і постійна робота або навчання без будь-яких розваг.

— Це точно не про мене! Я впевнена, що буду насолоджуватися таким безтурботним життям! — самовдоволено сказала Мег.

— Як сказала б Сара Гемп: ⁴⁴ «Досить

⁴⁴ У романі Діккенса «Мартін Чезлвіт» (1843–1844 рр.) Сара Гемп — товста, егоїстична медсестра, яка робить більше

вагатися, гайда розважатися!» За це і вип'ємо! — вигукнула Джо і триумфально підняла склянку з лимонадом. Інші зі сміхом повторили за нею. Так було покладено початок експерименту.

Залишок дня сестри провели у лінощах. Наступного ранку, коли Мег спустилася до вітальні, була вже майже десята година. Оскільки сестри встали набагато раніше, снідати їй довелося на самоті. Їжа здалася їй несмачною, а кімната якоюсь неприбраною та незатишною. А чому тут дивуватися, адже сестри теж з учорашнього дня байдикували. Джо не поміняла квіти у вазах, Бет не витерла пил, а малюнки та олівці Емі так і залишилися валятися по всій вітальні. І лише «куточок Мармі» виглядав як і раніше охайно. Там і влаштувалася Мег, щоб після сніданку «відпочити і почитати», що означало, гарненько потянувшись, «поринути у фантазії про гарні літні сукні, які вона купить собі на зароблені у Кінгів гроші».

Джо з самого ранку вирушила на річку з Лорі, а після обіду, забравшись на яблуню, лила сльози над сентиментальним романом *«Широкий, широкий світ»*.⁴⁵

для забезпечення власного комфорту, ніж комфорту своїх пацієнтів. Славиться своїми безглуздими фразами.

⁴⁵ Найбільш продаваний перший роман (1850 р.)

Бет почала день з того, що вигребла все з шафи, де жило її лялькове сімейство, і планувала навести там порядок, але ще на половині справи їй це набридло, і вона залишила гору з речей валятися на підлозі та пішла займатися музикою, радіючи, що сьогодні їй не потрібно мити посуд.

Емі трохи прибралася в альтанці, одягла своє найкраще біле плаття, красиво причесалася і сіла малювати під кущем жимолості, сподіваючись, що хто-небудь із перехожих зверне на неї увагу і поцікавиться, хто ця прекрасна юна художниця. Однак повз так ніхто і не пройшов, тож всі її старання були марними, якщо не брати до уваги, звичайно, коника, який з цікавістю глянув на малюнок Емі і тут же стрибнув у траву. Коли Емі набридло малювати, вона вирушила на прогулянку, та й тут її спіткала невдача — пішла сильна злива і додому вона повернулася мокра, хоч викручуй, а про біле плаття краще взагалі промовчати.

За чаєм сестри ділилися враженнями, і всі погодилися, що це був чудовий, хоча і надзвичайно довгий день.

В обід Мег ходила по магазинах і купила собі чарівний блакитний муслін, але коли почала його

американської письменниці Сьюзан Ворнер (псевдонім Елізабет Ветерелл) про негаразди молодої дівчини, чия мати померла.

кроїти, то зрозуміла, що на ньому пляма, яка не виводиться, і засмутилася.

У Джо, поки вона каталася на човні з Лорі, обгорів ніс, а від довгого читання розболілася голова.

Бет не давав спокою безлад у ляльковій шафі. Крім того, вона переконалася, що, виявляється, кілька пісень за раз вивчити неможливо, а на якій зупинитися, вона так за цілий день і не вирішила.

Емі горювала над забрудненою під дощем сукнею, адже завтра вона мала йти в гості до Кеті Браун. І тепер вона сиділа і бурчала, що їй нема чого вдіти.

Але це, здавалося, були дрібниці, тож дівчата запевнили матір, що експеримент проходить якнайкраще і вони чудово проводять час. Місіс Марч мовчки посміхнулася. Разом з Ганною вони переробили всю домашню роботу, яку зазвичай виконували дівчата. Таким чином у будинку знову запанували затишок і порядок.

Як не дивно, «відпочинок і розваги» незабаром і справді почали неабияк набридати дівчатам. Дні здавалися все довшими і втомлювали сестер все більше. Дійшло до того, що їм вже стала докучати навіть погода, незалежно від того, хорошою вона була чи поганою, та й взагалі причин для поганого настрою знаходилося більше, ніж достатньо. Шити Мег лінувалася, тож вона почала

нестримно кремсати свої старі літні сукні, намагаючись надати їм подібність з модними вбраннями сестер Моффат. Джо так начиталася, що у неї аж все пливло перед очима, і, як не дивно це прозвучить, книги їй набридли. Вона раптом стала такою дратівливою, що примудрилася посваритися навіть з Лорі, через що остаточно впала в меланхолію, і в певний момент навіть пошкодувала, що не поїхала з тіткою Марч. Бет трималася краще за інших, але, можливо, причина була в тому, що іноді вона забувала, що вони домовилися з сестрами виключно байдикувати весь час, і непомітно для самої себе бралася за звичні домашні справи. Важка атмосфера, яка панувала в домі, діяла і на неї, і одного разу дійшло навіть до того, що Бет сердито струснула свою бідолашну ляльку Джоанну і обізвала її «пугалом». Найбільше за всіх страждала Емі. Тепер, коли сестри були зайняті виключно своїми справами і не звертали на неї увагу, вона раптом виявила, що її маленьке зарозуміле «я» не така вже й цікава компанія. У ляльки Емі не грала, читання казок їй здавалося занадто «дитячою» забавою, пікніки і чаювання у подружок (до слова, недолуго організовані, на думку самої Емі) приїлися, а постійно займатися одним лише малюванням їй швидко набридло.

— От би мати великий будинок, де повно дівчаток, або ж, наприклад, відправитися у

подорож. Тоді літо було б вдалим. А то сиди вдома, де немає нікого, крім трьох сестер-егоїсток і дорослого хлопчиська, який теж не приділяє мені жодної уваги. Моє терпіння теж не залізне, — нарікала Емі, яка вже кілька днів знемагала від нападів невблаганної нудьги.

Насправді, сестри втомилися від цього експерименту, але ніхто з них не хотів визнавати цього. Спостерігаючи за всім цим, місіс Марч з властивою їй дотепністю вирішила довести експеримент до кінця. Вона відпустила Ганну на цілий день, щоб дівчата сповна відчули всю красу свого неробства.

Прокинувшись одним суботнім ранком, вони з подивом виявили, що в каміні не горів вогонь, сніданку на столі не було, і ні Мармі, ні Ганни ніде не було видно.

— Що це тут відбувається? Куди це всі поділися? — вигукнула Джо, тривожно озируючись довкола.

Мег побігла нагору. Повернувшись, вона одночасно з полегшенням і збентеженням оголосила:

— Хвала небесам, Мармі не захворіла. Вона каже, що трохи втомилася і сьогодні побуде у себе в кімнаті, тож ми маємо поратися самі. Дивно, це зовсім не схоже на неї. Щоправда, вона сказала, що цей тиждень видався дуже важким. А ще вона

сказала, що нам доведеться самим про себе подбати.

— От бачите, все гаразд. Чудесенько. Мені, чесно кажучи, вже давно хочеться зробити хоч щось корисне. Ну так, для різноманітності, — швидко додала Джо.

Насправді для сестер стало величезним полегшенням почути, що сьогодні їм доведеться зайнятися домашніми справами. Не гаючи часу, вони взялися за роботу. В комірчині вони виявили солідний запас продуктів, після чого Бет та Емі вирушили накривати на стіл, а Мег і Джо почали готувати сніданок, дивуючись, чому Ганна вічно скаржиться, що «домашнє господарство — це вам не жарти». Дівчатам навпаки здавалося, що немає приємнішої роботи!

І ось вони сіли за стіл.

— Я піду віднесу що-небудь мамі, не сидіти ж їй цілий день голодною, — сказала Мег, сидячи на чолі столу з чайником в руках і відчуваю себе головою родини.

Пропозиція була одноголосно підтримана сестрами, і, відклавши власний сніданок, дівчата красиво виклали на тацю частування від кухаря Мег.

Щоправда, чай виявився занадто міцним, омлет підгорів, а грінки були посипані содою. Але місіс Марч подякувала за смачний сніданок і

дозволила собі від душі розреготатися лише після того, як Джо з порожньою тацею гордо пішла геть, залишивши на столику цей «вельми поживний сніданок».

— Ой, бідолашні мої, нелегко вам сьогодні буде. Ну нічого, це піде вам на користь, — промовила крізь сміх місіс Марч, і дістала задалегідь припасену «більш їстівну» їжу, а сніданок, який принесла Джо, непомітно викинула, щоб не образити почуття доньки.

А от сестри були менш делікатні в своїх коментарях. На куховарство Мег посипався шквал незадоволених відгуків.

— Не переймайся, обід я беру на себе. А ти, Мег, будеш за господиню. Побережи свої оксамитові ручки і просто стеж за порядком, — сказала Джо, яка в готуванні тямала ще менше, аніж Мег.

Мег з радістю передала кулінарну естафету Джо, пішла у вітальню і на швидку руку там прибрала — сміття замела під диван, а щоб не було видно пилу, запнула штори. Тим часом Джо, впевнена в своїх силах, побігла до поштового відділення у живоплоті та опустила у скриньку записку, адресовану Лорі, в якій закликала його забути про сварку і запросила у гості на званий обід.

— Може, краще було б спершу переконатися,

що обід вийшов їстівним, а потім вже кликати гостей? — сказала Мег, коли Джо розповіла їй про свій гостинний, але доволі необачний вчинок.

— Ой, у мене є надійний план, — заперечила Джо. — В коморі є солонина і багато картоплі. Ще я приготую спаржу, а «на закуску», як каже Ганна, зварю раків. Зроблю з них салат. Щоправда, я ніколи його не робила, але нічого, прочитаю у кулінарній книзі. А на солодке буде желе і полуниця, і, мабуть, для елегантності зваримо каву.

— Джо, дивись, не захоплюйся, адже ти не вмєш готувати нічого, крім імбирних пряників і льодяників. У будь-якому разі, я тобі в цьому не помічник. Сама запросила Лорі, сама і викручуйся.

— І не треба мені допомагати! Від тебе всього лише вимагається бути ввічливою і розважати гостей, поки обід не буде подано. Тільки ось з желе мені все ж допоможи. Добре? — попросила Джо, дещо ображена коментарем сестри.

— Добре, але я сама майже нічого не тямлю у куховарстві. Можу хіба що булочки спекти та приготувати щось елементарне. Знаєш, ти краще не купуй ніяких продуктів, поки не запитаєш дозволу у Мармі, — знову застерегла сестру Мег.

— Звичайно, я спершу запитаю у Мармі! Я ж не зовсім дурна, — фиркнула Джо.

— Купуй, що вважатимеш за потрібне, Джо, сьогодні за будинок відповідаєте ви, — сказала

місіс Марч, коли Джо запитала у неї дозволу. — Я сьогодні обідаю у гостях, тож обід повністю на вас. Мені, чесно кажучи, домашнє господарство ніколи не приносило задоволення. Яке щастя, що я можу від нього відпочити. Буду читати в своє задоволення, а потім піду в гості і буду веселитися.

Дивлячись на матір, яка посеред дня ліниво вместилася у кріслі-гойдалці та читала книгу, Джо не могла зрозуміти, що сьогодні взагалі відбувається в цьому домі. Напевно, якби десь за рогом почалося виверження вулкана або землетрус, це здивувало б її набагато менше, ніж несподівана поведінка Мармі.

— Щось тут не так, — бурчала вона собі під ніс, спускаючись по сходах.

Заглянувши до вітальні, Джо побачила, що Бет ридає над Піпом — канаркою — який нерухомо лежав у клітці, беспорядно витягнувши лапки, немов благаючи дати йому їжу, через відсутність якої його наздогнала голодна смерть.

— Це все я винна! Я геть про нього забула! У годівниці не залишилося жодного зернятка, а в поїлці — ані крапельки води! О, Піпе! Бідолашний мій друже! Як я могла бути такою безвідповідальною та жорстокою по відношенню до тебе? — вигукнула Бет, взявши пташеня у руки і обережно розтираючи його тендітне тільце в надії, що крихітне серце знову почне битися.

Джо заглянула в його напіввідкрите око, піднесла вухо до бездиханної грудки і, виявивши, що крихітка Піп задубів, печально похитала головою і запропонувала поховати його з почестями.

— Покладіть його в піч, може, він зігріється і оживе, — з надією сказала Емі.

— Я заморила бідолаху голодом, і тепер він мертвий — тут вже куди не клади, йому вже нічого не допоможе. Я заверну його у хустинку, поховаю в саду, і більше ніколи не заведу іншої пташки. Ніколи! О, мій бідолашний Піп! Таким нелюдям, як я, не можна довіряти життя настільки беззахисних і тендітних створінь! — відчайдушно пробурмотіла Бет, сидячи на підлозі зі своїм мертвим улюбленцем у руках.

— Похорони відбудуться сьогодні вдень, і ми всі підемо вшанувати пам'ять Піпа. Не плач так гірко, Бет, цього тижня все йде не так, як треба, і, на жаль, Піп пав невинною жертвою цього ідіотського експерименту. Загорни його в хустинку і поклади в коробку від доміно, а після званого обіду ми влаштуємо йому урочисті похорони, — сказала Джо, і подумки похвалила себе за цю геніальну ідею.

Залишивши інших втішати Бет, Джо попрямувала на кухню, де на неї чекав неприємний сюрприз: після сніданку там панував жахливий

безлад. Засукавши рукава і начепивши великий фартух, вона збрала брудний посуд і поставила грітися воду, щоб його помити. Але тут вона виявила, що вогонь у печі майже згас.

— От халепа! — вигукнула Джо і, відчинивши заслінку печі, почала енергійно колупати дрова кочергою, щоб знову розпалити полум'я. На щастя, їй це вдалося. Розтопивши піч, вона вирішила не гаяти часу і, поки вода гріється, сходити на ринок. Прогулянка дещо підняла їй настрій, і, радіючи покупкам, які здавалися їй не лише необхідними, але і дуже вигідними, Джо вистрибцем побігла додому. У кошику в такт підстрибували кілька дрібних рачків, перезріла спаржа і дві коробки недостиглої полуниці.

Коли нарешті Джо закінчила мити посуд і взялася готувати обід, піч була вже аж червона від жару. Ще вранці Ганна перед виходом залишила підніматися тісто для хліба. Мег дбайливо його помісила, коли готувала сніданок, поставила на піч ще трохи піднятися, і, звичайно, абсолютно про нього забула.

Мег сиділа у вітальні, весело розмовляючи з Саллі Гардінер, яка зайшла її навідати. Тут у вітальню з кухні влетіла розпатлана і замурзана від золи Джо і запитала, чи можна вважати, що тісто підійшло, якщо воно вже виповзає з каструлі.

Саллі засміялася, а Мег, зрозумівши, у чому

справа, підняла брови так високо, як тільки могла. Джо натяк зрозуміла і поспішно втекла назад на кухню. Без подальших зволікань вона поставила перестояне тісто в духовку.

Місіс Марч, ненароком глянувши, як йдуть справи у дівчат, і трохи втішивши Бет, яка все ще оплакувала покійного улюбленця, поспішно одяглася та пішла в гості. Дивне почуття безпорадності охопило дівчат, коли мамин сірий капелюшок зник за рогом. А коли через кілька хвилин до будинку увійшла міс Крокер і оголосила, що з радістю залишиться у них пообідати, безпорадність блискавично переросла у справжнісінький відчай.

Міс Крокер була першою пліткаркою в окрузі. Ця стара діва з гачкуватим носом, бігаючими всюдисущими очима і землистим кольором обличчя помічала абсолютно все, тож можна було не сумніватися — від очей незваної гості не сховається нічого, і вже завтра про юних горе-господинь Марч дізнаються всі сусіди. Дівчата ненавиділи міс Крокер, але батьки вимагали, щоб вони поводитися чемно з цією нещасною самотньою жінкою, тож вони знехотя змушені були всіляко зображати привітність та гостинність.

Мег посадила міс Крокер у м'яке крісло і постаралася відволікти її бесідою. Втім, розважати гостю було не важко, адже вона сама говорила

безугавно, критикуючи всіх і вся, тож невдовзі Мег знала останні плітки про всіх сусідів.

Словами не передати паніку та відчай, які охопили Джо на кухні. Її обід ще довго служив приводом для жартів. Занадто горда, щоб попросити у когось поради, вона керувалася своїми мізерними знаннями в кулінарії і незабаром переконалася, що одного бажання замало, щоб відразу стати гарною кухаркою. Цілу годину вона варила спаржу — в результаті головки переварилися і відпали, а стебла стали ще жорсткішими, ніж були. Поки Джо мучилася з заправкою для салату, яка, все одно вийшла огидною, вона геть забула про хліб, тому він підгорів і став схожим на великий шматок вугілля.

З раками ситуація склалася не краще, бо впоратися з ними теж виявилось задачкою не з простих. Вона гамселила їх качалкою до тих пір, поки не зняла панцир, а потім нарізала жалюгідні залишки м'яса в салат, де вони безслідно загубилися. Картоплю Джо теж не доварила, бо через баталії зі спаржею (в яких Джо все одно зазнала нищівної поразки), на картоплю часу вже не залишалось. Бланманже вийшло грудкуватим, а полуниця була зовсім не такою смачною, як коли Джо куштувала її на ринку. Виявляється, хитрі продавці кладуть стиглі солодкі ягоди лише зверху.

— Ну нічого, поїдять солонину і хліб з

маслом. Звичайно, прикро. Півдня промучилась і майже нічого не вийшло, — скрушно подумала Джо, коли нарешті, з пів годинним запізненням задзвонила у дзвіночок, який закликав всіх до столу. Коли всі зібралися у їдальні, вона, втомлена, з досадою глянула на стіл. А вона так хотіла здивувати Лорі, який звик до вишуканих страв! І на додачу до всього міс Крокер при кожній нагоді коментувала всі недоліки! Від сорому Джо хотілося провалитися крізь землю, бо вона вже уявляла, які чутки завтра поповзуть про її кулінарний талант. І поки тарілки з її стравами одна за одною відставлялися в бік, Емі хихотала, а Мег з настороженим виглядом зиркала на міс Крокер, яка все більш невдоволено стискала губи. Лорі щосили намагався хоч якимось врятувати становище, тому базікав і жартував без упину. Найбільш «їстівними» виглядали фрукти, адже кислу полуницю Джо рясно засипала цукром і залила цілим глечиком вершків. Тому коли всі розклали ягоди по красивих тарілках і в надії розглядали рожеві острівці, які дрейфували в морі вершків, Джо з полегшення видихнула і навіть зважилася підняти очі на своїх гостей.

Першою полуницю продегустувала міс Крокер, щоправда, вже за мить вона скривилася і почала поспішно пити воду. Боячись, що ягід на всіх не вистачить, Джо відмовилася від своєї порції,

тому не могла судити про смакові якості десерту. Вона глянула на Лорі і трохи заспокоїлася, тому що він завзято поглинав полуничне місиво, хоча Джо і здалося, що його рот якось дивно сіпався і він не відривав очей від тарілки. Емі, відома любителька смаколиків та солодоців, заковтнула відразу повну ложку, але тут же поперхнулася, прикрила рота серветкою і вилетіла з-за столу.

— Та що таке? — запитала тремтячим голосом Джо, вже точно запідозривши недобре.

— Ти поклала сіль замість цукру, а вершки скисли, — трагічним голосом відповіла Мег.

Видавши протяжний стогін, Джо відкинулася на стільці. Тепер вона все зрозуміла — через те, що часу на приготування десерту в неї майже не залишалося, вона схопила першу-ліпшу банку на столі, навіть не глянувши, що на ній написано, і посипала її вмістом полуницю. Ну а вершки вона забула винести на холод, і вони півдня простояли на кухні біля розтопленої печі.

Джо почервоніла і ледь стримувалася, щоб не розплакатись, коли зустрілася поглядом з Лорі. Він дивився на неї і посміхався, не зважаючи на те, що йому щойно довелося героїчно з'їсти її кисло-солоний десерт. І раптом вся ця ситуація здалася Джо настільки абсурдною та комічною, що вона голосно зареготала. За мить до неї приєдналася решта учасників цього «застілля». І

навіть «стара grimза», як прозвали сестри пліткарку Крокер, не втрималася і захихотала. Врешті решт було вирішено обмежитися «перевіреними» стравами — хлібом, маслом і оливками — і всі весело сиділи, знову і знову вибухаючи новими нападами реготу, згадуючи цей злощасний обід.

— У мене немає сил прибирати зі столу. Давайте краще трохи відволічемося і проведемо Піпа в останню путь, — сказала Джо, коли вони встали з-за столу, а міс Крокер зібралася йти, поспішаючи поширити нову плітку.

Лорі вирив могилу під папороттю в саду, маленький Піп був покладений туди в коробці з-під доміно своєю господинею і покритий мохом. Надгробком послужив знайдений під парканом камінь, прикрашений траурним вінком з фіалок та очеретів. Джо навіть встигла скласти епітафію, поки готувала обід:

Тут лежить Піп Марч,
який залишив цей марний світ 7
червня.

Ти був гарним пташиною,
Тебе ми пам'ятаємо, любимо і
сумуємо.

По завершенню церемонії Бет пішла до своєї кімнати сумувати за покійним другом. Щоправда в

кімнаті був такий безлад, що сісти і посумувати було просто ніде, тож Бет почала збирати вивалені з шафи речі, заправляти ліжка і витирати пил. Мег допомогла Джо позбутися залишків «бенкету» і перемити гори брудного посуду, тож під вечір всі вони були настільки знесиленими, що на вечерю вирішили обійтися лише чаєм і грінками. Лорі милосердно запропонував Емі покататися по місту на його екіпажі, щоб трохи підняти їй настрій після конфузу з десертом.

Повернувшись додому, місіс Марч застала доньок за роботою. Подумки вона відзначила, що частина її особистого досвіду увінчалася успіхом. Однак вона вирішила ще трохи почекати, і тихенько прошмигнула до себе у кімнату.

Перш ніж наші новоспечені домогосподарки встигли відпочити, до них знову нагрянули гості, і дівчатам довелося спішно приводити себе до ладу, а потім подавати чай і грати роль веселих і привітних господарів. Потім довелося ще займатися шиттям, адже за тиждень лінощів та неробства накопичилося багато невідкладної роботи.

Коли сонце зайшло за обрій і настала приємна вечірня прохолода, сестри зібралися на ганку і милувалися прекрасними трояндами, які розпустилися в саду. Сідаючи на сходинки, кожна з них важко і знесилено зітхала.

— Ну і день сьогодні видався! Просто жах

якийсь! — сказала Джо.

— Так, сьогодні день видався мені на диво коротким, але я встигла втомитися більше, ніж зазвичай! — сказала Мег.

— Наш будинок сьогодні був на себе не схожий, — додала Емі.

— Наш будинок зовсім інший без Мармі ... і крихітки Піпа, — зітхнула Бет і схлипнула, глянувши на порожню клітку, яка стояла поруч.

— Я вже повернулася, доню, і завтра, якщо захочеш, ми сходимо і купимо тобі нову пташку. З цими словами місіс Марч вийшла на ганок і сіла поруч з доньками. — Ну що? Ви задоволені своїм експериментом? Може, хочете продовжити його ще на тиждень?

Бет обняла матір за шию, а дівчата посміхнулися.

— Ні! — рішуче заявила Джо.

— Ні! — підхопили інші.

— Отже, ви вважаєте, що все ж краще мати деякі обов'язки і хоча б трохи дбати про інших? — запитала місіс Марч.

— Виявилося, що тинятися без діла не так і весело! Я сита по горло неробством і завтра ж почну робити щось корисне! — зауважила Джо, рішуче киваючи головою.

— Я б порадила тобі навчитись готувати хоча б найпростіші страви. Цей навик завжди стане в

нагоді дівчині, — сказала місіс Марч, з усіх сил намагаючись стримувати сміх. Справа в тому, що, повертаючись додому, вона зустріла міс Крокер, яка негайно і у найдрібніших подробицях розповіла їй про званий обід, який влаштувала Джо.

— Мармі! — вигукнула Мег. — То ти навмисно залишила нас одних на цілий день, щоб подивитися, як ми впораємося без тебе і Ганни? — вигукнула Мег, яка протягом всього дня щось підозрювала.

— Ну, добре, зізнаюся, я дійсно зробила це навмисно! Я хотіла, щоб ви зрозуміли, наскільки затишок у нашому будинку залежить від того, що кожен сумлінно виконує свою частину обов'язків. Поки ми з Ганною виконували ваші обов'язки, ви не відчували незручностей, хоча, думаю, ви не будете заперечувати, що вам самим було нудно і ви стали більш дратівливими від неробства. Ось я і вирішила дати вам можливість побачити, що трапляється, коли кожен думає лише про себе. Думаю, ви згодні, що куди приємніше допомагати один одному і виконувати невеликі щоденні обов'язки, підтримуючи таким чином загальний комфорт, ніж самим тягнути все на своїх плечах. До того ж після роботи дозвілля здається більш довгоочікуваним і цінним.

— Ти абсолютно права, мамо! Тепер ми розуміємо це! — вигукнули дівчинки.

— Ну що ж, якщо ви згодні, раджу кожній із вас знову звалити на себе ваші невеликі ноші, бо хоч іноді вони здаються важкими, а часом навіть не підйомними, вони корисні для нас і стають легшими в міру того, як ми вчимося тримати рівновагу і нести їх. Крім того, робота вберігає кожного з нас від дурних вчинків і нудьги, вона корисна для здоров'я і настрою, а ще дає нам відчуття незалежності та впевненості у собі більше, ніж гроші або модні витребеньки.

— Ми завтра ж почнемо працювати, як бджілки! — вигукнула Джо. — От побачиш, я навчуся готувати — таке у мене буде завдання на час канікул. Обіцяю, через деякий час я знову влаштую званий обід, і на цей раз він вдасться на славу.

А я замість тебе, Мармі, пошию сорочки для тата. Я зроблю це! І хоча я не люблю шити, я постараюся, щоб сорочки вийшли добротними та гарними. У будь-якому разі, я хоча б принесу користь замість того, щоб мудрувати щось зі своїми сукнями, які і так досить непогані, — сказала Мег.

— А я щодня буду вчити уроки і не буду проводити так багато часу з ляльками та граючи на піаніно. Мені ще стільки всього потрібно вивчити, — рішуче сказала Бет.

Натхненна прикладом сестер, Емі теж героїчно заявила:

— А я навчуся обметувати петлі. І ще ... я навчуся не плутати слова.

— От і добре! Що ж, як на мене, експеримент вдався на славу і я думаю, що нам не доведеться його повторювати. Тільки не впадайте в іншу крайність і не працюйте, не піднімаючи голови. Як то кажуть, іди в гості сміло, як не жде дома діло. Навчіться поєднувати приємне з корисним, цінуйте час і використовуйте його з розумом. Тоді молодість ваша буде веселою, старість принесе мало жалю, а життя буде щасливим, навіть незважаючи на бідність.

— Ми будемо намагатися, мамо!

І вони дійсно намагалися.

12

Табір Лоренса

Бет була призначена начальником поштового відділення, оскільки вона більше за інших бувала вдома, а ще їй дуже подобалося щодня відкривати маленькі дверцята, виймати звідти пошту і розносити її адресатам. І ось одного разу вона прийшла з цілим оберемком нових надходжень.

— Так, це тобі, Мармі. Лорі ніколи не забуває надіслати тобі квіти, — сказала Бет, і поставила в «куточок Мармі» свіжий букет. — Лист і рукавичка для міс Мег Марч, — продовжила Бет, і вручила

посилку сестрі, яка була зайнята шиттям.

— Дивно. Чому лише одна? Адже я забула у Лорі пару рукавичок. Може, ти впустила другу десь по дорозі? — сказала Мег, з сумом оглядаючи сіру бавовняну рукавичку.

— На пошті була тільки одна рукавичка, — рішуче заперечила Бет.

— Ненавиджу розпаровані рукавички. Що ж, сподіваюся, що друга все ж знайдеться. Так, а в листі нічого, крім німецької пісеньки, яку я просила Лорі перекласти для мене. Щоправда, це почерк явно не Лорі. Мабуть, це містер Брук переклав.

Місіс Марч глянула на Мег, яка виглядала дуже милою в своїй легкій картатій сукні, а злегка завите волосся надавало їй красивому обличчю особливу чарівність і жіночність. Відклавши рукавички і записку, Мег знову цілком занурилась у своє шиття — вона співала, голка жваво стрибала взад-вперед, а думки її були зайняті дівочими фантазіями, такими ж невинними і свіжими, як фіалки на поясі її сукні. Місіс Марч посміхнулася і була задоволена тим, якою прекрасною юної леді зростає її донька.

Бет тим часом попрямувала до кімнати Джо, де та щось несамовито строчила за письмовим столом.

— Цілих два листи для «лікаря Джо»! А ще книга і старий капелюх, який, до речі, зайняв майже

всю поштову скриньку.

— Ох і хитрун ти Лорі! Уявляєш, Бет, я сказала йому, що хотіла б, щоб в моді були великі капелюхи, тому що у мене ніс згорає на сонці. А він мені такий: «Так а до чого тут мода? Просто одягни великий капелюх, і твій ніс скаже тобі спасибі!» Я сказала, що одягла б, якби в мене був такий капелюх, і ось він надіслав мені цей «абажур». Думає, що я посоромлюся таке на себе начепити! А ось і не вгадав, любий друже! Я заради сміху одягну цю реліквію і покажусь йому — нехай бачить, що плювати я хотіла на моду! — і, повісивши старомодний крилатий капелюх на гіпсовий бюст Платона, Джо почала читати отримані листи.

Один лист був від мами. Він був дуже зворушливим і душевним, тож Джо навіть пустила сльозу:

Моя мила Джо,

У цій коротенькій записці я просто хотіла висловити своє захоплення твоїми успіхами в боротьбі з запальним характером. Я помітила, що останнім часом ти не скаржилась і поводитись дуже спокійно та стримано. Можливо, ти думаєш, що цього ніхто не помічає, але тебе запевняю, що я все бачу і щиро вірю в успіх твого починання. Продовжуй в тому ж дусі, моя мила, будь

терплячою та сміливою, і пам'ятай, що я завжди готова тебе підтримати і допомогти.

Цілую, твоя мама

— Ах, як приємно! О, Мармі, я намагаюся! Я буду намагатися і далі, тому що знаю, що у мене є опора в твоїй особі!

Джо неймовірно зворушив цей лист від матері, адже те, що її старання були відзначені людиною, чию думку вона найбільше цінувала, було вдвічі приємно. В ній прокинулася непереборна наснага і тепер вона точно знала, що їй під силу зустрітися віч-на-віч зі своїм Аполліоном і перемогти його. Вона поклала записку до кишені своєї сукні, як оберіг і нагадування, що їй все вдасться.

В іншому конверті було послання від Лорі, написане великим розгонистим почерком:

Джо, друже!

Поспішаю повідомити, що завтра до мене приїдуть друзі з Англії. Будуть не лише хлопчики, а й дівчата. Всі вони чудові. Я планую розбити табір на Великому лузі і влаштувати пікнік. З розваг планується катання на човнах, крокет, приготування їжі на вогнищі та інші розваги на свіжому повітрі. Коротше кажучи, будемо байдикувати і веселитися. Брук поїде з нами і буде

стежити, щоб хлопчак чогось не утнули. За дівчатами буде наглядати Кейт Вон. Я б дуже хотів, щоб ви з сестрами приєдналися до нас. І Бет нехай теж обов'язково приходить. Скажи їй, Джо, щоб вона не соромилася: тут всі свої і можна поводитися абсолютно розкуто. Про їжу та інше навіть не здумайте турбуватися, все вже готово. Єдине, що від вас вимагається, це порадувати мене своєю присутністю!

Вже маю бігти, адже у зв'язку з вищевикладеним на мене чекає купа справ.

Твій вірний друг навіки,

Лорі.

— Оце так! — вигукнула Джо і на радощах кинулася до вітальні поділитися новиною з Мег. — Мармі, нам можна піти, правда? Ми ж не можемо кинути Лорі самого! До нього приїдуть гості і напевно йому буде потрібна наша допомога. Я вмію гребти веслами, Мег допоможе з обідом, а для Бет з Емі теж знайдемо якесь корисне заняття.

— Сподіваюся, ці Вони не якісь там зарозумілі світські зануди. Ти що-небудь про них чула, Джо? — запитала Мег.

— Тільки те, що їх четверо. Кейт трохи старша за тебе, Фред і Френк — близнюки, мої ровесники, а Грейс, молодшій сестрі, чи то дев'ять, чи то десять років. Лорі познайомився з ними, коли

жив за кордоном. З хлопчиками він дружить, а ось від Кейт, наскільки я зрозуміла, він не в захваті, тому що коли він мені про неї розповідав, він якось підозріло скривився.

— О, у мене якраз є підходяще плаття для пікніка. Як добре, що воно чисте. І сидить на мені чудово. А у тебе, Джо, знайдеться щось пристойне?

— Червоно-сірий костюм для веслування. І зручно, і з нагоди. Я ж буду веслувати, мені ніколи стежити за спідницею. Бет, а ти підеш?

— Якщо тільки ці незнайомі хлопчики не будуть зі мною розмовляти.

— Ніяких хлопчиків! Домовились! — заспокоїла її Джо.

— Ну тоді добре. З Лорі мені весело. І містера Брука я не боюся, він такий добрий. Але не змушуйте мене грати, співати і розмовляти з чужими людьми. Я буду допомагати, а ти будеш оберігати мене, Джо. Якщо буде так, то я піду.

— Так тримати, малятко! Ти намагаєшся боротися зі своєю сором'язливістю, і це дуже похвально. Не бійся, ми будемо тебе оберігати і ніхто тебе не образить, — запевнила Джо. — А тобі, Мармі, дякую, що відпускаєш нас! — і Джо вдячно поцілувала матір у щоку.

— А мені поштою надіслали коробку драже в шоколаді і картинку, яку я вже давно хотіла перемалювати, — похвалилася своєю посылкою

Емі.

— Мені теж прийшла записка — від містера Лоренса. Він просить, щоб я, поки не стемніло, зайшла і пограла для нього на роялі. Тож я пішла, — сказала Бет і втекла до старого, дружба з яким міцнішала з кожним днем.

— Так, а тепер пропоную всім попрацювати сьогодні вдвічі старанніше. Тоді завтра ми зможемо відпочивати з чистою совістю. І, немов на підтвердження своїх слів, Джо схопила мітлу і почала мести підлогу у вітальні.

Кожна з дівчат готувалася до свята по-своєму. Прагнути, щоб чубчик лежав якнайкраще, Мег всю ніч проспала в папільйотках. Джо, у якої напередодні на сонці обгоріло обличчя, спала з густим шаром сметани на носі в надії, що до ранку почервоніння трохи зійде. Бет поклала Джоанну до себе в ліжко, щоб спокутувати провину за майбутню розлуку на цілий день. Але Емі пішла на найрадикальніші заходи. Вона почепила на ніс прищіпку для білизни і спала так у повній впевненості, що на ранок її ніс стане набагато витонченішим, ніж напередодні. Це кумедне видовище, здавалося, розвеселило навіть ранкове сонце, і воно спалахнуло таким сяйвом, що його яскравий промінь розбудив Джо. Помітивши хитромудре пристосування Емі, Джо голосно розреготалася, і сміх її розбудив інших.

Такий веселий початок дня здався всім добрим знаком, і незабаром будинок охопила приємна метушня підготовки до пікніка Лорі.

Бет зібралася першою, тому вона зайняла спостережну позицію біля вікна, яке виходило на сад Лоренсів, і коментувала все, що відбувалося по сусідству, поки сестри наводили марафет.

— Йде людина з наметом. Місіс Баркер складає їжу в плетені кошики. А ось і містер Лоренс. Дивиться на небо. Тепер — на флюгер. Шкода, що його не буде з нами. О, Лорі, Лорі вийшов! На ньому матроска. Йому дуже личить. Ох, нічого собі! Під'їхав екіпаж, а в ньому купа людей. Висока леді, дівчинка і двоє капосних хлопчаків. Ой, один хлопчик на милицях. Бідолаха! Лорі нічого не говорив про це. Дівчата, ну швидше ж, бо запізнимося! О, і Нед Моффат теж приїхав! Мег, це ж той самий хлопчина, який розкланявся перед тобою, коли ми зустріли його в магазині?

— Так, це він. Як дивно, що він теж прийшов. Я чула, що він збирався поїхати на якийсь гірський курорт. А ось і Саллі. Рада, що вона повернулася до пікніка. Як я виглядаю, Джо? — запитала Мег і заметушилася ще більше.

— Цвітеш і панеш. Тільки підтягни трохи спідницю і капелюх поправ, а то коли він набакир, ти як той божий одуванчик, подує вітер і полетить твій капелюшок світ за очі. Так, все, ходімо,

дівчата!

— О, Боже, Джо, ти що, справді збираєшся одягти цей пришелепкуватий капелюх? Та ти, мабуть, з глузду з'їхала! Лорі надіслав його тобі жартома. Ти ж не хочеш бути посміховиськом? — вигукнула Мег, коли Джо перев'язала червоною стрічкою старомодний крислатий капелюх.

— Мені по цимбалах, хай сміються! — твердо сказала Джо. — Я все одно буду ходити в цьому капелюсі, тому що мені набридло обпалювати обличчя на сонці. До того ж він дуже зручний і легенький.

І, не гаючи часу на подальші сперечання, Джо попрямувала до виходу. Решта дівча поспішили слідом.

Як тільки Лорі помітив делегацію сестер Марч, яка урочисто крокувала галявиною, він поспішив їм назустріч і з гордістю представив їх присутнім гостям.

Мег з полегшенням відзначила подумки, що не дивлячись на свої двадцять років і чималі фінансові можливості, Кейт одягалася дуже просто. — Деяким нашим дівчатам не завадило б запозичити англійську манеру одягатися стримано та скромно, — задоволено подумала вона. А ще вона була дуже задоволена тим, що Нед Моффат запевнив її, що прийшов виключно заради неї.

А от Джо, як і Лорі, не сподобалася Кейт. Їй

вона здалася занадто манірною і зарозумілою.

— Тепер зрозуміло, чому Лорі скорчив таку кислу міну, коли розповідав про неї, — посміхаючись, подумала Джо.

Бет спостерігала за братами-близнюками і подумала, що той, який на милицях, не такий вже і «капосний». Він нагадав їй про її бідолашних ляльок і вона твердо вирішила весь день опікати його.

А Емі подружилася з Грейс, яку вважала дуже приємною і вихованою дівчинкою.

Намет, продукти та супутній реквізит для крокету переправили через річку заздальгідь. Гостей розсадили у два човни і компанія відпливла на пікнік. Містер Лоренс-старший стояв на березі і махав їм услід. У першому човні веслували Лорі та Джо, у другому — містер Брук і Нед. Фред, той, що справжній «капосний» близнюк, вирішив пересуватися сам — на маленькій шлюпці. При цьому він неабияк переполохав інших гостей, бо так завзято махав веслами, що раз у раз обляпував усіх водою і геть не тримав безпечну дистанцію з човнами.

Кумедний капелюх Джо заслуговує окремої згадки, адже він, насправді, виконував одразу кілька корисних функцій: він не тільки захищав її від палючих сонячних променів, але і служив чимось на кшталт віяла, тому що широкі поля

колихалися в такт її рухам і обдували рятівним вітерцем розпалену веслуванням Джо, а разом із нею ще й інших пасажирів. — А якщо піде дощ, мій капелюх захистить краще за будь-яку парасольку, — сказала Джо і всіх розсмішила.

Кейт з цікавістю спостерігала за Джо, яка несподівано, впустивши весло, вигукнула «Трясця!», що, м'яко кажучи, шокувало Кейт, а коли Лорі, випадково наступивши Джо на ногу і запитав: «Я не забив тебе, любий друже?», і у відповідь отримав таке ж невимушене: «Все гаразд, любий друже!», Кейт здивувалася ще більше. Через свій лорнет вона почала уважно вивчати «дивачку», і незабаром дійшла висновку, що за такою ексцентричністю ховається ерудована і цікава особистість. І коли їх з Джо погляди в черговий раз зустрілися, Кейт привітно посміхнулася.

Мег сиділа у другому човні, де веслували містер Брук і Нед. Веслярі посадили її обличчям до себе і тепер могли безперешкодно милуватися нею. Вони гребли, не шкодуючи сил, і не втрачали нагоди продемонструвати свою спритність і витривалість.

Містер Брук був мовчазним хлопцем з прекрасними карими очима та приємним оксамитовим голосом. Мег захоплювалася його бездоганними манерами та освіченістю. І хоча з нею він завжди був вкрай небагатослівним, вона

помітила, що він частенько потайки на неї поглядає, і чомусь вона була абсолютно впевнена, що робить він це аж ніяк не від нехоті.

Нед, навпаки, тримався вельми розкуто, раз у раз нагадуючи, що він вже вчиться у коледжі. Він був не надто розумним і, як то кажуть, зірок з неба не знімав, але в цілому був непоганою людиною — компанійською, доброю, веселою — такому гостю будуть раді у будь-якій компанії.

Саллі Гардінер була цілком захоплена тим, що намагалася не забруднити своє ошатне біле плаття, раз у раз відганяючи від себе Фреда Вона, який своїми витівками тримав усіх у напруженні, а Бет взагалі його жахалась.

Хоча до Великого луку пливти було зовсім недалеко, коли гості пристали до берега, табір уже встигли розбити, а крокетні ворота були встановлені та чекали початку гри.

— Ласкаво прошу до Табору Лоренса! — урочисто оголосив Лорі, першим зійшовши на сушу.

— Містер Брук у нас головнокомандувач, я — його помічник, інші хлопці — офіцери. Ну, а ви, шановні леді — гості нашого табору. Намет поставили спеціально для вас. Під цим дубом у нас буде вітальня, трохи далі — їдальня, а за нею — кухня. Пропоную, поки ще не занадто жарко, зіграти у крокет. А після гри будемо готувати обід.

Френк Вон, Бет, Емі та Грейс грати відмовилися, тож вони зайняли глядацькі місця біля тенту і спостерігали за грою. Містер Брук і Лорі були капітанами команд. У команді містера Брука грали Мег, Кейт і Фред, в команді Лорі — Саллі, Джо та Нед. Англійці грали непогано, але американська команда Лорі грала з таким завзяттям, наче це було питання життя і смерті. У Джо та Фреда трапилось кілька сутичок, а одного разу справа ледь не дійшла до сварки. Джо помітила, що Фред шахраював. Сталося це в той момент, коли вона, пройшовши останні ворота, несподівано для себе промахнулася. Власна помилка дуже її засмутила та розсердила. Але тут Фред, який знаходився позаду неї, вдарив по м'ячу, але той вдарився об опору і відкотився на іншу сторону. Фред побіг вперед, щоб нібито подивитися на результат свого удару, і, озирнувшись навколо, непомітно підштовхнув черевиком м'яч, щоб той закотився у ворітця.

— Я пройшов! — переможно заявив він. — Пропустіть мене, міс Джо. Я заробив право вдарити ще раз!

Він уже відвів молоток, щоб нанести удар по м'ячу, але Джо різко заявила:

— Ви підштовхнули його черевиком, я бачила! Тепер моя черга бити.

— Нічого я не підштовхував, він сам

відкотився. Чесне слово! Я не порушував правил. А тепер відійдіть, будь ласка, я хочу вдарити.

— Взагалі у нас в Америці не прийнято шахраювати, але якщо ви по-іншому не можете... — сердито сказала Джо.

— Ой, не смішіть мене! Всім відомо, що ви, янкі, ті ще шахраї та обманщики! — відповів Фред і з усієї сили вдарив по м'ячу, що той відлетів кудись далеко у кущі.

Джо вже було розкрила рот, щоб сказати Фреду все, що про нього думає, але в останній момент зуміла взяти себе в руки і промовчати. Почервонівши від люті, вона відійшла в сторону і десь хвилину стояла, штурхаючи траву, щоб трохи заспокоїтися. Тим часом Фред, ані крапельки не зніяковівши, пробив по м'ячу і переможним тоном оголосив, що виграв. Джо мовчки відправилася на пошуки свого м'яча і довго не могла відшукати його серед кущів. Коли нарешті м'яч знайшовся, Джо, повернувшись на майданчик, стала терпляче чекати своєї черги, щоб знову вступити у гру. Після кількох влучних ударів вона змогла дійти до колишнього місця, але до цього моменту майже всі члени команди містера Брука закінчили гру. На поле залишилася тільки Кейт, та й вона майже дійшла до фінішу.

— Ну, все, Кейт! Їй кінець! Ти випереджаєш її на один удар! Тільки дивись, щоб вона не

штовхнула м'яч! А то захоче ще мені помститися! — заволав Фред.

Всі гості підійшли ближче, щоб стати свідками вирішального моменту гри.

— Ми, янки, вище цього, у нас прийнято щадити ворогів, коли ми розбиваємо їх вщент! — відповіла Джо і нагородила Фреда таким поглядом, що той почервонів і не наважився щось відповідати.

Обійшовши м'яч Кейт, Джо точним ударом загнала свою кулю в останні ворітця і здобула для своєї команди перемогу.

Лорі скинув капелюх, але потім згадав, що радіти поразці гостей непристойно, і придушив захоплений клич. Але все одно він нахилився і прошепотів Джо на вухо:

— Молодець! Я теж бачив, що він шахраював. Просто мені, як привітному господареві, не гоже було дорікати йому в цьому, але тепер я впевнений, що більше він так робити не буде.

А Мег, вдаючи, що хоче поправити Джо зачіску, відвела її в бік і тихо сказала:

— Він поведився просто по-свинськи, але ти стрималася! Я дуже тобою пишаюся!

— Не треба мене хвалити, Мег. У мене і зараз руки сверблять дати йому гарненької прочуханки. Я б не стрималася, якби не довелось йти і шукати м'яч у траві. Поки я його шукала, я трохи заспокоїлась. Але йому краще триматися від мене подалі, —

відповіла Джо, стиснувши губи і сердито глянувши на Фреда з-під свого величезного капелюха.

— Саме час пообідати, — глянувши на годинник, оголосив містер Брук. — Шановний пане помічник, доручаю вам розпалити багаття і принести води, а ми з міс Марч і міс Саллі накриємо на стіл. Хто-небудь вмєє варити каву?

— Джо вмєє, — сказала Мег, з почуттям гордості висуваючи кандидатуру сестри.

З часів горезвісного званого обіду Джо регулярно брала у Ганни уроки кулінарії, і, вважаючи, що чогось вона таки навчилася, сміливо схопилася за кавник.

Діти відправилися збирати хмиз, юнаки розвели багаття і набрали кілька відер води зі струмка неподалік.

Міс Кейт робила замальовки у своєму альбомі для ескізів, а Френк розмовляв із Бет, яка плела з листя очерету щось на кшталт маленьких серветок, які під час обіду всі використовували в якості тарілок.

Головнокомандувач і його підопічні незабаром розстелили скатертину і поставили на неї безліч різноманітних закусок, ласощів і напоїв. Після активних ігор і приготувань до обіду у всіх розігрався неабиякий апетит, тому варто було Джо оголосити, що кава готова, всі відразу поспішили до імпровізованого столу і взялися за обидві щоки

наминати смаколики.

Що вже тут говорити, затія Лорі мала фантастичний успіх: свіже повітря, прекрасна погода і весела компанія, яка час від часу так реготала, що стара шкапа, яка чинно паслася на лузі неподалік, обурливо фиркала.

Скатертину постелили прямо на траву. Але поверхня виявилася напрочуд нерівною, і це породжувало безліч незручностей — чашки і тарілки перекидалися, в молоко сипалися жолуді, їжею без запрошення ласували маленькі чорні мурахи, з дерев звисала пухнаста гусінь і з цікавістю спостерігала за бенкетом, а на іншому березі собака, яку розбудив весь цей галас, з усіх сил гавкала на веселу компанію.

— Тобі чим посипати, цукром чи, може, сіллю? — запитав Лорі, простягаючи Джо тарілку з ягодами.

— Дякую, я більше люблю з павуками, — відповіла вона, виловлюючи двох бідолашних павуків, які загинули смертю хоробрих у густій верхковій масі. — Ось нащо ти нагадуєш мені про той жахливий обід? Тим паче, що твій пікнік вдався на славу, — додала Джо.

Вони обидва розсміялися і почали наминати ягоди прямо з загальної тарілки, бо маленькі тарілки несподівано закінчились.

— Не знаю, не знаю, я тоді чудово провів час!

Ніколи ще так не веселився за обідом. Тож я згадую той день із задоволенням. А мій пікнік ... Це не моя заслуга, я ж по суті і не робив нічого. Все це завдяки тобі, Мег і містеру Бруку. І, до речі, я вам за це безмежно вдячний. Ось тільки що ми будемо робити, коли наїмося? — запитав Лорі, адже день ще був у самому розпалі, а свою козирну карту з обідом на природі Лорі вже розіграв.

— Поки не спаде спека, будемо грати в якісь спокійні ігри. Я знаю кілька ігор, але, можливо, міс Кейт навчить нас якійсь новій грі? Іди попроси її, адже вона твоя гостя, і тобі варто приділяти їй більше уваги.

— А ти що, не гостя? Я думав, що її буде розважати містер Брук, але він не відходить від Мег. А Кейт тільки і робить, що дивиться на них через свій лорнет, наче якась літня пані. Гаразд-гаразд, підійду до неї. Правила хорошого тону це ж твій коник, так, Джо? — сказав Лорі, скорчивши смішну пику.

Міс Кейт дійсно знала кілька невідомих в цих краях ігор, і коли всі пообідали, то перейшли до так званої вітальні, щоб пограти у «Нісенітницю».

Кейт почала з виглядом суворої вчительки пояснювати правила гри:

— Хтось починає розповідати історію. Будь-яку нісенітницю, яка спаде на думку. На найцікавішому місці гравець зупиняється, а хтось

інший має продовжити. Потім цей гравець теж зупиняється, і розповідь підхоплює третій учасник, і так далі. Іноді виходять дуже смішні історії. Прошу вас, містер Брук, починайте, — сказала вона владним тоном.

Тон Кейт дуже здивував Мег, адже сама вона ставилася до наставника Лорі з великою повагою. Однак містер Брук, примостившись на траві, не звернув увагу на владний тон англійки, і слухняно почав свою розповідь, не відриваючи погляду від річки, яка виблискувала на сонці:

— Жив-був лицар, і не було у нього нічого, крім щита і меча. І ось відправився він світ за очі у пошуках щастя. Довго мандрував він, цілих двадцять вісім років, але щастя так жодного разу і не посміхнулося йому. Добрів він одного разу до королівства, де правив старий добрий король. Король обіцяв винагороду тому, хто об'їздить чудового, але неслухняного молодого жеребця, якого сам він дуже любив. Лицар зголосився це зробити. Повільно, але вірно почав лицар приручати норавливого скакуна, і незабаром кінь звик і навіть полубив нового вчителя. Об'їжджаючи його, лицар кожного дня скакав через все місто і уважно дивився навколо, сподіваючись побачити чарівне обличчя, яке він безліч разів бачив уві сні. І ось одного разу, проїжджаючи повз руїни старого замку, він побачив у вікні саме це прекрасне

обличчя. Лицар дуже зрадив і став розпитувати, хто живе у цьому замку. Незабаром з'ясувалося, що тут тримають полонених принцес. Їх зачарували, і тепер вони цілими днями прядуть пряжу, щоб назбирати грошей і викупити свою свободу. Лицареві захотілося звільнити нещасних дівчат. Але у нього не було грошей, щоб заплатити викуп, тому все, що він міг собі дозволити — це знову і знову проїжджати повз вікна замку, щоб побачити прекрасну принцесу. Нарешті він вирішив, що увійде в замок і запитає у дівчини, чим може допомогти їй. Він підійшов до дверей, постукав, а коли двері відчинилися, він побачив ...

— Дивовижної краси дівчину, — підхопила Кейт, яка обожнювала французькі романи, — яка, ледве побачивши лицаря, вигукнула:

— Нарешті ви прийшли!

— Це вона, моя суджена! — подивившись на обличчя дівчини, вигукнув граф Гюстав і в захваті схилив перед нею коліна.

— Встаньте, — благала вона, простягаючи до нього свої тендітні ніжні руки.

— Ні! — сказав він, — Я не встану, моя пані, допоки ви не скажете, що мені робити, щоб визволити вас звідси.

— На жаль, — зітхнула чарівна принцеса, — зла доля велить сидіти мені в ув'язненні, поки мій тиран не буде переможений.

— Але де ж знайти цього злого тирана?

— Він сидить в бузковому залі. Ідіть туди, відважний лицаре і врятуйте мене.

— Слухаюсь, моя прекрасна пані. Я загину або повернуся з перемогою! — і з цими словами він кинувся вперед.

Розкривши двері в бузковий зал, він уже збирався увійти, як раптом ...

— Страшний удар по голові ледь не звалив його з ніг, — продовжив Нед. — Якийсь старий у чорному балахоні зацідив йому по голові товстим грецьким словником. Але відважний сер — забув, як його звали — тут же оговтався, кинувся на тирана і викинув його у вікно. Він уже збирався кинутись на крилах любові до своєї прекрасної дами, але виявив, що двері, які ведуть назовні, замкнені. Тоді він зірвав з вікна фіранки і зробив з них мотузяну драбину. І ось став він спускатися, як раптом вузли розв'язалися і драбина порвалася, а наш сміливець полетів з величезної висоти вниз головою і плюхнувся у рів, наповнений водою. Але він не потонув, тому що плавав не гірше за качку. Він плив уздовж стін замку, поки не побачив маленькі дверцята, які охороняли двоє здоровенних головорізів. Лицар схопив їх за голови і стукнув лобами так сильно, що пролунав тріск, ніби хтось розколов величезні горіхи. Потім він виламав загадкові маленькі дверцята, за якими він знайшов

покриті віковим пилом ступені. На ступенях сиділи жаби, кожна завбільшки з кулак, і павуки, такі страшні, що ви, міс Марч, напевно б зомліли від жаху. А коли наш доблесний лицар піднявся по цих страшних сходах, перед його очима постало видовище, від якого у нього перехопило подих і кров захолола в жилах ...

У гру вступила Мег:

— Перед нашим героєм стояла висока фігура в білому балахоні, а обличчя її приховувала щільна вуаль. Істота поманила доблесного лицаря і рушила темним і холодним коридором, підсвічуючи собі шлях тьмяною лампою, яку тримала жахлива кістлява рука. Фігура ковзала абсолютно безшумно, немов і не ступала по підлозі. По боках стояли статуї в латах, а навкруги панувала мертва тиша. Від лампи у руках істоти в балахоні йшло моторошне синє світло, а сам привид раз у раз обертався до лицаря, лякаючи його жахливим потойбічним блиском очей, які виднілися навіть через вуаль. Вони підійшли до дверей з фіранкою, за якими лунала прекрасна музика. Лицар кинувся вперед, щоб увійти туди, але привид перегородив йому шлях, відтягнув назад і загрозливо помахав перед його обличчям ...

— Табакеркою! — вимовила Джо таким загадковим і похмурим тоном, що всі покотилися від сміху. — Дякую, не відмовлюся, — сказав лицар

і взяв з табакерки щіпку тютюну. Він понюхав і сім раз поспіль так сильно чхнув, що голова його відвалилася. Привид зловісно засміявся. Він заглянув у замкову щілину дверей, за якими принцеси пряли днями і ночами, і самовдоволено потер руки. Потім він уклав поваленого лицаря в бляшаний ящик, де вже лежали, немов сардини в консервній банці, одинадцять інших лицарів без голів. І тут безголові лицарі встали і почали ...

— Витанцьовувати горнпайп, ⁴⁶ — тут же підхопив Фред, — і поки вони танцювали, напівзруйнований замок перетворився на військовий корабель і поплив на всіх вітрилах. — Підняти якір! Вітрила за вітром! Право керма! Знаряддя до бою! — скомандував капітан, тому що на горизонті показався португальський піратський корабель з величезним чорним прапором на щоглі. — Вперед, мої хоробрі воїни, в бій! Не щадити мерзотників! — вигукнув капітан. Розпочалася жорстока битва. Звичайно ж, британці перемогли — адже вони завжди перемагають!

⁴⁶ Горнпайп — британський народний танець, який зазвичай виконували моряки. Його рухами є підскоки з елементами чечітки, рухи руками майже відсутні (вони або витягнуті по швах, або складені перед собою, або кисті знаходяться на поясі).

— А ось і не завжди! — перебивши його, вигукнула Джо.

— Хм! — пирхнув Фред і продовжив. — Так от, британці взяли в полон ватажка. Піднявшись на борт піратського корабля, вони побачили, що вся палуба завалена мертвими тілами, а з бортів ллються водоспади крові. — А ну, боцман, притягни шматок щогли — влаштуємо цьому негідникові прогулянку по дошці,⁴⁷ якщо він зараз же не покається у своїх гріхах! — наказав капітан. Але португалець був німий, як риба. Потім він пішов по дошці, а матроси реготали і улюлюкали йому вслід. Хитрий пірат стрибнув вниз, але не потонув. Натомість він пірнув під військовий корабель, продірявив його, і той на всіх вітрилах пішов на дно, а там ...

— О Боже мій, вже моя черга! Що ж говорити? — вигукнула Саллі, коли Фред закінчив свою частину «нісенітниці», самовдоволено посміхаючись і радіючи, що йому вдалося похизуватися знанням морського жаргону та термінів. — Що ж, — зітхнувши, продовжила

⁴⁷ Прогулянка по дошці — вид страти, яка застосовувалась піратами, бунтівниками та іншими злочинцями. Засуджений йшов по дошці, один кінець якої виходив у море. Впавши, засуджений або тонув, або його з'їдали акули.

Саллі, — вони пішли на дно, і там зустріли милу русалку. Вона дуже засмутилася, виявивши ящик безголових лицарів. Але русалка була дуже допитливою та кмітливою, тому занурила їх у розсіл, і почала думати, як їй розгадати таємницю безголових лицарів. І ось одного разу русалка зустріла водолаза і сказала йому: «Я віддам тобі ящик з перлами, якщо ти зможеш підняти його на поверхню. Справа в тому, що вона дуже хотіла повернути бідних лицарів до життя, але сама не могла це зробити, тому що ящик був занадто важкий. Водолаз підняв ящик на поверхню і був дуже розчарований, не знайшовши в ньому перлів. Він залишив його на великому пустирі, де його ...

— Знайшла маленька пастушка, яка вигнала туди пастися сотню жирних гусей, — сказала Емі. — Дівчинці стало шкода безголових лицарів і вона пішла за порадою до мудрої бабці, щоб дізнатися, як допомогти їм. — А ти запитай у гусей, — відповіла бабуся, — гуси все знають.

Дівчинка запитала у гусей, чим замінити лицарям голови, які десь загубилися. І сто гусей хором відповіли: ...

— Капустою! — швидко підхопив Лорі. — Точно! — вигукнула пастушка і побігла на город, щоб зірвати дванадцять кращих качанів. Вона приставила качани до ший лицарів, і вони тут же ожили, подякували дівчинці, і продовжили свій

шлях, навіть не помітивши, що замість голів у них качани капусти. Та й оточуючі не дуже звертали на це увагу, адже насправді в світі багато людей, у яких замість голови качан капусти. Але наш Лицар не забув свою прекрасну даму і знову відправився до старого напівзруйнованого замку. По дорозі він дізнався, що принцеси вже здобули собі свободу і навіть повиходили заміж. Всі, крім однієї. Осідлавши свого вірного вороного коня, він кинувся до замку, щоб якомога швидше з'ясувати, яка з принцес залишилася в ув'язненні. Зазирнувши через огорожу, він побачив, що дама його серця збирає квіти в саду. — Дайте-но мені троянду, — попросив він. — Підійдіть і візьміть самі, — солодким голосом відповіла принцеса. Він спробував перелізти через огорожу, але вона, здавалося, ставала все вищою. Потім він спробував пролізти крізь кущі живоплоту, але зарості ставали все товстішими. Але Лицар не зневірився. Він почав терпляче ламати гілку за гілкою, поки не зробив у живоплоті невеликий отвір. Він заглянув крізь цей отвір у сад і почав благаючим голосом просити: «Будь ласка, впустіть мене!». Але чарівна принцеса ніби й не чула його і спокійно продовжувала рвати квіти. А ось чи вдалося йому проникнути до саду, вам розповість Френк.

— Ой, ні, я не можу! Я ніколи не граю в цю гру, — сказав Френк, стривожений скрутним

поворотом сюжету, з якого він мав тепер викручуватися. Бет сховалася за спиною Джо, щоб жереб не випав їй, а Грейс взагалі вже спала.

— Тож, виходить, бідному лицареві так і доведеться вічно стирчати в тому живоплоті? — запитав містер Брук, задумливо дивлячись на річку.

— Думаю, принцеса трохи згодом все ж відкриє йому хвіртку і навіть подарує букетик, — посміхаючись, сказав Лорі.

— Ну і нісенітницю ми тут навігадували! Напевно, якщо частіше грати в цю гру, можна призвичаїтися і складати дуже навіть непогані історії, — сказала Саллі після того, як вони вдосталь посміялися над щойно складеною маячною. — Ну, а «Істину» хто-небудь з вас знає?

— Ой, сподіваюся, — відгукнулася Мег.

— Та ні, — засміялася Саллі, — я маю на увазі гру «Істина».

— А що це за гра така? — запитав Фред.

— Кожен пише на листочку вибране ним число, а потім всі по черзі тягнуть жереб, і чий номер випаде, повинен правдиво відповісти на будь-яке питання, який йому поставлять інші учасники. Дуже весела гра.

— Давайте спробуємо, — сказала Джо, яка завжди була відкрита для експериментів.

Кейт, містер Брук, Мег і Нед відмовилися, а Фред, Саллі, Джо і Лорі склали свої папірці з

номерками в капелюх і перемішали їх. Жереб відповідати першим випав Лорі.

— Хто твій кумир? — запитала Джо.

— Мій дідусь і Наполеон.

— Яка дама тут, на вашу думку, найкрасивіша? — запитала Саллі.

— Маргарет.

— А хто тобі найбільше подобається? — поцікавився Фред.

— Джо, звичайно, — навіть не роздумуючи відповів Лорі, немов це був загальновідомий факт.

Всі засміялися над прозаїчним тоном, яким Лорі відповів на це питання. А от, навпаки, Джо було не до сміху.

— Що за дурні питання? — зауважила вона і презирливо знизала плечима.

— Давайте грати далі. Хороша гра, — сказав Фред.

— Для кого як, — тихо пробурчала Джо.

Наступною прийшла її черга відповідати.

— Який ваш найбільший недолік? — посміхаючись, запитав Фред.

— Запальність.

— Чого ти найбільше хочеш? — запитав Лорі.

Але Джо розкусила його хитрий задум і вирішила порушити його підступний план.

— Шнурки для черевиків — швидко відповіла вона.

— Відповідь не приймається. Ти повинна сказати, чого ти насправді найбільше хочеш.

— Стати талановитою. Можливо, ти поділишся зі мною своїми талантами, любий друже Лорі? — сказала Джо і, побачивши, що він розчарований, що вона зірвалася з його гачка, лукаво посміхнулася.

— Які якості ви найбільше цінуєте в чоловіках? — запитала Саллі.

— Сміливість і чесність.

— Тепер я, — сказав Фред, витягнувши жереб.

— Ось він і попався, — прошепотів Лорі на вухо Джо.

Вона багатозначно кивнула і тут же запитала:

— Ви шахраювали в крокет?

— Ну так, трохи.

— Дуже добре. А свою історію для «нісенітниці» ти взяв з оповідання «Морський лев»? — запитав Лорі.

— Здебільшого, так.

— Ви вважаєте, що англійці досконалі у всіх розуміннях? — запитала Саллі.

— Якби я вважав інакше, мені було б за себе соромно.

— Істинний патріот. Що ж, тепер ваша черга, міс Саллі. Жереб можна не тягнути, адже всі інші вже відповідали. Сподіваюся, я не ображу вас, якщо

спитаю, чи вважаєте ви себе, так би мовити, кокеткою? — запитав Лорі, в той час як Джо, намагаючись показати, що більше не сердиться, дружньо підморгнула Фреду.

— А ви зухвалій юнак! Звичайно ж ні! — вигукнула Саллі, тон якої, однак, красномовно свідчив про протилежне.

— Що ви ненавидите більше всього на світі? — запитав Фред.

— Павуків і рисовий пудинг.

— А що ви любите найбільше? — запитала Джо.

— Танці та французькі рукавички.

— Не знаю, як іншим, але мені здається, що «Істина» досить безглузда гра. Пропоную зіграти в більш інтелектуальну гру — «Автори». ⁴⁸ Це, принаймні, змусить нас хоч трохи помізкувати, — сказала Джо.

Нед, Френк і молодші дівчата зголосилися зіграти. А «старше покоління» вирішило зайнятися своїми справами. Міс Кейт знову дістала свій

⁴⁸ Гра в карти для трьох-п'яти гравців. Колода карт складається з одинадцяти наборів по чотири карти, кожна з яких представляє твори одинадцяти відомих авторів. Мета гри — сформувати повні набори з чотирьох карток, що включають твори конкретного автора. Переможцем стає гравець з найбільшою кількістю наборів.

блокнот для ескізів, Маргарет спостерігала за тим, як Кейт малює, а містер Брук лежав на траві з книгою, на якій, проте, ніяк не міг зосередитися.

— Як красиво у вас виходить, — сказала Мег із захопленням. — Шкода, що я зовсім не вмію малювати.

— А чому б вам не повчитися? Впевнена, у вас вистачить і здібностей, і художнього смаку, — надзвичайно люб'язним тоном відповіла Кейт.

— На жаль, у мене немає на це часу.

— Мабуть, ваша матінка воліє, щоб ви вивчали інші дисципліни? Моя була такої ж думки. Але я потайки взяла кілька уроків малювання, і коли вона побачила результат, то переконалася, що у мене і правда є талант. І тоді вона сама наполягла на моїх подальших заняттях. Спробуйте зробити те саме. Попросіть гувернантку позайматися з вами малюванням.

— У мене немає гувернантки.

— Ой, я і забула. Американських дівчат набагато частіше віддають до школи, ніж наших. Тато мені розповідав. Він каже, що у вас в Америці досить непогані школи. Ви, мабуть, вчитеся у приватній школі?

— Я взагалі не вчуся. Я сама працюю гувернанткою.

— Он як! — вимовила Кейт таким тоном, що з тим же успіхом могла просто сказати: «Який жах!»

Мег почервоніла і вже пошкодувала про свою відвертість.

Містер Брук відірвався від книги і, глянувши на Мег, поспішив втрутитися:

— В Америці юні леді люблять незалежність так само сильно, як і їхні предки. І те, що вони прагнуть до самостійності, викликає захоплення і повагу оточуючих.

— Ах, ну так, звичайно. Це прекрасно з їхнього боку. У нас теж є чимало чудових і дуже гідних молодих жінок, які роблять так само — йдуть працювати гувернантками у сім'ї титулованих дворян. Самі вони — дочки джентльменів, тож, зрозуміло, отримали відмінне виховання і освіту, — сказала міс Кейт поблажливим тоном.

Почувши це, Мег зніяковіла ще більше. Тепер її робота здавалася їй не лише неприємною, але і принизливою.

— Зовсім забув у вас запитати, міс Марч, — перервав незручну паузу містер Брук, — чи підійшла вам німецька пісенька?

— О так! Пісенька чудова. Я дуже вдячна тому, хто її переклав для мене, — відповіла Мег, і її засмученого обличчя торкнулася усмішка.

— А ви хіба не читаете німецькою? — запитала міс Кейт з подивом.

— Читаю, але не дуже добре. Мене вчив німецької батько, але зараз він у від'їзді, а одна я не

можу. Мені потрібно, щоб хтось виправляв мою вимову.

— Може, спробуєте трохи прочитати зараз? — запропонував містер Брук. — У мене якраз із собою примірник «Марії Стюарт» Шиллера,⁴⁹ — і, посміхнувшись, він поклав книгу їй на коліна.

— Боюся, для мене це занадто важкий текст. Я, напевно, нічого не зрозумію, — сором'язливо відповіла Мег, не наважуючись читати в присутності пихатої всезнайки міс Кейт.

— Давайте я почну, може, це додасть вам сміливості, — і міс Кейт прочитала один з найкрасивіших уривків п'єси. Вимова у неї була бездоганною, але читала вона монотонно і зовсім невиразно.

Містер Брук ніяк не прокоментував її читання, і дещо розчарована міс Кейт демонстративно закрила книгу.

— Я думала, це п'єса у віршах, — простодушно помітила Мег.

— Деякі місця так, — відповів містер Брук. — Ось, спробуйте прочитати це, — загадково посміхнувшись, додав він і відкрив книгу на

⁴⁹ П'єса (1800 р.) у віршах німецького драматурга Фрідріха фон Шиллера про Марію, королеву Шотландії.

монолозі Марії.

Містер Брук взяв до рук травинку і по-вчительськи повів нею, немов указкою, рядок за рядком. Діватися було нікуди. Мег читала повільно і невпевнено, проте її м'який мелодійний голос пом'якшував жорсткі інтонації малознайомої мови, відкриваючи справжню поетичну суть твору. По мірі того, як травинка ковзала вниз по сторінці, Мег все більше захоплювалася і, забувши про оточуючих, читала ніби для себе. Голос її зміцнів і звучав все впевненіше, надаючи словам нещасної королеви трагічний відтінок. Але якби тільки Мег хоч на мить підняла очі і побачила, як дивляться на неї карі очі містера Брука, вона напевно б збилася від збентеження. Але Мег нічого не помічала, і урок тривав.

— Дуже добре! — вигукнув містер Брук, коли вона нарешті зробила паузу. При цьому він ані слова не сказав про численні помилки, які вона допустила.

Міс Кейт явно не була згодна з його похвалою на адресу Мег. Вона піднесла до очей лорнет і уважно розглянула свій малюнок. Потім, закривши альбом, вона поблажливим тоном сказала:

— У вас непогана вимова, дорогенька. Трохи практики і ви будете прекрасно читати. Дуже раджу вам не хтувати заняттями. Шанси гувернантки, яка знає німецьку, набагато вищі. Піду приструню

Грейс, а то щось вона там аж занадто галасує.

І, різко піднявшись, міс Кейт знизала плечима і поспішила туди, де гралися молодші діти. Йдучи, вона тихо, але роздратовано кинула: «Я сюди прийшла не для того, щоб доглядати за гувернантками, якими б юними і милими вони не були. Які ж ці янкі все ж дивні. Боюся, цей недолугий люд погано впливає для нашого Лорі, тут він геть зіпсується».

— Я зовсім забула, що англійці зовсім по-іншому сприймають гувернанток — вони ставляться до них як до прислуги і, зрозуміло, ніколи не проводять з ними час, — з досадою сказала Мег містеру Бруку, проводжаючи поглядом міс Кейт.

— Домашнім вчителям у них теж несолодко живеться, — відповів містер Брук. — Я це відчув на власному досвіді. Що не кажи, а для нас, найманих працівників, місця кращого за Америку, мабуть, не знайти, міс Маргарет.

Містер Брук сказав це з таким почуттям власної гідності, що це дуже надихнуло Мег.

— У такому випадку рада, що це моя батьківщина. Зізнаюся вам, я не люблю свою роботу, але я сумлінно заробляю нею на життя. Мені нема чого соромитися, я вважаю себе не гіршою за інших, хоча, звичайно, хотіла б любити свою справу так само, як ви.

— Якби у вас був такий учень, як Лорі, ви б теж працювали із задоволенням. Мені буде дуже шкода розлучатися з ним наступного року, — сказав містер Брук і почав колупати сухою гілкою траву.

— Я так розумію, він піде до коледжу? — запитала Мег, і, подивившись на неї, містер Брук легко прочитав в її очах німе запитання: «А що ж тоді будете робити ви?»

— Так, йому вже час. Він розумний хлопець, він хоч зараз міг би скласти іспит, — з гордістю сказав містер Брук. — Щодо мене, то як тільки він поїде, я подамся на фронт.

— Як чудово! — вигукнула Мег. — Напевно, зараз кожен молодий хлопець мріє повоювати. Звичайно, для близьких, які залишаються чекати на нього вдома, це важкий період, — додала вона і гірко зітхнула.

— У мене немає рідні, та й друзів дуже мало, у будь-якому разі таких, які стануть побиватися, якщо я загину, — жалісливо сказав містер Брук.

Він вийняв з петельки піджака троянду, вставив її в ямку, яку щойно розколупав у землі, і з задумливим виглядом взявся засипати її землею.

— Ну що ви таке кажете! Лорі, його дідусь, та й ми всі будемо дуже сумувати, якщо з вами щось трапиться, — палко заперечила Мег.

— Дякую! Ви навіть не уявляєте, як мені

приємно це чути, — відповів містер Брук, і обличчя його знову повеселішало.

Але перш ніж він встиг сказати щось ще, на галявину верхи на старій шкапі виїхав Нед, поспішаючи похвалитися перед дамами своїми навичками верхової їзди, і з цього моменту нікому не судилося спокійно посидіти у тиші та спокої.

— А ти любиш кататися верхи? — запитала Грейс у Емі, коли вони відпочивали після прогулянки верхи під керівництвом Неда.

— Обожаю! Моя сестра Мег їздила верхи, коли тато був багатий, але зараз у нас немає коней, крім Еллен Трі, — сказала Емі, сміючись.

— Розкажи мені про Еллен Трі. Це ослик? — поцікавилася Грейс.

— Ні. Розумієш, Джо обожнює коней, і я теж. Але у нас є лише старе сідло, а коня немає. У нас в саду росте яблуня з дуже підходящою пологою нижньої гілкою. Так ось Джо примостила на цю гілку сідло, прилаштувала поводи, і тепер ми можемо скакати на Еллен Трі скільки забажаємо.

— Це, мабуть, дуже весело! — засміялася Грейс. — А у мене вдома є поні, тож ми з Фредом і Кейт кожного дня катаємося у Гайд-парку. Мені дуже подобається. Всі мої подруги теж їздять верхи. Фред каже, що на Роттен-Роу⁵⁰ можна

⁵⁰ Роттен-Роу (англ. Rotten Row, або Row) — відома

завести багато корисних знайомств!

— Як же це чудово! Я теж мрію коли-небудь поїхати за кордон. Але, думаю, я поїду не в Роу, а в Рим, — заявила Емі, яка й гадки не мала, що Роттен-Роу — це зовсім не місто, але швидше за згоріла б від сорому, ніж показала свою необізнаність, відкрито запитавши, що це таке.

Френк сидів позаду молодших дівчаток. Почувши, що вони говорять про верхову їзду, він з досадою відштовхнув убік милиці і почав спостерігати за іншими хлопцями, які перекидалися і дуріли на галявині.

— Ви не втомилися? — ласкаво запитала його Бет, збираючи розкидані по землі картки від гри «Автори». — Може, вам чимось допомогти?

— Якщо можете, поговоріть зі мною, будь ласка. Мені так нудно сидіти тут самому, — відповів Френк, який звик, що вдома йому всі приділяють підвищену увагу.

королівська дорога для верхової їзди у Гайд-парку (Лондон). Кінний маршрут проклав Вільгельм Оранський у XVII столітті. Дорога з'єднувала Кенсінгтонський і Сент-Джеймський палаци. Довжина дороги становила 6,5 кілометрів. Аристократи називали доріжку «route de roi», що в перекладі з французької означає «королівська дорога». Але звичайні лондонці назвали її схожим за звучанням «rotten row», тобто «гнилий ряд».

Якби він попросив Бет прочитати йому лекцію на латині, це здалося б їй більш здійсненним проханням, адже для неї не було нічого важчого та страшнішого, ніж розмовляти з малознайомими людьми. Але вона сама запропонувала Френку допомогу, тож відступати було нікуди. Вона озирнулася в пошуках Джо, але та була надто далеко і нічим не змогла б зараз допомогти. До того ж хлопчик дивився на неї очима, сповненими надії, і вона вирішила ризикнути.

— А про що б ви хотіли поговорити? — запитала вона, намагаючись скласти назад до коробки ігрові картки Джо, але від хвилювання випустила половину на землю.

— Ну, мені подобається говорити про крикет, веслування та полювання, — сказав Френк, захоплення якого абсолютно не відповідали його фізичним можливостям.

— Ой, матінко, — розгублено подумала Бет, — як же я буду з ним про це говорити? Адже я нічого в цьому не тямлю.

Бет так розгубилася, що зовсім забула про каліцтво Френка і, прагнучи хоч якось підтримати бесіду, сказала:

— Я ніколи не була на полюванні, але, гадаю, ви все про це знаєте.

— Так, раніше я часто їздив з батьком на полювання, але більше я не можу полювати. Я

скавав на коні і впав, перестрибуючи через клятий бар'єр. З тих пір для мене все скінчено, — сказав Френк, так гірко зітхнувши, що Бет стало соромно за свою забудькуватість.

— Мені здається, ваші олені набагато гарніші за наших буйволів, — сказала вона, подумки радіючи, що прочитала за порадою Джо одну з книжок про прерії, які так подобаються хлопчикам.

Згадка про буйволів і справді трохи розрадила Френка, тож Бет вирішила продовжувати і, від усього серця прагнучи розважити бідолаху, зовсім забула про свою сором'язливість.

Побачивши молодшу сестру з крокетного майданчика, Мег і Джо застигли від подиву і захвату. Їх тихоня Бет щось захоплено розповідала одному з тих «капосних хлопчисьок», від якого всього кілька годин тому просила Джо її захистити.

— Святі угодники! Ось що робить з людиною співчуття. Їй стало шкода бідного хлопчика і тепер вона щосили намагається розважити його, — сказала Джо, продовжуючи з посмішкою розглядати Бет.

— Я завжди говорила, що наша Бет — справжній ангел, — сказала Мег таким тоном, наче, вже вкотре, остаточно переконалася в цьому.

— Давно я не чула, щоб Френк так багато сміявся, — сказала Грейс, звертаючись до Емі, поки вони обговорювали ляльок і робили вироби з

жолудів.

— Моя сестра Бет може бути дуже комендатською, коли захоче, — сказала Емі, пишаючись успіхом Бет.

Звичайно ж, вона мала на увазі «компанійською», але, оскільки Грейс не знала точного значення обох слів, то помилку вона не помітила, і слова Емі справили гарне враження.

День завершився ще однією партією в крокет, шаховим турніром та імпровізованою цирковою виставою. Коли сонце почало сідати, хлопці згорнули намет, склали у кошик посуд і розібрали крокетні ворітця. Потім всю поклажу завантажили у човни і, голосно співаючи пісні, весела компанія попливла додому.

Нед, кидаючи томні погляди на Мег, затягнув серенаду з багатозначним приспівом:

Ах, самотній я романтик, геть нещасний!

*Почуття у мене чисті, наче день той
ясний!*

Серцю юному так хочеться любові,

Ну чому ховаєте ви очі ваші пречудові?

Його вигляд так розсмішив Мег, що вона не витримала і розреготалася.

— Чому ви такі жорстокі до мене? — перервавши спів, гірко зітхнув Нед. — Цілий день

ви провели в компанії цієї пихатої англійки, а тепер ще й смієтеся наді мною.

— Я не хотіла образити вас, Неде. Просто ви так кумедно співали, от мені і стало смішно, — сказала Мег, уникаючи відповіді на інші його зауваження, бо вона дійсно його уникала, чудово пам'ятаючи слова його матері, які почула на прийомі у Моффатів.

Нед зробив ображений вигляд і повернувся до Саллі за розрадою, досить роздратовано сказавши: «Ця дівчина взагалі не тямить у кокетстві, чи не так?»

— Аж ніяк, але все одно вона дуже мила, — відповіла Саллі, захищаючи подругу, хоча і визнаючи її недоліки.

Нед хотів якось пожартувати, щоб показати, що не дуже він і засмутився через відмову Мег, але не вигадав нічого дотепного, тому замовк і не розмовляв до самого берега.

Діставшись галявини перед будинком Лоренсів, гості стали прощатися. Сестри Марч поспішили додому, а Вони незабаром повинні були відбути до Канади.

Проводжаючи поглядом чотирьох сестер, міс Кейт зауважила, і цього разу в її голосі не було зарозумілості та пихи:

— Звичайно, манери американських дівчат надто химерні як на мене, проте коли пізнаєш їх

ближче, то розумієш, що вони дуже милі особи.

— Абсолютно з вами згоден, — відповів містер Брук.

13

Повітряні замки

Одного теплого вересневого дня Лорі, ліниво погойдуючись у гамаку, думав, чим зараз зайняті сестри Марч. Звичайно, найпростіше було б піти і просто подивитися самому, але настрої у нього сьогодні був нікудишній. День видався настільки невдалим, що Лорі із задоволенням би відмотав час назад і почав би його наново. З самого ранку стояла невблаганна спека, він лінувався і не хотів займатися, чим неабияк випробовував терпіння містера Брука. Потім він півдня провів за роялем, і дід за це на нього розсердився. Від нудьги Лорі мало не до смерті налякав покоївку, пожартувавши, що одна з їх гончих собак сказалася. Потім Лорі пішов до стайні і посварився з конюхом, абсолютно несправедливо звинувативши його в тому, що той погано доглядає за його конем. Виснажений і втомлений від неробства, він ліг у садовий гамак і поринув у похмури думки про тлінність буття.

Але незабаром подув свіжий вітерець, і, відчувши рятівну прохолоду, Лорі трохи заспокоївся. Спрямувавши погляд на густі крони

каштанів, він поринув у мрії, уявляючи, ніби вирушив у навколосвітню подорож і зараз гойдається на м'яких океанських хвилях. Але тут він почув чийсь голоси, і це змусило його поспішно пристати до берега. Виглянувши з надр свого гамака, Лорі побачив сестер Марч, які кудись прямували.

— Що це вони знову задумали? — подумав він. Щось у зовнішньому вигляді сусідок здалося йому незвичним, і він придивився уважніше: у кожної на голові був крилатий солом'яний капелюх, за спинами — торбинки з коричневої тканини, а в руках — посох. Мег несла подушку, Джо — книгу, Бет — кошик, а Емі — портфель. Дівоча компанія перетнула сад і, пройшовши через хвіртку на задньому дворі, пішла вгору по горбу, який лежав між їхньою домівкою та річкою.

— Гарні ж у мене подруги! — обурено пробурмотів Лорі. — Зібралися на пікнік, а мені ані слова не сказали! Але ж без мене вони навіть не зможуть взяти човен, адже у них немає ключа від сараю з човнами. Напевно, вони забули про це. Піду віднесу їм ключ, а заодно і з'ясую, що вони там задумали.

У Лорі було з десяток головних уборів, але він не обмежився першим-ліпшим, а підібрав той, який, на його думку, найбільше відповідав нагоді — вибір припав на легкий солом'яний капелюх. Потім

він почав всюди шукати ключ і в результаті знайшов його у себе в кишені. Коли він нарешті вибіг на вулицю і почав дертися на пагорб, дівчата вже зникли з поля зору. Тоді Лорі вибрав найкоротший шлях і, швидко діставшись до пристані, став чекати їх там. Однак, сестри Марч там так і не з'явилися, що дуже здивувало Лорі. Тоді він піднявся на вершину пагорба і подивився навколо. На одному зі схилів розкинувся сосновий гай, з якого, крім співу цвіркунів, долинали ще якісь звуки.

— А ось і ви! — тихо промовив Лорі, виглядаючи з-за кущів.

Він явно збадьорився і вже не був таким дратівливим.

Тихенько підкравшись до сестер, Лорі побачив картину гідну полотна художника — дівчата сиділи в затінку, сонячні зайчики грали на їхніх обличчях, вітер колихав волосся, а пташки безбоязно пурхали над їх головами. Мег влаштувалася на подушці і щось шила. Бет розглядала шишки, які щойно зібрала під деревами і з яких вона збиралася зробити якісь казкові дрібнички. Емі малювала листя папороті, а Джо в'язала і одночасно читала всім вголос.

Лорі спостерігав за ними, і обличчя його все більше супилось, бо його не запросили приєднатися до цієї ідилії. Він розумів, що підглядати негарно,

але йому було так сумно, що він не хотів йти геть. Лорі стояв так нерухомо, що білка, яка спускалася по стовбуру дерева поруч з ним, помітила його лише в останній момент і злякано відскочила в бік на найближчу гілку. Гілка ця тріснула, і Бет, піднявши очі, побачила Лорі. Вона радісно посміхнулася і кивнула йому.

— Можна мені до вас? Я не заважатиму? — запитав він, обережно пробираючись через кущі.

Мег невдоволено підняла брови, але Джо випередила її, вигукнувши:

— Звичайно можна. Ми б і самі тебе запросили, але думали, що такі дівочі забави тебе не зацікавлять.

— Я завжди із задоволенням граю у ваші ігри. Але якщо Мег проти, я піду.

— Ні, я не проти вашої компанії. Але ви, Лорі, повинні щось робити. Ледарювати — це проти правил гри, — ласкаво, але наполегливо сказала Мег.

— Дякую. Я все зроблю, тільки дозвольте мені посидіти з вами. Вдома така нудьга! Що я маю робити? Шити, читати, збирати шишки чи малювати? Або все це одночасно? Я готовий виконати будь-яке ваше завдання! — і Лорі з покірним виглядом опустився на найближчий пеньок.

— Ось, дочитай оповідання, поки я дов'яжу

шкарпетку, — сказала Джо і простягнула йому книгу.

— Так, мем, — дисципліновано відповів Лорі і почав виразно читати, намагаючись виправдати високу честь, якої його удостоїли, прийнявши в це «товариство трудяг».

Оповідання було невеликим, і, швидко впоравшись з ним, Лорі наважився поставити кілька питань щодо поважної організації, куди його так люб'язно прийняли.

— Ну що, розповімо йому? — запитала Мег сестер.

— А раптом він буде сміятися над нами? — захвилювалася Емі.

— Ой, подумаєш, — сказала Джо.

— А я думаю, що йому сподобається ця гра, — додала Бет.

— Звичайно, сподобається! Даю слово, я не буду сміятися. Нумо, розкажи, Джо, не бійся!

— Це тебе я маю боятися, друже, чи що? Гаразд, гаразд, слухай. Всю зиму, весну та літо ми грали у «Похід паломника».

— Так, я знаю, — розуміюче кивнув Лорі.

— А хто тобі сказав? — здивувалася Джо.

— Добрі духи.

— Це я сказала, — боязко зізналася Бет. — Одного разу ввечері вас не було вдома, а Лорі нудьгував на самоті, от я і розповіла цю історію,

щоб його розважити. Не гнівайся на мене, Джо. Лорі дуже сподобалася наша затія.

— Так, Бет, ти просто знахідка для шпигуна. Але неважливо, так навіть простіше, не доведеться пояснювати.

— Продовжуй, прошу тебе, — почав благати Лорі, побачивши, що Джо з трохи незадоволеним виглядом знову почала в'язати.

— Тобто про нашу нову затію вона тобі не розповіла? Ну що ж, тоді слухай. Ми вирішили провести канікули з користю і виконати всі завдання, які поставили перед собою. Канікули добігають кінця, і я з радістю поспішаю повідомити тобі, що ми все встигли.

— Так, це просто чудово, — сказав Лорі і з жалем подумав, що свої канікули він розтратив даремно.

— Мама каже, що ми повинні більше часу проводити на свіжому повітрі, ось ми і беремо роботу з собою. А щоб було цікаво, ми кладемо роботу в торбинки, одягаємо капелюхи, а палиці допомагають нам піднятися на пагорб. Коли ми були маленькими, ми часто грали в паломників, і ось ми вирішили знову пограти в цю гру. Ми називаємо цей пагорб Щасливою горою,⁵¹ тому

⁵¹ У «Поході паломника» (див. Виноску 1) Щаслива гора — це гірський хребет, на якому Християнин і Той, що

що з нього ми можемо подивитися вдалину і побачити місце, куди ми сподіваємося коли-небудь потрапити.

З цими словами Джо вказала Лорі на просвіт між деревами. Він встав і побачив широку синю річку, за якою простягався луг, а вдалині височіли гори, які, здавалося, доходили до самих небес. М'яке західне сонце золотило їх вершини, і вони здавалися загостреними баштами якогось чарівного міста.

— Як це красиво! — захоплено прошепотів Лорі, тому що все гарне викликало в ньому захоплення.

— У погожі дні тут завжди так, ми любимо приходити сюди і дивитися на захід сонця, тому що двох однакових заходів не буває, і щоразу це просто дивовижне видовище, — відповіла Емі, яка не полишала надію колись намалювати цей чудовий пейзаж.

— Коли Джо каже про місце, куди ми сподіваємося коли-небудь потрапити, вона має на увазі село зі свинками, курями і сінокосом. Звичайно, ми зажили б там чудово, і я сподіваюся, що це місце дійсно існує десь там за обрієм, і ми

сподівається, зупиняються, щоб відпочити, і звідти вони можуть побіжно побачити Небесне місто.

дійсно туди колись потрапимо, — мрійливо додала Бет, дивлячись у прекрасну далечінь.

— Є місце набагато прекрасніше за це. І кожен із нас рано чи пізно потрапить туди, якщо, звичайно, буде поводитися добре, — сказала Мег своїм солодким мелодійним голосом.

— От тільки здається, що чекати ще так довго. Я б хотіла прямо зараз туди злетіти, як роблять ластівки, і увійти в ці чудові ворота, — зітхнула Бет.

— Ти обов'язково потрапиш туди, Бет, — запевнила її Джо. — не те, що я. Мені доведеться ще дуже довго працювати над собою і боротися зі своїми внутрішніми ворогами. І то, може, я не досягну мети і не доберуся туди.

— Ну, я теж не подарунок, — засміявся Лорі, — тож складу тобі компанію, Джо. На мене теж чекає довгий шлях, перш ніж я зможу хоч одним оком побачити Небесне місто. Якщо я тут занадто затримаюся, ви ж замовите за мене слівце там, нагорі, Бет?

Щось в обличчі хлопчика стривожило Бет, але тим не менше вона весело сказала, спостерігаючи за мінливими хмарами:

— Якщо людина дійсно хоче туди потрапити і дійсно старасться все своє життя, я думаю, вона потрапить туди. Якось мені не віриться, що біля входу там стоїть сторожа, а на воротах висить

величезний замок. Я по-іншому собі це уявляю — скоріше, як на картинці у книзі, де Світосяйні істоти⁵² простягають руки, бажаючи обійняти Християнина, який прямує до них від річки.

— Було б чудово, якби всі повітряні замки, які ми будуємо, стали реальністю, і ми могли б жити в них, чи не так? — сказала Джо після невеликої паузи.

— Я вже стільки їх побудував, що просто не знаю, в якому хотів би жити, — сказав Лорі, лежачи на землі і кидаючи шишки в білку, яка його видала.

— Потрібно обрати найулюбленіший. Чого ви хочете більше всього? — запитала Мег.

— Якщо я розповім, ви мені теж розповісте?

— Так, якщо інші теж розкажуть.

— Звичайно, розповімо! — запевнили сестри. — Починайте, Лорі.

— Я побачив світ і зрозумів, що найбільше хочу оселитися в Німеччині та присвятити своє життя музиці. Я мрію стати відомим музикантом, щоб люди з усього світу приїжджали послухати мою гру. Мене не хвилює розкіш і багатство, я просто хочу насолоджуватись життям і займатися улюбленою справою. Ось мій найулюбленіший

⁵² У «Поході паломника» (див. Сноска 1) Світлосяйні істоти — це ангели.

замок. А ваш, Мег?

Мег відповіла не відразу. Вона помахала гілкою, немов відганяла від обличчя комашню, а потім, зібравшись з думками, повільно промовила:

— Я хочу мати великий і красивий будинок, заставлений прекрасними меблями і наповнений всілякими розкішними речами. Ще я хочу, щоб на столі завжди була смачна їжа, і щоб у мене було повно слуг і мені нічого не потрібно було робити по господарству. Хочу, щоб до мене в гості приходило багато друзів і приємних людей, і щоб у мене ніколи не закінчувалися гроші. Якби я мала все це, я була б абсолютно щасливою! Але я не буду байдикувати, ви не подумайте, я буду творити добро і допомагати нужденним, і всі мене будуть любити і поважати!

— А у вашому повітряному замку передбачається господар? — лукаво запитав Лорі.

— Я ж сказала, що в будинку буде багато друзів і приємних людей, — і Мег почала терміново поправляти туфлі, щоб ніхто не побачив її почервоніле обличчя.

— Чому не сказати прямо, що ти мрієш про гарного, розумного та доброго чоловіка і хочеш стати матір'ю пари-трійки прекрасних діточок? Ти ж сама розумієш, що без цього твій замок буде порожнім і нещасливим, — прямолінійно і рішуче заявила Джо, яка досить зневажливо ставилася до

романтики, якщо мова йшла не про книги.

— А в твоєму замку, напевно, будуть одні книги, чорнильниці та коні, — тут же уїдливо зауважила Мег.

— Звісно. У мене буде стайня з арабськими скакунами, а в кімнатах уздовж всіх стін будуть стояти стелажі з книгами. А ще мені потрібна чарівна чорнильниця, щоб мої літературні праці стали такими ж відомими, як музика Лорі. Але перш ніж оселитися в цьому замку, я хочу зробити щось видатне і героїчне. Я не знаю, що це буде, але вірю, настане день, коли я здивую вас усіх. Швидше за все, я буду писати книги, які принесуть мені багатство і славу — мене це цілком влаштує! Ось така у мене улюблена мрія.

— А я мрію все життя прожити у нашому будинку з татом і мамою, і піклуватися про них, — сказала Бет.

— І більше нічого? — здивувався Лорі.

— З тих пір як у мене з'явилося піаніно, я абсолютно щаслива. Я тільки хочу, щоб усі ми були здорові і ніколи не розлучалися. От і все.

— А у мене багато бажань, — заявила Емі. — Але найголовніше — я хочу стати художницею, побувати в Римі і там написати такі картини, які прославлять мене на весь світ!

— Ну і амбітна компанія у нас підбралася! Кожен з нас, крім Бет, мріє про багатство, почесні

та славу! Цікаво, хоч один з нас досягне успіху? — запитав Лорі. Він задумливо дивився вдалину і жував травинку, немов теля на пасовищі.

— У мене є ключ від мого повітряного замку, але ще невідомо, чи зможу я відкрити двері, — із загадковим виглядом промовила Джо.

— У мене також є ключ від мого замку, але мені не дають ним скористатися. Я, бачте, повинен йти до цього дурного коледжу!

— А ось мій ключ, — і Емі помахала олівцем.

— А у мене ключа немає, — сумно сказала Мег.

— Неправда, є, — тут же заперечив Лорі.

— Але який?

— Ваше обличчя.

— Що за дурниці! Яка від нього користь?

— А ви потерпите трохи. Можливо, незабаром воно принесе вам все, про що ви мрієте, — відповів він, загадково посміхнувшись, ніби знає якийсь секрет.

Мег почервоніла, і, не вдаючись до подальших суперечок, задумливо подивилася на річку. На обличчі її застиг той самий вираз, що і у містера Брука, коли під час пікніку він зосереджено розглядав водну гладінь і розповідав історію про сміливого лицаря і прекрасну принцесу.

— Давайте зустрінемося років через десять, якщо, дай Боже, всі ми будемо живі, і подивимося,

кому з нас вдалося здійснити свої бажання, — сказала Джо, у якої завжди швидко народжувалися плани.

— Нічого собі! Та через десять років мені буде вже двадцять сім! Я вже буду геть старою! — вигукнула Мег.

— Нам з тобою, Тедді, буде по двадцять шість, — підхопила Джо, — тобі, Бет — двадцять чотири, а Емі — двадцять два. Так, те ще товариство поважних стариганів!

— Сподіваюся на той час я досягну хоч чогось, чим зможу пишатися. Щоправда, я такий ледар... Боюся, що так і буду байдикувати все життя. Як ти думаєш, Джо?

— Як сказала б наша мама, тобі потрібна мотивація, тобто стимул працювати і чогось досягти.

— Ваша мама — дуже мудра жінка. Я так і зроблю — знайду стимул! — натхненно вигукнув Лорі. — Просто я не хочу засмучувати дідуся. Він хоче, щоб я став комерсантом і вів справи з Індією, як він сам. Але він не розуміє, що мені це до сказу нудно. Я ненавиджу весь цей шовк, прянощі, чай та іншу маячню, яку вантажать на його торгові судна. Мені було б все одно, навіть якщо всі його кораблі одночасно пішли на дно. Він наполягає, щоб я пішов до коледжу. Що ж, сподіваюся, за чотири роки, які я там проведу, він побачить, що комерсант

з мене нікудишній і звільнить мене від цього нудного заняття. Зараз переконувати його все одно марно. Я можу лише втекти, як мій батько. Та я і втік би хоч завтра, але дідусь такий самотній, адже крім мене, в нього нікого немає.

Голос Лорі звучав схвильовано і серйозно. По ньому було видно, що при найменшому загостренні відносин з дідом він готовий здійснити свою погрозу і втекти. Хлопчик швидко дорослішав і опіка діда все більше обтяжувала його. І яким би ледарем він себе не називав, він рвався пізнавати навколишній світ.

— Тоді сідай на один з кораблів діда і не повертайся додому, поки не здійсниш свої мрії, — порадила Джо, чия уява вже щосили жонглювала думками про неймовірні пригоди, які могли чекати на Лорі в цій подорожі.

— Ну що ти таке верзеш, Джо! Не слухайте її, Лорі, — сказала Мег своїм найдорослішим материнським тоном. — Звичайно, ви повинні вчинити так, як вам радить дідусь. Проявіть себе якнайкраще в коледжі! Впевнена, побачивши ваші старання, дідусь піде вам назустріч. Адже, як ви самі сказали, крім вас у нього нікого немає, і якщо ви покинете його, ви потім ніколи собі цього не пробачите. Ось чому, мій дорогий хлопчику, вам слід не сумувати і жалітися, а сумлінно виконувати свій обов'язок, і тоді ви будете винагороджені, як

містер Брук — адже його всі люблять і поважають.

— А що вам відомо про містера Брука? — запитав Лорі, поспішаючи змінити тему розмови. Хоч він і був вдячний Мег за добру пораду, але абсолютно не був налаштований зараз слухати нотації.

— Лише те, що розповідав нам про нього ваш дідусь — як містер Брук дбав про свою матір аж до самої її смерті і навіть відмовився від пропозиції поїхати за кордон, щоб стати наставником якогось хлопчика з багатой сім'ї, бо не хотів залишати її на самоті. І ще — що він тепер допомагає літній пані, яка доглядала його матір. І що він не розповідає всім про свої добрі справи, але при першій же можливості проявляє доброту, щедрість і турботу, — палко сказала Мег, запинаючись від збентеження.

— Так, Брук — чудова людина, згоден! — вигукнув Лорі. — Знаєте, це дуже схоже на мого діда — розповісти вам про Брука і його добрі справи без його відома, а потім Брук не може зрозуміти, чому ваша матінка така добра до нього і запрошує його разом зі мною в гості. До речі, він від вас усіх просто в захваті, всі вуха мені вже протуркав! Якщо моя мрія збудеться і я стану відомим музикантом, я не забуду про Брука і зроблю для нього що-небудь хороше!

— Може, почніть робити щось хороше вже

зараз! Наприклад, годі мучити і дратувати його! — різко сказала Мег.

— А з чого ви взяли, що я його мучу та дратую?

— Достатньо глянути на його обличчя, коли він виходить від вас. Коли ви поведетеся добре, він крокує швидко і обличчя в нього веселе. А коли ви починаєте його мучити, обличчя в нього сумне і ступає він так нерішуче, ніби хоче повернутися і знову почати урок спочатку.

— Гарненьке дільце! Отже, по обличчю Брука ви судите про те, як я відповідав на уроках? Що ж, а я помітив, що коли він проходить повз ваше вікна, то посміхається і опускає очі. От вже не думав, Мег, що ви у нас любителька спостерігати за людьми.

— Я ... Ні, що ви ... Прошу вас, не кажіть йому, що я щось говорила про нього! Я сказала це лише для того, щоб показати, що хвилююся за вас. І взагалі, я сказала це вам по секрету! — вигукнула Мег, дуже стривожена думкою про те, що вона могла бовкнути зайвого. — Якщо я сказала щось образливе, прошу вас, вибачте мене. Я не хотіла вас повчати. Я просто боялася, щоб ви не вчинили так, що потім все життя будете шкодувати про скоєне. Ви такі ласкаві до нас, і ми ставимося до вас, як до брата. Тому і говоримо вам прямо те, що думаємо. Але повірте, ми це робимо виключно з добрих намірів! — і Мег боязко простягнула йому руку на

знак примирення.

Засоромившись власної запальності, Лорі відповів їй міцним дружнім рукостисканням.

— Що ви, це я маю вибачитися, — сказав він. — Я сьогодні цілий день сам не свій. Я вдячний вам за вашу «сестринську» критику, адже так мені легше буде розібратися у своїх помилках. Не гнівайтесь, якщо я іноді буркочу.

Прагнучи показати, що він абсолютно не образився, Лорі почав допомагати дівчатам: для Мег він змотав у клубок нитки, почитав вірші на радість Джо, наструшував з дерева шишок для Бет і допоміг Емі намалювати листя папороті. Таким чином Лорі довів, що його не дарма взяли в «Товариство трудяг».

Вони вели жваву дискусію про звички черепах, бо одне з цих дивовижних створінь було помічено на березі річки, аж раптом почули, що здалеку пролунав дзвіночок Ганни, який закликав їх до вечері.

— Ви візьмете мене з собою наступного разу? — запитав Лорі.

— Звичайно, якщо ви будете старанним трудягою, — з посмішкою відповіла Мег.

— Докладу всіх зусиль.

— Тоді приходь, і я навчу тебе як в'язати шотландським стилем. Зараз якраз великий попит на шкарпетки, — додала Джо, розмахуючи синьою

шкарпеткою, наче прапором.

Ввечері Бет прийшла пограти для містера Лоренса. Стоячи у напівтемряві за фіранкою, Лорі слухав юну піаністку, чия прекрасна гра завжди заспокоювала його. Дід сидів, підперши рукою сиву голову і, можливо, згадував іншу маленьку піаністку, якій так і не судилося стати дорослою. Згадуючи бесіду на пагорбі, Лорі вирішив, що без жалю відмовиться від свого «повітряного замку» і залишиться з дідом стільки, скільки буде потрібно. — Адже у нього нікого немає, крім мене, — подумав він.

14

Секрети

Джо сиділа на горищі, зарившись у своїх рукописах. Вже був жовтень, і дні ставали все коротшими і холоднішими. Ще залишалось кілька годин гарного денного світла, тому вона, не гаючи ані хвилини, сиділа на старій триногій канапі, і, поклавши на коліна валізу в якості робочого столу, щось писала. Тим часом десь зверху, шарудячи хвостом, по балках прогулювався її сусід по горищу містер Скреббл. Але Джо не помічала його присутності. Вона завзято писала фразу за фразою до тих пір, поки не дописала останню сторінку. І, поставивши в кінці свій розмашистий підпис, вона

відкинула перо і проголосила:

— Все, готово! Ну, якщо вже і це ніхто не візьметься друкувати, то доведеться світу чекати, поки я навчуся чогось нового, тому що зараз це найкраще, на що я здатна.

Розвалившись на канапі, Джо почала уважно перечитувати рукопис, час від часу ставлячи розділові знаки, серед яких переважали знаки оклику, які у неї були схожі на довгасті повітряні кульки. Закінчивши вчитку, Джо скрутила рукопис і урочисто перев'язала його червоною стрічкою. З хвилину вона мовчки дивилася на згорток, розмірковуючи про важливість цього моменту.

Після цього Джо відкрила дверцята старої жаровні. Там вона зберігала книги, рукописи і чистий папір. Така обережність пояснювалася пристрасстю містера Скреббла до художньої літератури, адже дірвавшись до книги, він з'їдав її до останньої ниточки на палітурці. На щастя, духовка добре закривалася, і Джо могла не турбуватися ні за власні твори, ні за свою «бібліотеку».

Відкривши духовку, Джо витягла ще один згорток і, поклавши обидва рукописи до кишені, поспішно покинула горище, залишивши на поталу чотириноного друга перо і чорнильницю.

Вона тихо спустилася вниз, одягла пальто і

капелюх, безшумно вислизнула через бокове вікно на вулицю і вискочила з двору. Якби у цей момент хтось спостерігав за нею, то напевно б запідозрив недобре, тому що крім того, що вона покинула будинок таким незвичайним способом, вона постійно озиралася до тих пір, поки не зайшла за ріг.

Джо сіла в автобус і незабаром опинилася на одній з найжвавіших вулиць міста. Відшукавши потрібний їй будинок, вона зайшла до під'їзду і вперлася у брудні сходи. Деякий час вона нерухомо стояла, а потім різко розвернулася, вийшла на вулицю і попрямувала геть так само швидко, як і прийшла. Пройшовши трохи вулицею, вона повернула назад, знову увійшла в той самий під'їзд, і все повторилося спочатку. Цей маневр Джо повторила три рази, чим неабияк розважила чорноокого хлопчину, який спостерігав за нею з вікна будинку на протилежному боці вулиці. Втретє підійшовши до під'їзду, Джо насунула капелюх на очі та рішуче попрямувала вгору по сходах з таким відчайдушним та переляканим виглядом, ніби вона мала вирвати собі всі зуби.

Щойно Джо зникла з поля зору, чорноокий хлопчина вийшов з дому навпроти, перетнув вулицю і, глянувши на кілька вивісок біля під'їзду, одразу звернув увагу на ту, де красувалися дві страшні щелепи. Сумнівів не залишалося: тут

практикував зубний лікар.

— Як це схоже на неї, — подумав юнак. — Пішла одна. А раптом у неї запаморочиться у голові, хто допоможе їй дістатися додому? — і він залишився стояти біля під'їзду з твердим наміром дочекатися повернення бідолашної.

Через десять хвилин Джо вибігла на вулицю з дуже червоним обличчям і в цілому виглядала як людина, яка щойно пройшла через якесь важке випробування. Помітивши чорноокого хлопця, Джо не показала своєї радості та постаралася прослизнути повз, але він пішов за нею, зі співчуттям питаючи:

— Що, погані справи?

— Не те щоб дуже.

— Швидко ж ти впоралася.

— Та наче швидко.

— А чому ти пішла одна?

— Я не хотіла, щоб хтось знав.

— Такого я ще ніколи не чув. І скількох ти позбулася?

Джо здивовано подивилася на свого друга, а потім розреготалася.

— Двох, але результат буде зрозумілий через тиждень, — крізь сміх сказав вона.

— А що тут смішного? Що ти вже задумала, Джо? По очах бачу, що ти щось недоговорюєш, — спантеличено запитав Лорі.

— Мабуть, не лише я тут щось задумала. Ти сам що робив у більярдному клубі? Я чула, що відвідувачі таких закладів вживають там алкоголь, — зауважила Джо.

— Прошу вибачення, мем, але я був не в більярдному, а в фехтувальному клубі. У будинку навпроти також є і гімнастичний зал, де я вчуся поводитися зі шпагою.

— Це мене радує.

— В якому сенсі?

— У тому сенсі, що ти зможеш навчити мене фехтувати. Коли ми поставимо «Гамлета», ти будеш Лаертом,⁵³ і ми розіграємо чудову сцену дуелі.

Лорі розсміявся так щиро, що почали усміхатися навіть перехожі.

— Я із задоволенням тебе навчу, навіть якщо ми не будемо ставити «Гамлета». Насправді це дуже веселе заняття і виробляє відмінну поставу. Але, мені здається, ти сказала «це мене радує» з іншого приводу, чи не так?

— Так, я зраділа, що ти був не в більярдному клубі. Сподіваюся, ти не ходиш по таким сумнівних місцях?

⁵³ Саме він вбиває Гамлета отруєною шпагою в однойменній п'єсі Шекспіра.

— Зрідка, буває, заглядаю.

— Хм, я сподівалася, що ти скажеш, що ти туди ні ногою.

— У більярді немає нічого жахливого. Вдома у нас стоїть більярдний стіл, але грати самому дуже нудно. Мені подобається грати в більярд і я іноді ходжу до більярдного клубу, щоб зіграти з Недом Моффатом або з ще з кимось.

— А, ну раз так ... Вибач, просто я хвилююся, що в таких місцях ти звикнеш тринькати гроші та гаяти час, і станеш таким самим гульвісою, як інші хлопці. А я так сподівалася, що ти обереш шлях вихованого та респектабельного юного джентльмена. Що ж, можливо, я дарма на це розраховувала, — і Джо розчаровано похитала головою.

— Тобто якщо людина дозволяє собі час від часу невинні розваги — це відразу ж робить її невихованою і не респектабельною? — ображено запитав Лорі.

— Це залежить від того, як і де людина розважається. Мені не подобається Нед і його компанія, і я б радила тобі триматися від них подалі. Нед постійно запрошується до нас у гості, але Мармі не дозволила запрошувати його. І якщо ти станеш таким самим, як Нед, боюся, вона не захоче, щоб ми з тобою проводили час, як от зараз.

— Ти так думаєш? — з тривогою запитав

Лорі.

— Так, Мармі терпіти не може цих світських гультяїв. Думаю, вона радше буде тримати нас під замком, ніж дозволить спілкуватися з усією цією пихатою публікою.

— Ну, про це не варто хвилюватися. Я зовсім не світський гультяй і не збираюся ним ставати. Просто час від часу хочеться трохи повеселитися, розважитися. Хіба тобі не хочеться, Джо?

— Та ніхто ж не заперечує проти невинних розваг! Тільки дивись, не захоплюйся, добре? Я не хотіла б, щоб ти став таким, як Нед, і нам довелося припинити наше спілкування.

— Гаразд, обіцяю бути святенником.

— О ні, святенником бути не треба! Просто залишайся щирим, вихованим і добрим, ну, тобто самим собою, і тоді ми ніколи не розлучимося. Ти ж не станеш таким, як син містера Кінга? У нього було повно грошей, але він тринькав їх направо і наліво, а потім якось напився, програв усе в карти, втік з дому і підробив підпис батька. Жахливо, чи не так!

— Ну, дякую за порівняння, Джо! Ти що, дійсно думаєш, що я на таке здатний? — сторопів Лорі.

— Ні, що ти, звичайно, я так не думаю. Але не дарма ж кажуть, що багатство — то велика спокуса. І коли я про це думаю, мені хочеться, щоб ти був

бідний, адже тоді мені не було б про що хвилюватися.

— А ти за мене хвилюєшся, Джо?

— Так, трохи, коли ти в поганому настрої або чимось незадоволений. У тебе, як і у твого дідуса, сильний і впертий характер, Лорі, і боюся, що якщо ти пустися берега, тебе нелегко буде зупинити.

Деякий час Лорі йшов мовчки, і Джо, дивлячись на його похмуре обличчя, шкодувала, що не втримала язик за зубами. Але тут нарешті Лорі посміхнувся.

— Так, давай розберемося — чи маєш ти намір читати мені нотації всю дорогу додому? — запитав він.

— Звичайно, ні. А що?

— Просто якщо збираєшся, краще поїдемо на автобусі. А якщо ні, пропоную прогулятися. Я хочу розповісти тобі дещо цікаве.

— Чесне слово, більше не буду. Давай швидше розповідай.

— Добре, тоді пішли. Тільки це секрет. І якщо я розповім тобі свій, то ти повинна теж поділитися зі мною якоюсь своєю таємницею.

— У мене немає таємниць ..., — почала Джо, але, згадавши про дещо, осіклася.

— У всіх є секрети ... тож не намагайся мене обдурити, а то я тобі нічого не скажу, — вигукнув Лорі.

— А у тебе цікавий секрет?

— Не те слово! Він стосується наших спільних знайомих. Дуже цікавий секрет. Мені не терпиться тобі розповісти. То що, по руках? Секрет за секрет?

— Ти обіцяєш нікому не розповідати мій секрет, і навіть дідусеві?

— Не скажу ані слова.

— І обіцяєш не дражнити мене?

— Я ніколи нікого не дражню.

— Так, це правда. Але у тебе талант вивідувати таємниці, ти прямо природжений детектив.

— Дякую. А тепер розповідай.

— Добре, — Джо нахилилася до Лорі і прошепотіла йому на вухо, — Я сьогодні віднесла два свої рукописи до газети. Мені сказали прийти за відповіддю через тиждень.

— Тричі «Слава!» міс Джо Марч, вона принесе славу нашій Америці! — вигукнув Лорі.

Він підкинув вгору капелюх, а потім спритно зловив його, викликавши бурхливе захоплення двох качок, чотирьох кішок, п'яти курей і шести хлопчиків-ірландців.

— Та тихіше ти! Навряд чи з цього щось вийде. Але я б все одно не заспокоїлася, якби не спробувала. Я ще нікому з домашніх не говорила. Навіщо їм даремно сподіватися? Адже які шанси

того, що мої оповідання надрукують?

— Обов'язково надрукують, Джо. Та ти ж просто Шекспір у порівнянні з тією нісенітницею, яку вони видають! Твоє оповідання у газеті — це ж очманіти можна! Я буду всім з гордістю розповідати, що знайомий з майбутньою великою письменницею.

У Джо загорілися очі. У словах Лорі вона почула істинну віру в її успіх, а щира похвала друга була їй дорожчою за сотню газетних рецензій.

— А що у тебе за таємниця, Лорі? Давай розповідай швидше, інакше я ніколи більше не буду тобі вірити.

— Взагалі, у мене можуть бути неприємності, якщо я розповім. Але з іншого боку я не обіцяв мовчати ... Все одно я не заспокоюся, поки не поділюся з кимось, тож розповім тобі. Я знаю, де друга рукавичка Мег.

— І це все? — розчаровано протягнула Джо.

Але Лорі підморгнув і таємниче продовжив:

— Так, майже все, але коли ти почувеш, де саме вона знаходиться, ти переконаєшся, що це зовсім не дрібниця.

— Ой, говори вже, не муч!

Тепер Лорі припав до вуха Джо і прошепотів всього три слова, яких, однак, виявилось досить, щоб вона з абсолютно спантеличеним виглядом вирячилась на друга.

— Звідки тобі це відомо? — різко кинула вона і пішла вперед.

— Я бачив на власні очі, — наздоганяючи її, сказав Лорі.

— Де?

— У кишені.

— І вона була там весь цей час?

— Так. Як на мене, це дуже романтично.

— А як на мене, це просто жахливо.

— Але що в цьому поганого?

— Все. Дурість якась. Уявляю, що скаже Мег!

— Гей, не забувай, ти обіцяла нікому не казати.

— Я не обіцяла.

— Але це малося на увазі. Я ж казав, що це секрет.

— Ну, гаразд, поки що нічого говорити не буду. Але, як на мене, це огидно. Краще б ти мені не розповідав.

— Я думав, ти зрадієш.

— Чому? Що хто прийде і забере в нас нашу Мег? Ні, дякую!

— Напевно, коли хтось прийде, щоб забрати тебе, ти по-іншому на це подивишся.

— Хотіла б я подивитися, хто ризикне це зробити! — обурено вигукнула Джо.

— Так, я б теж подивився на це видовище! — засміявся Лорі.

— Ой, секрети це, мабуть, не моє, — сказала Джо. — Мені тепер якось не по собі.

— Знаю один чудодійний засіб — гайда наввипередки з пагорба, — запропонував Лорі.

Навколо не було ні душі, лише тоненька смужка дороги манливо уходила вдалину. Джо кинулася вперед. Спочатку вітер зірвав з її голови капелюх, потім вона втратила гребінь і шпильки, і все одно їй не вдалося обігнати Лорі. Він прийшов до фінішу першим і явно радів не стільки перемозі у спортивному змаганні, скільки тому, що мав рацію. Адже до того моменту як вони досягли берега річки, очі у Джо знову весело блищали, волосся вільно майоріло на вітрі, а з розчервонілого від бігу обличчя зникла похмура тінь, яка з'явилася після розповіді про рукавичку Мег.

— Хотіла б я стати конякою, тоді можна було б бігти довго-довго і не задихатися. Гарно ми пробіглися, але ти тільки поглянь, на кого я стала схожою! — і Джо похитала скуйовдженою копицею волосся. — Так, ти там щось казав про святенника, тож, будь ласкавий, принеси мої речі.

Джо сіла під кленом, який щедро осипав берег річки своїм багряними листям, а Лорі повільно побрів назад на пошуки втраченого майна Джо. Тим часом Джо знову заплела косу і чекала на Лорі, дуже сподіваючись, що крім нього ніхто її не побачить у такому розпатланому вигляді. Але не

так сталося як гадалося, адже як на зло вже наступної миті Джо помітила Мег, одягнену в найкращу зі своїх небагатьох суконь, яка стрімко наближалася до неї. Судячи з усього, вона ходила до когось у гості.

— Святі угодники! Скажи на милість, що це ти тут робиш? — здивувалася вона, помітивши під деревом розпатлану Джо.

— Листя збираю, — лагідно відповіла Джо, крутячи у руках пучок червоного листя, яке вона щойно встигла схопити з землі.

— І ще шпильки для волосся, — додав Лорі, поклавши Джо на коліна півдюжини шпильок. — Тут, якщо пошукати, багато добра можна назбирати, Мег, і шпильки, і гребені, і солом'яні капелюшки ...

— Ти що, бігала як навіжена, Джо? Це просто небачено! Коли ти вже позбудешся цих хлопчачих звичок? — обурилася Мег, демонстративно поправила сукню та пригладила волосся, яке трохи скуйовдив легкий вітерець.

— Ніколи не позбудуся, — твердо сказала Джо. — Принаймні поки не перетворюся на стару каргу з ключкою. Не намагайся змусити мене подорослішати завчасно, Мег! Досить з нас і того, що ти останнім часом так змінилася. Дозволь вже мені побути дитиною якомога довше.

Джо нахилилася над листям, щоб приховати

тремтіння на губах, адже останнім часом вона все гостріше відчувала, що Мег стрімко дорослішає і віддаляється від неї. А секрет, який їй щойно повідав Лорі, змусив її ще виразніше усвідомити: настане день, коли Мег покине їхній будинок. І цілком можливо, що це станеться зовсім скоро ...

Помітивши, що Джо не на жарт засмутилася, Лорі поспішив їй на допомогу.

— Дозвольте дізнатися, а звідки це ви йдете така ошатна? — сказав Лорі, намагаючись перевести розмову в інше русло.

— Від Гардінерів. Саллі розповідала мені про весілля Белль Моффат. Свято було дуже пишним, а потім молодята поїхали до Парижу у весільну подорож. Вони проведуть там всю зиму. Щасливі, чи не так!

— Ви їй заздрите? — поцікавився Лорі.

— Боюся, що так.

— Це радує! — пробурмотіла Джо.

— І як це розуміти? — здивувалася Мег.

— А так, що тобі хочеться бути багатю. Отже ти ніколи не погодишся вийти заміж за бідняка, — пояснила Джо і, повернувшись до Лорі, який подавав їй відчайдушні знаки мовчати, насупилася.

— Я взагалі ніколи ні за кого не погоджуся вийти заміж, — зарозуміло відповіла Мег і гордою ходою пішла вперед, в той час як Лорі та Джо

слідували за нею, сміялися і перешіптувалися, стрибали з каменя на камінь — словом, «поводилися, як діти», як сказала собі Мег. Їй і самій кортіло приєднатися до них і трохи подуріти, але на ній була її найкраща сукня, тож вона не могла дозволити собі такої легковажності.

Наступні два тижні Джо поводитися дуже дивно, через що її сестри навіть не знали, що і думати.

Коли до їх дому наближався листоноша, Джо зривалася з місця і стрімголов мчала йому назустріч, а коли вона бачила містера Брука, то раптом починала йому грубити. Вона часто сиділа і кидала в бік Мег сумні погляди, а іноді без причини підбігала до неї, обіймала і цілувала. З Лорі вони постійно загадково переглядались і говорили про якихось «вільних орлів»,⁵⁴ поки інші сестри не витримали і не заявили, що вони обидва з'їхали з глузду.

На другу суботу після того, як Джо вилізла з дому через вікно, Мег, сидячи за шиттям біля вікна, раптом помітила, що Лорі бігає за Джо по всьому саду. Потім вони зникли з поля зору в альтанці Емі, і звідти долинали радісні вигуки і гучні оплески.

⁵⁴ «Вільний орел» — місцева газета, до редакції якої Джо віднесла свій рукопис.

— З цим дівчиськом нічого неможливо вдіяти. Вочевидь, вона ніколи не навчиться поводитися як справжня леді! — обурено знизала плечима Мег.

— Але вона і так у нас хороша, — заперечила Бет, захищаючи любу сестру, але трохи засмутившись, що у Джо є секрети з кимось, окрім неї.

— Я вже втратила надію, що Джо коли-небудь буде поводитись *камуфляжно*,⁵⁵ — зарозуміло відгукнулася Емі, яка зробила собі сьогодні нову зачіску і почувалася дорослою світською дамою навіть більше, ніж зазвичай.

Через кілька хвилин Джо увірвалася до вітальні і, кинувшись на канапу, зробила вигляд, що уважно читає свіжий випуск газети.

— Пишуть що-небудь цікаве? — без особливого інтересу запитала Мег.

— Нічого, за винятком оповідання. Хоча, думаю, в ньому теж не буде нічого особливого, — прикриваючи газетою обличчя, відповіла Джо.

— Прочитай нам його вголос. Нас це розважить, а тебе хоч на якийсь час відволіче від біганини по саду, — сказала Емі найдорослішим тоном, на який тільки була здатна.

⁵⁵ Емі має на увазі «комільфо» (від франц. *Comme il faut* — пристойно, належним чином)

— А як називається оповідання? — поцікавилася Бет, яку здивувало, що Джо так вперто ховає обличчя за газетою.

— «Протистояння художників».

— Звучить непогано. Нумо почитай, — сказала Мег.

Джо видала багатозначно протяжне «О-о-отже», і, зітхнувши, почала читати вголос.

Сестри слухали з наростаючим інтересом. Історія була хвилюючою та драматичною, і, в кращих традиціях жанру, наприкінці герої трагічно вмирили.

— Мені подобається, як мальовничо описується картина, — схвально зауважила Емі щойно Джо дочитала розповідь.

— А мені сподобалася любовна лінія. І імена у головних персонажів наші улюблені — Віола та Анджело. Правда, дивовижний збіг? — мрійливо промовила Мег і змахнула зі щоки сльозу, адже любовна історія завершилася трагічно.

— А хто ж автор? — запитала Бет.

Джо різко підскочила з канапи і, явивши нарешті світові своє червоне обличчя, тремтячим від хвилювання голосом урочисто оголосила:

— Ваша сестра!

— Це ти написала? — вигукнула Мег, і шиття випало у неї з рук.

— Дуже непогано, — з виглядом

професійного літературного критика сказала Емі.

— Я так і думала! Я впізнала твій стиль! Ах, Джо, я так тобою пишаюся! — і Бет побігла обійняти сестру, радіючи високому досягненню своєї улюблениці.

Ой, що було далі! Мег відмовлялася вірити і лише побачивши в газеті підпис «Міс Джозефіна Марч», остаточно переконалася, що Джо їх не розігрує. Емі, з властивою їй витонченістю, вченістю та любов'ю до незрозумілих слів, які вона і цього разу здебільшого вживала геть неправильно, почала критикувати опис творчого процесу художника і радити, яким має бути продовження історії, абсолютно забувши, що продовження просто неможливе через смерть головних героїв.

Бет зовсім розхвилювалася і, не знаючи, куди себе подіти, почала від надлишку почуттів стрибати та співати. А Ганна, дізнавшись про все, на радощах закричала «Святі угодники! Ну ти даєш, Джо!». І як же пишалася дочкою місіс Марч. І поки газету передавали по колу, щоб кожен міг роздивитися заповітну сторінку, Джо, зі сльозами щастя на очах, вигукнула, що «Вільний орел» переможно змахнув крилами над будинком Марчів.

— Ну, а тепер розкажи, як так вийшло. Коли ти дізналася, що твоє оповідання опублікують? А скільки тобі за нього заплатять? Цікаво, що скаже тато? А Лорі знає? — посипалися запитання від

сестер.

— Якщо ви хоч хвилиночку помовчите, я вам все розповім по порядку, — сказала Джо, намагаючись бути спокійною, хоча від хвилювання її серце шалено калатало. — Коли я прийшла за відповіддю, — продовжила Джо, — редактор сказав, що йому сподобалися мої рукописи і він надрукує обидва оповідання, але авторам-початківцям гонорарів він не виплачує, а лише дозволяє публікуватися в його газеті. Але він запевнив мене, що це буде для мене відмінною практикою. Потім, коли новачки стають досвідченими письменниками, видання із задоволенням платить їм за матеріал. Загалом, я погодилася і віддала обидва оповідання, а сьогодні мені надіслали цю газету. Лорі застукав мене, коли я її розгортала, і не давав проходу, поки я не показала йому свій твір. Він сказав, що йому дуже сподобалося і щоб я на цьому не зупинялася. Каже, що за наступне оповідання готовий сам мені заплатити. Я така щаслива. Згодом я, можливо, зможу заробляти собі цим на життя і допомагати вам.

Почуття остаточно захлеснули Джо, до горла підкотився ком, і, зануривши обличчя в газету, вона розридалася. Як довго вона потайки мріяла про цей день! І ось нарешті її праця отримала похвалу найближчих і найрідніших людей. Вона почувалася

так, ніби щойно зробила перший крок на шляху до виконання своєї заповітної мрії.

15 Телеграма

— Листопад — наймерзенніший місяць у році, — сказала Мег, стоячи біля вікна одного сумного осіннього опівдня і дивлячись на сад, вкритий памороззю.

— І чого я народилася саме в листопаді, — задумливо відгукнулася Джо, абсолютно не звертаючи уваги на пляма від чорнил у себе на носі.

— Але якщо в листопаді відбудеться щось хороше, ми, навпаки, будемо вважати його найкращим місяцем у році, — сказала Бет, яка намагалася в усьому знаходити позитивні сторони і не робила винятку навіть для сірого і похмурого листопада.

— Тільки ось з нами не відбувається нічого хорошого, — сумно промовила Мег, яка сьогодні була явно не в настрої. — Працюємо день за днем, крутимося, як ті білки у колесі, а ніяких змін або хоч маленьких радостей на нашу долю не випадає.

— Яка муха тебе сьогодні вкусила, Мег? Що ж ти така буркотуха! — вигукнула Джо. — Втім, нічого дивного, адже ти бачиш, як інші твої однолітки безтурботно розважаються, а тобі

доводиться працювати. Як би мені хотілося тобі допомогти! Але поки що я здатна керувати долями лише героїнь своїх оповідань. От якби я могла і тобі влаштувати життя на свій розсуд! Ти у нас красива і добра, тож тут мені не потрібно нічого вигадувати, але я могла б загадати, щоб раптом якась багата родичка заповіла тобі величезний спадок. І тоді ти, як багата спадкоємиця, утерла б носа усім, хто дивився на тебе зверхньо, коли ти була бідною. Ти б поїхала за кордон, а потім повернулася додому з титулом якоїсь графині і вразила б усіх своєю вишуканістю та елегантністю.

— У наші дні така спадщина буває лише у книжках. Бідним молодим людям доводиться багато працювати, щоб заробити собі статок, а бідним дівчатам лише і залишається, що шукати собі багатого нареченого. Так, ми живемо у дуже несправедливому світі, — похмуро відповіла Мег.

— Нічого, ми з Джо всіх вас зробимо багатими. Ось лише почекайте ще років з десять, і самі побачите, — впевнено сказала Емі, яка сиділа у куточку і ліпила з глини фігурки людей, птахів, фруктів та інші цікаві дрібнички, які Ганна називала «пасочками».

— Дякую! Це дуже мило з вашого боку, але тільки от чекати доведеться довго. Та я, правду кажучи, не дуже і сподіваюся на ваші чорнила та пасочки, — відповіла Мег і знову втупилася у

вікно.

Джо зітхнула, підперла кулаком щоку і меланхолійно опустила погляд, а Емі знову взялася за свої фігурки-пасочки.

— Саме зараз стануться цілих дві приємних події, — оголосила Бет, яка сиділа біля іншого вікна, — по-перше, Мармі підходить до будинку, а по-друге, через сад підстрибом біжить Лорі. І мені здається, що біжить він з якоюсь гарною звісткою, — з посмішкою додала вона.

Місіс Марч і Лорі увійшли до вітальні одночасно.

— Дівчата, листа від тата не було? — запитала місіс Марч.

А Лорі прямо з порога почав умовляти:

— Поїхали кататися, дівчата! Я вас благаю. Я весь ранок займався математикою, мені потрібно провітрити голову! День, звичайно, сьогодні похмурий, але повітря просто прекрасне. Я збираюся відвезти Брука додому, поїхали разом. Хоч би що там задумала собі погода, в екіпажі нам все одно буде тепло і весело. Пішли, Джо. І вас, Бет, я також запрошую з нами.

— Звичайно, поїхали, — з радістю погодилися Джо, Бет і Емі.

— Дуже вдячна за запрошення, але я зайнята, — заявила Мег і дістала великий кошик із шиттям. Вони з матір'ю вирішили, що їй не варто

часто їздити в екіпажі з молодими людьми, щоб не давати приводів для пліток таким особам як пані Моффат.

— Ну а ми будемо готові через хвилинку! — крикнула Емі і побігла відмивати руки від глини.

— Чи можу я що-небудь для вас зробити, мила мадам Матінко? — запитав Лорі, ласкаво дивлячись на місіс Марч.

— Дякую, любий, але мені нічого не потрібно. Якщо лише вам не важко буде на зворотному шляху заїхати на пошту. Зазвичай у цей день я отримую лист від чоловіка, а сьогодні чомусь листоноша не прийшов. Чоловік зазвичай регулярно шле нам листи, але тут чомусь трапилася заминка.

Не встигла вона це сказати, як у двері подзвонив листоноша, а ще за мить до вітальні ввійшла Ганна.

— Це не лист, а телеграма, мем, — і Ганна простягнула листок з таким виглядом, ніби боялася, що він може вибухнути у неї в руках.

Почувши слово «телеграма», місіс Марч схопилася з місця і вихопила у Ганни бланк.

Але вже наступної миті ноги у місіс Марч підкосилися і вона знесилено опустилася у крісло. Лорі кинувся на кухню за водою, Мег і Ганна обступили місіс Марч, а Джо взяла з її рук телеграму і глухим від переляку голосом прочитала вголос:

— Шановна місіс Марч! Ваш чоловік серйозно хворий. Виїжджайте негайно. Доктор С. Гейл. Військовий шпиталь. Вашингтон.

Тихе зітхання пронеслося вітальнею, і знову настала гнітюча тиша. Здавалося, що кімнату огорнула темрява, немов весь світ раптово поринув у пільму. Дівчата припали до ніг матері, відчуваючи, що їх підтримка зараз потрібна їй як ніколи. Однак вже за мить, ще раз перечитавши повідомлення, місіс Марч взяла себе в руки і сказала спокійним, але в той же час приреченим голосом:

— Я зараз же поїду до Вашингтона. Можливо, я не застану тата живим, але навіть якщо станеться найгірше, у мене є ви, мої дівчата. Ви допоможете мені впоратися з горем ... — тут голос її затремтів, і вона закрила обличчя руками.

Решта теж не витримала, і всі зайшлися риданнями та схлипуваннями.

Першою отямилася Ганна, для якої панацеєю від паніки та відчаю завжди була робота:

— Господи, помилуй нашого любого містера Марча! Не будемо витрачати час на сльози. Я йду збирати ваші речі, місіс Марч. Збирайтеся і ви, — сказала вона, витираючи фартухом обличчя і погладжуючи руку місіс Марч.

— Вона має рацію, — сказала місіс Марч, — сльозами горю не допоможеш. А ну, дівчатка, візьміть себе в руки. Допоможіть мені зібратися з думками.

Сестри щосили намагалися триматися і не плакати, а бідолашна місіс Марч, випроставшись у кріслі, намагалася збагнути, що слід зробити в першу чергу.

— Де Лорі? — нарешті промовила вона.

— Я тут, мем, — пролунав голос із сусідньої кімнати, куди Лорі вийшов, щоб не турбувати сімейство своєю присутністю. — Прошу вас, скажіть, що я можу для вас зробити?

— Надішліть у відповідь телеграму, що я виїжджаю. Наступний поїзд відходить рано вранці. На ньому я і поїду до Вашингтона.

— А що ще треба зробити? Коні напоготові. Я можу поїхати куди завгодно, ви тільки скажіть, — сказав Лорі, який дивився так тривожно і щиро, що здавалося, що він понісся б зараз хоч на край світу, якби це чимось могло допомогти в даній ситуації.

— Ще попрошу тебе відвезти записку тітоньці Марч. Джо, дай мені перо та листок паперу.

Джо вирвала сторінку зі свого зошита і присунула стіл до крісла, де сиділа місіс Марч. Вона чудово розуміла, що мати хоче попросити у тітоньки Марч грошей у борг, адже без них неможливо вирушати в таку далеку подорож. І вона

була готова на що завгодно, щоб допомогти матері дістати побільше грошей.

— Все, їдь, дорогий мій хлопчику. Тільки не жени як божевільний, це ні до чого, — застерегла місіс Марч.

Напуття місіс Марч, вочевидь, не подіяло, тому що вже через кілька хвилин Лорі галопом пронісся повз вікна їх вітальні верхи на коні.

— Джо, піди-но до майстерні та скажи місіс Кінг, що я не зможу прийти. По дорозі зайди ще, будь ласка, в аптеку — я зараз напишу тобі список ліків, які знадобляться для догляду за татом. У шпиталях часто не вистачає медикаментів. Бет, будь ласка, піди до містера Лоренса і попроси у нього дві пляшки хорошого міцного вина. Заради тата не соромно і попросити, люба. Йому зараз потрібно все найвищої якості. Ганна нехай знесе вниз великий чорний чемодан. А ти, Мег, допоможи мені зібрати речі. Я зараз щось погано тямлю, тож одна я не впораюсь.

Всі ці списки, приготування і розпорядження забрали у місіс Марч останні сили, тому Мег рішуче наполягла, щоб Мармі пішла до своєї кімнати і постаралася трохи відпочити, поки вони підготують все необхідне для подорожі.

Щойно Бет розповіла містеру Лоренсу про нещастя з батьком, як він, зібравши все, що, на його думку, може знадобитися тяжко хворому, прийшов

і запевнив місіс Марч, що бере на себе всі турботи про дівчат на час її відсутності. Здавалося, що містер Лоренс зараз був готовий пожертвувати заради місіс Марч всім, що в нього було, аж до домашнього халата, і навіть зголосився супроводжувати її до Вашингтона. Однак місіс Марч ввічливо, але рішуче відмовилася, оскільки не хотіла наражати літнього друга на тривалу та важку подорож. Але тим не менше на її обличчі на мить замайоріла вдячна посмішка, адже тепер вона була спокійна, що за її доньками добре доглянуть, поки її не буде поруч.

Насупивши свої густі брови, містер Лоренс кілька секунд повагався, а потім енергійно потер долоні і швидко пішов до свого дому, попередивши, що зараз повернеться. У метушні всі миттєво забули про його обіцянку повернутися, і тут Мег, в черговий раз пробігаючи повз вітальню з парою калош в одній руці і чашкою чаю в іншій, несподівано зіткнулася з містером Бруком.

— Я дуже засмутився, коли дізнався про ваше горе, — сказав він, і в голосі його звучала така ніжність і співчуття, що Мег стало трохи легше. — Міс Марч, я прийшов, щоб запропонувати свою кандидатуру в якості супутника для вашої матусі. Містер Лоренс якраз доручив мені залагодити деякі його справи у Вашингтоні, тож я буду радий допомогти місіс Марч у дорозі.

Калоші полетіли на підлогу, і їх лолу ледь не повторила чашка з чаєм, коли Мег кинулася потискати руку великодушному вчителю. Сам же містер Брук почувався на вершині блаженства, бо заради погляду, яким разом із палким рукостисканням нагородила його Мег, він був готовий на куди більші вчинки, ніж спільна поїздка з місіс Марч до Вашингтону.

— Який же ви добрий! — вигукнула Мег. — Я впевнена, Мармі з радістю прийме вашу пропозицію. Якби ви знали, яке це для нас полегшення! Адже тепер ми будемо впевнені, що про неї є кому подбати. Щиро вам дякую!

Розсипаючись у подяках, Мег раптом помітила, що карі очі багатозначно дивляться кудись вниз, і тут вона згадала про чай, якого, напевно, вже зачекалася Мармі, і поспішила запросити містера Брука до вітальні.

Коли Лорі повернувся з конвертом від тітоньки Марч, всі приготування для несподіваної подорожі вже були завершені. Крім необхідної для поїздки суми, старенька тако вклала до конверту записку, в якій не забарилася нагадати, що даремно її впертий брат її не послухався, адже вона йому сто разів говорила, що його затія піти на війну була неймовірною дурістю і нічого хорошого це йому не принесе, і наполягала, щоб надалі він прислухався до її мудрих порад. Місіс Марч кинула записку в

вогонь, а гроші поклала в гаманець. Губи в неї були при цьому так сильно стиснуті, що якби зараз поруч була Джо, вона б легко зрозуміла, що мати стримується з останніх сил.

За біганиною і зборами день пройшов швидко, і ввечері, коли все вже було готове, Мег і Мармі сіли за шиття, Бет і Емі пішли заварювати чай, а Ганна прасувала речі, які не встигла попрасувати вдень через більш нагальні справи. І тут всі раптом зрозуміли, що Джо ще не повернулася з міста.

Знаючи вибуховий характер Джо, усі не на жарт розхвилювалися, тож Лорі пішов її шукати. Але, вочевидь, вони розминулися, і Джо прийшла додому одна. Вигляд у неї був якийсь дивний, на обличчі її змішалися радість і страх, гордість і жаль. А коли вона поклала перед матір'ю тоненьку пачку купюр, всі здивувалися і стривожилися ще більше.

— Це мій внесок на лікування тата, щоб він швидше одужав і повернувся додому, — сказала вона, і голос її затремтів.

— Мила моя, де ти взяла такі гроші? Двадцять п'ять доларів! Сподіваюся, Джо, ти не зробила нічого необачного і ганебного? — з тривогою в голосі запитала місіс Марч.

— Чесне слово, мамо, це мої гроші. Я не жебракувала, не брала їх в борг і не крада. Я їх заробила, і думаю, що ти не будеш мене сварити, адже я продала те, що належало лише мені.

Джо зняла капелюх, і все відразу стало ясно. Від її пишного волосся майже нічого не залишилося. Джо була підстрижена коротко, як хлопчисько. Всі ахнули.

— Твоє волосся! Твоє прекрасне волосся! — Як ти могла, Джо! Це ж твоя гордість! — Моя мила дівчинко, не треба було позбавляти себе краси! — навперебій закричали присутні.

— Хоча тепер ти майже не схожа на мою колишню Джо, але я відчуваю, що стала любити тебе ще більше, — сказала Бет.

Всі, як вміли, висловлювали Джо своє захоплення. Бет ніжно обійняла стрижену голову сестри, а Джо, з усіх сил намагаючись зберігати байдужий вигляд, — але, звичайно ж, їй це не дуже вдавалося — бадьоро наїжачила свій каштановий чуб, немов нова зачіска їй була до душі.

— Нічого страшного, це ж не кінець світу, тож годі ревіти, Бет, — весело сказала Джо. — До того ж це буде корисно для приборкання мого марнославства, бо, відверто кажучи, я аж занадто пишалася своїм волоссям. До того ж, я впевнена, що жити з такою зачіскою набагато легше. А ще перукар мене дуже порадував, сказавши, що кінці волосся у мене почнуть крутитися, як у янголятка. Уявляєте, як мені личитиме! До того ж за коротким волоссям легше доглядати. Загалом, я всім задоволена. Тож клади гроші в гаманець, Мармі, і

давайте вже будемо вечеряти!

— І все ж у цьому не було жодної необхідності, Джо. Не можу сказати, що ти мене порадувала своїм вчинком, але засуджувати тебе я теж не в силах, адже як ти сама сказала, ти принесла марнославство у жертву любові. Однак боюся, що незабаром ти пошкодуєш про своє спонтанне та незважене рішення, — сказала місіс Марч.

— Не пошкодую, — твердо відповіла Джо, яку зараз найбільше радувало, що її витівка хоча б не викликала обурення серед домашніх.

— Все одно я не розумію, як ти на це зважилася! — сказала Емі, яка швидше б дала на відчіч голову, аніж позбулася своїх прекрасних кучерів.

— Просто мені дуже хотілося зробити хоч щось для тата, — сказала Джо, поки всі сідали за стіл. — Терпіти не можу брати гроші в борг. Крім того, я була впевнена, що тітонька Марч обов'язково почне нас повчати, адже її хлібом не годуй, а дай сказати якусь гидоту. А ще я згадала, що Мег віддала весь свій заробіток на утримання нашого будинку, а я свої гроші витратила на одяг. Коли прийшла телеграма, мені стало соромно за свій егоїзм, тож я вирішила дістати гроші, чого б мені це не коштувало.

— Тобі нема чого соромитися, дитино, — заперечила місіс Марч. — Ти ж не витратила гроші

на якісь непотрібні витребеньки. У тебе не було теплих речей на зиму, і ти на власноруч зароблені гроші купила найнеобхідніший одяг.

— Спочатку я і не думала продавати волосся, — пояснила Джо, — я просто йшла по вулиці та міркувала, де дістати гроші. І тут я помітила у вітрині перукарні коси. На них висіли цінники, і я побачила, що чорна коса, до речі не така товста, як моя, вартувала цілих сорок доларів. Тут мені і спало на думку, де роздобути гроші. Я увійшла всередину, з'ясувала, скільки вони дадуть за мою косу, і ось — готово!

— І як тільки у тебе сміливості вистачило, — захоплено сказала Бет.

— Ой, було б чого боятися! Цей перукар був той ще тухтій! — усміхнулася Джо. — Він сам злякався до напівсмерті! Мабуть, молоді дівчата не кожного дня пропонують йому купити їх волосся. Потім він сказав, що моє волосся йому не надто і «подобаються», мовляв, воно не модного відтінку. І взагалі, саме волосся нічого не варте, головне — робота, завдяки якій воно перетворюється на накладні коси, перуки та хвости. Поки він базикав без угаву, почало темніти. Я зрозуміла, що якщо не продам волосся негайно, то можу передумати. Я почала його вмовляти і пояснила, чому поспішаю. Я розповідала все не дуже виразно, але його дружина тут же веліла йому купити моє волосся і сказала, що

зробила б те саме для Джиммі.

— А хто такий Джиммі? — запитала Емі, яка завжди хотіла знати все до найдрібніших подробиць.

— Її син. Він теж зараз на фронті. Ось так нещастя може зблизити людей, навіть малознайомих! І от поки її чоловік мене стриг, вона говорила без упину, щоб якось відволікти мене.

— А тобі не було страшно, коли він почав тебе стригти? — запитала Мег, і її навіть пересмикнуло від жаху.

— Поки він готував інструменти, я дуже уважно оглянула себе у дзеркало. А потім я просто змирилася, бо, як на мене, через такі дрібниці не варто навіть турбуватися. І все ж, зізнаюся, коли я побачила своє волосся на його столі і подивилася на те, що він мені залишив, мені на мить стало моторошно. У мене було таке відчуття, ніби мені відрізали руку або ногу. Дружина перукаря, мабуть, зрозуміла, що зі мною відбувається, бо вона взяла зі столу довге пасмо і веліла мені забрати його на пам'ять. Але я, мабуть, віддам його тобі, Мармі, на пам'ять про мою колишню шевелюру. Справа в тому, що мені все більше і більше подобається моя нова зачіска. Це дуже зручно, тож не думаю, що я знову відпущу довге волосся.

— Дякую, дорогенька, — сказала місіс Марч, взяла у доньки каштанове пасмо і дбайливо поклала

до шухляди, де вже лежало коротке пасмо сивого волосся містера Марча.

Але щось у виразі обличчя матері змусило дівчат поспішно змінити тему і почати говорити про доброту містера Брука і про те, що незабаром батько повернеться додому і вони знову будуть щасливі разом.

Коли о десятій годині місіс Марч відклала в сторону своє шиття і запропонувала дочкам готуватися до сну, ніхто не поспішав йти спати. Бет підійшла до піаніно і, взявши кілька акордів, заспівала улюблений псалом батька. Решта намагалися підспівувати, але невдовзі, ледве стримуючи сльози, замовкли. Лише Бет доспівала до кінця, адже музика за будь-яких обставинах була її розрадою.

— А тепер гайда спати, — сказала місіс Марч, — адже завтра на нас чекає ранній підйом і ми маємо як слід відпочити. На добраніч, мої рідненькі.

Дівчатка поцілували матір і побажали їй доброї ночі, а потім тихенько, немов хворий батько лежав не в іншому місті, а у сусідній кімнаті, розповзлися по своїх спальнях. Бет і Емі заснули майже відразу. А ось Мег не спалося — тривожні думки одна за одною лізли їй в голову. Вона подивилася на ліжко Джо. Та лежала нерухомо, і Мег вирішила, що сестра спить, але раптом почула

тихе схлипування.

— Джо, сестричко, що з тобою? Ти плачеш через тата?

— Ні, зараз ні.

— А чого ж тоді?

— Моє ... моє волосся! — уткнувшись у подушку, ридма промовила Джо. — Ти не думай, я не шкодую. Якби все повторилося, я б зробила те саме, — крізь сльози говорила вона. — Це моє марнославство зараз змушує мене ревіти. Тільки не кажи нікому. Бачиш, все вже минулося. А ти чого не спиш?

— Не можу заснути, хвилююся за тата, — відповіла Мег.

— Подумай про щось приємне, і одразу заснеш.

— Та я намагалася. Не виходить.

— А про що ти думала?

— Про гарні обличчя та ... очі, — відповіла Мег і, скориставшись тим, що Джо не бачить в темряві її обличчя, дозволила собі посміхнутися.

— І якого ж кольору очі тобі подобаються?

— Карі... Ну, і блакитні теж нічого, — поспішила додати Мег.

Джо засміялася, і Мег суворим голосом наказала їй негайно замовкнути і не заважати спати іншим. Потім вона пообіцяла сестрі, що закрутить їй волосся, і тоді її голова буде виглядати цілком

симпатично. На цьому Мег закрила очі, поринувши у мрії про свій «повітряний замок», і сама не помітила, як заснула.

Годинник пробив північ, і у будинку панувала повна тиша. Дівчата заснули, а місіс Марч лежала в ліжку і дивилася у непроглядний нічний морок. І тут раптово місяць вийшов з-за хмари і освітив яскравим холодним світлом її стривожене обличчя. Місяць немов прошепотів їй: «Не турбуйся, добра душа! Навіть за найтемнішими хмарами завжди є світло». З цією думкою заснула і місіс Марч.

16 Листи

Щойно замайорів холодний сірий світанок, сестри запалили лампи і насамперед прочитали уривок з книги, яку їм подарувала мати на Різдво. Однак сьогодні читання це набуло особливого значення, адже коли над їхньою родиною нависла реальна загроза нещастя, книга ця стала єдиним джерелом надії та розради. Читання зміцнило їх дух, і, спускаючись вниз, щоб попрощатися з матір'ю, кожна з дівчат вирішила триматися з усіх сил і не проронити ані сльозинки.

На вулиці було темно і тихо, і лише у будинку Марчів горіло світло і стояла метушня. Усім було незвично снідати в таку ранню годину! Навіть

Ганну було не впізнати: спросоння вона забула зняти нічний чепчик і так в ньому і стояла біля кухонної плити.

Великий чемодан стояв напоготові у передпокої, мамине пальто і капелюшок лежали на канапі у вітальні. Місіс Марч вдавала, що снідає з великим апетитом, але не дивлячись на всі старання, виглядала такою блідою і змученою через безсоння та хвилювання, тож дівчатам було дуже важко стримати свою обіцянку і не розплакатися. У Мег раз у раз наверталися сльози, Джо часом доводилося закривати обличчя кухонним рушником, а обличчя молодших дівчат були наче скам'янілі, тому що така печаль була для них була новим і незвичним досвідом.

Ні у кого не було бажання зараз розмовляти, і всі намагалися зайняти себе чимось, щоб не залишатися наодинці зі своїми думками: хтось складав мамину шаль, хтось розгладжував зав'язки на капелюшку, хтось чистив калоші, а хтось вдавав, що перевіряє справність замку в дорожній сумці. Лише коли екіпаж під'їжджав до ганку, місіс Марч звернулася до доньок, які обступили її з усіх сторін:

— Донечки мої, залишаю вас під опікою Ганни і під заступництвом містера Лоренса. Наша Ганна — то сама відданість, а наш добрий сусід містер Лоренс дбатиме про вас не менше, ніж про власного онука. Я знаю, що залишаю вас у надійних

руках. Я хочу, щоб ви правильно поставилися до біди, яка спіткала нас. Не здумайте сумувати і не хвилюйтеся, коли я поїду. Це справі не допоможе, та й полегшення не принесе. Але не сподівайтесь, що знайдете втіху в неробстві чи забутті. Працюйте, як завжди. Зараз робота — це єдине наше спасіння. І головне пам'ятайте, що б не трапилося, ваш батько завжди буде поруч з вами, в цьому світі або в іншому.

— Добре, Мармі.

— А ти, моя мила Мег, доглядай за сестрами, не бійся питати поради у Ганни, а у складних випадках відразу ж звертайся до містера Лоренса. Тебе, Джо, прошу бути стриманою. Постарайся уникати необдуманих вчинків і не впадай у відчай. Частіше пишіть мені листи, дівчата, і що б не трапилося, зберігайте бадьорість духу. Займайся музикою, Бет, вона завжди заспокоює тебе. А ти, Емі, слухайся старших і не вередуй.

— Добре, ми постараємося, Мармі! — хором відповіли дівчата.

Іржання коней біля ганку змусило всіх здригнутися. Важкий момент прощання дівчата витримали з честю — ніхто не проронив ані сльозинки. У сестер навіть вистачило сил посміхнутися, коли вони просили передати татові привіт, хоча кожна зі страхом думала, що, можливо, доставити їх привіт батькові Мармі не встигне.

Лорі та містер Лоренс також прийшли проводити місіс Марч у добру путь. А містера Брука, який так люб'язно запропонував супроводжувати їх мати в дорозі, сестри відразу ж нарекли «Містер Брук — Велике Серце», і це прізвисько відтепер міцно вкоренилося у них вдома.

— До побачення, мої дорогенькі! Хай благословить вас усіх Бог! — прошепотіла місіс Марч, цілуючи на прощання дочок.

Коли екіпаж рушив, з-за хмар вийшло сонце. Проводжаючи вирішили, що це добрий знак. Мабуть, пасажири, що сиділи у кареті, подумали те саме. Виглянувши з вікон і посміхнувшись, вони ще раз помахали на прощання компанії на ганку.

— Всі такі добрі до нас! — сказала місіс Марч, і, глянувши на містера Брука, побачила на його доброму обличчі візуальне підтвердження своїх слів.

— Знаючи вашу сім'ю, просто неможливо вчиняти інакше! — відповів містер Брук, посміхаючись так щиро, що місіс Марч і сама не змогла стримати посмішку.

Так і почалася довга подорож — з благословення у вигляді сонячного світла, посмішок і добрих слів.

— Я почуваюся так, немов ми пережили ураган, — сказала Джо після того, як містер Лоренс

і Лорі пішли до себе снідати.

— Ніби півбудинку кудись понесло у невідомому напрямку, — з сумом додала Мег.

Бет відкрила рот, щоб щось сказати, але в цей момент її погляд впав на стопку акуратно підшитих панчо, і вона подивилася сестер. Сестри зрозуміли її погляд. Виявляється, перед від'їздом Мармі встигла подбати, щоб у доньок всього було вдосталь. Це настільки зворушило дівчат, що вони вперше за ранок дали собі волю і розплакались. Втім, мати була вже далеко, і тепер вони могли собі це дозволити.

Побачивши, в якому стані перебувають її підопічні, Ганна вирішила не заважати їм і дати можливість випустити на волю емоції, які вони старанно стримували з учорашнього дня, щоб не засмучувати матір. Лише переконавшись, що ридання явно пішло на спад, вона зайшла до вітальні, весело побрязкуючи кавником.

— А тепер, юні леді, згадайте, що радила ваша мама. Не журіться. Випийте краще по чашечці кави та беріться до справи. Покажіть усім, що дух Марчів не зломити!

З тих пір як містер Марч розорився, кава в їхньому будинку була рідкісним явищем. Ось чому, відчувши запах ароматного напою, дівчата відразу збадьорилися. Змінивши мокрі носові хустинки на накрохмалені серветки, вони швидко сіли за стіл і

вже через кілька хвилин були готові взятися за будь-яке діло.

— Працювати і сподіватися на краще — ось наш девіз. Перевіримо, у кого це вийде найкраще. Я, як завжди, йду до тітоньки Марч. Ох, відчуваю, наслухаюся я сьогодні від неї нотацій і повчань! — зітхнула Джо і бадьоро відсърбнула кави, немов кожен ковток додавав їй витривалості та енергії.

— А я піду до Кінгів, хоча я з великим задоволенням залишилася б вдома і навела б лад тут, — сказала Мег, з занепокоєнням думаючи, чи не набрякло у неї обличчя від щойно пролитих сліз.

— У цьому немає потреби. Ми з Бет тут з усім впораємося, — запевнила її Емі.

— Так, Мег, за будинок не хвилюйся, він у надійних руках. Ганна скаже нам, що робити, і коли ви з Джо повернетесь, все буде прибрано, — сказала Бет і, побігла до комори за тазом, ганчір'ям та шваброю.

— Як на мене, стрес — це вкрай цікавий стан, — поважно заявила Емі, догризаючи кубик цукру і вже тягнучи руку за наступним.

Незважаючи на гнітючу напруженість останніх двох днів, сестри не витримали і весело розсміялися, хоча Мег багатозначно подивилася на Емі, натякаючи, щоб та не шукала розраду в цукорниці.

Коли Ганна вручила Джо та Мег гарячі

пиріжки, дівчата знову засумували. І вже зовсім сумно їм стало, коли, вийшовши на вулицю, вони зрозуміли, що озирнувшись за традицією на розі вулиці, вони не побачать у вікні усміхнене обличчя Мармі, яка буде махати їм рукою. Але озиратися вже увійшло в них у звичку, від якої вони не готові були зараз відмовитися. І як же вони здивувалися, коли, озирнувшись, вони побачили у вікні рожевоцоку Бет, яка посміхалася і махала їм рукою на прощання. Пам'ятаючи про сімейну традицію, Бет вирішила проводити старших сестер на роботу належним чином.

Джо помахала їй у відповідь своїм капелюхом.
— Це так схоже на нашу Бет! — сказала Джо.

А коли прийшов час їм з Мег розходитися в різні сторони, вона бадьорим тоном сказала:

— До зустрічі вдома, Мег, сподіваюся, Кінги не будуть тебе дуже мучити сьогодні. Не турбуйся за тата, сестричко, він у нас міцний горішок!

— А я сподіваюся, що тітонька Марч не буде дошкуляти тобі сьогодні своїм бурчанням. Знаєш, тобі навіть личить така зачіска, виглядає дуже живо та незвично, — сказала на прощання Мег, щосили намагаючись не розсміятися, адже дуже вже кумедно виглядали коротко стрижені кучерики на довготелесій Джо.

— Що ж, буду себе цим тішити, — сказала Джо, і, торкнувшись рукою капелюха — жест, який

вона перейняла від Лорі, вирушила своєю дорогою, почувачись, наче стрижена вівця в зимовий день.

Незабаром прийшов перший лист від Мармі, який дещо заспокоїв та підбадьорив дівчат. Батько дійсно був у важкому стані, але завдяки старанням відданої доглядальниці місіс Марч, як свідчили щоденні звіти містера Брука, стан хворого почав покращуватися.

Всіх охопила якась поштова лихоманка. Поштове відділення працювало як годинник — щодня хтось опускав у поштову скриньку конверт на Вашингтон.

Ось деякі з цих епістолярних шедеврів:

Дорога матуся,

Важко передати, як порадував нас твій останній лист. Новини, які ти повідомляєш, настільки радісні, що, читаючи їх, ми і сміялися, і плакали одночасно. Якою ж доброю людиною виявився містер Брук! Залишається лише сподіватися, що справи містера Лоренса змусять його довше затриматися у Вашингтоні, щоб він зміг і надалі допомагати тобі й татові. Дівчата поводяться відмінно. Джо допомагає мені з шиттям і завжди поривається виконувати найважчу роботу по господарству. Я навіть занепокоїлася, щоб вона не перевтомилася, але потім згадала, що її пориви недовговічні, тож нема

чого хвилюватися. Бет, як завжди, наше яголятко, робить все вчасно і так легко, що я просто дивуюсь, коли вона встигає впоратися зі всіма справами. Вона дуже хвилюється за тата і забувається лише коли грає на своєму піаніно. Емі мене слухається, я привчаю її до порядку. Вона стала сама зачісуватися, тепер я вчу її обметувати петлі і штопати панчохи. Емі дуже старається. Коли ти повернешся, вона, напевно, зможе порадувати тебе своїми успіхами. Містер Лоренс опікується нами, немов рідними онучками. Джо жартує, що він дбає про нас, як квочка про курчат, і краще, мабуть, не скажеш. Лорі, як завжди, добрий до нас і завжди пропонує свою допомогу. Вони з Джо розважають нас, коли часом ми починаємо хандрити, тому що дуже за вами сумуємо. Ганна просто молодець. Вона не бурчить, а мене, поки тебе немає, почала називати не інакше як міс Маргарет і ставиться до мене, ніби я справжня господиня. Ми всі здорові, працюємо, як бджілки, і постійно молимося, щоб ви як найшвидше до нас повернулися. Передавай привіт татові і ще скажи йому, що я дуже його люблю!

Твоя Мег

Цей лист, написаний охайним каліграфічним почерком на папері, який приємно пахне ніжними парфумами, кардинально відрізнявся від іншого

листа, написаного недбалим розгонистим почерком на великому аркуші тонкого, майже прозорого паперу, рясно всіяного чорнильними плямами та всілякими завитками. А ось, власне, і саме послання:

Люба моя Мармі!

Тричі «Слава!» на честь нашого любого татуса! А цей Брук справжній молодець — телеграфував відразу, як тільки татові полегшало. Дізнавшись щасливу звістку, я тут же кинулася на горище і хотіла подякувати Богові за цю благодать, але, мабуть, я була така очманіла від радості, що замість молитви твердила одне: «Яке щастя! Яке щастя!» Не знаю, чи можна це зарахувати за справжню молитву? У нас відбувається багато кумедних подій, і тепер, коли найбільші тривоги позаду, ми всі зітхнули з полегшенням. Ніхто не бурчить і не вередує, і мені часом здається, що я живу в якомусь гніздечку голубків. Ти б бачила, як Мег з поважним виглядом сидить на чолі столу і щосили намагається поводитися, як ти. Вона з кожним днем все гарнішає, і я милуюся нею, наче картиною якогось великого художника. Молодші дівчата просто янголята. Ну а щодо мене, то я ж Джо і цим все сказано. Напевно, як би я не старалась, все одно мені не стати янголятком. Маю зізнатися, днями я мало не посварилася з Лорі. Я висловилася з приводу

однієї дрібниці, але зробила це досить різко, і він образився. Насправді, я була права, але через свій гострий язик я не змогла висловитися більш делікатно. В кінці кінців, Лорі пішов додому і сказав, що не прийде доти, поки я не вибачуся перед ним. А я сказала, що не зроблю цього, і тут вже я по-справжньому розлютилася. Ми не розмовляли цілий день. Мені було дуже сумно і так не вистачало тебе, адже ти єдина, хто міг би мені дати гарну пораду в цій ситуації. Вся справа у тому, що ми з Лорі однаково горді, нам важко змусити себе просити вибачення. В глибині душі я все ж сподівалася, що він поступиться перший, адже права була я, а не він. Але він так і не прийшов, а вночі я раптом згадала нашу з тобою розмову в той день, коли Емі провалилася під лід. Я звернулася до книги, яку ти подарувала мені на Різдво, і на душі стало краще. Я дала променям сонця пробитися крізь хмари мого гніву! З самого ранку я побігла до Лорі просити у нього вибачення. Найцікавіше те, що ми зустрілися з ним біля хвіртки — уявляєш, він якраз йшов до мене, щоб вибачитися. Нам стало смішно, ми вибачилися один перед одним і тут же забули про цю дурну сварку. Вчора, допомагаючи Ганні прати, я вигадала віришок. Я знаю, що тато любить читати нісенітниці, які я вигадую. Тому вкладаю вірш у конверт і надсилаю разом з листом. Буду рада,

якщо тата це хоч трохи розважить. Обійми його від мене міцно і попроси, щоб він поцілував тебе не менше десяти разів.

Твоя бешкетниця Джо.

ПІННА ПІСЕНЬКА

В відерце воду наливаю,
Прибирання починаю!
Мильце в воду я кидаю,
Вірш веселий я складаю!
Піни повно в рукавах,
Мило ковзає в руках,
Хлюпає вода в кутках,
Думка лине у віршах!
Я всі плями вимиваю,
В домі все поприбираю,
Я так Ганні помагаю,
Риму спритно підбираю!
Позабула про печалі,
Хай турботи йдуть подалі,
В домі дружно ми прибрали,
Та й співать не забували.
Дорога матуся!

У даній ситуації, все, що я можу — це надіслати тобі й татові свою любов, а ще кілька фіалок. Це з того самого кущика, який я тримаю у будинку. Сподіваюся мої квіточки трохи піднімуть

вам настрої у цю сумну і холодну пору. Я щоранку читаю що-небудь з твоєї книжечки і намагаюся бути гарною людиною. Ввечері я співаю собі татову колискову і відразу засинаю. Його улюблений псалом я зараз не можу співати. Я пробувала, але відразу починаю плакати. Дівчата поводяться дуже добре і піклуються одна про одну, тож у нас все добре. Ну, звичайно, наскільки це можливо, адже нам всім так не вистачає вас.

Так, буду вже закінчувати, а то Емі бігає навколо мене і хоче написати ще послання від себе на другій половині сторінки.

Наостанок ще скажу, що я не забуваю застеляти ліжко, заводити годинник і провітрювати кімнати кожного дня, тож не хвилюйся, у нас тут порядок. Поцілуй від мене татка в ту щоку, яку я називаю своєю. І повертайтеся швидше, мої любі!

Ваша Мишка Бет

Моя найдорожча матінко,

У нас все добре, я пристойно готую уроки і не **перчу** сестрам. Мег мене виправляє, каже, що треба написати не «сперечаюся» з сестрами. Не знаю, як вже там треба правильно, тож напишу **обоє** варіанта. Коротше кажучи, слухаюсь я їх. Мег просто чудо, вона дозволяє мені щовечора їсти желе на десерт. Джо каже, що це йде мені на

користь, тому що це **солодить** мій характер. А Лорі не такий вже і галантний. Я майже доросла, а він називає мене «курчатком». А коли я говорю йому «**бунжур**» і «**мурсі**» на елегантний манер, він починає говорити зі мною по-французьки, та ще й так швидко, що я нічого не розумію, і це **чінає** мої почуття. У мого блакитного плаття рукава зовсім вже протерлися, тож Мег їх відпоролла та пришила нові. Але вони виявилися іншого відтінку і тепер не гармонують з рештою сукні. Мені не сподобалося, але я нічого не сказала. Ось так стійко я терплю **незгоди**, які випадають на мою долечку. Загалом, все добре, але я б хотіла, щоб Ганна більше накрахмалювала мої фартухи і пекла побільше пряників до чаю. Мег каже, що **арфографія** у мене нікудишня. Дуже прикрі такі її слова, скажу я тобі. Але у мене така купа справ, що я маю вже бігти!

Шлю гору привітів таткові!

Цілую,

Ваша любляча дочка Емі Кертіс Марч

Дорога місіс Марч,

Напишу і я вам кілька рядків. У нас все добре, дівчата поводяться добре і пурхають по дому, наче ті пташки. З міс Мег вийде чудова господиня. Вона все схоплює на льоту. Джо теж намагається, але вічно біжить попереду паровоза. У понеділок вона

випрала цілий таз речей, та й давай їх крохмалити, не віджавши. А рожеве плаття вона випрала з синькою, і тепер воно стало майже білим. Я ледь боки не порвала, так реготала. Бет просто янголятко, вона моя найбільша помічниця, всьому намагається підучитися і ходить на ринок за продуктами. Вона рахує витрати, я їй у цьому трохи допомагаю, і у неї виходить просто чудово. Ми поки на всьому економимо. Каву дівчатам подаю лише раз на тиждень. Як ви і побажали, готую їм просту та корисну їжу. Емі поводить себе добре, але постійно наряжається у вихідну сукню, і, буває, захоплюється солоденьким. Щодо містера Лорі, він, як і раніше, наводить метушню у домі — коли він у нас, весь будинок ходуном ходить. Але дівчат це веселить, тож, нехай, думаю, розважаються, бідолашки. Старий Лоренс весь час щось надсилає нам і проходу не дає, постійно запитує, чим ще допомогти. Але це від доброти душевної, тож я не сварюся. Ну, мила моя господине, у мене вже тісто для хліба підійшло, тож маю бігти. Передайте від мене привіт містеру Марчу. Сподіваюся, він оговтається від цієї жахливої пневмонії.

З повагою,

Ганна Маллет

Пані головна медсестра,

У нашому таборі все спокійно. Війська перебувають у бойовому настрої, інтендантство працює справно, частини охорони під командуванням полковника Тедді пильно охороняють периметр. Головнокомандувач генерал Лоренс щодня дає огляд військам, а квартирмейстер Маллет підтримує зразковий порядок у таборі. В ознаменування радісної звістки з Вашингтона було дано залп з двадцяти чотирьох знарядь і відбувся парад на площі Генерального штабу.

Головнокомандувач надсилає Вам полум'яний привіт, а

Полковник Тедді приєднується до привітань

Дорога моя мадам Марч!

З дівчатами все добре. Бет і мій хлопчик щодня подають мені докладний звіт. Ганна просто молодець, вона чудово веде господарство і, як дракон у казках, охороняє чарівну принцесу Мег. Мене радує, що у Вас там гарна погода. Дуже прошу, не соромтеся при першій необхідності просити містера Брука про допомогу. Якщо Ваші витрати виявляться більшими, ніж ви очікували, будь ласка, скажіть мені. Зараз не можна ні в чому відмовляти містеру Марчу, адже він, слава Богу, йде на поправку, і це найважливіше.

Ваш покійний слуга та вірний друг

Маленький янгол

За тиждень відсутності місіс Марч добрих справ у будинку Марчів було перероблено стільки, що вистачило б на цілий рік вперед. Дівчата поводитися просто як янголи і з таким завзяттям намагалися перевершити одна одну в самопожертві, наче це стало останнім криком моди. Але коли прийшли перші звістки про поліпшення здоров'я містера Марча, дівчата, мабуть, на радощах дозволили собі трохи розслабитися, і старі звички почали потихеньку приходити на зміну праведній поведінці. Ні, вони не забули свій девіз, вони як і раніше «працювали і сподівалися на краще», але тепер дозволили собі трохи перепочити.

Джо сильно застудилася, бо чомусь не подумала, що її стрижена голова вимагає більш серйозного захисту від холоду, ніж звичайний берет. Сестри одноголосно постановили, що вона повинна сидіти вдома до повного одужання. Та й тітонька Марч терпіти не могла, коли їй читали гугнявим від нежиті голосом, а отже у Джо не було іншого вибору, окрім як коритися волі більшості та сидіти вдома. Хоча вона особливо не засмутилася з цього приводу — вона зробила кілька ходок на

горище та в комору, і з солідним запасом книг і закусок влаштувалася на канапі лікувати свій нежить за допомогою крапель і літературних творів.

Емі дійшла висновку, що робота по дому і творчість несумісні, тож вона знову присвятила себе ліпленню своїх пасочок із глини.

Мег щодня ходила на роботу до Кінгів, а коли поверталася додому все збиралася сісти за шиття, але у неї ніяк не доходили руки, бо більшу частину часу вона була зайнята тим, що писала довгі листи матері або перечитувала щоденні звіти від містера Брука.

Одна лише Бет намагалася не піддаватися загальному послабленню, і, як і раніше, працювала, немов бджілка, лише зрідка дозволяючи собі зробити перерву для гри на піаніно. Тепер, коли сестри дещо заспокоїлися і стали іноді забувати про свої обов'язки, Бет звалила їх зобов'язання на себе. Закінчивши свою роботу, вона бралася за все, що не доробили сестри, щоб життя у будинку Марчів йшло налагоджено, як годинник. Коли її серце переповнювала туга за матір'ю або страх за батька, вона йшла до комори, де тихенько плакала та молилася на самоті.

Мег і Джо при перших же радісних звістках про здоров'я батька настільки заспокоїлися, що вирішили, що на цьому випробування долі для них закінчилися. Вони були дуже задоволені собою і

своєю поведінкою. Так, пишатися дійсно було чим, але помилка їх полягала у тому, що вони заспокоїлися занадто рано.

— Мег, треба навідати сімейство Гуммель. Мармі просила не забувати про них, — сказала Бет через десять днів після від'їзду місіс Марч.

— Ой, тільки не сьогодні, я дуже втомилася, — відповіла Мег, влаштовуючись зручніше у кріслі-гойдалці, і беручись за рукоділля.

— Може, ти сходиш, Джо?

— Але, Бет, сьогодні такий вітер. А у мене ще нежить не пройшов.

— А мені здавалося, що ти майже видужала.

— Ну так! Ключове слово «майже». Я цілком можу гуляти з Лорі, але ще недостатньо зміцніла, щоб йти до Гуммелів, — зі смішком сказала Джо, хоча їй стало трохи соромно через непослідовність своїх слів.

— А чому б тобі самій не піти? — запитала Мег.

— Я ходжу до них кожного дня. Але у них захворів малюк, і я просто не знаю, що з ним робити. Місіс Гуммель йде на роботу, а Лоттхен доглядає за ним, але дитині стає все гірше і гірше. Мені здається, комусь із вас або Ганні треба обов'язково сходити зі мною і поглянути на крихітку, — серйозно пояснила Бет.

Мег стало соромно, і вона пообіцяла завтра ж

відвідати Гуммелів.

— Попроси Ганну приготувати їм щось смачненьке і сходи сама. До того ж тобі корисно зайвий раз прогулятися на свіжому повітрі. Я б з тобою пішла, але мені дуже хочеться дописати оповідання, — сказала Джо, вирішивши, що такий привід звучить більш поважно.

— Я теж щось втомилася і голова у мене розболілася, от я і подумала, може, хтось із вас піде до них сьогодні замість мене, — сказала Бет.

— Емі скоро прийде, вона і сходить, — тут же вирішила Мег.

— Ну, тоді я ляжу і трохи відпочину, поки буду на неї чекати.

З цими словами Бет лягла на канапу, а решта домочадців продовжили займатися своїми справами.

Минула година. Емі так і не повернулася, Мег пішла до своєї кімнати, щоб приміряти нове плаття, Джо була цілком поглинена своїм оповіданням, а Ганна задрімала біля кухонної плити. Про Гуммелів вже всі забули. Всі, крім Бет. Вона встала, зібрала до кошика їжу та деякі дрібнички для дітей, одяглася і пішла. На вулиці було мрячно та холодно, а голова у неї все ще боліла.

Коли вона повернулася додому, було вже пізно, і ніхто не бачив, як вона тихенько прокралася нагору і закрилася в кімнаті матері. Лише через

півгодини Джо щось знадобилося у материній шафі, і вона зайшла до її кімнати. Там вона і застала Бет, яка з розгубленим і сумним виглядом сиділа на скрині з ліками. Очі в неї були червоні, а в руці вона стискала пляшечку з камфорою.⁵⁶

— Святі угодники, Бет! Що трапилося? — вигукнула Джо.

Бет застережливо витягнула руку, немов просила Джо не підходити ближче.

— У тебе була скарлатина? — запитала вона.

— Так, багато років тому. Ми тоді хворіли разом із Мег. А що?

— Тоді я можу сказати тобі ... Джо, малюк помер.

— Який малюк?

— Малюк місіс Гуммель. Він помер у мене на руках ще до того, як місіс Гуммель повернулася додому, — сказала Бет і тут же розридалася.

— Бідолашний! Уявляю, як ти злякалася! Треба було мені піти до них, — сказала Джо і разом з Бет вони сіли, обійнявшись, у велике крісло місіс Марч.

— Знаєш, Джо, я зовсім не злякалася, але це було так сумно. Я відразу зрозуміла, що малюкові стало гірше. Лоттхен сказала, що її мама пішла за

⁵⁶ Камфора — ароматична мазь і болезаспокійливий засіб.

лікарем. Я запропонувала наглянути за малятком, щоб Лотті могла трохи відпочити. Малюк спочатку начебто спав, а потім раптом крикнув, здригнувся і затих. Я намагалася зігріти його маленькі холодні ніжки, а Лоттхен пробувала напоїти його молоком. Але він ні на що не реагував, і тоді я зрозуміла, що він помер.

— Не плач, сестричко! І що ви робили далі?

— Я сиділа і тримала його на руках, поки не повернулася місіс Гуммель з лікарем. Він підтвердив, що дитина померла, а потім почав оглядати Генріха та Міну, тому що вони сказали, що у них болить горло. Він сказав: «Це скарлатина, мем, вам треба було покликати мене раніше». А вона йому сказала, що у них немає грошей на лікаря, ось вона і лікувала малюка сама, а тепер просить врятувати інших її дітей, сподіваючись лише на те, що благодійне товариство не покине її бідних діточок вмирати і візьме на себе витрати на лікування. Тут лікар так по-доброму посміхнувся, і всім стало трохи легше. Але все одно було дуже сумно, тож я не втрималася і трохи поплакала разом з Гуммелями. Але тут лікар повернувся до мене і сказав негайно йти додому і випити настій беладони,⁵⁷ інакше я теж захворію.

⁵⁷ Красавка (беладона) — отруйна рослина, також відома як смертоносний пасльон; екстракти, отримані з цієї рослини,

— Ні, не захворієш! — злякано вигукнула Джо, міцно обіймаючи сестру. — Якщо ти захворієш, я ніколи собі цього не пробачу! Що ж нам робити?

— Не турбуйся. Я думаю, у мене хвороба пройде в легкій формі. Я подивилася у маминому довіднику — там написано, що все починається з головного болю. Болить голова, боляче ковтати і в цілому відчуваєшся погано. Це схоже на мої симптоми. Але я прийняла ліки, і здається, мені вже стало трохи краще, — сказала Бет, прикладаючи холодну руку до гарячого чола і намагаючись при цьому виглядати якомога бадьоріше, хоча голова у неї просто розколювалася від болю.

— Ах, якби мама була вдома! — вигукнула Джо.

Джо схопила мамин медичний довідник, прочитала потрібну статтю, потім знову уважно подивилася на Бет, помацала її гарячий лоб, зазирнула їй у горло і серйозно сказала:

— Ти ж більше тижня доглядала за хворим малюком, — злякано сказала Джо, — і з іншими дітьми місіс Гуммель спілкувалася, а вони теж, як сказав лікар, захворіли. Боюся, Бет, ти заразилася

використовувалися для лікування багатьох недугів, включаючи біль у горлі.

від них. Зараз я покличу Ганну, вона у нас все знає про різні хвороби.

— Тільки не пускай сюди Емі. У неї не було скарлатини, і я боюся її заразити. А у тебе і у Мег вона не може повторитися? — з тривогою запитала Бет.

— Думаю, що ні. Але мені байдуже. Нехай повториться. Так мені і треба буде! Це я відправила тебе туди. Мені, бачте, хотілося дописати свою нісенітницю! — пробурмотіла Джо і побігла на кухню за Ганною.

Почувши про хворобу Бет, служниця миттю збадьорилася і почала заспокоювати Джо. Вона запевняла, що хвилюватися немає підстав, що всі діти хворіють на скарлатину, і при правильному лікуванні крихітка Бет обов'язково одужає. Ганна говорила так переконливо, що Джо зрештою заспокоїлась і, полегшено зітхнувши, пішла розповідати про все Мег.

Ганна тим часом пішла до Бет. Детально розпитавши дівчинку про її самопочуття, вона оголосила:

— Ось що ми зробимо — викличемо доктора Бенгса. Нехай огляне тебе і скаже, чи правильно ми тебе лікуємо. Емі поки відправимо до тітоньки Марч, щоб уберегти її від недуги. А хтось із вас, дівчата, нехай кілька днів понаглядає за нашою Бетті.

— Я з нею залишуся, я ж старша, — сказала Мег, яка не знала, куди себе подіти від хвилювання і докорів сумління.

— Ні, залишусь я! — твердо заявила Джо. — Це я винна, що вона захворіла. Я обіцяла мамі виконувати всі її доручення, а в результаті все робила бідолашка Бет.

— А ти, Бет, що скажеш? Обирай, кого нам з тобою залишити? — запитала Ганна.

— Джо, залишися ти зі мною, будь ласка, — і Бет поклала голову на плече сестри.

— Піду скажу Емі, щоб одягалася, — сухо сказала Мег, яку з одного боку трохи зачепило, що Бет обрала не її, але з іншого боку, вона відчула полегшення, бо не любила доглядати за хворими.

З Емі теж все було не так просто. Вона рішуче заявила, що краще захворіє на скарлатину, ніж піде до тітоньки Марч. На неї не діяли ні вмовляння, ні благання, ні накази. Зневірившись, Мег вирушила по допомогу до Ганни. Не встигла вона піти, як до вітальні увійшов Лорі. Побачивши Емі, яка ридала, зарившись у диванні подушки, він дуже здивувався. Емі все йому розповіла в надії, що Лорі стане на її бік, але і тут на неї чекало розчарування. Не проявивши ані крапельки співчуття, Лорі засунув руки до кишень і, тихенько насвистуючи, задумливо пройшов через всю вітальню. Потім він сів поруч з Емі та дружнім тоном сказав:

— Ви ж доросла дівчина, Емі, будьте розумнішою. Не треба ридати. Краще послухайте, що я придумав. Ви погодитесь поїхати до тітоньки Марч, а я буду щодня навідувати вас і забирати кататися та гуляти. Мені здається, там вам буде набагато веселіше, ніж хандрити тут.

— Мене відсилають, ніби я їм заважаю, — ображено сказала Емі.

— Так як вам таке взагалі на думку спало? Вони це роблять виключно тому, що піклуються про вас! Ви ж не хочете захворіти на скарлатину?

— Звичайно, не хочу. Але, мабуть, я все одно захворію. Адже ми весь цей час були разом з Бет.

— Саме тому вам і треба швидше поїхати, а то точно захворієте. А якщо змінити обстановку, хвороба або взагалі обійде вас стороною, або пройде в легкій формі. До того ж зараз всі будуть зайняті Бет, і вам ні з ким буде гуляти. Тож раджу вам якомога швидше перебиратися до тітоньки. Зі скарлатиною не варто жартувати, дорогенька, це серйозна хвороба.

— Але у тітоньки Марч так нудно і вона така сердита, — з переляканим виглядом сказала Емі.

— Вам не буде нудно, я ж буду щодня навідувати вас. Ми будемо кататися, гуляти, і я буду вам розповідати, як справи у Бет. Вашій тітоньці я наче подобаюсь. Я буду з нею дуже милий і вона дозволить нам робити все, що ми

захочемо.

— А ви покатаєте мене на бричці, так щоб на швидкості?

— Слово джентльмена.

— І будете приходити кожного божого дня?

— Навіть не сумнівайтесь. Ще встигну набриднути вам.

— І як тільки Бет видужає, ви привезете мене додому?

— У ту ж мить, як вона одужає.

— І зводите мене до театру, правда?

— Хоч у дюжину театрів.

— Ну ... тоді я згодна, — протягнула Емі.

— От розумниця! А тепер кличте Мег і скажіть, що здається, — сказав Лорі і схвально поплескав Емі по плечу.

Таке дитяче поплескування по плечу і слово «здається» обурило Емі, але пропозиція Лорі звучала так спокусливо, що довелося придушити в собі обурення.

Коли на поклик Емі до вітальні прибігли Мег і Джо, вона, на їх превеликий подив, велично і самовіддано заявила, що поїде до тітоньки Марч, якщо, звичайно, лікар підтвердить, що Бет хвора.

— Як там наша Мишка? — запитав Лорі.

До Бет він ставився з особливою ніжністю і, дізнавшись про її хворобу, в глибині душі турбувався про неї набагато більше, ніж хотів

показувати при дівчатах.

— Ми її вклали у мамине ліжко, і зараз вона почувається трохи краще. Бет перенервувала, коли помер малюк Гуммель. Ми ще сподіваємося, може, вона просто застудилася? Ганна на це сподівається, але вона така стривожена, що мене це лякає, — сказала Мег.

— Який же несправедливий цей світ, — сказала Джо, люто куйовдячи коротко стрижене волосся. — Тільки розібралися з однією напастю, на тобі — інша. Без мами ми просто як без рук. Ніяк не збагну, що робити.

— Джо, не їжач волосся, як дикобраз, тобі це не личить. Краще скажи, чим я можу допомогти? Надіслати місіс Марч телеграму чи ні? — випалив Лорі, який єдиний поки не міг пробачити Джо витівку з її шикарним волоссям.

— Ось і ми не знаємо, чи варто зараз це робити, — відповіла за сестру Мег. — Я вважаю, якщо Бет серйозно хвора, потрібно повідомити Мармі. А Ганна каже, що раз вона все одно не може залишити тата, отже, і хвилювати її немає потреби. Вона каже, що Бет швидко одужає, а як лікувати її, вона і сама знає. Мармі, коли їхала, веліла нам у всьому слухатися Ганну. Напевно, ми повинні вчинити так, як вона каже, але все ж мені здається, що це не зовсім правильно.

— Так, дилема. Давайте зробимо так.

Дочекаємося лікаря, подивимося, що він скаже, а потім порадимося ще з моїм дідусем.

— Правильно, Лорі, так ми і зробимо. Джо, біжи за доктором Бенгсом. До того як він огляне Бет, ми все одно нічого не вирішимо.

— Стій, Джо. Роль посильного я давно вже взяв на себе, і нікому не збираюся її віддавати, — сказав Лорі і бадьоро нап'яв на голову кашкет.

— Не хотілося б відволікати вас від справ, Лорі, — сказала Мег.

— Ні-ні! Я вже зробив усі уроки.

— Ти що, вчишся під час канікул? — здивувалася Джо.

— Мене надихнув приклад моїх сусідок-бджілок, — відповів Лорі і втік.

— Я дуже сподіваюся на нашого Лорі, — сказала Джо, з захопленням спостерігаючи, як той спритно перемахнув через паркан.

— Так, він молодець, як для хлопчиська, — байдуже відповіла Мег, яку не особливо цікавили досягнення Лорі.

Незабаром прийшов доктор Бенгс і, оглянувши Бет, сказав, що у неї всі симптоми скарлатини, але, на його думку, хвороба у неї повинна протікати в легкій формі. Хоча, почувши про випадок Гуммелів, вигляд у нього був вкрай серйозний і стривожений. Він велів якомога швидше відіслати Емі з дому. Їй дали ліки і негайно

відправили до тітки Марч у супроводі Джо та Лорі.

Тітонька Марч зустріла гостей з властивою їй привітністю:

— Що вам вже від мене треба? — суворо запитала вона, дивлячись на непроханих гостей через опущені на кінчик носа окуляри, а її бешкетний папуга, який сидів на спинці крісла, прокричав:

— Геть! Хлопчиськам вхід заборонено!

Лорі відійшов подалі до вікна, а Джо тим часом пояснила старенькій ситуацію.

— А чого тут дивуватися, якщо мати дозволяє вам лигатися зі всяких обшарпанцями! — не забарилася докірливо сказати тітонька. — Емі, звичайно, може залишитися у мене, якщо вона здорова. Буде допомагати мені. Хоча немає жодного сумніву, що сьогодні-завтра вона теж захворіє. Тільки будь ласкава, дівчинко, не вередуй і не плач, терпіти не можу пхикання, — звернулася вона до Емі.

Слова старої засмутили Емі і вона хотіла вже було розридатися, але тут Лорі крадькома смикнув папугу за хвіст. Папуга стрепенувся і від несподіванки прокричав:

— Їжачки мене лоскочуть!

І Емі, замість того щоб розплакатися, розреготалася.

— Що чути від вашої матері? — не менш

сварливо поцікавилась стара.

— Татові стало набагато краще, — щосили намагаючись стримувати сміх, відповіла Джо.

— Ось воно що, — розчаровано протягнула бабця. — Ну, це не надовго. Мій братик ніколи не відрізнявся ані клепкою, ані міцним здоров'ям.

Щоб розрядити обстановку, Лорі знову вщипнув папугу.

— Ха-Ха! Аніж помирати, понюхай-но тютюну! Ну, все, бувай, тюхтію! — заспівав папуга, підстрибуючи на спинці крісла і кілька разів зачепивши лапою чепчик поважної літньої леді.

— А-ну, замовкни, дурний пташе! — гримнула тітонька Марч. — А ти, Джо, відправлялася б краще додому. Негоже юній леді тинятися вечорами з бешкетними хлопчиськами...

Лорі знову смикнув папугу.

— А-ну, замовкни, дурний пташе! — заторохтів папуга, намагаючись клюнути «бешкетного хлопчиська», поки той давився сміхом біля вікна.

— Боюся, довго я тут не протримаюся, але я буду намагатися, — подумала Емі, коли Джо та Лорі пішли.

Папуга витріщився на неї і крикнув:

— Геть звідси, опудало!

Такої образи Емі витримати не змогла. Вона закрила обличчя руками і розридалася.

18

Тяжкі часи

Жар у Бет ніяк не спадав. Її стан виявився куди серйознішим, ніж припускали спочатку лікар і Ганна. Містеру Лоренсу заборонили навідувати Бет, тож всю опіку над бідолашною взяла на себе Ганна. Звичайно, і доктор Бенгс робив все, що міг, але його зусилля не йшли ні в яке порівняння з самопожертвою Ганни.

До Кінгів Мег не ходила, щоб не заразити їх дітей, тож домашні турботи та господарство вона взяла на себе. Після кожного листа, відправленого до Вашингтона, Мег відчувала докори сумління, адже вона вважала неправильним те, що вони обманюють матір. Але Мармі заповіла слухатися Ганну, а та суворо заборонила «турбувати місіс Марч через такі дрібниці».

Джо змінювала Ганну на посту доглядальниці, коли та відлучалася поїсти та трохи перепочити. Джо чергувала біля ліжка Бет і вдень, і вночі. Правда, Бет і під час хвороби проявляла таку поступливість і скромність, що майже нікому не доставляла турбот. Однак через кілька днів стан її погіршився — температура піднялася ще вище і Бет почала марити. Вона намагалася щось сказати своїм слабким голосочком, але слова було неможливо

розібрати. А іноді під час нападів гарячки Бет тарабанила пальцями по ковдрі, немов грала на піаніно і моторошним здавленим голосом намагалася щось наспівувати. Потім вона вже навіть не впізнавала Ганну, Мег і Джо, і в маренні жалісливо кликала маму. Тут Джо по-справжньому злякалася і усвідомила, яка загроза нависла над Бет. Мег почала вкотре благати Ганну повідомити про все місіс Марч, і навіть Ганна, здавалося, почала сумніватися. Вона сказала, що подумає, чи треба це робити, хоча поки боятися не варто.

Наступний лист з Вашингтона остаточно вибив усіх з колії: мати повідомила, що татові знову стало зле, тож її повернення відкладається на невизначений час.

Це були важкі часи для сімейства Марч. Дні здавалися як ніколи похмурими, а будинок спорожнілим. Мег часто сиділа біля вікна і, вдивляючись у сіру та пусту далечінь, все виразніше розуміла, що щастя зовсім не у розкоші та багатстві, а в таких простих речах, як здоров'я, любов і турбота близьких людей. Вкотре Джо, несучи свою вахту в затіненій фіранками кімнаті, вдивлялася в обличчя Бет! Лише зараз, коли над сестрою нависла реальна загроза смерті, вона зрозуміла, який незвичайний характер мало це дитя і скільки добра абсолютно безкорисливо робила ця маленька тендітна людинка! Варто було Джо лише

подумати про це, як її починали душити ридання.

Емі не знаходила собі місця і рвалася повернутися зі свого вигнання додому, щоб сидіти біля ліжка хворої сестри, вважаючи це своїм священним обов'язком. Її мучила совість, що більшість своїх обов'язків вона звалювала на безвідмовну Бет.

Лорі теж бродив по будинку, немов неспокійний привид, а містер Лоренс замкнув рояль, бо не міг винести спогадів про юну сусідку, яка щовечора наповнювала вітальню своєю янгольською музикою.

Всі хвилювалися за Бет. Молочник, булочник, продавець овочів, м'ясник — всі запитували про її здоров'я, а бідолашна місіс Гуммель зі сльозами на очах прийшла благати про прощення за те, що наразила на небезпеку крихітку Бет. Сусіди та знайомі посилали їй найгарячіші привіти і з непідробною тривогою розпитували про її стан. Ніхто з домашніх, при всій їхній любові до Бет, раніше і не підозрював, що ця маленька сором'язлива дівчинка встигла завести стільки друзів.

А Бет, між тим, лежала в ліжку, а поруч з нею лежала Джоанна, найбідолашніша з її хворих ляльок, тому що навіть в такому важкому стані дівчинка не забувала про свою улюбленицю. Вона дуже сумувала за своїми кошенятами, але не

дозволила їх приносити — боялася, що вони можуть заразитися. Коли марення минало, вона насамперед розпитувала Джо, як та почувається, а впевнившись, що не заразила її, надсилала невеликі звісточки Емі та просила передати Мармі, що скоро напише їй. Іноді їй давали олівець і папір, і вона писала коротенькі листи батькові.

— Інакше тато подумає, що я зовсім забула про нього, — говорила вона.

Але незабаром Бет була вже не здатна навіть на це. Годинами вона металася у гарячці, бурмочучи щось невиразне, а потім ненадовго впадала в тривожний сон, який, на жаль, не приносив полегшення. Двічі на день доктор Бенгс приходив оглядати її, а Ганна чергувала біля ліжка хворої по ночах. У Мег була наготові телеграма для Мармі, готова до відправки в будь-який момент. Джо, як і Ганна, не відходила від Бет, і лише рідкісні, найповажніші обставини змушували її залишати кімнату, де лежала її хвора сестра.

Перше грудня було дійсно зимовим: дув різкий вітер і йшов сильний сніг. Містер Бенгс ретельно оглянув Бет і, дбайливо опустивши гарячу руку дівчинки на ковдру, тихо звернувся до Ганни:

— Якщо місіс Марч може залишити чоловіка, краще викликати її.

Ганна мовчки кивнула і губи в неї затремтіли. Від таких слів лікаря, Мег безпорадно опустилася у

крісло. У Джо побіліло обличчя. Вона побігла до вітальні, схопила телеграму і, с'як-так начепивши пальто та капелюха, вибігла на вулицю. Незабаром вона повернулася, і, поки знімала пальто, до передпокою зайшов Лорі. В руках він тримав лист, в якому говорилося, що містер Марч пішов на поправку. Але навіть ця новина не в силах була розрадити Джо, адже життя сестри висіло на волосині. Ледве глянувши на Джо, Лорі все зрозумів.

— Що, Бет стало гірше? — тут же запитав він.

— Я викликала Мармі, — відповіла Джо.

— Правильно, Джо. Ви так самі вирішили? — запитав Лорі, допомагаючи їй зняти черевики, які ніяк не знімалися.

— Ні, лікар велів.

— Невже все так погано, Джо? — злякано вигукнув Лорі.

— Так, погано. Вона вже не впізнає нас. І навіть плющ на вікні не помічає. А ще нещодавно вона говорила, що листя на ньому нагадує їй зграю зелених голубок. Зараз це ніби й не Бет. Нічого їй не допомагає. Мама з татом так далеко, і мені здається, що Бог не чує мої молитви.

Сльози нестримно текли по щоках Джо і в очах у неї все пливло, а коли вона зробила ступила на сходи, то витягнула вперед руку, боячись оступитися. Лорі підбіг і міцно схопив Джо за руку.

— Тримайся за мене, Джо! — прошепотів він тремтячим голосом, тому що у нього і самого в очах стояли сльози.

Джо була не в силах вимовити ані слова, тому вони стояли деякий час на сходах, а Лорі продовжував стискати її руку. Лорі хотілося сказати що-небудь ніжне і підбадьорливе, але йому не спадало нічого на думку, тому він мовчав, ніжно поглажуючи схилену голову Джо, як це робила її мати. Це було найкраще, що він міг зробити в даній ситуації, і це заспокоювало краще, ніж найкрасномовніші розради. Незабаром Джо витерла сльози і подивилася на нього вдячним поглядом.

— Дякую, Тедді, мені вже краще. Я так рада, що ти поруч. Якщо станеться найгірше, не знаю, як я без тебе це переживу, — сказала нарешті Джо.

— Не впадай у відчай, потрібно вірити і сподіватися на краще. Тим паче, ваша мама скоро приїде. Вона обов'язково виходить нашу Бет.

— Я рада, що татові краще, адже тепер мамі буде не так важко залишити його. Нещастя звалилися на нас одне за іншим, але найважча ноша дісталася мені, — сказала Джо і знову заплакала.

— Невже Мег не допомагає? — обурено запитав Лорі.

— Ні, ні, вона робить все, що може і дуже хвилюється за Бет. Але просто вона не так прив'язана до крихітки Бет, як я. Вона для мене все.

Я не зможу без неї! Не зможу! Не зможу!

Джо уткнула обличчя в хустку і знову затряслася від ридань. Лорі теж не зміг стримати сльозу, і та покотилася по його смаглявій щоці. Йому знадобилося кілька хвилин, щоб придушити спазм у горлі. Коли нарешті йому це вдалося, він якомога впевненіше спробував промовити:

— Вона не помре, Джо. Вона така гарна і ми так її любимо ... Я не вірю, що Бог забере її у нас так рано.

— Хороші люди чомусь часто помирають рано, — сумно сказала Джо, але припинила плакати, тому що слова Лорі вселили в неї надію, що ще не все втрачено.

— Бідолаха Джо, ти зовсім змучилася. Це на тебе не схоже — моя Джо завжди бореться до кінця. Нічого, зараз я тебе трохи підбадьорю, — і Лорі, перестрибуючи через дві сходинки, побіг нагору.

Джо залишилася сидіти, дбайливо стискаючи в руках коричневу накидку Бет, яку ніхто не наважився прибрати з канапи з тих пір, як вона повернулася від Гуммелів. Джо здавалося, що слухняність Бет немов за помахом чарівної палички передалася їй від цієї накидки, і коли Лорі повернувся з келихом вина і простягнув його Джо, вона покійно взяла його і урочисто промовила:

— Я п'ю за здоров'я Бет! Тедді Лоренс, ти не

просто вірний друг, ти ще й чудовий лікар. Не знаю, як я зможу віддячити тобі за твою підтримку, — додала вона з посмішкою, тому що вино дійсно трохи збадьорило її тіло та заспокоїло розум.

— Що ж, у тебе ще буде така можливість, — весело відповів Лорі, надзвичайно задоволений результатами свого лікування. — Але про це поговоримо потім. А зараз приготуйся прийняти ще одні ліки. І вони, мабуть, подіють на тебе набагато ефективніше за вино.

— Про що це ти? — вигукнула Джо, від цікавості забувши на мить про всі свої біди.

— Я телеграфував вашій мамі. Брук відповів, що вона виїхала і сьогодні ввечері вже буде вдома, — випалив Лорі. — Сподіваюся, ти рада?

Лорі розхвилювався і почервонів, адже хотів зберегти свій план у таємниці до кінця, але побачивши, яка засмучена була Джо, зрозумів, що повинен хоч чимось її порадувати.

— О, Лорі! — вигукнула Джо і, кинувшись до Лорі, міцно обняла його. — Мармі! Звичайно ж, я рада! — Джо більше не плакала, вона нестримно сміялася і тремтіла від хвилювання, ошелешена такою несподіваною новиною.

Лорі, хоча і був вражений такою бурхливою реакцією, візуально зберігав спокій. Він заспокійливо поплескав Джо по спині і, побачивши,

що вона вже явно почувається краще, сором'язливо поцілував її у щоку. Це відразу привело Джо до тям. Тримаючись за поручні, вона обережно відсторонилася від нього і невиразно проторохтіла:

— О, боже, Лорі, вибач, що я так накинулася на тебе, це так невиховано з мого боку! Просто це було так сміливо і відважно з твого боку, всупереч вказівці Ганни викликати Мармі, що я не змогла втриматися! Ти такий милий! Так, нумо розкажи мені все по порядку і більше не наливай мені вина, а то, здається, воно дивно на мене впливає.

— Ну що тут розповідати, — засміявся Лорі і поправив краватку, яка від обіймів Джо з'їхала вбік. — Ми з дідусем почали хвилюватися через те, що Бет не стає краще, тому порадилися і вирішили, що Ганна бере на себе занадто багато відповідальності, і потрібно дати знати вашій мамі про стан її доньки. Бо якщо Бет, не дай Боже... Ну, якщо щось трапиться, вона нам цього ніколи не пробачить. А коли я вчора помітив, з яким похмурим обличчям лікар вийшов з вашого будинку, я запропонував Ганні негайно надіслати телеграму, але вона мені суворо заборонила це робити. Але ти ж знаєш, як я не люблю, коли мені щось «суворо» забороняють, тож я того ж вечора пішов на пошту і викликав вашу маму телеграмою. Її поїзд прибуває о другій годині ночі. Не турбуйся, я її зустріну. Тільки прошу тебе, нічого поки не

говори Бет, щоб вона не розхвилювалася завчасно.

— Лорі, ти просто ангел! Я перед тобою в неоплатному боргу!

— Думаю, якщо ти обіймеш мене ще раз, ми з тобою будемо квити! — і Лорі засміявся так весело, як ніхто з них не сміявся за останні два тижні.

— Ну ні. Хоча ..., — Джо посміхнулася. — Я, мабуть, зроблю це через посередника. А в якості цього самого посередника обираю твого дідуся. Гаразд, годі сміятися наді мною. Краще йди додому і відпочинь гарненько, тобі ж і так через нас пів ночі не спати. Хай береже тебе, Бог, Тедді Лоренс!

Тож Лорі з легким серцем відправився додому, а Джо пішла на кухню, де на комоді біля печі сиділи кошенята. Вона радісно повідомила їм, що тепер дійсно вірить, що Бет видужає та все буде добре.

— Це найзухваліший хлопчисько, якого я коли-небудь бачила! Але все ж я не можу на нього сердитися. Я рада, що місіс Марч скоро приїде, — сказала Ганна з явним полегшенням.

Мег і Джо кинулися наводити порядок у кімнаті хворої, а Ганна терміново побігла на кухню, щоб поставити пиріг з нагоди прибуття «неочікуваної, але такої дорогої гості». Здавалося, в будинок Марчів знову повернулася надія. Канарейка Бет знову почала щебетати, а на кущі Емі на підвіконні розцвіла троянда.

І тільки Бет не могла порадіти приїзду матері. Вона як і раніше лежала в забутті. Це було жалюгідне видовище — колись рожеве усмінене личко нині втратило будь-який вираз, маленькі ручки безпорадно лежали на ковдрі, і єдине слово, яке зривалося з пересохлих губ в короткі моменти пробудження було «Води!». Сестрам залишалося лише молитися та чекати приїзду Мармі, адже вони свято вірили, що мати здатна знайти вихід навіть з найважчої ситуації.

Цілісінький день на вулиці лютувала заметіль. Час тягнувся дуже повільно, і сестри, сидячи по різні боки від ліжка Бет, з надією вслухалися в бій годинника, який долинав з вітальні, адже з кожним ударом наближалася мить повернення матері. Зайшов лікар і сказав, що до півночі стан хворої має або поліпшитися, або, навпаки, погіршитися, і що до цього часу він обов'язково повернеться.

Ганна так втомилася за день, що ледь опустившись на канапку, яка стояла біля підніжжя ліжка Бет, негайно заснула. Містер Лоренс, насупивши брови, колами ходив по вітальні, розмірковуючи, як при зустрічі підбадьорити місіс Марч. Навіть битва з ворожим військом була б для нього зараз більш легким завданням. Лорі лежав на килимі біля каміна і робив вигляд, що відпочиває, однак і в його красивих чорних очах стояла тривога.

Мег і Джо на все життя запам'ятали ту ніч.

Вони ні на мить не зімкнули очей, поки несли свою вахту біля ліжка сестри, щосили намагаючись боротися з гнітючим почуттям безпорадності, яке зазвичай приходить у такі важкі вирішальні моменти.

— Якщо Бог помилує Бет, я ніколи більше ні на що не поскаржуся, — дуже серйозно прошепотіла Мег.

— Якщо Бог помилує її, я постараюся все життя бути зразковою християнкою, — так само серйозно і щиро промовила Джо.

— І навіть Бог дає нам серце? Моє, мені здається, зараз розірветься на шматки! — сказала Мег після довгої паузи.

— Якщо життя завжди таке важке, я взагалі не розумію, як жити далі, — сумно відповіла Джо.

І тут вони почули, як годинник пробив північ. Пам'ятаючи слова лікаря, сестри почали уважно вдивлятися в обличчя Бет в очікуванні якихось змін. У будинку було дуже тихо, і лише виття вітру на вулиці порушувало цю гробову тишу. Ганна спала. Сестри невідривно стежили за Бет, і раптом їм здалося, що над обличчям хворої нависла якась тінь. Наступна година не принесла жодних видимих змін. Лорі тихо вийшов з вітальні і поїхав на вокзал. Минула ще година — і знову суцільна невідомість. В голову Джо і Мег почали лізти тривожні думки: затримка в дорозі через снігову бурю, дорожню

пригоду, або, що найгірше, велике горе в далекому Вашингтоні.

На годиннику була майже третя ночі. Джо стояла біля вікна й розмірковувала про те, як спотворено виглядає світ у густій сніжній пелені. Потім вона почула якийсь шурхіт і озирнулася. Мег опустила на коліна біля материнського крісла і уткнулась обличчям у подушку. Жах охопив Джо, і вона раптом подумала: «Бет мертва, а Мег боїться сказати мені». Вона метнулася до ліжка і, глянувши на Бет, зрозуміла, що все скінчено. Нещодавно спотворене стражданнями і жаром обличчя дівчинки тепер було спокійним і незворушним. Від горя Джо навіть не могла плакати. Вона поцілувала сестру у вологе чоло і прошепотіла:

— Прощай, моя мила Бет!

Шепіт розбудив Ганну. Вона підбігла до ліжка, помацала руки Бет і притулилася вухом до її грудей. Потім вона повелася геть дивно — задержши фартух на голову, вона почала розгойдуватися з боку в бік і монотонно бурмотіти:

— Лихоманка пройшла, дихання рівне, вона просто спить. Хвала небесам! Слава Богу!

Перш ніж дівчата зважилися повірити в благополучний кінець цієї жахливої ночі, прийшов лікар і справді підтвердив слова Ганни. І хоч зовнішність його була абсолютно звичайною і навіть непримітною, Мег і Джо здалося, що вони

ще не бачили прекраснішого обличчя, коли він, оглянувши Бет, посміхнувся і оголосив:

— Так, криза минула. Думаю, що крихітка оговтується. Зараз їй потрібен спокій, а коли вона прокинеться, дайте їй ...

Що треба було дати Бет після того, як вона прокинеться, слухала лише Ганна. Не в силах впоратися з емоціями, які переповнювали їх, дівчата навшпиньки вибігли з кімнати, опустилися на сходи і сиділи, тісно притулившись одна до одної. Серця їх калатали від хвилювання і радості, а очі наповнилися сльозами щастя.

Трохи заспокоївшись, вони повернулися до кімнати. Ганна ласкаво покликала їх до себе і поглядом вказала на сплячу Бет. Обличчя її було таким безтурботним, ніби вона й не хворіла зовсім. Вона, як і завжди уві сні, підперла долонею щоку, і якби сестри не знали, чим все могло обернутися ще кілька хвилин тому, вони б подумали, що Бет просто заснула після важкого дня.

— Ах, якби мама прийшла зараз! — сказала Джо.

— Знаєш, — сказала Мег, підходячи до білої напіввідкритої троянди на підвіконні, — я сумнівалася, що вона встигне розпуститися до завтра, щоб ми могли вкласти її в руку Бет, якщо вона ... піде від нас. Але троянда розцвіла цієї ночі, і тепер я збираюся поставити її у вазу, щоб коли

наша мила Бет прокинеться, першим, що вона побачить, була троянда та усміхнене обличчя матері.

Ще ніколи в житті світанок не здавався Джо та Мег таким прекрасним. Новий день ознаменував перемогу над важкою хворобою і поклав кінець страху назавжди втратити її, який не полишав їх останні кілька днів.

— Ти чуєш? — різко схопившись зі стільця, запитала Джо.

Біля вхідних дверей пролунав шурхіт, за яким послідували радісні вигуки Ганни. А потім до кімнати зазирнув Лорі і прошепотів:

— Дівчата, вона тут! Ваша мама приїхала!

19

Емі складає заповіт

Поки в будинку відбувалися всі ці події, Емі страждала в полоні у тітоньки Марч. Тут, звичайно, варто зауважити, що тітонька Марч, незважаючи на безмірну любов до своїх маленьких племінниць, була твердо переконана і навіть вважала ганебним висловлювати свою прихильність до них, як, власне, і до будь-кого іншого в цьому світі. Більш того, вихована і слухняна Емі подобалася їй більше за всіх, проте за час свого візиту вона жодного разу не почула від старої доброго слова. Вперше в житті

вона по-справжньому усвідомила, з якою ніжністю і тактом до неї ставилися вдома. І хоча тітонька Марч дійсно вважала, що робить все на благо Емі, вона буквально зробила її життя нестерпним.

Незважаючи на зморшки і сиве волосся, деякі люди похилого віку зберігають молодість духу, намагаються йти в ногу з часом і знаходити спільну мову з підростаючим поколінням. Вони вчаться розділяти дитячі турботи та радощі, допомагають розкрити і розвинути їх таланти, а також вміють підносити мудрі життєві уроки під виглядом захоплюючої гри або казки. Але тітонька Марч і чути не хотіла про сучасні методи виховання. Користуючись поступливістю і люб'язністю Емі, старенька вирішила максимально вибити з дівчинки «згубний вплив», якому, на її думку, та піддавалася вдома. Така «турбота» змушувала бідолашку Емі почуватися комашкою в павутині дуже суворого павука.

Емі з самого ранку не знала спокою. Після сніданку вона мила чашки, чистила старовинні ложки, великий срібний чайник і склянки, і тітонька не заспокоювалась, допоки срібло не було відполіроване так, що вона могла дивитися в нього, як у дзеркало. Після цього вона змушувала Емі витирати пил у вітальні, що було справжніми тортурями, адже меблі, ніби навмисне, складалися з самих лише вигинів і візерунків, тож пил

зрадницьки забивався у борозни і дістати його звідти було справою не з легких. Щоправда, як би Емі не старалася, тітонька ніколи не була задоволена результатами прибирання. Потім приходила черга доглядати тітоньчин зоопарк — папугу потрібно було нагодувати, а собаку викупати та вичесати. Але і на цьому муки юної полонянки не закінчувалися. Тітонька Марч сильно кульгала, тому зайвий раз не вставала зі свого крісла. Але їй постійно щось було потрібно, тож Емі не менше сотні разів бігала вгору і вниз по сходах, відносячи якісь речі або передаючи прислугі нескінченні розпорядження господині дому. І після всіх цих мук Емі ще потрібно було знайти в собі сили сісти за уроки.

Лише одну годину на день Емі дійсно раділа. У цю годину їй було дозволено гратися та розважатися, і вона незмінно проводила цей час в компанії Лорі.

Лорі жодного разу не порушив слова. Він зумів умовити тітоньку Марч відпускати з ним Емі на прогулянки. Вони каталися, гуляли і загалом чудово проводили час. Але радість тривала лише до обіду, адже після обіду Емі мала читати старенькій тітоньці вголос, а коли та засипала, що зазвичай відбувалося ще до того, як Емі встигала дочитати першу сторінку, дівчинці доводилося близько години сидіти і терпляче чекати, поки та

прокинеться. І коли це траплялося, наставляв час діставати з кошика речі, які потрібно було підштопати або перешити. Емі ненавиділа це заняття, і душа її палала від обурення, однак знаючи, що сперечатися марно, вона покійно бралася за діло. До того ж, чим швидше Емі справлялася з роботою, тим більше вільного часу в неї залишалось до вечірнього чаювання. Вечори давалися Емі найважче — тітонька поринала у спогади про свою молодість. Це були дуже нудні історії, і Емі насилу трималася, щоб не заснути прямо посередині розповіді. Коли вона нарешті діставалася ліжка, то, заколисана черговим випадком з життя тітоньки, відразу засинала.

Здавалося, майже всі мешканці цього дому поставили собі за мету її мучити. Папуга відразу зрозумів, що вона від нього не в захваті, тож при будь-якій нагоді намагався зіпсувати їй життя. Він смикав її за волосся щоразу, як вона проходила повз, а варто було Емі вичистити його клітку, як він перекидав блюдце з молоком і розкришеним хлібом, і Емі доводилося знову все прибирати. Папуга нишком клював тітоньчиного пуделя, і той гавкав, коли старенька спала вдень у своєму кріслі. А коли від гавкоту тітонька Марч прокидалася, вона невдоволено дивилася саме на Емі, яка сиділа поруч, думаючи, що це вона шумить і заважає їй спати. А коли до старенької приходили гості,

папуга всіляко обзивав Емі та взагалі поводився як «дурний птах». Не склалися у Емі відносини, власне, і з тітоньчиним пуделем. Цей товстий і підступний звір раз у раз намагався вкусити Емі, коли вона його вичісувала. А ще цей прожора постійно вимагав їжу, раз у раз кидаючись Емі під ноги, і кілька пару раз навіть трохи не збив її з ніг. Тітоньчина кухарка, здавалося, була найсварливішою жінкою на світі, а кучер був явно глухуватий і просто нічого не відповідав, коли до нього зверталися.

І лише Лорі і покоївка тітоньки Марч, Естер, хоч якимось скрашували її безрадісне існування в цьому полоні.

Естер була французенкою і вже багато років жила з «мадам», яка настільки звикла до своєї покоївки, що не могла і години обійтися без неї. Естер вміло користувалася цією залежністю і була єдиною людиною в домі, яка мала вплив на деспотичну господиню. Емі подобалося проводити час з Естер, яка часто розповідала «маленькій мадемуазель» про своє життя у Франції, поки вони штопали панчохи сварливої бабці. Разом з покоївкою Емі могла безперешкодно розгулювати по дому і досліджувати цікаві та гарні речі, що зберігалися в великих шафах і старовинних скринях, які тітонька Марч збирала, наче та сорока. Особливо вабив Емі старий секретер з безліччю

шухляд і ніш, в яких зберігалися старовинні коштовності та різні витончені витребеньки. Чого тут тільки не було! Гранатовий гарнітур, який юна тітонька Марч одягла під час свого першого виходу в люди. Перли, які подарував їй на весілля батько. Діаманти — весільний подарунок чоловіка. Ще тут були траурні прикраси,⁵⁸ пасма волосся і портрети давно померлих друзів, дитячі браслети, які колись належали єдиній дочці тітоньки, а також годинник на ланцюжку дядечка Марча, яким, вочевидь, гралися безліч дитячих рук. І, нарешті, тут зберігалася обручка тітоньки. Руки у неї з віком опухли, і обручка не налазила на палець, тому відтепер дбайливо зберігалася в окремій коробці.

— Що б з цього вибрала юна мадемуазель, якби вам запропонували? — запитала яось Естер, яка завжди в таких випадках сиділа поруч з Емі, а потім сама замикала секретер.

— Мені найбільше подобаються діаманти, але з усіх прикрас мені найбільше личать намиста, а тут

⁵⁸ Особливий різновид ювелірних прикрас, які носили під час трауру за померлим. Традиція створення траурних прикрас з'явилася ще у XVII столітті, проте їх розквіт припав на вікторіанську епоху (другу половину XIX століття в Англії). Ці прикраси було прийнято носити під час трауру, який за соціальними нормами того часу повинен був тривати кілька місяців, а інколи і років.

я не знайшла жодного діамантового намиста. Тому я б обрала ось це, — відповіла Емі, із захопленням розглядаючи довгу нитку масивних намистин з чорного дерева з вкрапленням золота, серед яких красувався великий чорно-золотий хрест.

— Мені теж дуже подобається ця штука, — відповіла Естер, захоплено дивлячись на намистини. — Ось тільки як на мене це зовсім не намисто, а чотки, які використовують католики під час молитов.

— Тобто це потрібно для того ж, що і намиста з пахучого дерева, які висять у вас на дзеркалі? — запитала Емі.

— Так, вони для молитви. Святі були б задоволені, якби я молилася з такими красивими чотками. Тому я ніколи б не наділа їх на шию, ніби якусь витребеньку, — повчально сказала Естер.

— Здається, ви знаходите велику втіху в своїх молитвах, Естер, — сказала Емі. — Ви завжди така умиротворена після того як помолитесь. От би і мені так навчитися.

— Це правда. Якби ви, мадемуазель, були католичкою, я б навчила вас своїм молитвам. Але ви іншої віри, тож, я, мабуть, краще дам вам загальну пораду. Усамітнюються хоч ненадовго кожного дня, щоб трохи подумати про життя і помолитися. Так робила моя добра господиня, у якої я служила до мадам Марч. У неї була маленька

капличка, і там вона знаходила розраду, коли щось її непокоїло.

— Так, я б теж так хотіла, — сумно сказала Емі, яка почувалася дуже самотньо далеко від дому, а також вона зрозуміла, що стала забувати читати книгу, подаровану мамою на Різдво, адже зазвичай про це їй нагадувала Бет.

— Якщо хочете, я обставлю вам маленьку кімнату поруч з вашої, і ви зможете там молитися за вашу хвору сестру.

Емі дуже надихнулася цією ідеєю, і з радістю прийняла пропозицію Естер.

Естер була воістину побожною жінкою, і завжди давала щирі та добрі поради. Було видно, що вона і сама дуже хвилювалася за сестер Марч.

— Цікаво, куди все це подінеться після смерті тітоньки Марч? — запитала Емі і почала акуратно складати футляри для коштовностей назад в секретер.

— Це перейде у спадок вам і вашим сестрам, дорога мадемуазель. Це я точно знаю. Мадам вибрала мене свідком, і я підписувала її заповіт, — з посмішкою прошепотіла Естер.

— Як це мило з її боку! Але краще б вона подарувала нам все це зараз. Навіщо відкладати? — сказала Емі, обводячи поглядом коштовності.

— Ви все одно ще занадто молоді для таких прикрас, мадемуазель, — пояснила Естер. — Як

тільки перша з вас оголосить про заручини, мадам віддасть їй перли. А ось цю маленьку каблучку з бірюзою тітонька подарує вам перед тим, як ви підете додому, бо хоч мадам і постійно бурчить, їй подобається ваша гарна поведінка та вишукані манери. Тож поведіться добре, мадемуазель.

— Правда? — зраділа Емі. — Тоді я постараюся поводитися ще краще. Яка гарна каблучка! Навіть у Кеті Браун такої немає! Насправді, мені подобається тітонька Марч, хоч вона мене і ганяє з дорученнями, — Емі з задоволеним обличчям приміряла каблучку і твердо вирішила її заслужити.

З цього дня поведінка Емі була зразком слухняності, а старенька не забарилася нахвалювати себе, адже вона була впевнена, що на Емі подіяли її методи виховання.

Незабаром Естер перетворила маленьку кімнату поруч зі спальнею Емі в таку собі подобу каплички. Вона поставила там маленький столик і лавку, а над столом повісила зображення Мадонни з немовлям Ісусом. У картині цій сама Естер не побачила нічого особливого і принесла її з нежитлової частини будинку лише через відповідність сюжету. Це була копія однієї з найвідоміших у світі картин, і Емі з радістю милувалася добрим обличчям божої матері, яке налаштувало її думки на піднесений лад. На стіл

Естер поклала Євангеліє в синій палітурці і Псалтир, а у вазі завжди стояли свіжі квіти, які приносив Лорі. Емі щодня приходила сюди усамітнитися, налаштуватися на добрі думки і помолитися за здоров'я сестри.

Опинившись далеко від дому, Емі як ніколи потребувала такої ось віддушину, і з усіх сил намагалася йти праведним шляхом, як істинний паломник. Правда, вона робила лише перші несміливі кроки, і зараз її ноша здавалася їй дуже важкою. У своїй першій спробі стати хорошою, вона вирішила скласти заповіт, як це зробила тітонька Марч, з якого буде зрозуміло, що, якщо вона раптом захворіє та помре, весь її статок треба буде розділити по справедливості. Слід зауважити, що для Емі це був величезний акт самопожертви, адже свої «скарби» вона цінувала не менше, ніж тітонька Марч коштовності, і їй страшно було навіть подумати, що ними хтось заволодіє.

У вільний від тітоньчиних доручень час Емі старанно складала заповіт. Потім, порадившись з Естер з приводу юридичної термінології, вона попросила французенку поставити підпис у якості свідка. З почуттям виконаного обов'язку Емі відклала документ у бік.

— Тепер дочекаюся Лорі, — вирішила вона. — Нехай він буде другим свідком.

День був сірим і похмурим, ще з самого

ранку, не перестаючи, лив дощ. Тітонька Марч дрімала у вітальні, і щоб хоч трохи розважитись, Емі піднялася нагору та увійшла до кімнати, де стояла велика платтяна шафа зі старовинним вбранням. Щоб було веселіше, Емі взяла з собою папугу. Естер дозволила їй приміряти кілька суконь, і це заняття дуже захопило дівчинку. Зараз вона вбралася у парчу і поважно ходила перед дзеркалом, шарудячи спідницями і присідаючи у вишуканих реверансах. На голові у неї був великий рожевий тюрбан, який виглядав досить дивно у поєднанні з синьою парчевою сукнею і яскраво-жовтою нижньою спідницею. Саме в цьому вбранні і застав її Лорі. Зазирнувши до кімнати, він ледь втримався від сміху — Емі, гордо піднявши голову, махала віялом і шаруділа спідницями. Крім того, вона одягла туфлі на височенних підборах, тож кожен крок коштував їй чималих зусиль.

Пізніше Джо дико реготала, коли Лорі описував їй це кумедне видовище. Емі йшла на зігнутих ногах, а позаду чимчикував папуга і, наслідуючи кожному її жесту, викрикував:

— Ну хіба я не красень? А-ну, з дороги, опудало! Замовкни! Поцілуй мене, дорогенька! Ха-ха-ха!

Насилу стримуючи сміх, щоб не образити її величність, Лорі стуком сповістив про свій прихід і був радо запрошений увійти.

— Проходьте, Лорі. Сідайте, відпочиньте з дороги, а я поки приберу речі назад у шафу. А потім у мене до вас буде дуже серйозна справа, — сказала Емі, заганяючи гострого на язик папугу в кут своїми пишними спідницями. — Це не птах, а кара якась, — нарікала Емі, знімаючи рожевий тюрбан. — Вчора, коли тітонька, як завжди, спала вдень, а я сиділа собі тихенько, немов миша, щоб не розбудити її, цей негідник почав кричати і плескати крилами. Я випустила його з клітки і вирішила заглянути туди. Там сидів великий павук. Я вигнала його, і він побіг під книжкову шафу. Папуга миттю кинувся за ним, заглянув під шафу і, підморгнувши мені, видав у своїй кумедній манері: «А-ну, виходь, прогуляємося, дорогенький. Я не витримала і засміялася. Тітка прокинулася і насварила і мене, і папугу.

— А що павук? Він вийшов гуляти з папугою? — запитав Лорі, посміхаючись.

— Павук вийшов, та ось тільки переляканий до напівсмерті папуга скочив на спинку тітоньчиного крісла і закричав: «Лови його! Лови його!», тож мені довелося лізти під шафу і проганяти цього павука.

— Наклеп! — несподівано закричав папуга і клюнув черевик Лорі.

— Був би ти моїм папугою, я б тобі задав, дурна пташко, — сказав Лорі і пригрозив папузі

кулаком.

Папуга схилив голову на бік і відповів:

— Притримай коней, дороженький!

Нарешті Емі закрила платтяну шафу і сказала:

— Все, я готова, — вона витягла з кишені складений вчетверо аркуш паперу і дуже серйозно додала: — Я хочу, щоб ви уважно прочитали цей документ. Мені потрібно знати, чи правильно я все склала і наскільки це відповідає закону. Я вважала своїм обов'язок скласти заповіт, адже життя, знаєте, непередбачуване, і я не хочу метушні та чвар над своєю могилою.

Лорі закусив губу і, трохи відвернувшись у бік на випадок нападу сміху, із неймовірним самовладанням прочитав ввірений йому документ. Його стриманість заслуговує на найвищу похвалу, враховуючи написане:

МОЯ ОСТАННЯ ВОЛЯ І ЗАПОВІТ

Я, Емі Кертіс Марч, при здоровому глузді та твердій пам'яті заповідаю все своє майно наступним особам:

Моєму батькові — всі кращі мої картини, ескізи, географічні карти та мистецькі твори, включаючи рамки. Йому ж заповідаю сто доларів, нехай розпорядиться ними на власний розсуд.

Матері моїй я заповідаю всі свої речі, крім синього фартуха з кишенею. Мій портрет і

медальйон теж нехай успадкує моя люба матінка.

Моїй старшій сестрі Маргарет я заповідаю бірюзову каблучку (якщо я її все ж отримаю), а також зелену коробочку з зображенням голубів, шматок справжнього мережива, з якого можна зробити просто чарівний комірець, а ще мій портрет на згадку.

Джо я заповідаю ту шпильку, яку ми ремонтували сургучем, а також бронзову чорнильницю, від якої вона все одно загубила кришку. А ще хай забирає мого улюбленого гіпсового кролика в якості компенсації за спалений зошит із казками — мені дуже шкода, що я тоді так вчинила.

Бет (якщо вона проживе довше за мене) заповідаю ляльок, свій комодик, віяло, лляні комірці та нові туфлі, якщо у неї після хвороби настільки схуднуть ноги, що вона зможе у них влізти. Прошу також передати їй мої вибачення за глузування над її нещасною лялькою Джоанною.

Моєму другові та сусідові Теодорові Лоренсу я заповідаю свій набір для виробів з пап'є-маше і глиняного коня, хоча він і говорить, що у цього коня немає шиї. У відповідь на виявлену до мене доброту дозволяю йому також забрати будь-яку з моїх картин, яка йому найбільше сподобається. Нехай навіть забирає найкращий мій шедевр — Собор Паризької Богоматері.

Нашому високоповажному благодійнику містеру Лоренсу заповідаю свою фіолетову коробочку з дзеркальною кришкою, куди він зможе скласти свої ручки і згадувати про померлу дівчинку, яка була вкрай вдячна йому за виявлену до її сім'ї доброту, особливо до Бет.

Своїй найкращій подрузі Кеті Браун заповідаю свій синій фартух і каблучку з золотого бісеру.

Ганні заповідаю коробку для капелюхів, яку вона давно вже у мене просить, і всі мої клаптеві вироби, які я сама не встигну доробити, в надії, що вона буде дивитися на них і згадувати про мене.

Тепер, розподіливши все своє найцінніше майно, я сподіваюся, що всі залишаться задоволені і не будуть висловлювати претензій на адресу покійної. Пробачаю всіх. Сподіваюся, ми ще побачимося в час, коли труба Господня над землею прозвучить. Амінь.

До заповіту цього додаю свій підпис і скріплюю свою останню волю печаткою.

20 листопада 1861 року н.е.

Емі Кертіс Марч

свідки:

Естер Вальнор

Теодор Лоренс

Ім'я та прізвище Лорі Емі написала олівцем.

Вона пояснила, що він має своєю рукою переписати їх чорнилом і запечатати заповіт.

— А з якого дива ви взагалі раптом вирішили скласти заповіт? Вам що, хтось сказав, що Бет роздає свої речі? — здивовано запитав Лорі, коли Емі поклала перед ним сургуч, червону нитку, свічку та чорнильницю.

Емі пояснила, а потім з тривогою запитала:

— А що ви там говорили про Бет?

— Ну, якщо вже я сам проговорився... — зітхнув Лорі. — Одного разу їй було так зле, що вона вирішила подарувати своє піаніно Мег, своїх кошенят — вам, а улюблену ляльку Джоанну — Джо. Вона дуже хвилювалася, що більше у неї нічого немає, тому вона заповіла нам усім по пасму свого волосся, а дідусеві — свою любов. Але вона й не думала складати заповіт.

Поки Лорі говорив, він повільно й акуратно виводив свої ім'я та прізвище чорнилом. Потім він поставив підпис і, розігрівши над палаючою свічкою сургуч, почав запечатувати заповіт. Він підняв голову і побачив, що в очах Емі стояли сльози.

— А можна дещо дописати в свій заповіт? — запитала вона.

— Так, це називається «постскриптум».

— Доповніть тоді до мого заповіту, що я хочу, щоб всі мої кучерики були зістрижені та роздані

моїм друзям. Я забула відразу вказати це, але хочу, щоб це було зроблено, хоч це і дуже зіпсує мій зовнішній вигляд.

Хлопчик вніс необхідні правки, розчулившись від такої несподіваної самопожертви Емі.

Потім Лорі почав щосили розважати дівчинку різними історіями, а Емі розповідала йому про своє життя у тітоньки Марч.

Лорі вже збирався додому, коли раптом Емі з тривогою запитала:

— А що, Бет дійсно серйозно хвора?

— Боюся, що так, Емі. Але ми повинні сподіватися на краще, — і Лорі по-братерськи обійняв її за плечі.

Коли Лорі пішов, Емі тихо прослизнула до своєї маленької каплички, і в темряві зі сльозами на очах і болем у серці помолилася за Бет, відчуваючи, що навіть мільйон каблучок з бірюзою не втішать її у разі смерті сестри.

20

Щира розмова

Не впевнена, що знайдуться дійсно відповідні слова, щоб передати ті емоції, які панували у будинку з приїздом місіс Марч. Тож цю справу я залишу вам, мої любі читачі. Від себе просто скажу, що будинок був сповнений справжнього щастя, і

що план Мег здійснився — коли Бет прокинулася після довгого зцілюючого сну, перше, що вона побачила, було усміхнене обличчя матері та маленька троянда. Занадто знесилена, щоб чомусь дивуватися, вона відкрила очі, побачила матір, ласкаво посміхнулася їй, взявши її за руку, знову заснула.

Незважаючи на вмовляння старших дочок, місіс Марч не побажала залишати Бет, поки та спала, тож Ганна принесла смачний поживний сніданок, приготований спеціально для дорогої господині, прямо у спальню. Тут же місіс Марч розповіла Мег і Джо про батька, який впевнено йшов на поправку, про безмежну доброту містера Брука, який взяв на себе всі турботи про містера Марча, коли вона поїхала до Бет, а ще про бурю, яка затримала її поїзд у дорозі, і, нарешті, про те, як її схвилювало змучене втому, тривогою і холодом обличчя Лорі на пероні вокзалу.

Який же це був дивний, але приємний день! За вікном яскраво світило сонце, і здавалося, що весь зовнішній світ вітав перший пухкий сніжок. У будинку Марчів було тихо — Ганна чергувала біля ліжка Бет, Мег і Джо з блаженним почуттям полегшення, закрили свої втомлені очі та миттєво заснули, а місіс Марч дрімала в своєму великому кріслі, хоча сон її був неглибоким і вона часто прокидалася, підбігала до ліжка Бет і перевіряла, як

там почувується її маленька донечка.

Лорі тим часом вирушив до тітоньки Марч, щоб розповісти їй та Емі про події минулої ночі. Лорі так емоційно розповідав, що старенька навіть жодного разу не фиркнула і не промовила свою звичайну фразу «А я завжди говорила, що це добром не закінчиться». Слухаючи Лорі, Емі міркувала про те, що молитви у маленькій каплиці дійсно принесли свої плоди. Їй дуже хотілося негайно побачити матір, прилинути до неї і розповісти про всі страждання, які випали на її долю, але Лорі сказав, що їй ще трохи доведеться пожити у тітоньки. Зібравши всю свою волю в кулак і придушивши у собі бажання вередливо розплакатися, Емі покірно погодилася з його аргументами.

— Наша Емі — справжня маленька жінка, — похвалила її тітонька Марч.

Навіть папуга, здавалося, залишився задоволений Емі. У будь-якому разі, він підлетів до неї, легенько поплескав гудзики на її сукні та урочисто проголосив:

— Розумниця! Ходімо погуляємо, дорогенька! — сказав він таким люб'язним тоном, що здивувалася навіть тітонька Марч.

Стояв ясний морозний день і Емі дуже хотілося піти погуляти. І вона вже збиралася сказати про це Лорі, як раптом помітила, що він з

останніх сил бореться зі сном після важкої безсонної ночі. І знову Емі було не впізнати — і слова не сказавши, як їй хочеться гуляти, вона вмовила Лорі прилягти на диван і відпочити, поки вона піде до себе і напише листа для Мармі. Це зайняло у неї чимало часу. Повернувшись до вітальні, Емі побачила, що Лорі міцно спить на дивані. Але найбільше її здивувала тітонька Марч, яка дбайливо засмикнула штори у вітальні та сиділа у своєму кріслі з таким виглядом, ніби несла почесну вахту, охороняючи сон цього доброго і самовідданого юнака.

Так вони просиділи досить довго, і навіть почали думати, що Лорі проспить до самого вечора. Можливо, так і було б, але радісний крик Емі розбудив його, коли двері вітальні відчинилися, і до кімнати увійшла місіс Марч.

Ймовірно, в той день у світі було багато щасливих маленьких дівчат, але я особисто вважаю, що Емі була найщасливішою з них, коли, влаштувавшись у матері на колінах, вона без упину розповідала про всі свої переживання і життєві випробування. Під кінець вона з деяким побоюванням розповіла про каплицю, яку обрала для неї добра покоївка Естер.

— Даремно ти хвилювалася, мені тут дуже подобається, дорогенька, — сказала місіс Марч, переводячи погляд із припорошених пилоток

на пошарпану книжечку на столі (що явно свідчило про те, що Емі її старанно читає) і прекрасну картину, поруч з якою у вазі стояв букет з вічнозелених рослин. — Як на мене, це прекрасно — мати місце, куди ми можемо піти, щоб побути у тиші, коли нас щось турбує або засмучує. У тебе в житті буде ще багато важких моментів, але побувши ось у такій «капличці», ти знову зможеш знайти спокій і волю, щоб подолати будь-які життєві негоди та випробування. І я дуже рада, що ти вже вчишся цьому, моя мила!

— Так, мамо. Коли я повернуся додому, я хотіла б влаштувати собі такий куточок у нашій великій коморі. Я віднесу туди свої книжки. І ще я хочу зробити копію з цієї картини. Я вже пробувала. Немовля у мене вийшло, а ось Мадонна поки не дуже. Знаєш, мені подобається думати, то Господь колись теж був дитиною, тому що так я ніби відчуваю себе ближчою до Нього і вірю, що він обов'язково допоможе і мені, і Бет.

Коли Емі показала рукою на усміхнене немовля Ісуса, місіс Марч помітила, що у доньки щось виблискує на пальці та посміхнулася. Вона нічого не сказала, але Емі зрозуміла погляд матері, і після хвилинної паузи несміливо додала:

— Ой, я хотіла сказати тобі, але забула. Цю каблучку мені сьогодні подарувала тітонька Марч. Уявляєш, вона покликала мене до себе, поцілувала

та одягла мені на палець каблучку. Вона сказала, що пишається мною і хотіла б, щоб я завжди жила у неї. Каблучка з бірюзою виявилась трохи завеликою для мого пальця, тож тітонька наділа мені зверху ще ось цю каблучку. Каже, що так надійніше. Мені б дуже хотілося носити їх. Можна, матусю?

— Каблучки дуже гарні, але боюся, ти ще занадто юна для таких прикрас, — відповіла місіс Марч, дивлячись на дві витончених золотих каблучки, які виблискували на пальці дочки. Одна була прикрашена небесно-блакитною бірюзою, а інша, яка тримала на пальці першу, була зроблена у формі двох схрещених долонь.

— Ти не подумай, це не для того, щоб вихвалитися ними. Звичайно, ці каблучки просто чарівні, але мені хочеться носити їх не лише через це. Вони мені нагадують про одну важливу річ. І я хочу, носити їх, щоб не забути про дещо, — відповіла Емі.

— Ти маєш на увазі, щоб не забути про тітоньку Марч? — засміялася Мармі.

— Ні, я боюся забути, що не можна думати лише про себе, — Емі вимовила це так серйозно, що мати припинила сміятися. — Останнім часом я багато думала про свої гріхи та недоліки, і егоїстичність — найбільший з них. Тож я твердо для себе вирішила стати кращою. А ще я зрозуміла, чому всі так люблять Бет — вона про всіх

підкується і зовсім не думає про себе. Ось ми і боїмося її втратити. А якби я захворіла, ніхто не став би так за мене хвилюватися. І це цілком закономірно та правильно, адже я цього не заслужила. Але я дуже хотіла б, щоб мене любили і щоб у мене було багато справжніх друзів. І я буду намагатися виправитись. Я з усіх сил постараюся бути, як наша Бет. А щоб не забувати про це, мені потрібно щось, що буде мені весь час про це нагадувати. Можна я спробую цей спосіб, Мармі?

— Спробуй, мила, — відповіла місіс Марч. — хоча я покладаю більше надій на куточок, який ти вирішила влаштувати в комірчині. Я думаю, що твоє щире бажання стати кращою — це вже половина успіху. А зараз мені вже час повертатися до Бет. Не сумуй, доню, залишилося потерпіти зовсім трохи, і скоро ти знову будеш вдома.

У той самий вечір, користуючись моментом, поки Мег писала батькові докладний звіт про благополучне повернення їх матері-мандрівниці, Джо прослизнула до кімнати Бет і, заставши матір біля її ліжка, зупинилася і почала нерішуче переступати з ноги на ногу.

— Що трапилось, люба? — запитала місіс Марч, з тривогою дивлячись на дочку.

— Мені потрібно дещо тобі розповісти, мамо.

— Про Мег?

— Ого, як швидко ти вгадала! Так, про неї.

Може, це зовсім неважливо, але я весь час про це думаю і ніяк не можу заспокоїтися.

— Бет спить, тож говори тихо. Нумо, розповідай, що тебе турбує. Сподіваюся, справа стосується не юного Моффата? Він хоч не заходив до вас? — тут же занепокоїлася місіс Марч.

— Я б грюкнула дверима прямо перед його носом, якби він ризикнув сюди припхатись. Ні, мова не про нього, — сказала Джо, влаштовуючись на підлозі біля ніг матері. — Пам'ятаєш, минулого літа Мег залишила пару рукавичок у Лоренсів, і поштою їй повернулася лише одна. Ми вже й забули про це зовсім, але недавно Тедді розповів мені, що другу рукавичку зберігає у себе містер Брук! Уявляєш, він постійно носить її в кишені свого жилету. Одного разу вона у нього випала, Лорі помітив це і став його розпитувати. І тоді містер Брук зізнався, що йому дуже подобається Мег, але він не наважується сказати їй про це. Коли Лорі запитав чому, містер Брук відповів, що він надто бідний, щоб просити руки такої прекрасної дівчини, як Мег. Ну хіба не жах?

— А як тобі здається, Мег він подобається? — запитала місіс Марч, і в голосі її прозвучало занепокоєння.

— Ой, робити мені більше нічого, як думати про любов та іншу романтичну маячню! — презирливо фиркнула Джо, але по ній було видно,

що конкретно цей випадок її цікавить. — У романах, коли дівчина закохана, вона нервує та червоніє, втрачає свідомість, не може ані їсти, ані пити, ані спати, і взагалі поводитьсь, як цілковита дурепа. У випадку з Мег я не помітила нічого подібного: вона їсть, п'є і спить як нормальна людина, вона не ховає очі, коли мова заходить про цю людину, хіба що трохи червоніє, коли Тедді жартує про закоханих. Я йому вже сто разів говорила, щоб він цього не робив, але він мене не слухає, і знову за своє.

— Тобто, ти вважаєш, Мег не має до Джона жодних почуттів?

— До кого? — здивовано перепитала Джо.

— До містера Брука. Тепер я кличу його просто на ім'я — Джон. Одного разу в шпиталі я звернулася до нього так, і він сказав, що йому це дуже сподобалося.

— Ну от, приїхали! Я так і знала, що ти будеш його захищати! Ще б пак, він у нас просто зразок благодійника, такий добрий, уважний і завжди готовий прийти на допомогу! Звичайно, ви його не проженете і дозволите Мег вийти за нього заміж, якщо вона захоче. От же ж негідник! Зголосився допомогти тобі у Вашингтоні і зараз наглядає за батьком, щоб втертися в довіру і змусити вас полюбити його! — сказала Джо і від злості аж смикнула себе за волосся, яке вже потроху почало

відростати.

— Мила моя, не сердься на нього, — ласкаво сказала місіс Марч, — і краще послухай, як все було насправді. Містер Лоренс попросив Джона супроводжувати мене. Але коли ми приїхали, він так хотів мені допомогти, що зголосився доглядати за татом, і до речі, робив це дуже самовідданно та старанно. Він дійсно дуже нам допоміг. Ну як, скажи на милість, ми могли до нього після цього ставитися? З кожним днем ми все більше і більше прив'язувалися до нього. А потім він нам зізнався, що любить Мег, але не відкриється їй, поки не заробить грошей на пристойний будинок. Нас він лише попросив, щоб ми дозволили йому сподіватися заслужити колись її кохання. Ну як, сама поміркуй, ми могли не вислухати його. Та й відмовити такій прекрасній людині, як на мене, просто неможливо. Але мушу сказати, що я особисто вважаю, що виходити заміж Мег ще зарано.

— Та це точно! Теж мені, придумали! Я так і знала, що цей тип затіває якусь капость. Але щоб таке! Шкода, що я не чоловік, а то сама б одружилася з Мег, і їй не довелося б нікуди від нас йти.

Подібне рішення проблеми так розсмішило місіс Марч, що вона не змогла стримати посмішку. Але вона тут же взяла себе в руки і серйозно

сказала:

— Джо, я довірила тобі секрет, і ти не повинна навіть натякати про нього Мег. Прийде час, і містер Брук сам їй про все розповість. Розумієш, мені треба побачити їх разом, але так, щоб Мег не знала, що від неї чекають якогось рішення. Якщо вона дізнається заздалегідь, мені важко буде зрозуміти, як вона ставиться до Джона.

— Вона все одно зрозуміє по його красивим очам, вона мені про них вже всі вуха протуркала. Ой, чує моє серце, справи кепські. Варто комусь подивитися на Мег з ніжністю, як вона тут же тане, немов масло на літньому сонечку. У неї в голові одне кохання. Вона навіть його листи читала уважніше, ніж твої. А коли я над нею пожартувала, вона щипнула мене і різко змінила тему розмови. Вона, бач, любить карі очі. Мармі, ти уявляєш, їй навіть його ім'я здається красивим.

Подивившись на доньку, місіс Марч важко зітхнула, а Джо все ніяк не могла вгамуватися:

— Вона, бач, у нього закохається, і все — кінець веселошам і спільному дозвіллю. Я вже це бачу! Будуть ходити і воркувати тут, наче ті голубки, а ми їм не будемо потрібні. Мег буде думати лише про весілля і зі мною їй вже не буде цікаво. Брук якимось чином накопичить грошей, забере нашу Мег і розвалить нашу сім'ю! Моє серце буде розбите! Ох, наскільки б простіше нам жилося,

якби всі ми були хлопчиками!

Джо сперлася підборіддям на коліна матері і пригрозила кулаком негідникові Джону. Місіс Марч важко зітхнула, і Джо з полегшенням подивилася на неї.

— Отже тобі це теж не подобається, так, Мармі? Це мене радує, — з надією сказала вона. — А давай скажемо йому, що Мег його не любить. Тоді він нас залишить у спокої, Мег скоро забуде його, і ми заживемо як раніше.

— Ти мене не так зрозуміла, Джо. Це природно і правильно, що всі ви з часом покинете наш дім і створите свою сім'ю. А зітхнула я тому, що, звичайно, мені шкода розлучатися з вами. Адже я ваша мати, і, звичайно, хотіла б утримати вас довше біля себе. Шкода, що все сталося так швидко, адже Мег всього сімнадцять. Але Джон сам назвав умову для їхнього шлюбу, і для її виконання точно знадобиться кілька років. Тому ми з татом вирішили, що Мег не повинна виходити заміж, поки їй не виповниться двадцять. Якщо вони з Джоном дійсно кохають один одного, вони почекають, а заодно і перевірять, наскільки щире та міцне їх кохання. Мег дуже відповідальна та чесна людина, і я впевнена, що вона не зможе погано обійтися з Джоном. Моя красуня Мег! Сподіваюся, вона буде щаслива, — тремтячим голосом підсумувала місіс Марч.

— А хіба не краще було б, якби Мег вийшла за кого-небудь багатшого? — запитала Джо.

— Гроші — це хороша та корисна річ, Джо, без них і справді не проживеш. Звичайно, я сподіваюся, що ні одна з вас не буде відчувати потреби в грошах. Але багатство таїть у собі безліч спокус, і я хочу вірити, що ті з моїх дочок, кому випаде бути багатою, з честю витримають це випробування. Я дуже хочу, щоб Джон став на ноги і мав пристойний стабільний заробіток, щоб вони з Мег могли жити у комфорті та їм не довелося влазити у борги. Насправді, для щастя не потрібні ані величезні статки, ані відоме прізвище, ані положення у суспільстві — все це цінне лише разом із щирим коханням. Звичайно, якщо це станеться, я порадію за вас. Але, повір мені, Джо, я знаю з власного досвіду, що справжнє щастя можна знайти в простому маленькому будинку, де на хліб насущний заробляють кропіткою працею. Так, можливо, вийшовши заміж за Джона, Мег пізнає деякі матеріальні незручності, але у неї буде інше багатство: вона стане дружиною порядного та відданого чоловіка, а це найдорожче надбання для жінки.

— Я розумію, Мармі. Ти абсолютно права, але я сподівалася, що Мег і Лорі згодом покохають один одного та одружаться. Уявляєш, як було б чудово! От з Лорі Мег все життя прожила б у

розкоші.

— Але, Джо, Лорі молодший за Мег і ...

— Ну то й що? — перебила Джо. — Він виглядає старшим за свої роки. Він високого зросту і, коли захоче, поводить ся як дорослий. Я вже не кажу про те, який він щедрий, добрий і як він усіх нас любить.

— Боюся, що Лорі, хоч він і справді вміє поводитися зовсім як дорослий, все ж занадто молодий для Мег. Ти знаєш, що я дуже люблю його, але як на мене, у нього ще вітер у голові і він сам не знає, чого хоче від життя. Хіба можна тиснути на нього, вбиваючи йому в голову, як ти це називаєш, «романтичну маячню»? Люди мають самі вирішувати, з ким їм пов'язувати свою долю.

— Гаразд, Мармі, напевно, ти права. Але, знаєш, дуже прикро, коли все йде не так, як ти собі задумав. І навіщо ми всі дорослішаємо? Мені здається, якби мені сказали, що треба весь час ходити з праскою на голові і тоді я залишалася б маленькою, я б погодилася.

— Які ще праски на голові? — пролунав раптом голос Мег.

— Та не звертай уваги, — відповіла Джо, — просто я вирішила трохи пофантазувати. Гаразд, я пішла спати, — і вона швидко вийшла з кімнати.

Тим часом Мег підійшла до матері і простягнула їй лист, який вона щойно написала

батькові.

— Чудово, — швидко прочитавши його, сказала місіс Марч, — ти написала все, що було потрібно. Розумниця моя. Тільки допиши ще, будь ласка, що я шлю Джону привіт, — додала вона і знову віддала листа Мег.

— Ти називаєш його Джоном? — запитала Мег, подивилася на матір сповненим невинності поглядом і посміхнулася.

— Так, за цей час він став нам з татом майже як син, ми дуже полюбили його, — відповіла місіс Марч, пильно дивлячись на доньку.

— Я дуже цьому рада, адже містер Брук такий самотній. Він казав, що у нього немає рідних. На добраніч, люба Мармі. Як же добре, коли ти поруч, — ласкаво сказала Мег.

Мати ніжно поцілувала дочку, і Мег пішла спати.

— Що ж, вона ще не кохає Джона, — залишившись наодинці, тихо промовила місіс Марч, і в голосі її звучали одночасно жаль і радість, — але скоро в ній прокинеться це почуття.

21

Сварки та примирення

Наступного дня після довірчої бесіди з матір'ю, з обличчя Джо не сходив якийсь

загадковий і напружений вираз. З одного боку, те, що вона дізналася, гнітило її, але з іншого, вона пишалася, що їй довели таку велику таємницю. Знаючи сестру, як свої п'ять пальців, Мег відразу зрозуміла, що та щось приховує, але не подавала вигляду, адже чудово знала, що чим менше чіплятися до Джо з розпитуваннями, тим швидше вона проговориться. Однак цього разу перевірена роками тактика не спрацювала, бо цілий день Джо зберігала мовчання. Це страшно розлютило Мег, і вона теж вирішила ігнорувати Джо. З гордо піднятою головою вона почала як ні в чому не бувало розмовляти з матір'ю.

Коли Джо оголосила, що піде посидіти з Бет, Мармі сказала, що вона сама сьогодні догляне за крихіткою, а Джо зараз слід трохи розважитись і набратися сил, адже вона зовсім змучилася, поки доглядала хвору сестру. Словом, Джо надали повну свободу, але вперше в житті вона не знала, чим себе зайняти. Від Мег вона вирішила триматися подалі, щоб не проговоритися, Емі як і раніше гостювала у тітоньки Марч. Податися в гості до Лорі? Але цього вона боялася ще більше, оскільки добре знала його проникливість і не сумнівалася, що він здогадається, що вона знає якийсь секрет. А щойно він про це здогадається, негайно вивідає у неї таємницю. І побоювання Джо не були марними. Лорі дійсно відразу запідозрив недобре. Дивну та

таємничу поведінку подруги він сприйняв як виклик, і тут же кинувся в атаку. Ой, нелегко довелося бідоласі Джо, адже Лорі пускав у хід найрізноманітніші прийоми — то висміював її скритність, то намагався підкупити привабливими призами, то погрожував образитися і не розмовляти з нею, то говорив, що і так все вже знає і робив вигляд, що йому байдуже, чекаючи, подібно до Мег, що Джо сама проговориться. Але Джо продовжувала мовчати. Нарешті, завдяки своїй проникливості, по реакції Джо він зрозумів, що справа стосується Мег і містера Брука. Тут Лорі не на жарт образився, адже він вважав містера Брука своїм другом, а виявилось, що той приховав від нього таємницю, немов від малої дитини, якій не можна довірити нічого серйозного! Лорі вирішив, що залишити такий вчинок безкарним він не може, і став виношувати план помсти.

Тим часом Мег, вочевидь, забула про дивну поведінку Джо і була поглинена приготуваннями до повернення батька. Але тут на неї найшло щось дивне, і цілих два дні вона була просто сама не своя. Варто було комусь заговорити з нею, як вона здригалася і червоніла. Помітивши на собі чийсь погляд, Мег зніяковіло опускала голову над шиттям. Місіс Марч і Джо не на жарт стривожилися, але на розпитування матері Мег відповідала, що почувається чудово, а Джо благала

залишити її в спокої.

— Ну ось, тепер вона поводить ся в точності, як героїня роману. На обличчя більшість симптомів — дратується, майже не їсть, лежить ночами з відкритими очима, я сама бачила, і весь час намагається забитися у який-небудь куточок, щоб там посумувати. А одного разу я навіть застукала її, коли вона тихенько наспівувала ту німецьку пісеньку, яку переклав для неї містер Брук. А ще вона одного разу назвала його «Джон», уявляєш! А потім відразу ж почервоніла, як той мак. Що ж нам робити, Мармі? — рішуче запитала Джо, готова до будь-яких заходів, навіть до самих радикальних.

— А що ми можемо зробити? Час все поставить на свої місця, — м'яко відповіла мати. — З приїздом тата, думаю, Мег трохи відволічеться та оговтається. А поки що дай їй спокій, доню, та будь з нею ласкавою і терплячою.

Наступного ранку Джо дістала з поштового відділення у живоплоті лист, адресований Мег.

— Тобі записка від Лорі, Мег, — тут же оповістила вона сестру. — Як дивно — вона запечатана. Коли Лорі мені пише, він ніколи не заклеює конверт, — здивовано додала вона.

Місіс Марч і Джо були поглинуті своїми справами. І тут Мег скрикнула. Вони з тривогою глянули на неї. На обличчі Мег застиг жах, а в руках вона тримала записку.

— Дитя моє, що трапилося? — запитала місіс Марч, підбігаючи до неї, в той час як Джо намагалася витягнути з рук Мег записку, яка так налякала її.

— Це все брехня! Він нічого не надсилав ... Як ти могла так вчинити зі мною, Джо! — і, закривши обличчя долонями, Мег розридалася.

— Та що я зробила? Я нічого не розумію! — вигукнула Джо, геть збита з пантелику раптовою нападкою Мег.

Зазвичай лагідні очі Мег загорілися гнівом, коли вона витягла з кишені зім'яту записку і жбурнула її Джо, докірливо додавши:

— Це ти написала! — сказала вона з гіркотою в голосі. — А цей жалюгідний хлопчисько тобі допомагав! Як ви могли! Це так грубо, підло і жорстоко з вашого боку! Ви принизили нас обох!

Але Джо майже не чула те, що говорила сестра. Вона була повністю поглинута текстом записки, яку читала разом із матір'ю:

Дорога Маргарет!

Я більше не в силах приховувати почуття, які переповнюють мене, тому я молю Вас вирішити мою долю до того, як я повернуся з Вашингтона. Я поки не наважуюся сказати про свої наміри Вашим батькам, однак сподіваюся, що дізнавшись про те, що ви відповідаєте мені взаємністю, вони не

заперечуватимуть проти нашого союзу. Містер Лоренс допоможе мені влаштуватися на хорошу роботу, і тоді, мила моя дівчинко, ми з Вами заживемо щасливо. Прошу Вас, не кажіть поки що нічого своїй сім'ї, а просто надішліть мені звісточку через Лорі.

Відданий Вам навіки

Джон.

— От негідник! — гнівно вигукнула Джо. — Це він помстився мені за те, що я не видала йому секрет! Ну, Лорі, ти сам напросився! Піду і скажу йому все, що думаю про його вчинок і змушу його молити в Мег прощення!

Згораючи від нетерпіння негайно виконати правосуддя, Джо вже пішла одягати пальто, але мати її зупинила:

— Стривай, Джо! — суворо звеліла місіс Матч. — Перш ніж ти підеш, мені здається, тобі слід чесно сказати, чи дійсно ти тут ні до чого! Зазвичай ви з Лорі вигадуєте все разом. Думаю, і тут без тебе не обійшлося.

— Чесне слово, мамо, я тут ні до чого! Клянуся життям, я ніколи раніше не бачила цієї записки і нічого про неї не знаю! — сказала Джо так серйозно, що засумніватися в її щирості було просто неможливо. — Повір, якби я мала до цього відношення, я б написала більш правдоподібну

записку! Ви ж чудово розумієте, що містер Брук не став би писати такі дурниці, — додала вона, презирливо відкидаючи записку в сторону.

— Але почерк дуже схожий, — розгублено промовила Мег, порівнюючи його з запискою, яку вона стискала в руці.

— Невже ти відповіла, Мег? — вигукнула місіс Марч.

— Так, відповіла! — зізналася Мег і закрила руками багряне від сорому обличчя.

— Кепські справи! Пустіть мене! Я зараз же притягну цього негідника Лорі сюди, нехай пояснить свій огидний вчинок! Ох я йому задам! — і Джо знову кинулася до дверей.

— Почекай! — знову зупинила її місіс Марч. — Спершу я повинна остаточно у всьому розібратися. Поки я бачу, що справа серйозніша, ніж мені спершу здавалося. Нумо розкажи мені все докладно, Маргарет, — скомандувала місіс Марч, сідаючи поруч з Мег, при цьому тримаючи за руку Джо, щоб та не втекла.

— Перший лист мені передав Лорі, — почала Мег, не піднімаючи очей. — Вигляд у нього був абсолютно невинний, і він сказав, що не знає, про що йде мова у листі. Коли я прочитала, я дуже засмутилася. Спочатку я хотіла показати його тобі, мамо, але потім згадала, як добре ви з татом ставитеся до містера Брука, і вирішила, що ви не

будете на мене сердитися за те, що я певний час потримаю це в таємниці. Я така дурна! Я відчувала себе ніби дівчата в романах і написала йому лист у відповідь. Ах, тепер я ніколи не наважуся подивитися йому в очі! — вигукнула вона в розпачі.

— І що ж ти написала йому? — запитала місіс Марч.

— Я написала, що ще занадто молода і не можу нічого вирішити потай від вас з татом, і йому варто поговорити з моїм батьком про свої наміри. Потім я подякувала йому за виявлену до нас доброту і сказала, що поки ми можемо бути просто друзями. От і все.

Обличчя місіс Марч осяяла посмішка, і було видно, що відповідь Мег принесла їй величезне полегшення. Джо заплескала в долоні.

— Ну, Мег, та ти у нас, виявляється, мудра жінка! — вигукнула вона. — Розповідай далі! Що він тобі на це відповів?

— Він відповів, що не надсилав мені ніяких любовних листів, і йому дуже шкода, що моя сестра Джо дозволила собі такий підступний жарт щодо нас обох. Він написав мені дуже доброго і шанобливого листа, але мені від цього анітрохи не легше!

Мег у розпачі притулилася до матері, а Джо, немов лев у клітці, ходила колами по вітальні та проклинала негідника-жартівника Лорі! Раптом

вона завмерла на місці і, з задумливим виглядом попрямувавши до столу, уважно подивилася спочатку на одну, а потім на другу записку.

— Думаю, містер Брук не бачив жодної з цих записок, — нарешті впевнено сказала вона. — І ту, і іншу написав Лорі. Твою відповідь на перший лист він залишив у себе. Це він вирішив так відплатити мені за те, що я не видала секрет.

— Знаєш, Джо, раджу тобі не мати секретів. Краще розповідай усе відразу Мармі, і захистиш себе від такого от принизливого становища, в яке потрапила я, — застережливо сказала Мег.

— Так Мармі якраз і довірила мені цей секрет! — вигукнула Джо.

— Досить, Джо, — поспішила втрутитися місіс Марч. — Ми тут з Мег трохи заспокоїмося, а ти збігай-но за Лорі. Я хочу розібратися в цій історії і покласти край подібним витівкам раз і назавжди.

Джо побігла за Лорі, а місіс Марч в дуже делікатній формі розповіла Мег про справжнє ставлення до неї містера Брука.

— Ну а тепер скажи мені, ти сама як до нього ставишся? — запитала мати. — Чи відчуваєш ти в собі сили чекати, поки він зможе створити міцний фундамент для вашого майбутнього або віддаси перевагу не пов'язувати себе ніякими зобов'язаннями?

— Якщо чесно, я так перехвилювалася через

всю цю історію, — зникла Мег, — що мені поки навіть думати про заміжжя не хочеться. Можливо, я взагалі ніколи не вийду заміж. Якщо Джон правда нічого не знає про ці дурні записки, краще взагалі йому про це нічого не говорити. І Джо з Лорі теж скажи, щоб тримали язика за зубами. Не хочу виглядати дурепою!

Спокійну і незворушну Мег сильно вибив з колії жорстокий жарт Лорі. Була зачеплена її гордість, і вона не на жарт розлютилася. Місіс Марч почала заспокоювати доньку, запевняючи, що містер Брук ніколи не дізнається про цю історію. Потім у передпокої почулися кроки Лорі. Мег втекла, а місіс Марч удостоїла винуватця аудієнції. Джо завела його до вітальні, але їй самій було наказано вийти. Та далеко вона не пішла, а почала ходити туди-сюди по коридору, немов вартовий, на випадок, якщо злочинець вирішить втекти із залу суду.

Боячись, що Лорі відмовиться йти, Джо не пояснила, навіщо він знадобився місіс Марч, але варто було йому зайти до вітальні та зустрітися поглядом з поважною матір'ю сімейства, як він одразу здогадався, у чому справа. Він застиг із таким винуватим виглядом, що місіс Марч зрозуміла, що дорікати йому буде зайвим. Їй стало ясно: він і сам глибоко шкодує про скоєне. Ніхто з дівчат так і не дізнався про зміст їх короткої бесіди.

Коли Мег і Джо нарешті покликали зайти, вони побачили Лорі, який стояв біля крісла Мармі з таким покаючим виглядом, що Джо, яка ще секунду тому кипіла від обурення, тут же пробачила його. Мег вислухала його вибачення і, коли Лорі поклявся, що містер Брук нічого не знає про всю цю історію, теж заспокоїлася.

— Я заберу цю таємницю з собою в могилу! — додав він. — Пробачте мені, Мег. Я постараюся загладити свою провину. Сподіваюся, мені випаде нагода довести вам на ділі, як сильно я каюсь.

— Я спробую пробачити вас, Лорі, хоч це буде і нелегко. Ви вчинили зовсім не по-джентльменськи. Такого я від вас не очікувала, — строго відповіла Мег, яка вже майже не сердилась на Лорі, але суворий тон допомагав їй приховувати власне збентеження.

— Мій вчинок був низьким і просто огидним, Мег. Навіть якщо ви цілий місяць не будете зі мною розмовляти, я не вважатиму, що покараний занадто суворо. Але ви ж не вчинете зі мною так, правда, Мег? — і Лорі молитовно склав руки і схилив голову, усім своїм виглядом показуючи, як щиро він кається у скоєному. Він заявив, що готовий понести будь-яке покарання і скільки завгодно часу спокутувати свій гріх, а коли він додав, що буде повзати, як черв'як, перед ображеною Мег,

благаючи її про прощення, ніхто вже не міг на нього сердитися, і всі засміялися, вирішивши назавжди забути про цей невдалий розіграш.

Джо тим часом стояла в стороні, не бажаючи показувати, що більше не відчуває обурення. Лорі глянув на неї кілька разів, але вона кидала в його сторону лише суворі погляди. Не побачивши пом'якшення в очах подруги, Лорі образився і повернувся до неї спиною, а коли йшов, то навіть не попрощався з нею. Однак варто було Лорі піти, як Джо відразу пошкодувала, що не була більш поблажливою до друга. А потім Мармі та Мег піднялися нагору, а Джо, залишившись у вітальні, відчула гнітючу самотність. Їй раптом захотілося поговорити з Лорі. Якийсь час вона сиділа і про щось напружено міркувала, а потім, схопивши книгу, яку брала почитати у містера Лоренса, побігла до Великого будинку.

— Містер Лоренс вдома? — запитала Джо, побачивши покоївку, яка спускалася сходами.

— Так, міс, але боюся, він вас зараз не прийме.

— Чому ні? Він що, захворів?

— Ні, міс. Але він посварився з містером Лорі. Хлопчик влаштував скандал, і старий джентльмен так розсердився, що я навіть боюся до нього зараз підходити, міс.

— А сам Лорі де?

— Замкнувся у себе в кімнаті. Я вже кілька разів стукала до нього, але він не відповідає. Просто не знаю, що робити. Обід уже давно готовий, а їсти нікому.

— Піду дізнаюся, що там у них сталося. Я не боюся ні одного, ні другого.

Джо піднялася нагору і рішуче постукала в двері кімнати Лорі.

— Якщо зараз же не припините, я вам задам! — крикнув він загрозливим тоном у відповідь на стукіт.

Але Джо стукала у двері до тих пір, поки Лорі не витримав і не відчинив їх. Вигляд у нього був ошелешений, адже він явно не очікував побачити Джо на порозі, і, скориставшись його секундним збентеженням, вона кулею влетіла до кімнати.

Ледве глянувши на друга, вона переконалася, що у нього в черговий раз трапився напад поганого настрою. Однак Джо чудово знала, як привести його до тями. З нарочито театральним виглядом Джо впала перед ним на коліна і вигукнула:

— О, містере Лорі! Я прийшла благати Вас про прощення, адже я, окаянна, найдовше на вас сердилась за вашу невинну витівку! Я готова понести будь-яке покарання і скільки завгодно часу спокутувати свій гріх, а ще повзати, як черв'як!

— Гарзд-гарзд, годі блазнювати, Джо, піднімайся вже з колін, — милостиво відповів Лорі.

— Ваша великодушність безмежна, о мій пане, — східно відповіла Джо. — А тепер давай кажи, чого ти такий похмурий?

— Він тряс мене за плечі, — відповів він, і голос його здригнувся від образи.

— Хто?

— Дідусь. Та якби хтось інший дозволив би собі до мене доторкнутися, я б йому ... — і ображений юнак стиснув руку в кулак і закінчив фразу енергійним ударом по повітрю.

— І це все? Я теж часто трушу тебе за плечі, але ти ж не ображаєшся на мене за це, — намагалася заспокоїти його Джо.

— Ну ти і порівняла! Одна справа, коли це жартома... До того ж, ти дівчинка. Але я не допущу, щоб хтось от так тряс мене за плечі!

— Сумніваюся, що хтось ризикне до тебе доторкнутися, якщо ти завжди будеш ходити з таким грізним виглядом, — зауважила Джо. — І все ж, чого він тебе тряс?

— Тому що я не зізнавався, навіщо ваша мама кликала мене. Я ж обіцяв мовчати і ні за що не порушу слова.

— А ти що, не міг що-небудь вигадати з ходу?

— Ні, він знає, коли я брешу. Якби я міг не видавати Мег, я б, звичайно, розповів йому про розіграш. Але це неможливо. От я і мовчав, а мій дід-правдолюб наполегливо вимагав роз'яснень.

Поки він просто сварився, я терпів, але коли він схопив мене за плечі і сказав, що витрусить з мене правду, мій терпець увірвався! Я зрозумів, що лють мене накриває і я можу щось утнути, тож я вирішив втекти і закритися у себе в кімнаті.

— Ну, так, згодна, неприємна ситуація. Але я впевнена, що він і сам уже шкодує про те, що трапилося. Ходімо до нього, я допоможу вам помиритися.

— І не подумаю! — рішуче відповів Лорі. — Краще вже я відразу повішуся. Мені осточортіло, що мене з усіх боків сварять і штовхають! Я погано повівся з Мег, але я вибачився. Так повинен вчиняти кожен чоловік. Але я не збираюся вибачатися, коли не винен.

— Але він же не знав, у чому справа.

— Він повинен мені довіряти, а не поводитись зі мною так, ніби я якийсь нетямуща дитина! Я повинен довести йому, що я можу сам про себе подбати.

— Ви обидва такі вперті! — вигукнула Джо. — Ну і як, скажи на милість, нам бути в цій ситуації?

— Думаю, йому слід вибачитися переді мною, — поважно відповів Лорі, — адже він образив мене своєю недовірою. Я ж йому відразу сказав, що не можу нічого пояснити, тому що це секрет.

— Ти ж знаєш свого дідуся, він ніколи не стане вибачатися.

— Тоді я не піду вниз.

— Тедді, будь розумнішим, поступися старому, а я все сама поясню йому. Не будеш же ти сидіти у цій кімнаті до кінця своїх днів! Який сенс у цій показній драмі?

— А я і не збираюся тут довго сидіти. Ще трохи почекаю, а потім втечу з дому. Кудись поїду. Коли я зникну, він відразу зрозуміє, що винен.

— Він-то, може, і зрозуміє, але ти не маєш права так вчиняти з ним, він же буде дуже хвилюватися за тебе.

— Та годі повчати мене! Я просто хочу з'їздити у Вашингтон до Брука. Хоч трохи розважуся та відпочину від усіх проблем.

— Як чудово! Як би мені хотілося теж поїхати! — мрійливо вигукнула Джо, зовсім забувши, що говорила секунду назад з приводу задуму Лорі.

— А що? Поїхали разом! — надихнувся Лорі. — Уявляєш, як твій тато зрадіє, коли побачить тебе? А я трохи розворушу Брука. Це буде просто чудово. Ну, що скажеш, Джо? Залишимо записку, щоб не хвилювалися за нас, і гайда на зустріч пригодам. Грошей на поїздку у мене вистачить. Тобі, до речі, теж не завадить трохи розвіятися. І головне, ти ж не робиш нічого поганого. Ти їдеш

навідати батька.

Джо була майже готова погодитися з планом Лорі, яким би божевільним він не здавався. За час хвороби сестри домашні турботи вкрай її вимотали, а ця поїздка була б як ковток свіжого повітря. Крім думок про довгоочікувану зустріч із батьком, в її голові роїлися фантазії про те, як вона зануриться у світ нових вражень — атмосфера великого міста, свобода, веселощі. Очі її спалахнули, і вона мрійливо подивилася у вікно. Але погляд її тут же впав на старий будинок, який виднівся за живоплотом, і замість згоди, яка вже крутилася в неї на язичі, вона сумно промовила:

— Якби я була хлопчиком, я б погодилася, не замислюючись. Уявляю, як ми чудово провели б час! Але на жаль, я народилася дівчинкою і повинна дотримуватися правил пристойності. Тож не вмовляй мене, Тедді. Я залишуся вдома. Та й взагалі це божевільна затія.

— Так у цьому і суть! — завзято почалав Лорі, якому так хотілося вирватися за межі монотонної буденності.

— Ой, не спокушай мене, Тедді! Не хочу навіть чути про це! — сказала Джо, закриваючи вуха руками. — Ти ж чудово розумієш, що я, як дівчина з пристойної сім'ї, не можу просто взяти і втекти з тобою до іншого міста. Така вже моя дівоча доля, з якою я, до речі, майже змирилася. І

взагалі, я прийшла сюди відновити мир і справедливість, а ти мене штовхаєш на нові безумства.

— Дивно, дивно, такого боягузтва я міг очікувати від Мег, але ти, я гадав, сміливіша, — іронічно протягнув Лорі.

— Так, все, замовкни, нестерпний хлопчисько, — сказала Джо, намагаючись напустити на себе вигляд суворої вчительки. — Сядь і подумай про свої гріхи, і не намагайся й мене долучити до числа грішників. Якщо я переконаю твого дідуся вибачитися, ти не станеш тікати з дому?

— Звісно. Але тобі це не вдасться, — сказав Лорі.

Він і сам був не проти помиритися, але образа здавалася йому занадто серйозною, щоб просто так піти на поступки.

— Що ж, зуміла впоратися з молодим, вже якось розберуся і зі старим, — пробурмотіла Джо і, залишивши Лорі за вивченням схеми залізничних ліній Сполучених Штатів, вийшла з кімнати.

Підійшовши до дверей кабінета містера Лоренса, вона постукала.

— Увійдіть, — негайно пролунало у відповідь, і Джо здалося, що голос старого джентльмена був суворішим, ніж зазвичай.

— Це я, Джо, містере Лоренс, — сказала Джо,

рішуче переступаючи поріг кімнати, — хотіла повернути вам книгу.

Старий джентльмен був явно роздратований, але з усіх сил намагався приховати це від Джо.

— Можеш взяти ще що-небудь, — якомога привітніше запропонував він.

— Із задоволенням, містере Лоренс. Мені так сподобався цей Сем. Тепер я не заспокоюся, поки не прочитаю другий том.

Джо пам'ятала, як розхвалював їй містер Лоренс «Життя Семюела Джонсона» Босвелла,⁵⁹ і сподівалася, що її захоплений відгук пом'якшить старого джентльмена.

Обличчя містера Лоренса і справді дещо подобрішало, кущисті брови злегка підвелися, і він люб'язно підкотив драбину до того стелажу, де стояли твори Босвелла. Джо швидко забралася нагору і, роблячи вигляд, що шукає потрібний том, метушливо обмірковувала, як би їй перевести розмову в потрібне русло.

Містер Лоренс ходив взад-вперед по кімнаті і

⁵⁹ Посилання на книгу «Життя Семюела Джонсона» (1791 р.) у двох томах — біографії відомого англійського письменника і лексикографа (1709–1784 рр.), написаної шотландським письменником і мемуаристом Джеймсом Босвеллом. Цю книгу часто називають взірцем біографічної літератури.

мигцем поглядав на Джо. Мабуть, він запідозрив, що її щось турбує, тому що він різко повернувся і сказав:

— А ну розповідай, що там накоїв цей хлопчисько? І не здумай його вигороджувати. Я відразу зрозумів, що він щось утнув. Бачила б ти його, коли він повернувся. Але я не зміг витягнути з нього жодного слова. А коли я сказав, що все одно витрясу з нього правду, він втік і зачинився у себе в кімнаті.

Від несподіванки Джо аж підскочила і том Босвелла з гуркотом впав на підлогу.

— Він вчинив не дуже добре, але ми пробачили йому і домовилися нікому не говорити про цю ситуацію ані слова, — неохоче початку Джо.

— Ні, так не піде! Вам, либонь, стало його шкода, а він тепер прикривається обіцянкою зберігати таємницю. Ба, як добре влаштувався, маленький пройдисвіт! Ні, якщо він в чомусь винуватий, то повинен понести покарання. Тож давай розкажуй, Джо. Я повинен знати, що там утнув мій онук!

Містер Лоренс виглядав таким стривоженим і говорив так різко, що Джо і сама з радістю втекла б, якби могла. Але вона сиділа на верхній сходинці драбини, а містер Лоренс стояв біля її підніжжя, тож шлях для відступу був відрізаний.

— Але в тому і біда, сер, що і я теж не можу вам нічого сказати. Мама заборонила нам про це говорити. Лорі у всьому зізнався, і ми його пробачили. Повірте, він і так вже достатньо покараний. А мовчати ми домовилися зовсім не для того, щоб його вигородити. Ми захищаємо інтереси інших осіб. Прошу вас, повірте мені на слово. Якщо ви втрутитесь, все тільки ускладниться. Є тут і частка моєї вини. Але що було, те загуло. Давайте краще не згадувати про це і поговоримо про яку-небудь книгу.

— До біса книги! — заревів містер Лоренс. — Давай злязь із тієї драбини, Джо, і дай мені чесне слово, що мій онук не вчинив нічого ганебного або неприпустимого. Тому що якщо це так, я власноруч випорю його!

Погроза, звичайно, була серйозною, але Джо була спокійна, оскільки знала, що запальний старий джентльмен ніколи не підніме руку на свого онука, що б він там не говорив. Вона слухняно спустилася і покійно повідала про жарт Лорі рівно стільки, скільки дозволяла їй обіцянка не згадувати про Мег і містера Брука.

— Хмм ... ну, якщо хлопчик промовчав, бо обіцяв не розголошувати чужої таємниці, а не через впертість, то я його прощаю, — з явним полегшенням сказав містер Лоренс. — Він впертий хлопець, і з ним буває дуже не просто, — м'яко

додав він.

— Я теж уперта, ще й запальна на додаток, — підхопила Джо, — але іноді добре слово на мене діє краще, ніж погрози.

У цей момент Джо навіть стало шкода Лорі, адже день у нього сьогодні видався не з приємних.

— Ви хочете сказати, що я недостатньо добрий до нього? — запитав містер Лоренс і насупився.

— Ні, що ви, сер! Іноді ви навіть занадто добрі. Але коли він робить щось, що вас дратує, ви часом буваєте занадто суворі з ним. Хіба я не права, сер?

Джо набралася сміливості і, вирішивши, що момент підходящий, відверто, так би мовити, на одному диханні висловила свою думку щодо відносин двох її улюблених Лоренсів. Коли вона закінчила, все у неї всередині стислося від страху. Однак на її величезне здивування та полегшення, вислухавши, старий джентльмен відчайдушно зірвав із себе окуляри і, кинувши їх на стіл, вигукнув:

— Ти абсолютно права, моя люба! Якби ти знала, як я люблю цього бешкетника! Так, часом він мене дратує, і тоді я зриваюся. Прямо не знаю, що з собою вдіяти. Боюся, добром наші сварки не закінчатся.

— Ви маєте рацію, сер. Він від вас просто

втече.

Ледве промовивши це, Джо пошкодувала про свою відвертість. Насправді, вона просто хотіла попередити старого, що Лорі дуже важко переживає їх сварки, і сподівалася, що містер Лоренс буде більш терплячим і тактовним із хлопцем. Але варто було містерові Лоренсу почути про втечу, як він безпорадно опустився на стілець і з тривогою подивився на портрет вродливого юнака, який висів над його письмовим столом. Це був батько Лорі — в юності він втік і одружився проти волі суворого і владного батька. І тут Джо із соромом подумала, що роз'ятрила стару рану містера Лоренса.

— Але не турбуйтеся, сер, — одразу спробувала вона заспокоїти старого, — Лорі дуже прив'язаний до вас. Він тільки погрожує, що втече, і то, це трапляється, коли він втомлюється від уроків або у нього поганий настрій. Чесно кажучи, мені теж іноді хочеться втекти, — зі смішком му додала вона, — у будь-якому разі, з тих пір, як я обрізала своє волосся. Тож якщо ми і втечемо, то разом. І тоді, містере Лоренс, вам доведеться шукати відразу двох хлопчиків. Напевно, ви знайдете нас на одному з ваших кораблів, які пливають до Індії.

Почувши її сміх, містер Лоренс трохи заспокоївся, вирішивши, що це був жарт.

— І не соромно тобі так лякати бідний старого? — ласкаво звернувся він до неї і легенько

вщипнув за щоку. — Нехай Господь благословить і хлопчиків, і дівчаток! Ви, звичайно, граєте на наших нервах, я маю на увазі, нервах дорослих людей, але все ж без вас життя було б позбавлене всякого сенсу! А тепер біжи і скажи моєму онуку-впертюху спустатися до їдальні. Скажи, що все гаразд. Я чекаю його обідати і прошу не звалювати на себе роль трагічного героя, тому що в такому випадку він буде виглядати дуже смішно, і мені, замість того щоб їсти, доведеться сміятися.

— Сер, він не піде, — чесно відповіла Джо, — він дуже образився, що ви йому не повірили, коли він пояснював вам, що змушений мовчати. А найбільше його образило, що ви трясли його за плечі і говорили, що витрясете з нього правду.

Джо сподівалася розжалобити містера Лоренса, але зазнала невдачі, тому що ... несподівано для неї самої, він розреготався. Побачивши його веселий погляд, вона зрозуміла, що намагалася не дарма.

— Я дуже шкодую про це, — промовив крізь сміх старий джентльмен. — Вважаю, я повинен подякувати йому за те, що він сам мене у відповідь як слід не струснув. Ну, кажи вже, як я можу заслужити його прощення?

— На вашому місці я б написала йому записку, сер. Він каже, що не спуститься, поки не отримає від вас вибачення. Він задумав якусь дурну

втечу до Вашингтона до містера Брука, але ваша записка швидко приведе його до тями, і він, як слухняний хлопчик, спуститься до вас пообідати. Запевняю, у Лорі вистачить почуття гумору, він все зрозуміє правильно. Думаю, це буде краще за звичайні усні вибачення. Я сама віднесу йому записку і проконтролюю, щоб він все правильно зрозумів.

Містер Лоренс пильно подивився на Джо, а потім надів окуляри.

— Ну і хитрюга ж ти, Джо Марч, — сказав він. — Втім, я не проти, що ви з Бет крутите мною, як хочете. Нумо дай мені листок паперу, і давай вже владнаємо нарешті цю дурну сварку.

Містер Лоренс написав записку за всіма правилами етикету. Коротке послання було сповнене саме тих виразів та зворотів, якими прийнято звертатися до джентльмена, якщо ви мимоволі образили його. Джо схопила записку і, поцілувавши містера Лоренса у лису маківку, побігла нагору. Підсунувши листок під двері кімнати Лорі, вона крикнула, що радить йому змиритися. Двері були зачинені на замок, тому Джо повільно почала спускатися вниз по сходах, як раптом кілька секунд по тому Лорі з'їхав по перилах вниз і з ангельським виглядом чекав на Джо біля підніжжя сходів.

— Друже Джо, ти просто молодець! Сильно

тобі від нього дісталось?

— Та ні. Взагалі він поводився дуже тактовно і м'яко.

— Ах, що за день сьогодні такий! Розумієш, сьогодні мені здалося, що весь світ мене зненавидів, і навіть ти була проти мене, коли я був у вас вдома. Я дійсно готовий був кинути все і втекти світ за очі, — винувато сказав він.

— Вирви цей день зі свого життя, як сторінку чернетки, і почни все з чистого аркуша, дитино, — наставницьким тоном вимовила Джо і посміхнулася.

— Я тільки те й роблю, що постійно виривають сторінки свого життя і обіцяю собі почати жити на чистовик. Та ось тільки життя це не зошит, — сумно сказав Лорі.

— Піді-но краще пообідай, впевнена, тобі стане краще. Не дарма ж кажуть, що чоловіки завжди бурчать, коли голодні, — сказала Джо і, задоволена результатами своєї роботи, попрямувала до вхідних дверей, а Лорі відправився до їдальні, де вони з дідом обидва смиренно визнали свою неправоту і остаточно помирилися.

Так розсіялися останні темні хмари, і про витівку Лорі всі забули. Але цей жарт не пройшов зовсім вже безслідно, адже тепер душа Мег не знала спокою. Вона рідко вимовляла вголос «це» ім'я, хоча воно постійно займало її думки і навіть сни. І

ось одного разу Джо, яка шукала по всьому будинку марку, щоб відправити листа, відкрила шухляду столу Мег. Однак замість марки вона знайшла папірець, на якому було каліграфічним почерком виведено: «Місіс Джон Брук». У Джо вирвався відчайдушний стогін, і вона обурено кинула папірець у вогонь. Вона зрозуміла — витівка Лорі лише наблизилася те, чого вона так боялася.

22

Галявина Радості

Як це часто буває в житті, за чорною смугою йде біла. Хворі йшли на поправку: містер Марч повідомив у листі, що на початку наступного місяця вже повернеться додому, а Бет, хоч була ще слабка, вже могла лежати на дивані у вітальні і грати зі своїми улюбленими кошенятами, які помітно підросли останнім часом, а пізніше вона навіть досить зміцніла, щоб нарешті пошити своїм лялькам нові вбрання, яких вони зачекалися під час її хвороби. Бет ще погано трималася на ногах і Джо носила її на своїх сильних руках по всьому будинку. Мег без краплі жалю обпікала свої витончені оксамитові руки об розпечені каструлі та сковорідки, намагаючись готувати найсмачніші обіди для загальної улюблениці Бет. А Емі,

повернувшись додому, вирішила продемонструвати чудодійні властивості каблучки з бірюзою, і влаштувала ярмарок небаченої щедрості, роздавши майже всі свої шедеври образотворчого мистецтва та інші скарби матері та сестрам.

Наближалось Різдво і в будинку Марчів почалася справжня передсвяткова метушня. Джо та Лорі навперербій вигадували найрізноманітніші розваги та святкові сценарії. Джо часто доводила сім'ю до здригання, пропонуючи абсолютно фантазмагоричні церемонії на честь цього надзвичайно веселого Різдва, а Лорі вважав, що без святкових багать і феєрверків в саду Різдво не буде Різдром. Місіс Марч і Мег нищили в зародку всі їхні абсурдні ідеї, тож Джо та Лорі ходили з демонстративно невдоволеними обличчями, проте судячи з того, як весело вони перешіптувалися наступні кілька днів і по-змовницьки підморгували один одному, було легко запідозрити, що вони не здалися і вже готують якийсь новий план.

На Різдво встановилася незвичайно тепла погода, і Ганна пророкувала, що це Різдво буде воістину веселим і щастя буде супроводжувати Марчів весь прийдешній рік. Батько надіслав привітання і повторив, що скоро буде разом з ними. Бет настільки зміцніла, що в різдвяний ранок майже без допомоги Джо дісталася вікна і, загорнувшись у червоний халат, який подарувала їй мати, захоплено

дивилася на творіння Джо та Лорі. Дочекавшись, поки всі заснуть, ця «невгамовна парочка» нишпорки прослизнула до саду і працювала всю ніч, щоб на ранок сюрприз для крихітки Бет був готовий.

Прямо перед вікном Бет стояла величезна снігова баба. Її голову прикрашав зелений вінок з гостролиста, в одній руці вона тримала кошик із фруктами, а в іншій — ноти нового різдвяного гімну. На плечах сніжної красуні лежала яскрава шаль, а з рота стирчав язик з рожевого паперу, на якому великими літерами було написано:

На прохання Джо та Лорі
З гір засніжених прийшла,
Стрімголов минала бурі,
Бо спішила до Різдва .
Ой, з гостинцями я бігла,
Свіжі фрукти принесла,
Новий гімн я захопила,
Щоб зіграти ти змогла.
Кошенятам стрічок купа ,
Ляльки любої портрет.
Не хворій будь ласка, люба!
Шлю сніжинок я букет!

Прочитавши це, Бет весело засміялася. Лорі побіг на вулицю і приніс вищезгадані подарунки, а Джо тараторила безглузді святкові віршомовки,

поки Бет розглядала несподівані дари.

— Я така щаслива, — зітхнувши, промовила Бет. — Які прекрасні подарунки! А коли повернеться тато, я буду найщасливішою дівчинкою у світі! — крізь сльози радості говорила вона.

Помітивши, що урочиста церемонія трохи втомила сестру, Джо підхопила її на руки і перенесла до батьківського робочого кабінету, щоб Бет трохи відпочила у тиші та поласувала смачним свіжим виноградом, який їй прямо посеред зими роздобула сніжна гостя.

— А мені теж дещо дісталось, — радісно сказала Джо і поплескала себе по кишені, де у неї лежав примірник «Ундіни» та «Сінтрама», про який вона мріяла ще з минулого Різдва.

— І мені, — підхопила Емі, милуючись гравюрою у гарній рамі, яка зображала Мадонну з немовлям Ісусом, яку їй подарувала Мармі.

— І мені, звичайно, теж! — вигукнула Мег, дбайливо розправляючи збірки на сріблястій шовковій сукні, яку подарував їй містер Лоренс.

— І мені дістався чудовий подарунок! — з вдячністю сказала місіс Марч, переводячи погляд з листа чоловіка на усмінене обличчя Бет, а потім на брошку, сплетену з пасом волосся всіх членів сім'ї, яку дочки щойно прикололи їй на плаття.

Час від часу в повсякденному житті

трапляються моменти, коли ми почуваємося щасливішими за героїв найчарівнішої казки. Так сталося і цього різдвяного ранку. Двері вітальні повільно відчинилися, і Лорі, прокравшись через всю кімнату, зупинився на порозі кабінету містера Марча.

— Ще один різдвяний подарунок для сімейства Марч! — тремтячим від хвилювання голосом проголосив він. На обличчі його застиг настільки урочистий вираз, що всі, крім крихітки Бет, яка через бурю емоцій знову заснула, разом схопилися на ноги і кинулися до вітальні.

Посеред кімнати стояв високий чоловік, обличчя його до самого носа закривав теплий вовняний шарф. Поруч стояв інший чоловік і дбайливо підтримував першого під руку. Перший чоловік намагався щось сказати, але слова застрягали у нього в горлі. Хоча й інші домочадці не відрізнялися в той момент особливим красномовством. А далі настала суцільна плутанина! Містер Марч геть потонув у обіймах люблячих родичів, а містер Брук, який його супроводжував, поцілував Мег — помилково, як він потім зніяковіло пояснив присутнім. Джо від радості ледь не зомліла. А Емі, поспішаючи обійняти батька, спіткнулася і, забувши про свої вишукані манери, почала обіймати його чоботи.

— Тихіше! — пролунав раптом

застережливий шепіт місіс Марч, яка першою віднайшла дар мови. — Не розбудіть Бет!

Але було запізно, адже у цей момент двері кабінету відчинилися і на порозі з'явилася маленька фігурка у червоному халаті. Мабуть, радість надала їй сил, тому що вона щодуху кинулася в обійми батька.

Всю цю зворушливу сцену порушив загальний сміх, коли до вітальні увірвалася Ганна. В руках у неї було блюдо з різдвяною індичкою, яку вона в пориві радості забула поставити на стіл, поки бігла з кухні. Коли всі трохи заспокоїлися, місіс Марч почала дякувати містеру Бруку за відданість і турботу про чоловіка. Сам же містер Брук, червоніючи від зніяковілості та загальної уваги, раптом випалив:

— От я бовдур! Адже містеру Марчу необхідно відпочити з дороги! — і, підхопивши Лорі під руку, поспішив принести речі господаря дому з передпокою.

Домашні негайно послідували його поради. Обох хворих посадили у великі м'які крісла і, влаштувавшись поруч, приготувалися надолужувати сімейні бесіди, яких усім їм так не вистачало протягом цього нелегкого року. Містер Марч розповідав, що доктор порекомендував йому скористатися несподівано теплою погодою і повернутися додому. Саме тоді у нього і

народилася ідея цього різдвяного сюрпризу. Протягом всієї своєї розповіді містер Марч не втомлювався згадувати про доброту та відданість містера Брука, підсумувавши свої похвали висновком, що Джон є одним з найбільш гідних представників роду людського. Думаю, зайвим буде пояснювати, чому Мег раптом кинулася ворухити дрова у каміні, які і без того чудово горіли, а місіс Марч, кинувши на чоловіка багатозначний погляд, терміново поцікавилась, чи не зголоднів він з дороги. Джо прекрасно зрозуміла суть цього зорового діалогу, і по дорозі на кухню за вином і яловичим бульйоном бурчала собі під ніс:

— Терпіти не можу цих молодиків з карими очима! Бач, гідні вони!

Всі Марчі зійшлися на тому, що ніколи в житті ще не бачили такої розкішної різдвяної вечері. Соковита, прикрашена зеленню індичка була просто взірцем кулінарного мистецтва, а сливовий пудинг просто танув у роті. На десерт подали фруктове желе, яке настільки сподобалось Емі, що вона втратила будь-яке почуття міри. Ганна полегшено зітхнула і запевняла, що і сама здивована, що все так вдало вийшло.

— Я була така схвильована сьогодні вранці, дорога місіс Марч, що сама дивуюся, як це я не засмажила пудинг замість індички і не нафарширувала індичку желе! — весело сказала

вона.

На обід, звичайно, запросили містера Лоренса з онуком, а також містера Брука. В сторону останнього Джо раз у раз метала грізні погляди, чим дуже смішила Лорі. На чолі столу сиділи містер Марч і Бет, яким поки що був протипоказаний рясний обід, і вони задовольнялися вареним курчам і фруктами. Втім, подібні обмеження аж ніяк не заважали їм веселитися нарівні з іншими — вони розповідали історії, співали і згадували минулі часи.

Посидівши ще трохи, гості відкланялися і пішли додому, а Марчі вмостилися у вітальні та деякий час мовчки дивилися на вогонь, який весело потріскував у каміні.

— А пам'ятаєте, як ми побивалися минулого року? — першою порушила мовчання Джо. — Тоді нам здавалося, що ніколи ще у нас не було такого сумного Різдва.

— Ну що ж, зараз можна сказати, що рік завершився зовсім непогано, — сказала Мег, самовдоволено розмірковуючи про те, як чудово вона сьогодні трималася в присутності містера Брука.

— Ні, це був важкий рік, — заперечила Емі, уважно розглядаючи свою каблучку.

— Я рада, що він пройшов, тому що тепер ми знову разом, — сказала Бет і ще міцніше

пригорнулася до батька, який посадив її до себе на коліна.

— Так, милі мої паломники, вам довелося нелегко. Особливо важкі випробування на вас чекали наприкінці вашого походу. І все ж ви з усім впоралися. Думаю, скоро ви зможете опустити свою ношу і трохи відпочити, — сказав містер Марч і окинув доньок таким поглядом, яким може дивитися лише батько, який по праву пишається своїми дітьми.

— Звідки ти знаєш? Мама тобі розповіла? — запитала Джо.

— Дещо розповіла, — відповів містер Марч, — але багато чого я зрозумів сам. Знаєте, я за сьогоднішній день встиг зробити для себе кілька відкриттів.

— Яких? Розкажи, — опускаючись на стілець поруч із батьком, запитала Мег.

— Що ж, ось перше, — і батько взяв Мег за руку і лагідно провів пальцем по мозолях, слідам від опіків і уколів, залишених на долоні швейною голкою. — Пам'ятаю, раніше ці ручки були білими, немов фарфор, і ніжними, немов оксамит, і ти, моя мила, докладала чимало зусиль, щоб зберегти їх такими. І все ж, якщо тебе цікавить моя думка, тепер мені твої руки миліші, ніж раніше. Всі ці мітки несуть у собі історію твого життя. Я бачу, що в тебе поменшало марнославства, а речі, які ти

пошила, я впевнений, красиві та добротні. Мег, дорога, я дуже ціную жіночу працю, яка робить будинок щасливим і затишним, і пишаюся тим, що тисну цю прекрасну, працюовиту ручку, — батько посміхнувся і легенько стиснув руку доньки. — І той, хто одного разу буде стискати цю ручку в якості твого судженого, впевнений, теж буде це цінувати. А мені залишається лише сподіватися, що це станеться не надто скоро і моя донечка довше залишиться поруч із нами.

Якщо Мег і потребувала підтримки і нагороди за труди минулих місяців, то вона сторицею їх отримала у вигляді доброї, люблячої і сповненої гордості усмішки батька. Мег подумала, що заради такої похвали, мабуть, вона була б здатна і на значно більші подвиги.

— А як щодо Джо? Будь ласка, скажи щось приємне про неї, тому що вона так старалася і була дуже, дуже добра до мене, — прошепотіла батькові на вухо Бет.

Батько засміявся і уважно подивився на високу дівчину, яка сиділа навпроти нього.

— Якби не коротка стрижка, я не впізнав би в цій прекрасній та жіночній дівчині колишнього хлопчиська Джо, — відповів він. — Очам своїм не вірю! Охайний комірець, черевики зашнуровані як годиться. Крім того, за весь вечір ти жодного разу не свиснула, не вжила жодного вульгарного слівця і

навіть не вляглася, як раніше, на килим. Ти у мене стала справжньою леді! Твоє личко зблідло і змарніло від тривалого пильнування біля ліжка хворої сестри. Я знаю, як ти старалася і як дбайливо піклувалася про нашу Бет. Але мені радісно дивитися на тебе. Риси твого обличчя стали більш тендітними та ніжними, ти не скачеш по дому, як лоша, і ти навчилася говорити тихим, м'яким голосом. Зізнатися, мені трохи не вистачає колишньої дикунки-Джо, однак я бачу, що їй на зміну приходять справжня маленька жінка з сильним і добрим характером, і мене це теж дуже радує. Не знаю, чи це стрижка так заспокоїла твій норів, але я можу сказати напевне: у всьому Вашингтоні я не знайшов речі досить красивої та гідної того, щоб віддати за неї ті найцінніші двадцять п'ять доларів, які ти, моя люба Джо, передала для мене.

Останні слова містер Марч вимовив таким голосом, що у Джо на очі навернулися сльози, а обличчя розчервонілося.

Емі хотілося почути щось і про себе, але, стримавши нетерпіння, вона сказала:

— Тепер про Бет, татку.

— Моя крихітка Бет, ну що тут говорити — ти, як і завжди, наше янголятко. І все ж хочу відмітити от що — ти стала менш сором'язливою, — посміхнувся містер Марч, і,

згадавши, що нещодавно ледь не втратив її, ще міцніше притиснув доньку до себе і додав, — Тепер я знову міцно тримаю тебе і, дасть Бог, зумію захистити тебе від будь-яких негараздів.

Він трохи помовчав, а потім глянув на Емі, яка влаштувалася на лавці біля його ніг, і, провівши рукою по її шовковистому волоссю, сказав:

— Я помітив, Емі, що ти сьогодні весь день робила все, про що тебе просила мама, потім поступилася Мег своїм місцем за столом і кожному щиро намагалася зробити що-небудь приємне. Ти жодного разу не вередувала, не крутилася перед дзеркалом і навіть не похвалилася каблучкою з бірюзою, яке виблискує у тебе на пальці. Висновок напрошується сам собою: за той час, що ми не бачилися, ти навчилася думати про інших. Мені здається, ти вирішила виліпити свій характер так само ретельно і добротню, як ти ліпиш свої фігурки з глини, які мені, до речі, дуже подобаються. Але як би я не пишався твоїми здібностями до ліплення, мені буде незрівнянно приємніше, якщо ти оволодієш мистецтвом робити життя кращим як для себе, так і для оточуючих.

— Про що ти задумалась, Бет? — запитала Джо, коли Емі подякувала батькові та розповіла про те, як вона отримала свою каблучку з бірюзою.

— Я думала про те, що прочитала сьогодні в «Поході паломника», — відповіла Бет. — Я якраз

дійшла до глави, де після багатьох поневірянь Християнин і Той, що сподівається, вийшли на прекрасну зелену галявину, де цілий рік квітнуть лілії, і там вони чудово провели час і набралися сил для подальших мандрів. І ось мені здалося, що ми теж зараз потрапили на таку галявину.

З цими словами Бет з'їхала з колін батька і підійшла до свого піаніно.

— Так, вже настав час нашого традиційного вечірнього співу. Я так сумувала за нашими музичними вечорами. Я знаю, тато, тобі подобалася пісня пастушка з «Походу паломника». Я поклала її на музику. От, послухай! — пальці Бет м'яко ковзнули по клавішах, і вітальню заповнив чистий і ніжний голос, який ніхто вже й не сподівався почути після важкої хвороби. Тиха і гармонійна мелодія дуже підходила до тексту, і всі, затамувавши подих, слухали чудовий різдвяний гімн:

Хто падав сотню раз, падіння не боїться,

Позбавлення пізнавши, гординя в мить

змириться,

За праведне життя завжди тобі

воздасться,

Пройти цей шлях складний нехай тобі

удасться,

Дрібницям ти радій, не думай сумніватись,

Господь завжди з тобою, не думай

23

Рішення

Наступного дня рідні пурхали над містером Марчем, намагаючись вловити кожне його слово і передбачити найменше бажання. Навіть Ганна щохвилини заглядала до вітальні, щоб, як вона казала «поглянути на милого господаря», інакше їй починало здаватися, що це був всього лише сон. Обличчя домочадців світилися щирою радістю та щастям, але в повітрі літало щось ще, і старше покоління це добре відчувало. Містер і місіс Марч все частіше поглядали на Мег, а потім крадькома обмінювались неспокійними поглядами. Джо теж відчувала, що назріває щось недобре. Це відчуття сердило її, і, проходячи повз вітальню, вона не пропускала нагоди показати кулак парасольці, яку містер Брук забув на вішаку.

Мег поводитися дуже дивно — вона була розсіяною, сором'язливою і мовчазною, і здригалася щоразу, коли хтось стукав у двері. А варто було комусь вимовити ім'я «Джон», як обличчя її заливалось багрянцем.

Спостерігаючи за всіма цими дивацтвами, Емі спочатку дивувалася, а потім почала турбуватися.

Врешті-решт вона не витримала і сказала:

— Нічого не розумію, мені здається, всі поводяться так, немов чогось чекають. А чого ще чекати? Татко ж вже з нами.

Бет розділяла її подив і не розуміла, чому ані Лорі, ані містер Брук досі не відвідали їх сьогодні.

В обід з'явився Лорі. Він йшов через сад, однак варто було йому побачити у вікні Мег, як він вчинив дуже дивно — опустився на одне коліно прямо на сніг, бив себе в груди і з благанням простягав руки до вікна. А коли Мег гнівним жестом веліла йому не клеїти дурня і забиратися геть, він скорчив скорботну міну, вихопив з кишені хустинку і, роблячи вигляд, що осушує уявні сльози, понуро поплентався за ріг будинку.

— Не розумію, що цим хотів сказати цей кривляка? — запитала Мег і награно засміялася, всім своїм виглядом прагнучи показати, що абсолютно не розуміє натяків Лорі.

— Це він зобразив твого Джона. Як на мене, схоже, — презирливо сказала Джо.

— Не називай його «моїм» Джоном. Це непристойно. До того ж, він зовсім не «мій»! — запротестувала Мег, але слово «мій» вона вимовила з неприхованою насолодою. — Будь ласка, не глузуй з мене, Джо, ми друзі, але не більше.

— Ні, більше, — вперто заперечила Джо. — Після витівки Лорі мені все стало ясно. Ти вже не

схожа на колишню Мег і мені здається, ніби ти віддаляєшся від мене з кожним днем. Не думай, що я нічого не бачу. І Мармі все розуміє. Не бійся, я все стерплю. Просто мені хочеться, щоб все скоріше вирішилося. Ненавиджу невизначеність! Якщо ти вирішила покинути нас, я хочу це знати!

— Я не можу нічого вирішити, поки він не заговорить, а він мовчить. Напевно, його налякав тато, коли сказав, що я занадто молода, — різко сказала Мег, схилившись над своїм шиттям, але обличчя її торкнулася загадкова посмішка, за якою можна було припустити, що вона не цілком поділяє думку батька з приводу свого віку.

— Ну а якщо він заговорить? Впевнена, ти почервонієш,пустиш сльозу і поступися йому, — з докором продовжувала Джо. — В будь-якому разі, в тебе не вистачить духу йому відмовити.

— Ось тільки ти не думай, що я така слабка і дурна. Він не застане мене зненацька. Я давно вирішила, що відповім, і готова у будь-який момент його вислухати.

Мег вимовила це з таким поважним виглядом, що Джо не стримала посмішки. Хоча, на думку Джо, така серйозність і яскравий рум'янець лише примножували красу старшої сестри.

— І що ж ти збираєшся йому відповісти, скажи на милість? — запитала Джо, і тепер в її голосі з'явилася нотка поваги.

— Ну а чого ж не сказати! Тобі вже шістнадцять. Мій досвід скоро стане в нагоді і тобі.

— Ага, дзуськи, — фиркнула Джо. — Зі мною такого ніколи не трапиться. Спостерігати за вашою романтичною маячнею, це одне, але сама я на такі дурниці ніколи не погоджуся.

— Ну, не зарікайся, Джо, адже якщо хтось сподобається тобі і ти комусь сподобаєшся... — Мег заговорила ніби сама з собою, дивлячись у вікно на алею, де літніми вечорами часто гуляли закохані.

— Я думала, що ти збираєшся розповісти мені, як будеш відмовляти цьому містеру Бруку, — перебила її Джо.

— О, це простіше простого. Я дуже спокійно і твердо відповім йому: «Ви дуже люб'язні, містере Брук, але тато правильно говорить — я ще занадто молода для заручин. Тому, прошу вас, давайте залишимо цю розмову і залишимося просто друзями.

— Хм, непогано, — похвалила Джо. — Однозначно і з гідністю. Але я не вірю, що ти зможеш це сказати. А якщо і зможеш, він все одно не заспокоїться. Він тут же стане таким нещасним, як коханці в романах, яким відмовили їх дами, тобі стане його шкода, і ти здасися, щоб не образити його почуття.

— А ось і не здамся! Я скажу йому, що мое

рішення остаточне, і з гідністю вийду з кімнати.

Мег встала зі стільця, щоб продемонструвати, як вийде з кімнати, але тут в передпокої почулися кроки і вона спішно пірнула в крісло. Вона тут же схопила шиття і почала з такою лютістю орудувати голкою і ниткою, наче її життя залежало від того, чи встигне вона закінчити роботу за одним разом.

Настільки несподівана зміна в поведінці сестри розсмішила Джо. Коли ж кроки стихли біля самих дверей вітальні і хтось несміливо постукав, обличчя Джо показувало все, що завгодно, але не гостинність.

— Добридень, — несміливо сказав містер Брук. — Прошу вибачення, що відволікаю, я прийшов забрати свою парасольку і ще запитати про самопочуття містера Марча, — додав він, переводячи погляд з Джо на Мег.

— Він почувається добре, висить на вішаку в передпокої, — відповіла Джо, намагаючись бути максимально небагатослівною і зліпити в одне речення інформацію про стан здоров'я батька і місцезнаходження парасольки містера Брука.

З цими словами вона вислизнула в коридор, щоб надати Мег можливість виголосити підготовлену промову і продемонструвати почуття власної гідності.

Але варто було Джо вийти, як Мег підскочила з крісла і позадкувала до дверей, боязко бурмочучи:

— Сідайте. Мама буде дуже рада вас бачити. Піду покличу її.

— Не йдіть. Ви боїтеся мене, Маргарет? — вимовив містер Брук таким ображеним тоном, що Мег одразу зупинилася.

Обличчя Мег знову спалахнуло багрянцем, тому що він ніколи раніше не називав її Маргарет, і вона була здивована, виявивши, наскільки природно і приємно їй чути, як він це говорить. Прагнучи виглядати доброзичливо і невимушено, вона простягнула руку і з вдячністю сказала:

— Ну як же я можу вас боятися, коли ви стільки зробили для тата? Просто не знаю, як віддячити вам.

— Сказати вам, як? — запитав містер Брук, міцно тримаючи маленьку ручку обома руками і дивлячись на Мег з такою ніжністю в карих очах, що її серце почало шалено битися.

— О ні, прошу вас. Не кажіть мені нічого, — злякано заторохтіла вона і спробувала вирвати руку.

— Я скажу коротко і постараюся не випробовувати вашого терпіння. Мені важливо знати, як ви ставитеся до мене, Мег ... Справа в тому, що я вас дуже люблю, мила Маргарет, — ніжно промовив містер Брук.

Ось він, ідеальний момент продемонструвати свою гідність і рішучість, озвучивши ретельно

заготовлену промову. Але Мег не змогла. Всі слова геть вилетіли у неї з голови і, опустивши очі, вона ледь чутно промовила тремтячим голосом:

— Я не знаю.

Однак така відповідь абсолютно не засмутила містера Брука, скоріше навіть навпаки, тому що він ласкаво посміхнувся і, палко стиснувши маленьку руку, яку він як і раніше утримував в своїх долонях, з благанням вигукнув:

— Але ви спробуєте це дізнатися? Зрозумійте, мені дуже важливо це знати. Якщо так, я повинен вже зараз почати будувати наше майбутнє. Але я не можу починати, поки ви не скажете, чи варто мені сподіватися.

— Я ... я занадто молода, — запнулася Мег, дивуючись, чому її аж розпирає від радості.

— Нічого, я почекаю. Можливо, за цей час ви дійсно покохаете мене? Вам буде це не дуже важко?

— Ні, не дуже, якщо я зважуся на це, але ...

— Прошу вас, Мег, зважтеся! — з ще більшим благанням у голосі вигукнув містер Брук. — Я допоможу вам, я навчу вас, повірте, це навіть легше, ніж уроки німецької, — додав він, і взяв другу її руку, щоб вона не могла приховати за нею своє червоне від збентеження обличчя.

До цього моменту Мег не наважувалася дивитися на містера Брука і лише слухала його промови, тон яких був вельми благаючим і

сповненим поваги. Але тепер, крадькома глянувши на його обличчя, вона побачила, що він посміхається, наче заздалегідь впевнений в успіху. Це її дуже обурило. Це був відчутний удар по її самолюбству. Тут вона згадала дурні уроки кокетства, які їй давала колись Енні Моффат, і в ній прокинулася жага до влади, яка спить всередині навіть найскромніших маленьких жінок. Вона не дуже розуміла, що з нею відбувається, і, просто підкоряючись якомусь примхливому пориву, раптово вирвала руки з долонь містера Брука і роздратовано сказала:

— Не потрібна мені ваша допомога. Будь ласка, дайте мені спокій!

Бідолашний містер Брук виглядав так, ніби його прекрасний повітряний замок зруйнував ураган! Слова Мег абсолютно приголомшили його. Він очікував почути від неї все, що завгодно, але тільки не це.

— Ви правда хочете, щоб я пішов? — з тривогою перепитав він, проводжаючи її поглядом, поки вона прямувала до дверей вітальні.

— Так. Мені зараз не до цього. Батько каже, що мені немає потреби занадто рано пов'язувати себе такими зобов'язаннями, та я і сама цього не хочу.

— Але чи можу я хоч сподіватися, що коли-небудь в майбутньому ви передумаєте? — в

розпачі запитав містер Брук. — Я буду чекати стільки, скільки буде потрібно. У вас достатньо часу, щоб подумати. Тільки не грайте моїми почуттями, Мег. Адже ви зовсім не така.

— Думайте, що хочете. Мене це не хвилює, — відповіла Мег, відчуваючи все більшу насолоду від влади над долею цього парубка.

Обличчя містера Брука стало серйозним і таким блідим, що він нагадав Мег романтичних героїв, якими вона так захоплювалася в книгах. Щоправда, на відміну від них, він не став плескати себе по лобі і театралью носитися по кімнаті. Він просто стояв з сумним і замисленим виглядом, і дивився на неї з такою ніжністю і відданістю, що у неї перехопило подих, а в грудях все стислося.

Невідомо, що було б далі, якби не трапилося те, що трапилося — а саме, в той самий момент, коли Мег приготувалася щось сказати, двері вітальні широко розчинилися і на порозі з'явилася тітонька Марч.

Катаючись по місту, стара леді зустріла Лорі, і, дізнавшись від нього про повернення містера Марча, не змогла встояти перед бажанням побачити брата. Решта Марчів у цей момент перебувала в іншому крилі будинку, тож ніхто не помітив, як вона під'їхала. Тітонька Марч вирішила зробити сюрприз і, прокравшись по коридору настільки тихо, наскільки дозволяла їй її кульгавість, різко

відчинила двері вітальні. Що ж, сюрприз можна було вважати вдалим, тому що від несподіванки Мег аж підскочила на місці, немов побачила привида, а містер Брук блискавично кинувся у дальній кут вітальні, і зник у кабінеті містера Марча.

— Що це у вас тут відбувається? — вигукнула старенька, стукаючи щосили по підлозі тростиною і переводячи погляд з блілого парубка на яскраво-червону племінницю. — І хто цей щиглик, дозволь-но дізнатися, дорогенька?

— Це татів друг. Оце так сюрприз, тітонько. Ми не очікували вашого візиту, — зніяковіло відповіла Мег, вже передчуваючи довгу нотацію від старої.

— Воно й видно, — пробурчала тітонька Марч. — І про що це ви тут таке розмовляли з батьковим другом, що ти стала червоною, наче півонія. Нумо швидко розкажуй, що у вас тут відбувається? — владно скомандувала вона.

— Та нічого... Містер Брук зайшов за своєю парасолькою і ми просто трохи поговорили, — почала Мег, бажаючи, щоб і містер Брук, і його парасолька, немов за помахом чарівної палички, зараз же зникли з цього будинку.

— Ти сказала Брук? Це вчитель хлопчиська Лоренса? Ну, тепер мені все зрозуміло, адже я все знаю. Джо випадково про нього згадала і я

розпитала про нього тут і там, як і годиться. Сподіваюся, дорогенька, ти не зробила дурість і не прийняла його пропозицію? — обурено вигукнула тітонька Марч.

— Тихіше, тітонько, він може почути, — застережливо шепнула Мег. — Давайте я краще покличу маму.

— Поки що не треба. Мені потрібно тобі дещо сказати, дитино, тому що мене турбує ця ситуація. Май на увазі, якщо ти надумаєш вийти заміж за цього Брука, я не заповім тобі ані пенса. Пам'ятай про це, і вчини як розумна істота, — сухо сказала стара.

Тітонька Марч досконало володіла мистецтвом будити дух протиріччя навіть у самих лагідних і поступливих людей. Знай вона про свої феноменальні здібності, вона зараз на колінах благала б Мег прийняти пропозицію містера Брука і, цілком ймовірно, змусила б племінницю відмовити йому. Але тітонька Марч так безапеляційно наказала не любити його, що Мег так само безапеляційно вирішила зробити зворотне.

— Я вийду заміж за кого захочу, тітонько, а свої гроші ви можете заповідати кому захочете, мені все одно, — сказала вона, рішуче киваючи головою.

— Ну і ну! — фиркнула стара леді. — Оце так ви, міс, слухаєте мої поради? Нічого, ти ще

пошкодуєш про це, дитинко. Тільки коли ти зрозумієш, що щастя не буває в хатині бідняка, буде запізно.

— У хатині бідняка може бути більше щастя, ніж у деяких буває навіть в найбільшому і найкрасивішому будинку, — гордо відповіла Мег.

Тітонька одягла окуляри і ошелешено подивилася на племінницю. Ніколи ще вона не чула від Мег такої зухвалості, та Мег і сама дивувалася своїй хоробрості. Дивувалася і одночасно пишалася, що так сміливо захищала Джона і своє право пов'язати з ним життя, якщо вона дійсно покохає його. Тут навіть тітонька Марч зрозуміла, що тут треба було обрати іншу тактику, тож вона схаменулась і сказала більш м'яко:

— Мег, моя люба, будь розумною і прислухайся до моєї поради. Я говорю це з добрих намірів і не хочу, щоб ти зіпсувала собі життя, зробивши таку помилку. Твій обов'язок — вийти заміж за заможного чоловіка. Ти повинна думати не лише про себе. Ти мусиш допомогти своїй родині.

— Тато і мама кажуть зовсім інше. Їм дуже подобається Джон, і бідність його їх зовсім не лякає.

— Твої батьки розуміються на житті не більше за малих дітей!

— І я дуже рада цьому! — рішуче вигукнула Мег.

Але тітонька Марч проігнорувала її репліку, і як ні в чому не бувало продовжила:

— Цей твій Брук бідний. І багатой рідні у нього, наскільки мені відомо, теж немає, чи не так?

— Так, але зате у нього є вірні друзі.

— Жодній людині ще не вдавалося жити за рахунок друзів. Можеш спробувати. Побачиш, як швидко їх дружні почуїння до тебе охолонуть. Своєї справи у твого Брука, мабуть, теж ніякої немає, вірно?

— Ще немає. Але містер Лоренс обіцяв допомогти йому влаштуватися.

— Надовго його не вистачить. Джеймс Лоренс — пришелепкуватий старий, на нього не можна покластися. Що ж, підсумуємо: ти хочеш вийти заміж за чоловіка, у якого немає ані грошей, ані положення в суспільстві, ані власної справи. Це означає, що тобі доведеться працювати ще більше, ніж зараз. А якщо послухаєш мене і вдало вийдеш заміж, то будеш жити у розкоші до кінця своїх днів, Мег. Я б на твоєму місці серйозно задумалась.

— Ні, я впевнена, проживи я ще хоч півжиття, мені не знайти нікого кращого за Джона. Він талановитий, розумний, працьовитий, енергійний і сміливий. Всі його люблять і поважають, і я пишаюся тим, що він кохає мене, хоча я така бідна, юна та дурна, — з запалом відповіла Мег і, здається, стала ще гарнішою від гніву.

— Думаю, твій Брук чудово обізнаний, що у тебе є багаті родичі. Я навіть припущу, що цим ти його, дитинко, головним чином, і приваблюєш.

— Та як ви смієте таке говорити, тітонько! Джон не здатен на таку підлість, і я не буду слухати вас ані хвилини, — обурено вигукнула Мег у відповідь на підозри бабці, забувши про етикет і гостинність. — Мій Джон ніколи б не одружився з розрахунку, як і я. Ми готові працювати і самі заробляти собі на життя. Я не боюся бідності, тому що я до неї звикла. Я щаслива і знаю, що буду з ним, тому що він мене кохає, а я ...

Мег замовкла, раптово усвідомивши, що кілька хвилин тому вона сказала «своєму Джону» піти і залишити її в спокої, а тепер він зі своєї засідки в кабінеті слухає їх з тітонькою розмову.

Тітонька Марч фиркала від злості, адже вона давно вже намірилася влаштувати Мег вигідне заміжжя і поправити тим самим справи свого братика-банкрота. І ось весь цей чудовий план руйнується прямо у неї на очах. Чи потрібно дивуватися, що про райдужний настрій, з яким тітонька їхала провідати містера Марча, вже не було й мови!

— Що ж, я умиваю руки! — люто сказала вона. — Але врахуй, уперте дівчисько, ти втрапиш набагато більше, ніж ти думаєш! Ти мене дуже розчарувала, і з твоїм батьком мені щось теж не

хочеться сьогодні бачитися, — додала тітонька, насилу піднімаючись на ноги. — На весільний подарунок можеш теж не розраховувати! Нехай друзі цього твого містера Брука піклуються про тебе. А між нами, люба, все скінчено! — і, грюкнувши дверима перед обличчям Мег, тітонька Марч збентежено пішла геть.

Мег деякий час стояла і не могла вирішити, що їй робити, сміятися чи плакати. Але перш ніж вона змогла прийняти це рішення, її плеча ніжно торкнулася рука містера Брука, який сказав на одному диханні:

— Я чув вашу розмову з тіткою, Мег. Дякую, що захищали мене перед нею. Але, знаєте, я сповнений вдячності вашій тітоньці. Якби вона не затіяла цю розмову, я, можливо, ще довго не знав би правди. Отже, Мег, ви все ж трішечки мене кохаєте?

— Я і сама цього не знала, поки тітонька не почала ображати вас, — зізналася дівчина.

— Отже мені можна залишитися? Якщо так, мила Мег, я буду найщасливішою людиною на світі!

І ось ще один прекрасний шанс вимовити нищівну промову і велично піти, але Мег остаточно і безповоротно впала в очак Джо, лагідно прошепотівши «Так, Джоне» і сховавши обличчя в жилеті кароого залицяльника.

Через хвилин п'ятнадцять після того, як тітонька Марч пішла геть, Джо тихенько спустилася вниз і, зупинившись на порозі вітальні, прислухалася. Нічого не почувши, вона задоволено посміхнулася, кажучи собі:

— Мег дала йому відкоша. Піду запитаю, як все пройшло. Уявляю фізіономію Брука. Ото сміху буде.

І Джо відкрила двері.

Але посміятися бідоласі Джо не судилося, бо побачене шокувало її. Ще секунду назад вона уявляла, як буде радіти над переможеним ворогом і захоплюватися сміливістю та розсудливістю сестри, яка вигнала небажаного нареченого, але ось перед її очима постала зовсім інша картина — містер Брук, як ні в чому не бувало сидів на дивані, а Мег сиділа у нього на колінах, і від неї аж віяло покорою. Джо від несподіванки завмерла на місці. Очі її округлилися, рот мимоволі відкрився і вона ахнула, немов її облили крижаною водою.

Звук вийшов таким гучним, що закохані озирнулися і побачили її. Мег злякано підхопилася, а «цей», як презирливо називала містера Брука Джо, повівся, на її здивування, абсолютно спокійно. Він повільно підвівся з дивану, підійшов до Джо і, поцілувавши її в щоку, сказав:

— Привітайте нас, сестричко Джо!

Така нахабність лише посилила її обурення і

вона, як і раніше не знаходячи слів, за допомогою красномовної жестикуляції висловила все або майже все, що думала з приводу цих двох. Потім вона кинулася нагору по сходах і, налякавши до напівсмерті домашніх, закричала:

— Швидше усі вниз! Ми повинні хоч щось зробити. Містер Брук жахливо поводитьсь, а Мег це подобається!

Містер і місіс Марч щодуху кинулися до вітальні, а Джо, впавши на ліжко і сховавши обличчя в подушку, розридалася. Вона рвала і метала, розповідаючи жахливу новину Бет та Емі. Молодшим дівчатам, однак, те, що трапилось, здалося чимось дуже приємним і цікавим, а вчинок містера Брука вони назвали благородним і романтичним. Палаючи від обурення, Джо пішла до своєї схованки на горищі та повідала про свої біди містеру Скребблу.

Тим часом містерові та місіс Марч так і не вдалося дізнатися, що викликало обурення Джо, оскільки містер Брук, здивувавши всіх своєю палкістю і красномовством, яких вони раніше не помічали в цьому стриманому і мовчазному молодому чоловікові, розповів про свою пропозицію Мег, і так мальовничо і багатообіцяюче описав свої плани на майбутнє, що вони змушені були змиритися і прийняти рішення, яке, як він висловився, зробило його найщасливішою

людиною на світі.

Його розповідь про сімейний рай, який він збирався створити для Мег, була перервана дзвіночком, який закликав всіх до чаю. За столом і він, і Мег сиділи з такими сяючими обличчями, що Джо змінила гнів на милість. Емі була дуже вражена відданістю Джона і гідністю Мег, Бет була щаслива за сестру, а містер і місіс Марч з таким захопленням дивилися на молоду пару, що якби тут була тітонька Марч, вона, цілком очевидно, вигукнула б: «Ну, я ж говорила, що ці люди розуміються на житті не більше за малих дітей!»

Сьогодні в будинку Марчів панувала особлива атмосфера і стара вітальня виглядала як ніколи ошатною та елегантною.

— Мег, напевно, тепер ти не будеш говорити, що у нас тут не відбувається нічого хорошого? — запитала Емі, розмірковуючи, як краще написати портрет Мег і Джона.

— Звичайно, ні, — блаженно відгукнулася Мег. — Мені навіть не віриться, як багато для мене змінилося за цей рік! Мені здається, ціла вічність пройшла з тих пір, як я скаржилася минулого року на нашу бідність!

— За неприємностями часто настає смуга удачі, — зауважила місіс Марч. — Цей рік видався дуже багатим на події, і, Слава Богу, закінчився добре.

— Сподіваюся, що наступний рік закінчиться краще, — пробурмотіла Джо, якій все ж ніяк не вдавалося змиритися з тим, що увагою старшої сестри заволоділа стороння людина.

— А я сподіваюся, що рік, який буде через три роки від цього, якщо я правильно все розрахував і зумію реалізувати свої плани, закінчиться ще краще, — сказав містер Брук, який на все був готовий заради Мег.

— Як довго доведеться чекати! — з досадою вигукнула Емі, якій вже кортіло повеселитися на весіллі сестри.

— Але мені ще потрібно так багато чому навчитися, що мені три роки здаються не таким вже й тривалим терміном, — відповіла Мег, і всі помітили, що на обличчі її з'явився якийсь особливий вираз відповідальності за майбутнє сімейне гніздечко.

— Ви будете чекати, а я буду працювати, — заявив Джон і з таким завзяттям кинувся піднімати з підлоги серветку, яку впустила Мег, немов саме цим вчинком він вирішив покласти початок сімейному щастю.

Дивлячись на нього, Джо продовжувала страждати. Ось чому, почувши, як грюкнули вхідні двері, вона дуже зраділа.

— Ну нарешті Лорі прийшов, — подумала вона, — хоч хтось мене підтримає.

Але бідолаха Джо помилилася. Лорі вбіг у вітальню з величезним букетом і почав вітати майбутню «місіс Джон Брук». При цьому він так сяяв, ніби мав безпосереднє відношення до цього щасливого союзу.

— Я знав, що у Брука все вийде, він ніколи не опускає рук і йде до своєї мети. Якщо він щось вирішить, скоріше небосхил обвалиться, ніж він відступить, — гордо заявив Лорі і вручив Мег квіти.

— Дуже вдячний за таку характеристику. Мені дуже приємно чути, що ти так про мене думаєш, і це додає мені ще більше надії на краще, тож я відразу запрошую тебе на наше весілля, — відповів містер Брук, задоволений повагою і вірою свого улюбленого учня.

— Я приїду, навіть якщо буду на іншому краю землі, бо один лише вираз обличчя Джо вартий того, щоб примчати навіть з іншої півкулі. Чого така кисла, Джо? Де твоя радісна усмішка? — запитав Лорі, відводячи її в затишний куточок вітальні.

— Я не підтримую цей шлюб, але вирішила змиритися. Я не скажу їм жодного кривого слова, — поблажливо заявила Джо. — Ти собі не уявляєш, як мені важко прийняти, що ми втратимо нашу Мег, — додала Джо і голос її затремтів.

— Та що ти таке верзеш! Що значить

«втратимо»? Навпаки, в особі Брука ти отримаєш брата, — втішно сказав Лорі.

— І все одно, все вже не буде так, як раніше, — гірко зітхнула Джо. — Я втрачаю найближчого друга.

— Ну, я залишаюся з тобою. Звичайно, до Мег мені далеко, але я завжди буду поруч з тобою, Джо, обіцяю, — абсолютно серйозно сказав Лорі.

— Я вірю тобі, Тедді, — розчулено відповіла вона. — Ти справжній друг, — і Джо міцно потиснула йому руку.

— От і припиняй сумувати. Адже все чудово: Мег щаслива, а Брук зробить все, щоб зробити її ще щасливішою. Мій дідусь допоможе йому влаштуватися, Брук у нас хлопець працьовитий і розумний, тож я особисто впевнений у його успіху. Уявляєш, як кумедно буде виглядати Мег у власному будинку? Коли Мег вийде заміж і поїде від вас, я якраз встигну закінчити коледж, і ми з тобою зможемо вирушити в захоплюючу подорож куди-небудь за кордон. Сподіваюся, такий варіант тебе втішить, Джо?

— Напевно, так, — задумливо промовила Джо. — Хоча, хто знає, що трапиться за ці три роки?

— Так, було б чудово хоч на секунду побачити себе в майбутньому! — мрійливо відгукнувся Лорі.

— А мені б не хотілося, — сказала Джо. — Раптом там на нас чекає щось сумне? Дивись, які зараз всі щасливі! Не хочеться затьмарювати цей момент, — і, обвівши поглядом присутніх, Джо посміхнулася.

Момент і справді був просто чарівним. Містер і місіс Марч сиділи, притулившись один до одного, і немов заново переживали власні заручини, які вони святкували двадцять років тому. Емі намагалася намалювати закоханих, але ніяк не могла відобразити на папері вираз їх блаженних облич. Бет лежала на дивані і весело розмовляла зі своїм старим добрим другом, містером Лоренсом, який теж, звичайно, прийшов привітати молодят. Літній джентльмен ніжно тримав її маленьку ручку, і здавалося, що він відчував дивовижну силу, яку випромінювала ця маленька тендітна людина. Вже рік вона освітлювала його життя, привносячи в нього спокій, радість і прекрасну музику.

Джо сіла на своєму улюбленому низенькому стільці. Обличчя її зараз було серйозним і умиротвореним, і це дуже їй личило. Лорі сперся на спинку її стільця таким чином, що його підборіддя було на рівні її кучерявої голови. Він сидів позаду, тож він бачив лише її потилицю. Але перед Джо знаходилося дзеркало, тож Лорі весело підморгнув відображенню Джо, і вона ледь помітно посміхнулася у відповідь.